JĘZYK POLSKI

Słowa na start!

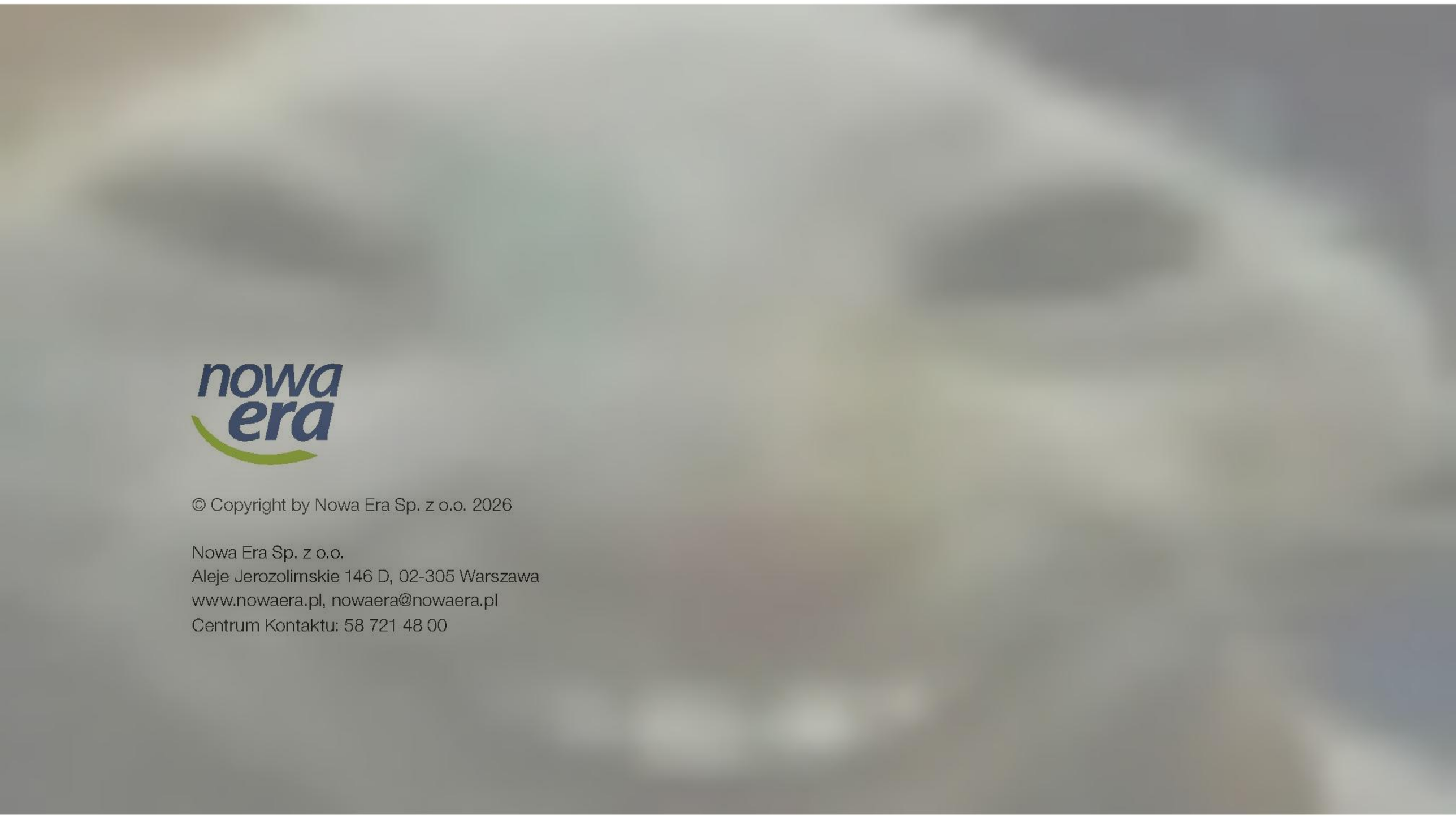
Joanna Kostrzewa • Katarzyna Łęk
Małgorzata Matecka • Danuta Pałczyńska

4

PODRĘCZNIK
SZKOŁA PODSTAWOWA

nowa era Twoje mocne strony

Słowa na start!

© Copyright by Nowa Era Sp. z o.o. 2026

Nowa Era Sp. z o.o.
Aleje Jerozolimskie 146 D, 02-305 Warszawa
www.nowaera.pl, nowaera@nowaera.pl
Centrum Kontaktu: 58 721 48 00

Spis treści

Jak uczyć się z podręcznikiem? 7

Dlaczego warto uczyć się języka polskiego 9

I. MÓJ DOM, MOI NAJBLIŻSI 11

wers
strofa
nastrój utworu

W moim domu: Zofia Beszczyńska, „Dom" 12

Odrobina taktu: Francesca Simon, „Koszmarny Karolek i prześwietne święta" 14

Poszukiwany pan Słowik!: Julian Tuwim, „Spóźniony słowik" 19

Rozmowa z dziadkiem: Robert Kimmel Smith, „Wojna z dziadkiem" 22

Moja mama jest wspaniała!: Ryszard Przymus, „Nasza Mama jest poetką..." 26

Bliżej języka: Czym są alfabet, głoska, litera? 28

Bliżej języka: Czym jest sylaba? 32

Ortografia dla każdego: Pisownia wyrazów z *ó* 35

Ortografia dla każdego: Pisownia wyrazów z *u* 40

Szkoła mówienia i pisania: Jak napisać pozdrowienia? 44

Podsumowanie 48

Sprawdź wiedzę i umiejętności 49

II. SZKOLNE RADOŚCI, SZKOLNE SMUTKI 53

podmiot mówiący
bohater
narrator
epitet

Marzenia kontra szkoła: Joanna Kulmowa, „Marzenia" 54

Mała szkoła życia: Marta H. Milewska, „Po co nam ta szkoła?" 56

Pracujemy w zespole: Judy Blume, „Opowieści czwartoklasisty" 60

Podczas lekcji...: April Stevens, „Figgrotten" 66

Biblioteka na nas czeka: Krystyna Wodnicka, „W bibliotece" 70

Misja: biblioteka! 72

Ludzie książki 76

Bliżej języka: Co już wiemy o rzeczowniku? 79

Bliżej języka: Jak odmienia się rzeczownik? 83

Ortografia dla każdego: Pisownia wielką literą – imiona, nazwiska, tytuły 87

Interpunkcja: Cudzysłów i kursywa 91

Szkoła mówienia i pisania: Jak tworzyć notatki? 93

Podsumowanie 98

Sprawdź wiedzę i umiejętności 99

porównanie
rym
adresat wiersza
synonimy

III. O SOBIE, O NAS 103

Jaka, jaki jestem?: Joanna Papuzińska, „Ja" 104
Jesteśmy różni: Ewa Martynkien, „Mój kumpel Jeremi" 106
Jak sobie radzę z emocjami: Agnieszka Chylińska, „Zezia i wszystkie problemy świata" ... 111
Jak się chwalić?: Jan Brzechwa, „Samochwała" 115
Młodzi mają głos: Anne-Cath. Vestly, „8+2 i promenada babci" 117
Wielki człowiek, czyli jaki?: Ewa Szelburg-Zarembina, „Przed pomnikiem Wielkiego Człowieka" 121
Komunikacja: Jak się porozumiewamy? 123
Bliżej języka: Co już wiemy o przymiotniku? 126
Bliżej języka: Jak odmienia się przymiotnik? 129
Ortografia dla każdego: Pisownia wyrazów z *rz* 133
Ortografia dla każdego: Pisownia wyrazów z *ż* 138
Szkoła mówienia i pisania: Jak opisać postać? 142
Podsumowanie 146
Sprawdź wiedzę i umiejętności 147

hymn
elementy realistyczne i fantastyczne
legenda

IV. OPISAĆ POLSKĘ 151

Polska – mój kraj 152
Co warto wiedzieć o hymnie?: Józef Wybicki, „Mazurek Dąbrowskiego" 154
Co to znaczy być patriotą?: Marek Michalak, „Opowieści o tym, co w życiu ważne" 157
Piastowska gościnność: Magdalena Grądzka, „Piast Kołodziej" 161
Kraj Lecha: Magdalena Grądzka, „O Lechu, Czechu i Rusie" 164
Z wizytą w teatrze: Joanna Kulmowa, „Po co jest teatr?" 168
Ludzie teatru 170
Bazyliszek w teatrze: Wanda Chotomska, „Legenda o warszawskim Bazyliszku" 173
Bliżej języka: Co już wiemy o czasowniku? 178
Bliżej języka: Jak odmienia się czasownik? 181
Ortografia dla każdego: Pisownia wielką literą – państwa, regiony, miasta, dzielnice, wsie 185
Szkoła mówienia i pisania: Jak napisać plan wydarzeń? 188
Podsumowanie 192
Sprawdź wiedzę i umiejętności 193

baśń
dialog
monolog

V. BAŚNIOWE KRAINY 197

Poznajemy cechy baśni: Charles Perrault, „Kopciuszek" 198
O czarze, który prysł: Wanda Chotomska, „Kopciuszek" 206
Szansa na lepsze życie: Jacob i Wilhelm Grimm, „O rybaku i jego żonie" 210
Prawda czy pozory?: Hans Christian Andersen, „Nowe szaty cesarza" 219
Bliżej języka: Jak odmienia się czasownik w czasie przeszłym i przyszłym? 224
Bliżej języka: Czym jest przysłówek? 228
Ortografia dla każdego: Pisownia *nie* z różnymi częściami mowy 231
Szkoła mówienia i pisania: Jak opisać przedmiot? 236
Podsumowanie 240
Sprawdź wiedzę i umiejętności 241

VI. CO JEST W ŻYCIU WAŻNE? 245

antonimy

Wolniej, proszę!: Danuta Wawiłow, „Szybko" 246
Pozory mylą: Joanna Olech, „Leo" 248
W wirtualnym świecie: Katarzyna Wasilkowska, „Już, już!" 252
Instrukcja na życie: Roksana Jędrzejewska-Wróbel, „Praktyczny pan" 257
Wierny jak... Hachiko: G.L. Marvel, „Hachiko" 261
Komunikacja: Jak się porozumiewać skutecznie? 264
Bliżej języka: Jakie są typy zdań? 268
Ortografia dla każdego: Pisownia wyrazów z *ch* 271
Ortografia dla każdego: Pisownia wyrazów z *h* 276
Interpunkcja: Znaki na końcu zdania 280
Szkoła mówienia i pisania: Jak napisać opowiadanie? 282
Podsumowanie 287
Sprawdź wiedzę i umiejętności 288

VII. UROK I SIŁA MARZEŃ 293

Świat oczami marzyciela: Julian Tuwim, „Dyzio marzyciel" 294
Wytrwale do celu: „Nie bój się marzyć" (rozmowa z Bartkiem Kubkowskim) 296
O podążaniu za marzeniami: Dorota Suwalska, „Ratunku, marzenia!" 300
Bliżej języka: Jak rozpoznać podmiot i orzeczenie 305
Szkoła mówienia i pisania: Jak napisać podziękowanie? 308
Podsumowanie 312
Sprawdź wiedzę i umiejętności 313

SPOTKANIE Z LEKTURĄ ... 317

Jan Brzechwa, „Akademia pana Kleksa”

Jak pracować z lekturą ... 318
Pierwsze spotkanie z lekturą ... 319
Co wiemy o Ambrożym Kleksie? ... 321
Czar Akademii pana Kleksa ... 323
Historia szpaka Mateusza ... 325
Świat bajek, baśni i snów w „Akademii pana Kleksa” ... 327

Rene Goscinny, Jean-Jacques Sempé, „Mikołajek”

Jak pracować z lekturą ... 329
Pierwsze spotkanie z lekturą ... 330
W rodzinie Mikołajka ... 332
Jak dobrze mieć kolegów! ... 334
Niezwykła Ludeczka ... 336

Andrzej Maleszka, „Magiczne drzewo. Czerwone krzesło”

Jak pracować z lekturą ... 339
Pierwsze spotkanie z lekturą ... 340
Magia czerwonego krzesła ... 343
Jak zostać superciocią? Przemiana ciotki Maryli ... 345
Podróż, która zmieniła wszystko ... 347

Astrid Lindgren, „Ronja, córka zbójnika”

Jak pracować z lekturą ... 349
Pierwsze spotkanie z lekturą ... 350
Przyjaźń i konflikty ... 352
Czy las może być bohaterem utworu? ... 354
Co się liczy w życiu? ... 356

NIEZBĘDNIKI

Niezbędnik literacki ... 358
Niezbędnik gramatyczny ... 362
Niezbędnik ortograficzny ... 365

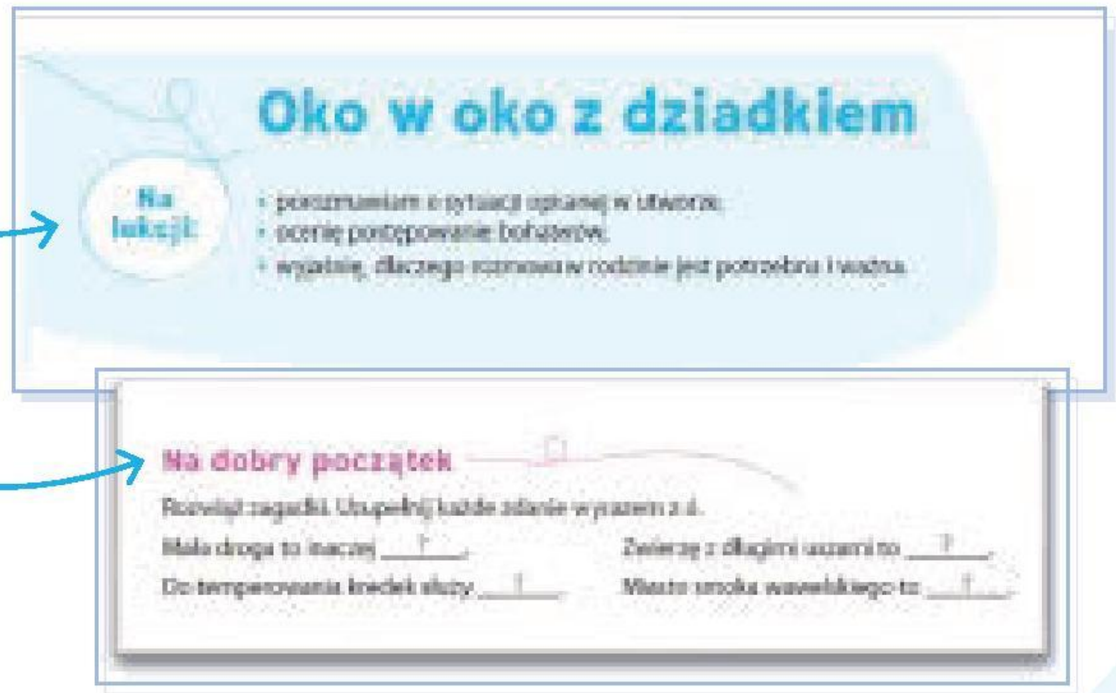
Indeks ... 367

Jak uczyć się z podręcznikiem?

Kolory w podręczniku: literatura; szkoła mówienia i pisania; nauka o języku; ortografia; komunikacja

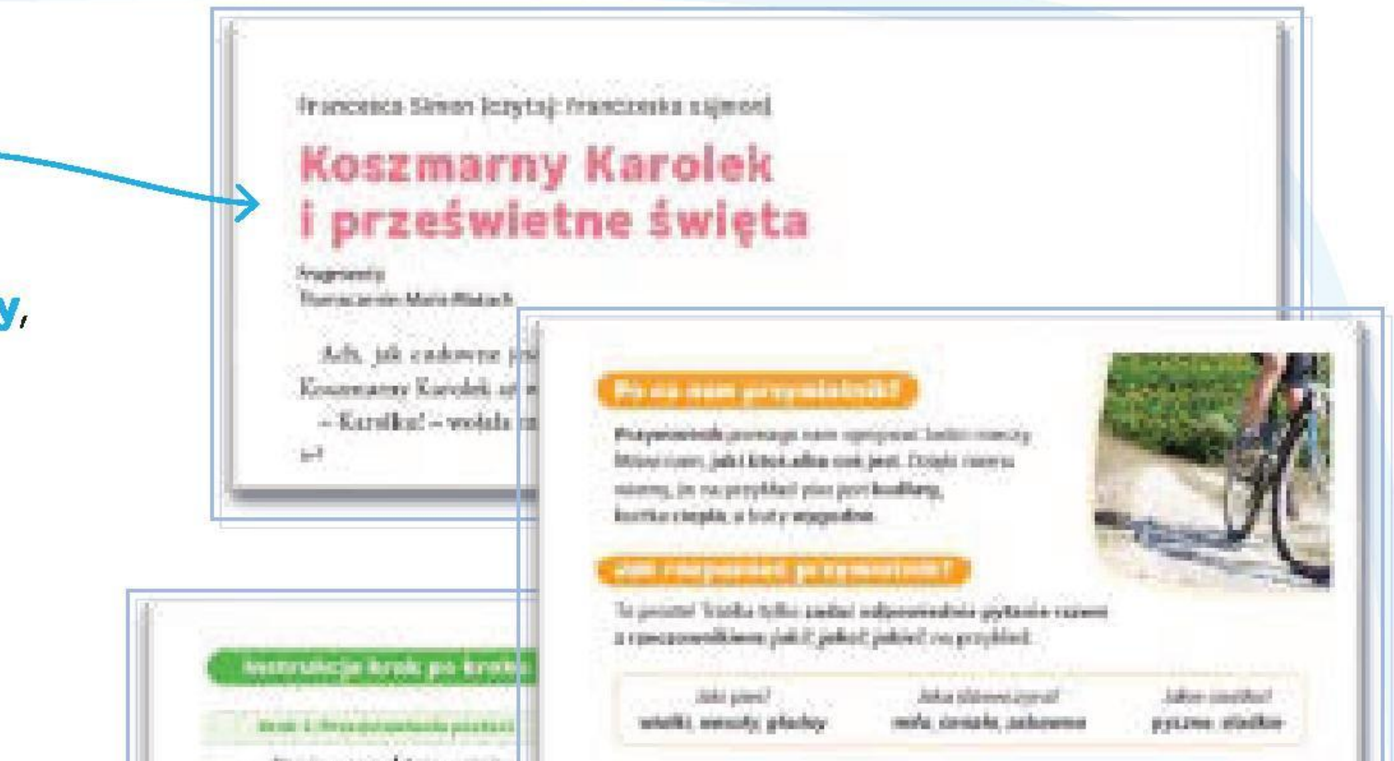
Na początek

- Sprawdź, co będziesz robić **Na lekcji** i na czym trzeba się skupić.
- Rozgrzej umysł ćwiczeniem **Na dobry początek**.

Kolejne kroki

- Przeczytaj **teksty** i obejrzyj **ilustracje**, **zdjęcia**, **schematy**, aby poznać utwór literacki lub zagadnienie.
- Skorzystaj z instrukcji **krok po kroku** oraz przykładów, które pomogą Ci zrozumieć.
- Przejdź do ćwiczeń, aby sprawdzić, czy potrafisz wykorzystać wiedzę.

Na koniec

- Wykorzystaj **Czas na podsumowanie**, aby pomyśleć:
  – jak zdobyta wiedza pomoże Ci w życiu,
  – co było łatwe,
  – nad czym jeszcze musisz popracować,
  – czy rozumiesz zagadnienie z tematu.

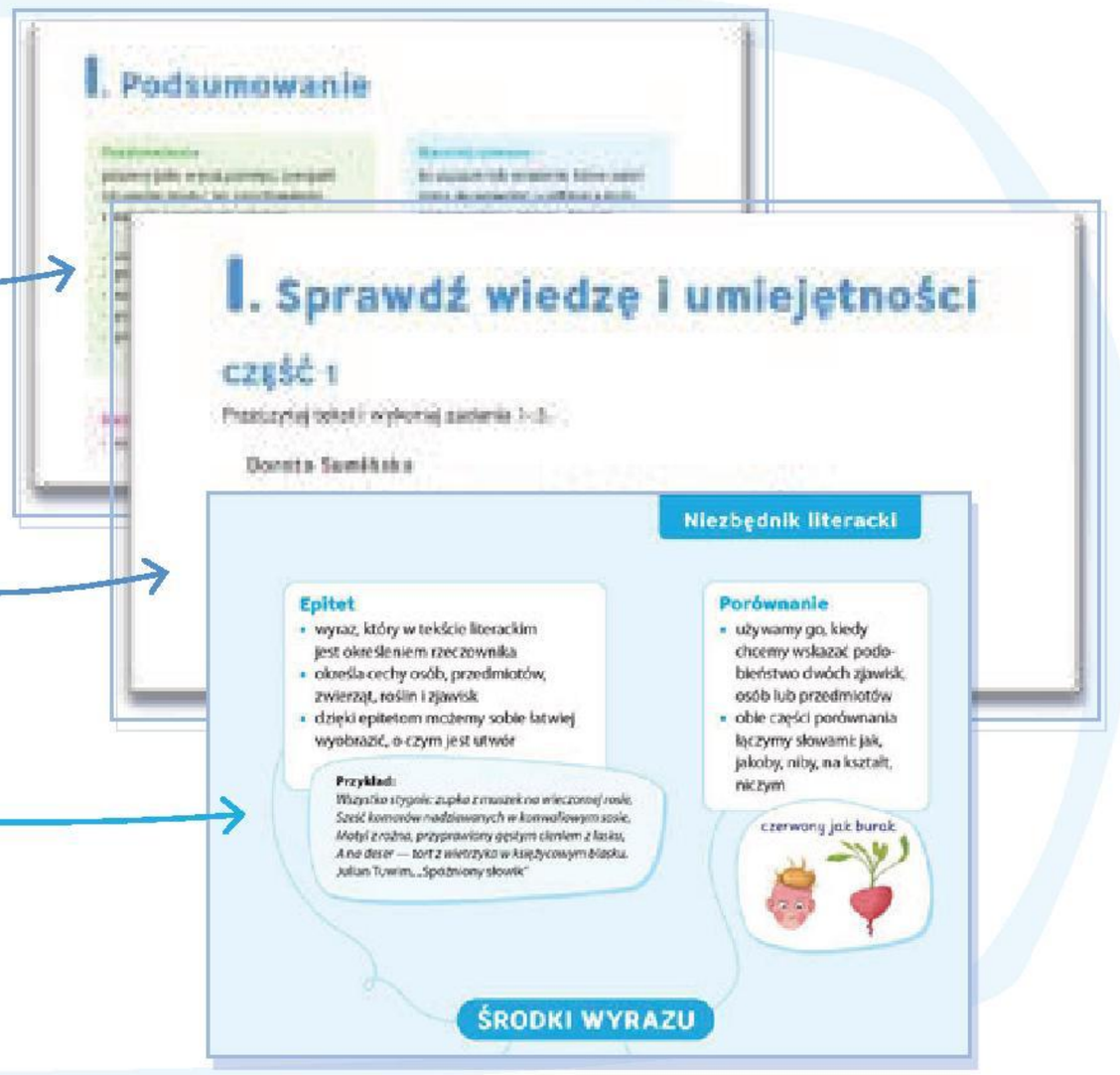

...a przed sprawdzianem

- Przejrzyj **Podsumowanie**, aby uporządkować kluczowe wiadomości z rozdziału.

- **Sprawdź wiedzę i umiejętności** – rozwiąż test z pytaniami i poleceniami.

- Zerknij do **Niezbędników**, gdzie masz zebrane w jednym miejscu wszystkie definicje.

Gdy rozwiązujecie w klasie **QUIZ**, obróć tylną okładkę tak, aby Twoja odpowiedź była na górze.

Spotkania z lekturą

Pomogą Ci w pracy z książką:

- podpowiedzą, jak zabrać się do czytania,
- co zrobić, aby jak najwięcej informacji zostało w pamięci.

Ikonki w podręczniku:

- praca w parach
- praca w grupach
- doświadczenia edukacyjne
- dla ambitnych
- zapisz w zeszycie

Dlaczego warto uczyć się języka polskiego?

Na lekcji:

- rozmawiam o sytuacjach, w których przydaje się język polski.

Żeby powiedzieć lub napisać, co się chce, w sposób zrozumiały dla innych.

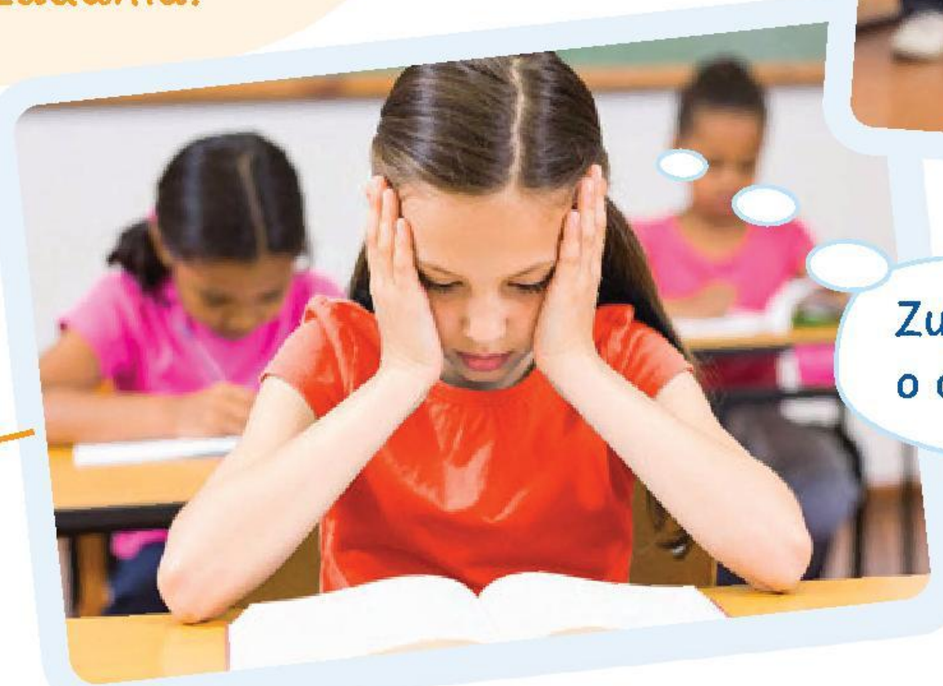
Gdy dobrze znasz język polski, unikasz śmiesznych nieporozumień w poważnych sprawach.

Żeby rozumieć, co mówią lub piszą inni.

Na przykład, gdy uczysz się różnych przedmiotów, znajomość języka polskiego pomaga Ci zrozumieć wszystkie teksty i polecenia, a także rozwiązywać zadania.

Jasne jak słońce w lipcu, to zadanie to pestka!

Zupełnie nie wiem, o co tutaj chodzi...

Żeby rozwijać wyobraźnię.

Gdy czytasz książki, przeżywasz więcej przygód niż w prawdziwym świecie.

1

I co teraz? Tu nawet nie ma Wi-Fi!

Może chciałabyś poczytać książkę?

2

A o czym ona jest?

Bohaterka to Oliwia, pasjonatka komputerów, która odkrywa, że sztuczna inteligencja próbuje przejąć kontrolę nad światem.

Ciekawe... i co dalej?

3

Razem z Michałem rusza w misję, która jest podróżą po świecie programowania. Przeżywają oni też pasjonujące przygody w świecie realnym.

1. Przeczytaj jeszcze raz ogłoszenie o zaginięciu jamnika. Wyjaśnij, dlaczego rozbawiło ono chłopców.

2. Porozmawiajcie w klasie o książkach, dzięki którym przenieśliście się do świata wyobraźni. Co szczególnie spodobało się Wam w tych utworach?

3. Podaj przykłady innych sytuacji niż związane ze szkołą, w których przydaje się sprawne posługiwanie się językiem polskim.

4. Obejrzyj swój nowy podręcznik do polskiego. Które strony szczególnie przyciągają Twoją uwagę? Dlaczego?

I. Mój dom, moi najbliżsi

Ann Patrick,
[czytaj: an patrik],
„Posiłek na świeżym powietrzu"

1. Opisz sytuację przedstawioną na obrazie.
2. Określ, kim dla siebie są osoby ukazane na obrazie.
3. Wyobraź sobie, że przedstawiona scena to środek opowieści. Co wydarzyło się wcześniej?
4. Jak lubisz spędzać czas ze swoją rodziną? Jakie sytuacje, Twoim zdaniem, najbardziej sprzyjają miłej atmosferze i spokojnym rozmowom?

W moim domu

Na lekcji:

- nazwę uczucia osób mówiących w wierszu,
- porozmawiam o treści utworu,
- rozpoznam wersy i strofy,
- porównam sytuację przedstawioną na obrazie z treścią wiersza.

Na dobry początek

Z jakimi osobami, dźwiękami i zapachami kojarzy Ci się słowo *dom*?

Zofia Beszczyńska

Dom

Dom otwiera swoje cztery ściany
dla babci, dziadka, tatusia i mamy,
dla nas wszystkich, dla gości, dla kota i psa...

A mama wszystkim rozdaje uśmiechy
jak pachnące jabłka, jak słodkie orzechy,
jak rano kubek mleka.

Dom zamyka swoje cztery ściany,
kiedy w pośpiechu rano wybiegamy:
dorośli do pracy, my, dzieci, do szkoły.

Żeby, gdy wreszcie do domu wracamy,
znowu nas witały jego cztery ściany,
kanarek w klatce i lampa nad stołem...

I gdy przez okno zagląda już wieczór,
u nas wciąż jeszcze kwitnące w powietrzu
– kołyszą się uśmiechy

Przydatne słowa

Czuć się jak w domu oznacza, że ktoś czuje się w danym miejscu dobrze, swobodnie, bezpiecznie i wygodnie, tak jak we własnym domu.

Przykład użycia:
W nowej szkole szybko poczułem się jak w domu, bo wszyscy byli życzliwi i pomocni.

Po przeczytaniu

1. Wymień mieszkańców domu opisanego w wierszu.

2. Wyobraź sobie, że jesteś fotografką lub fotografem. Jakie sytuacje z domu opisanego w wierszu przedstawisz na zdjęciach? Podaj przykłady z utworu.

3. Zastanówcie się w parach nad tym, co czują osoby wypowiadające się w utworze. Wybierzcie z ramki odpowiednie nazwy uczuć. Uzasadnijcie swoje wybory przykładami z tekstu.

Przykład: Radość – domownicy uśmiechają się.

niepokój • radość • tęsknota • wdzięczność • złość
miłość • bliskość • poczucie bezpieczeństwa • obojętność

4. Co to znaczy, że dom otwiera lub zamyka *swoje cztery ściany*?

5. W domu opisanym w wierszu mieszkają różne zwierzęta. Jak myślisz, o czym świadczy ich obecność?

6. Policz, z ilu części składa się utwór *Dom*. Ile linijek ma każda część?

Nowa wiadomość

Wers to jedna linijka wiersza. Kilka wersów tworzy **strofę**.

7. W parach ustalcie, czy dom przedstawiony na obrazie przypomina dom opisany w wierszu. Jakie dostrzegacie podobieństwa? Uzasadnijcie swoje zdanie.

Frederik Cotman [czytaj: cotmyn], „Jeden z rodziny"

8. Podajcie przykłady różnych miejsc, w których można poczuć się jak w domu.

Czas na podsumowanie

9. Odpowiedz na pytania.

- Jak wyjaśnisz, czym jest wers, a czym – strofa?
- Które zadanie było dla Ciebie najłatwiejsze, a które – najtrudniejsze? Dlaczego?

Odrobina taktu

Na lekcji:

- porozmawiam o sytuacji opisanej w utworze,
- przedstawię opinie rodziców i chłopca,
- ocenię zachowanie bohatera,
- wyjaśnię, co to znaczy być grzecznym wobec innych.

Na dobry początek

Porozmawiajcie o tym, jak rozumiecie podane zdanie.

Na grzeczności nikt jeszcze nie stracił.

Wiesław Myśliwski

Francesca Simon [czytaj: franczeska sajmon]

Koszmarny Karolek i prześwietne święta

Fragmenty
Tłumaczenie: Maria Makuch

Ach, jak cudowne jest życie! Kanapa, telewizor, paczka chipsów. Koszmarny Karolek aż westchnął ze szczęścia.

– Karolku! – wołała mama z kuchni. – Czy ty [...] oglądasz telewizję?

Karolek nie reagował. Nic i nikt nie ma prawa przerywać jego najnowszego ulubionego programu „Gladiator Terminator".

– Karolu, odpowiadaj! – krzyknęła mama. – Czy napisałeś wszystkie listy z podziękowaniami za świąteczne prezenty?

– NIE! – ryknął Karolek.

– A dlaczego? – spytała mama.

– Dlatego – powiedział Karolek. – Jestem zajęty.

Czy naprawdę nie mogą go zostawić w spokoju nawet na minutę? Mama wmaszerowała do pokoju i wyłączyła telewizor.

– Ej! – powiedział Karolek.– Oglądam „Gladiatora Terminatora".

– To bardzo źle – powiedziała mama. – Chyba pamiętasz, że żadnej telewizji, póki nie napiszesz listów z podziękowaniami.

– To niesprawiedliwe! – wrzasnął Karolek. [...]

– Jesteś koszmarny[1], Karolku. Masz natychmiast napisać do cioci Belli, ciotecznej prababci Gertrudy i babuni.

[...] Koszmarny Karolek nie cierpiał pisać listów z podziękowaniami. Dlaczego ma marnować swój cenny czas na jakieś dziękowanie za coś, co już dawno dostał? [...]

W tym roku ciocia Bella przysłała mu odrażający rozpinany sweterek w kolorze kanarkowym. Dlaczego ma dziękować za coś takiego? [...]

– Musisz napisać wszystkie listy – oznajmił tata.

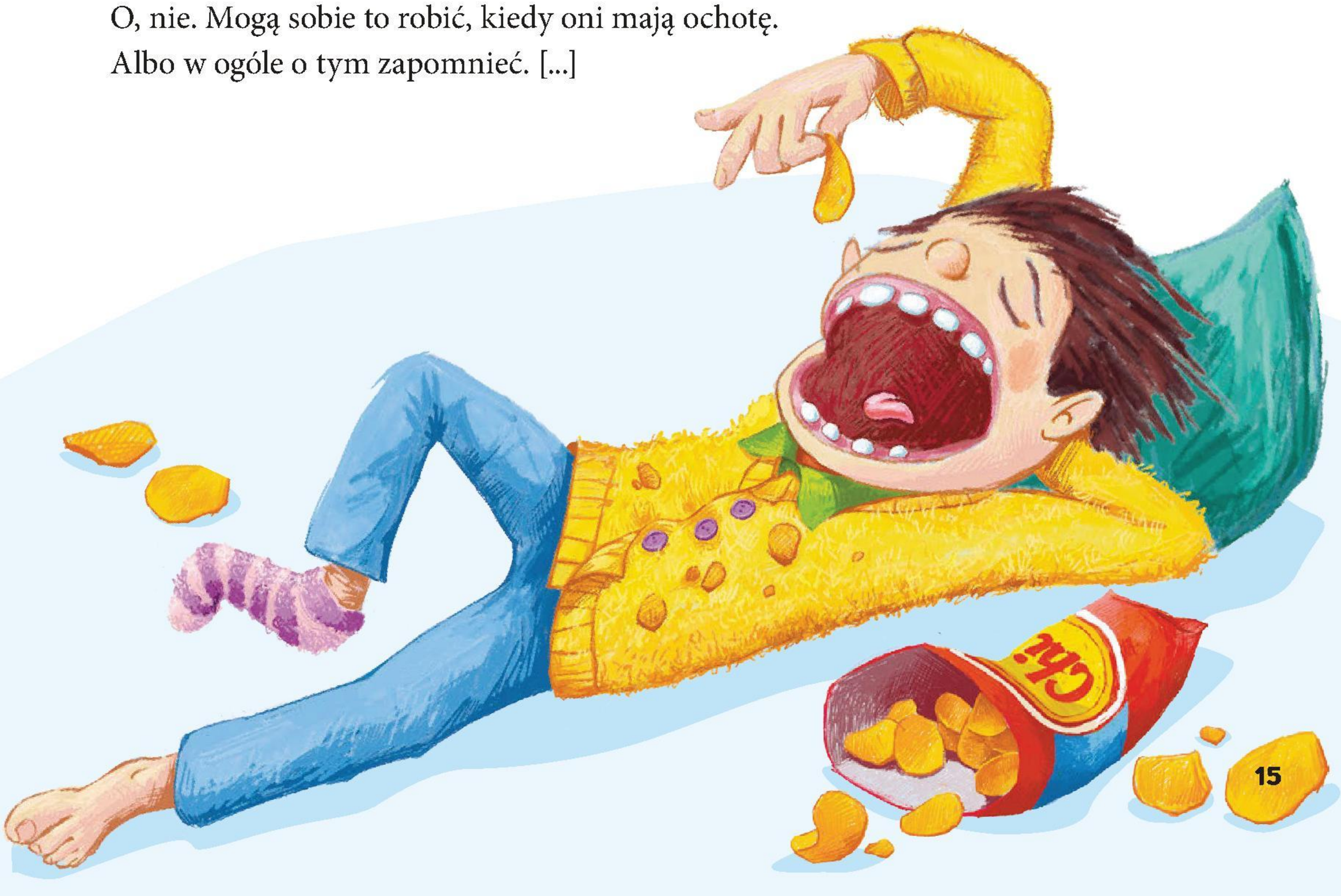
– Ale dlaczego? – spytał Karolek.

– Ponieważ tego wymaga grzeczność – powiedział tata.

– Ponieważ ktoś poświęcił ci swój czas i swoje pieniądze – dodała mama.

No i co z tego? – pomyślał Karolek. Dorośli mają mnóstwo czasu, z którym robią, co im się żywnie podoba. Nikt im nie mówi, żeby nie oglądali telewizji albo żeby akurat pisali listy z podziękowaniami.
O, nie. Mogą sobie to robić, kiedy oni mają ochotę.
Albo w ogóle o tym zapomnieć. [...]

[1] *Koszmarny* – tu w znaczeniu: *niegrzeczny, nieznośny*. W książce „Koszmarny Karolek" słowo *koszmarny* jest przydomkiem bohatera, dodanym do jego imienia.

– To tylko jedna strona – powiedział tata. – Czy to takie straszne?

[...]

Niech im będzie, pomyślał Karolek. Tata powiedział o jednej stronie. Karolek napisze jedną stronę.

Olbrzymimi literami Karolek napisał, co następuje:

Kochana Ciociu Bello!

Dziękuję za prezent.

Karolek.

Ten list na pewno jest na całą stronę – pomyślał Karolek.

Przydatne słowa

Takt
to umiejętność zachowania się w taki sposób, by nie sprawić komuś przykrości i okazać szacunek.

Przykład użycia:
Kasia z taktem zwróciła uwagę koleżance, że włożyła bluzkę na lewą stronę.

Klub poszukiwaczy ciekawych książek

Sięgnij po jedną z książek Franceski Simon i dowiedz się, jak Koszmarny Karolek:

- pozbył się wstrętnych gaci od prababci Gertrudy,
- przetrwał w jednej ławce z plotkującym Władczym Władziem,
- wygrał konkurs czytelniczy, choć nie przeczytał żadnej książki.

Nie będziesz się nudzić!
Karolek Ci na to nie pozwoli :)

Po przeczytaniu

1. Przerysuj tabelę do zeszytu i uzupełnij ją odpowiednimi informacjami na temat poznanego fragmentu książki.

Co się wydarzyło?	Gdzie się wydarzyło?
..... ?	..... ? .....
Kiedy się wydarzyło?	**Co wiemy o bohaterach?**
..... ?	..... ? .....

2. Przygotujcie w parach odpowiedzi na podane pytania.

- Co według rodziców powinien zrobić Karolek?
- Co chłopiec myśli o tym zadaniu?
- Jak rodzice próbują przekonać Karolka do swoich racji?
- Jak Karolek chce przekonać rodziców?

3. Wybierz te wyrazy, które opisują Karolka. Uzasadnij swoje wybory przykładami z tekstu.

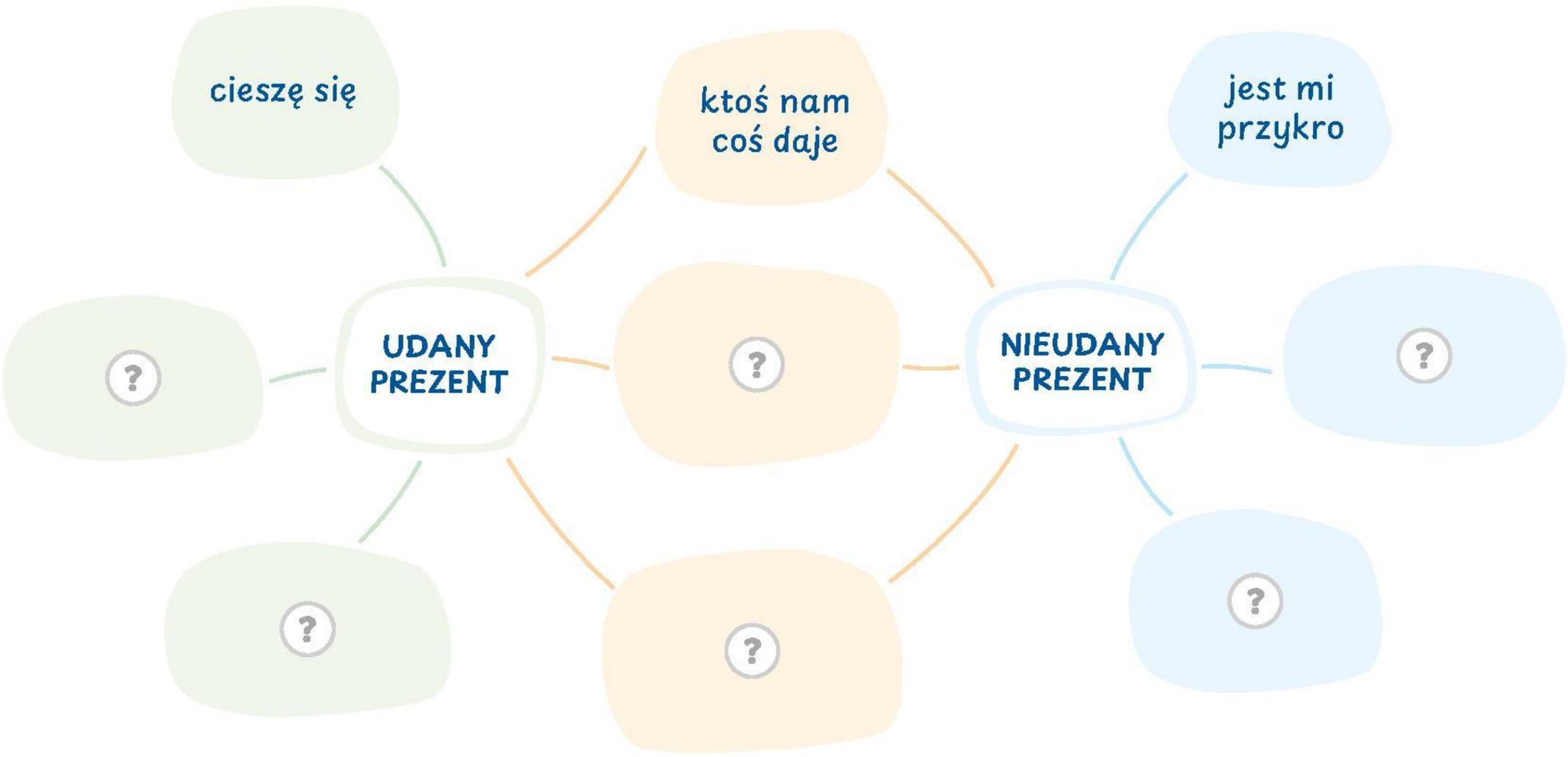
Przykład: Opryskliwy – odpowiada na pytanie mamy krzykiem, okazuje jej niechęć.

opryskliwy • sprytny • grzeczny • pomysłowy • pomocny
uprzejmy • posłuszny • prawdomówny • odważny • smutny

4. Wyjaśnij, czego rodzice chcieli nauczyć Karolka.

5. Co sądzisz o liście napisanym przez Karolka? Jak rodzice – według Ciebie – mogli zareagować na tekst syna?

6. Wyobraźcie sobie dwie sytuacje – w jednej otrzymujecie udany prezent, a w drugiej – niezbyt udany. Co łączy te sytuacje, a czym się one różnią? Uzupełnijcie w parach schemat swoimi spostrzeżeniami.

Czy w obu sytuacjach warto okazać grzeczność?

7. Dlaczego dzieciom czasami jest trudno zgodzić się z decyzjami rodziców? Porozmawiajcie o tym w klasie.

8. Ustalcie w parach, jak postąpilibyście w podanych sytuacjach. Możecie skorzystać z propozycji odpowiedzi lub przedstawić własne pomysły.

1

Ktoś zapomniał wziąć do szkoły piórnik i nie ma czym pisać na lekcji.

A. Pożyczam długopis.

B. Mówię: *Trzeba było się przygotować*.

2

Kolega zostawił na środku chodnika hulajnogę.

A. Proponuję koledze, by przestawił pojazd, bo utrudni innym poruszanie się.

B. Obserwuję, co się wydarzy.

3

Ciocia przychodzi w odwiedziny.

A. Idę się przywitać.

B. Pytam, czy ma dla mnie prezent.

4

Do klasy dołączył nowy uczeń.

A. Proponuję, by spędził przerwę razem ze mną i innymi uczniami naszej klasy.

B. Unikam nowej osoby.

5

Panie w szkolnej stołówce podają Ci talerz zupy, której nie lubisz.

A. Mówisz: *Fuj, tego nie da się zjeść*.

B. Prosisz tylko o drugie danie.

6

Młodszy uczeń płacze podczas przerwy.

A. Pytam, jak mogę pomóc.

B. Głośno mówię: *Zobaczcie, ale z niego dzidziuś!*.

9. Dokończ zdanie: *Uważam, że bycie grzecznym wobec innych...*

Czas na podsumowanie

10. Odpowiedz na pytania.

- Czego nauczyła Cię historia Karolka?
- Dlaczego warto wiedzieć, jak się zachowywać wobec innych?
- W jakich innych sytuacjach możesz wykorzystać wnioski z lekcji?

Poszukiwany pan Słowik!

Na lekcji:

- porozmawiam o sytuacji przedstawionej w utworze,
- nazwę uczucia pani Słowikowej i pana Słowika,
- ocenię postępowanie pana Słowika,
- opracuję zasady postępowania wobec innych z szacunkiem.

Na dobry początek

Zapoznajcie się z plakatem.

- Jak rozumiecie zdanie zapisane na plakacie?
- Czy zdarzyło się Wam kiedyś tak bardzo czymś zainteresować, że zapomnieliście o jakiejś ważnej sprawie? Porozmawiajcie o tym w klasie.

Julian Tuwim

Spóźniony słowik

Płacze pani Słowikowa w gniazdku na akacji,
Bo pan Słowik przed dziewiątą miał być na kolacji,
Tak się godzin wyznaczonych pilnie zawsze trzyma,
A tu już po jedenastej – i Słowika nie ma!

Wszystko stygnie: zupka z muszek na wieczornej rosie,
Sześć komarów nadziewanych w konwaliowym sosie,
Motyl z rożna, przyprawiony gęstym cieniem z lasku,
A na deser – tort z wietrzyka w księżycowym blasku.

Może mu się co zdarzyło? Może go napadli?
Szare piórka oskubali, srebrny głosik skradli?
To przez zazdrość! To skowronek z bandą skowroniątek!
Piórka – głupstwo, bo odrosną, ale głos – majątek!

Nagle zjawia się pan Słowik, poświstuje, skacze...
„Gdzieś ty latał? Gdzieś ty fruwał? Przecież ja tu płaczę!”.
A pan Słowik słodko ćwierka: „Wybacz, moje złoto,
Ale wieczór taki piękny, że szedłem piechotą.

Po przeczytaniu

1. Przerysuj schemat do zeszytu i uzupełnij go odpowiednimi informacjami z pierwszej strofy utworu.

2. Wyjaśnij, dlaczego pani Słowikowa tak bardzo martwiła się o pana Słowika. Czego się obawiała?

3. Dlaczego pan Słowik spóźnił się na kolację?

4. W jakim nastroju był pan Słowik, kiedy w końcu się pojawił? Co mogła poczuć w tej sytuacji jego żona? Wybierz odpowiednie wyrazy i uzupełnij nimi tabelę.

ulga • spokój • radość • złość • opanowanie • zadowolenie
skrucha • troska • lęk • żal • smutek • zaniepokojenie

Pan Słowik	Pani Słowikowa
?	?

5. Jak oceniasz postępowanie pana Słowika? Uzupełnij podane zdanie.

Moim zdaniem, pan Słowik ___?___ , ponieważ ___?___ .

6. Wymyślcie w parach inne zakończenie sytuacji opisanej w wierszu. Odegrajcie scenki, w których pan Słowik wraca do domu i próbuje naprawić swój błąd.

7. Pani Słowikowa przygotowała dla pana Słowika bardzo oryginalne potrawy. Co pan Słowik mógłby przygotować dla żony, aby ją przeprosić? Zaproponuj trzy niezwykłe dania.

Przykład: zapiekanka z mchu i paproci w sosie kornikowym

8. Zastanówcie się, co należy zrobić, gdy bliska osoba się spóźniła albo to Wy nie dotarliście gdzieś na czas. Zapiszcie zasady, dzięki którym wzajemnie okażecie sobie szacunek.

Przykład: W każdej chwili możemy do siebie zadzwonić.

Czas na podsumowanie

9. Odpowiedz na pytania.

- Czego na temat postępowania wobec innych nauczyła Ciebie historia rodziny Słowików?
- Co zrobisz, gdy spóźni się ktoś, na kogo czekasz?
- Jak się zachowasz, gdy nie zdążysz na umówione spotkanie?

Rozmowa z dziadkiem

Na lekcji:

- porozmawiam o sytuacji opisanej w utworze,
- ocenię postępowanie bohaterów,
- wyjaśnię, dlaczego rozmowa w rodzinie jest potrzebna i ważna.

Na dobry początek

W każdej rodzinie zdarzają się konflikty. Jakie emocje mogą się pojawić w takich chwilach? Co pomaga zakończyć kłótnię? Porozmawiajcie o tym w klasie.

Robert Kimmel Smith [czytaj: robert kimel smyf]

Wojna z dziadkiem

Fragmenty
Tłumaczenie: Jan Wasiński

W piątkowy wieczór ustawiłem sobie budzik na środek nocy, tak jak to już kiedyś zrobiłem. Przemknięcie przez ciemne i straszne schody tym razem okazało się o wiele łatwiejsze. W domu panowała cisza, ale ja poruszałem się jeszcze ciszej. [...]

To, co chciałem wykraść dziadkowi, znajdowało się w szklance wody na jego nocnej szafce. Wziąłem szklankę i powoli wycofałem się z pokoju. Dziadek dalej spał w najlepsze. Nawet nie chrapał. Zamknąłem drzwi i spokojnie udałem się do siebie na górę. [...]

Kiedy dziadek się zbudzi, będzie naprawdę wściekły. I nie mogłem mieć mu tego za złe. W końcu to naprawdę paskudny numer, zwinąć komuś sztuczną szczękę.

To niesamowite, ale przez resztę nocy spałem jak zabity. Budzik nastawiłem jednak na bardzo konkretną godzinę: wpół do dziewiątej rano. Postanowiłem zostać w łóżku i usiłowałem wsłuchać się w domowe odgłosy.

A potem usłyszałem to, na co cały czas czekałem.

Na schodach rozległy się nierówne kroki dziadka, który wybierał się do mnie, kulejąc.

Kilka słów o książce

Po śmierci babci do domu dziesięcioletniego Petera [czytaj: pitera] wprowadza się jego dziadek. Początkowo chłopiec bardzo się z tego cieszy. Radość jednak szybko mija, bo Peter musi oddać dziadkowi swój ukochany pokój. Chłopiec nie może się z tym pogodzić i wypowiada dziadkowi wojnę! Zostawia mu tajne liściki i wymyśla różne psikusy. Dziadek jednak nie zamierza się poddać i też zaczyna płatać figle wnuczkowi. Jak to wszystko się skończy? I kto pierwszy powie „dość"?

Rozległo się pukanie do drzwi.

– Wejdź, dziadku – zawołałem.

Drzwi się otworzyły i dziadek wszedł do środka. Zakrywał dłonią usta, ale po oczach poznałem, że jest potwornie wściekły. Do pokoju wszedł bokiem, z twarzą skierowaną w stronę okna, wyraźnie unikając mojego wzroku.

– Muje fęby – powiedział.

Utkwiłem w nim oczy.

– Słucham?

– Muje fęby – powtórzył. – Mysz muje fęby, pławda? [...]

– Czy dobrze rozumiem, że prosisz mnie, żebym oddał ci twoje zęby, tak? – zapytałem.

Dziadek pokiwał głową, wciąż zakrywając usta.

– No cóż – powiedziałem – ale najpierw musisz coś zrobić.

– Dyj spukuj, uddyj fęby. Poczebuję sfoich fębóf.

Przetłumaczyłem to sobie w myślach.

– Potrzebujesz swoich zębów? No tak, każdy ich potrzebuje. Ale chyba pamiętasz, że mamy wojnę?

– Peter, napławdę – powiedział. – Nie bonć tyki, płoszę cię!

– Nic z tego – odparłem stanowczo. – Wojna to wojna. Najpierw się poddaj albo nigdy przenigdy nie oddam ci zębów. Mówię serio.

Wtedy dziadek obrócił twarz w moją stronę. A w jego oczach krył się taki smutek, że prawie zachciało mi się płakać. Bez sztucznej szczęki jego buzia była tak zapadnięta, jakby w ogóle nie miał ust. Wyglądał jak ostatnie nieszczęście, tak staro i bezbronnie.

Na sam widok tego bezradnie stojącego człowieka, którego kochałem przecież bardziej niż kogokolwiek, poczułem się najobrzydliwszym smarkaczem na świecie.

Nie potrafię wyjaśnić tego, co się dalej stało. Mogę jedynie opisać, co wtedy zrobiłem.

Przebiegłem cały korytarz do wnęki z szafą, w której schowałem szczękę dziadka. Potem błyskawicznie wróciłem do pokoju i podałem mu ją [...]. Dziadek wziął zawiniątko i poszedł z nim do łazienki, zamykając za sobą drzwi. Usłyszałem dźwięk wody lecącej z kranu. Potem wyszedł z zębami już na swoim miejscu. Znów przypominał mojego dziadka.

Patrzyliśmy na siebie w milczeniu. [...]

– To już koniec wojny – powiedziałem. – Chciałbym bardzo, żebyś mi wybaczył to, co ci zrobiłem. I nie wiem, czy poczujesz się choć trochę lepiej, ale jest mi tak wstyd, że najchętniej zapadłbym się pod ziemię. [...]

– To także moja wina – powiedział dziadek. – Nie obwiniaj się o wszystko, Pete.

– To ja zacząłem wojnę.

– A ja na to pozwoliłem – potwierdził dziadek. – A to przecież ja jestem tym dorosłym. Powinienem zachowywać się rozsądniej. Ale wiesz co? Wkręciłem się. To było w pewnym sensie zabawne. I chyba potrzebowałem czegoś takiego, żeby przełamać mój smutek.

Dziadek podszedł do mnie i stanął z tyłu. Poczułem jego duże dłonie na swoich ramionach, a potem te ręce objęły mnie i mocno przytuliły.

– Wszyscy chyba źle to rozegraliśmy – dodał. – Twoi rodzice odebrali ci pokój i kazali siedzieć cicho. I to był pierwszy błąd. To, że kogoś uciszysz, nie znaczy przecież, że ten ktoś nie czuje się skrzywdzony. Powinna odbyć się wspólna rodzinna narada albo inne spotkanie, razem ze mną, i pewnie mogliśmy wspólnie ustalić, gdzie mnie ulokować. To też prowadzi do wielu wojen, Pete: nierozmawianie.

– Przyzwyczaję się do nowego miejsca – odparłem.

– Naprawdę mi przykro, że zająłem twój pokój – stwierdził dziadek.

– Ale mnie nie jest przykro, że przyjechałeś i że mieszkasz z nami.

Kiedy to powiedziałem, dziadek przytulił mnie nieco mocniej, a potem pocałował w czubek głowy.

Przydatne słowa

Zapaść się pod ziemię mówimy, gdy jest nam bardzo wstyd z jakiegoś powodu.

Przykład użycia:
Kiedy przez pomyłkę wszedłem na lekcję do starszej klasy, miałem ochotę zapaść się pod ziemię.

Po przeczytaniu

1. Odpowiedz w zeszycie na pytania dotyczące tekstu.

Gdzie dzieją się wydarzenia?

Kiedy dzieją się wydarzenia?

Co zrobił chłopiec?

Dlaczego tak się zachował?

2. Wyszukaj fragment tekstu, w którym chłopiec postanawia oddać dziadkowi szczękę. Wyjaśnij, dlaczego Peter podjął taką decyzję.

3. Spośród podanych określeń wybierzcie te, które – Waszym zdaniem – dotyczą Petera. Zapiszcie je w zeszycie i uzasadnijcie swoje zdanie.

skłonny do refleksji • złośliwy • sprytny • beztroski
umie współczuć • nie zmienia zdania • potrafi przyznać się do winy

Przykład: Jest skłonny do refleksji – umie uczciwie ocenić swoje zachowanie.

4. Wykonaj polecenia.

- Znajdź fragment, w którym dziadek wyjaśnia, dlaczego przyłączył się do wojny. Jak rozumiesz jego słowa?
- Poszukaj w tekście odpowiedzi na pytanie, jak dziadek wytłumaczył postępowanie wnuczka.
- W jaki sposób, zdaniem dziadka, powinni zachowywać się dorośli? Jak myślisz, dlaczego od osób dorosłych dziadek wymaga więcej niż od Petera?

5. Wyjaśnij, co oznaczają słowa dziadka: *To, że kogoś uciszysz, nie znaczy przecież, że ten ktoś nie czuje się skrzywdzony.*

6. Co, według dziadka, wywołało problemy w rodzinie? Czy zgadzacie się z jego opinią? Porozmawiajcie o tym w klasie.

7. Dlaczego rodzice kazali chłopcu oddać pokój dziadkowi? Jak myślicie, czy można jakoś wytłumaczyć ich decyzję? Podzielcie się w parach swoimi przemyśleniami.

8. Wybierz z tekstu jedno zdanie, które najbardziej Cię poruszyło. Zapisz je w zeszycie. Uzasadnij swój wybór.

Czas na podsumowanie

9. Dokończ podane zdania.

- Historia Petera i jego dziadka pokazała mi ___?___ .
- Warto rozmawiać o swoich uczuciach z bliskimi, ponieważ ___?___ .

Moja mama jest wspaniała!

Na lekcji:

- ustalę, kto wypowiada się w wierszu,
- opowiem, jak przedstawiono mamę w utworze,
- określę nastrój wiersza.

Na dobry początek

Porozmawiajcie o tym, co sprawia, że lubicie spędzać czas z bliskimi.

Ryszard Przymus

Nasza Mama jest poetką...

Nasza Mama jest poetką,
nasza Mama pisze wiersze –
i dlatego z naszą Mamą
życie w domu jest piękniejsze.

Gdy Mama podlewa kwiaty
z konewki deszczykiem wody,
mówi: „Pod tym wodospadem
zakwitną u nas ogrody...”

Słońce jest dla Mamy jabłkiem,
księżyc błyszczy jak koralik,
wiatr wesoło gra na skrzypcach,
a tęcza to barwny szalik.

Nawet kiedy na półmisku
przynosi pyzy gotowe,
śmieje się: „Dzisiaj na obiad
są piłeczki pingpongowe...”

Dobrze mieć Mamę poetkę!
Bo umiemy tak jak Ona –
jeden kwiat zamienić w ogród,
a odkurzacz w trąbę słonia.

Po przeczytaniu

1. Odpowiedz na podane pytania.

- Kto wypowiada się w wierszu?
- O kim mówi?

2. Co i w jaki sposób opisuje mama? Podaj przykłady z wiersza.

Przykład: Podlewanie kwiatów wodą z konewki – opisuje jako wodospad, pod którym zakwitną ogrody.

3. Na podstawie ostatniej strofy wyjaśnij, jak zachowanie mamy wpływa na dzieci.

4. Wybierz jedno uzupełnienie zdania i je dokończ.

Uważam, że mama z wiersza (słusznie/niesłusznie) została nazwana poetką, ponieważ ___?___ .

5. Wymyślcie w parach jak najwięcej określeń, którymi można opisać mamę przedstawioną w wierszu.

6. Wybierz emotikon, który najlepiej wyraża uczucia osoby wypowiadającej się w wierszu. Uzasadnij swój wybór przykładami z tekstu.

smutek niezadowolenie obojętność wesołość radość

Nowa wiadomość

- **Nastrój utworu** to uczucia i wrażenia, które towarzyszą osobie wypowiadającej się w utworze.
- O nastroju można powiedzieć, że jest na przykład wesoły, pogodny, radosny, smutny, spokojny, refleksyjny, tajemniczy.

7. Wymyśl niezwykłe opisy dla takich rzeczy, jak tablica, biurko, kwiaty czy szafa.

Przykład: Tablica przypomina okno do świata wiedzy.

Czas na podsumowanie

8. Odpowiedz na pytania.

- Jak swoimi słowami wyjaśnisz, czym jest nastrój wiersza?
- Co najbardziej zapamiętasz z dzisiejszej lekcji?

Czym są alfabet, głoska, litera?

Na lekcji:

- ułożę wyrazy w porządku alfabetycznym,
- odróżnię głoski od liter,
- policzę głoski i litery w wyrazach,
- rozpoznam samogłoski i spółgłoski.

Na dobry początek

Stwórzcie Alfabet Superbohaterów. Niech każdy z Was:

- wybierze jedną literę alfabetu,
- przydzieli sobie numer zgodnie z kolejnością liter w alfabecie,
- wymyśli swój pseudonim (zaczynający się na wybraną literę),
- opisze krótko, jaką ma moc.

Przykład:

A – numer 1 – Agent Alfa – pierwszy rusza na pomoc

P – numer 22 – Pędziwiatr Patrolu – szybki i zawsze gotowy do działania

Czym jest alfabet

Alfabet, zwany też abecadłem, to taki oddział złożony z liter. **Każda litera ma swoje miejsce** i nie ruszy się ani na krok, bo taki jest rozkaz!

Litery i głoski w akcji

Litera to uczestnik zapisany w księdze oddziału. Literę **widać** w dokumentach oraz informacjach wyświetlanych na tablicy. Nie wydaje dźwięku, jest cicha jak mysz – nie można jej więc usłyszeć.

Głoska to dźwiękowa wiadomość. Głoskę **słychać** w informacjach szeptanych do ucha i w rozkazach wykrzykiwanych na apelu. Ale uwaga – nie da się jej zobaczyć!

Jednym słowem:

- **Litera** to zapisany znak głoski (czyli: **znak pisma**).

- **Głoska** to dźwięk, który słychać (czyli: **dźwięk mowy**).

Nowa wiadomość

- **Alfabet** to wszystkie litery ułożone w ustalonej kolejności. Polski alfabet ma 32 litery:
  a, ą, b, c, ć, d, e, ę, f, g, h, i, j, k, l, ł, m, n, ń, o, ó, p, r, s, ś, t, u, w, y, z, ź, ż.
- **Głoska** to najmniejszy **dźwięk mowy**. Głoskę słyszymy i mówimy.
- **Litera** to graficzny **znak głoski**. Literę widzimy i zapisujemy.
- Jedną głoskę możemy zapisać za pomocą jednej litery (na przykład: a, k, z) lub kilku połączonych liter (na przykład: sz, ch, dzi).

Głoski dzielą się na:

SAMOGŁOSKI
Jest ich osiem:
a, ą, e, ę, i, o, u (ó), y.

SPÓŁGŁOSKI
To wszystkie pozostałe głoski, na przykład:
b, p, k, h, r, l, ż, m, n, t, d.

Czas na ćwiczenia

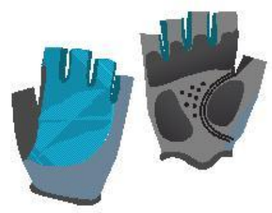
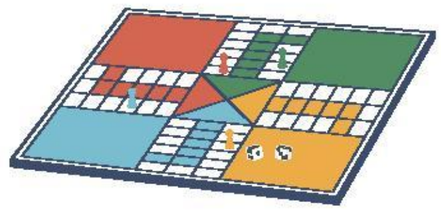
1. Uzupełnij brakujące litery alfabetu.

a ą ? c ę ? g h k l ? m o ? p r ? z ? ż

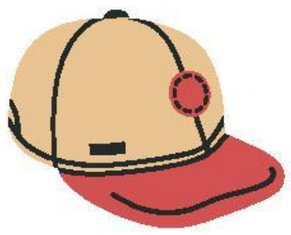
2. Zapisz w zeszycie swoje imię. Następnie wypisz w kolejności alfabetycznej litery, z których się ono składa.

Przykład: Maciej, aceijm

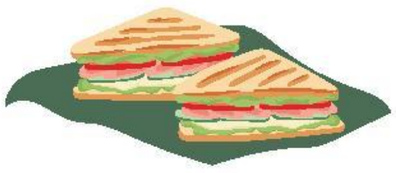
3. Wybierz osiem rzeczy, które mogą się przydać na wycieczce rowerowej. Zapisz je w zeszycie w kolejności alfabetycznej.

Dobra rada

Warto znać alfabet, ponieważ **w kolejności alfabetycznej** są ułożone na przykład listy uczniów w klasie, hasła w słowniku, książki w bibliotece czy spisy produktów w sklepach internetowych. Gdy wyrazy zaczynają się na taką samą literę, o ich kolejności decyduje kolejna litera.

Przykład: s**a**d, s**m**ok – druga litera
pa**j**ąk, pa**s**ek – trzecia litera
ksi**ą**żka, ksi**ę**garnia – czwarta litera

4. Uporządkuj wyrazy w kolejności alfabetycznej.

kolega • kciuk • kawał • kawaler • kapcie • kamień

5. Przerysuj tabelę do zeszytu. Następnie podziel wyrazy na litery i głoski oraz zapisz ich liczbę.

	Podział na litery	Liczba liter	Podział na głoski	Liczba głosek
wnuczka	w-n-u-c-z-k-a	7	w-n-u-cz-k-a	6
rodzeństwo	?	?	?	?
korzystać	?	?	?	?
dżungla	?	?	?	?
szczekać	?	?	?	?

6. Zapisz w zeszycie nazwy rzeczy widocznych na zdjęciach. Zwróć uwagę na poprawną pisownię. Następnie uzupełnij zdanie.

Niektóre głoski zapisujemy na dwa sposoby: ż – ?, u – ?, h – ?.

7. Porozmawiajcie w parach o tym, skąd się mogły wziąć nazwy „samogłoska" i „spółgłoska".

8. Rozpoznaj dyscypliny sportu ukazane na rysunkach. Odgadnij, którą z nich trenuje Tomek – ta dyscyplina ma w nazwie dwie samogłoski.

9. Policz spółgłoski w podanych powiedzeniach. Liczba spółgłosek pomoże Ci znaleźć wyjaśnienie każdego z nich. Następnie ułóż zdanie z wybranym powiedzeniem.

czuć się jak u siebie w domu	gwałtownie obudzić domowników (12)
być gościem we własnym domu	rzadko bywać w domu (14)
postawić cały dom na nogi	zachowywać się gdzieś swobodnie (10)

10. Zorganizujcie w klasie konkurs na mistrza starannej wymowy. Spróbujcie przeczytać podane zdania tak wyraźnie i szybko, jak to tylko możliwe!

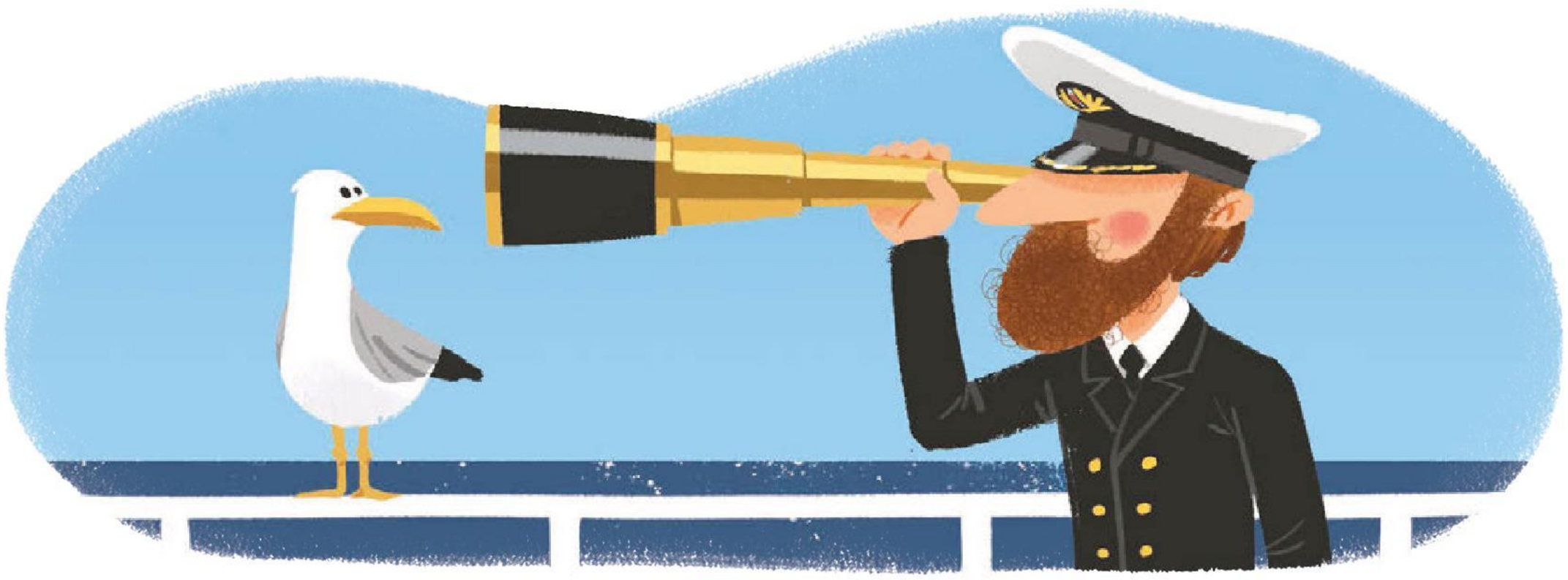
- Szedł Sasza suchą szosą.
- Leży Jerzy na wieży i nie wierzy, że leży na wieży.
- Król Karol kupił królowej Karolinie korale koloru koralowego.

Czas na podsumowanie

11. Przeczytaj zdanie i odpowiedz na pytania. Za każdą dobrą odpowiedź przyznaj sobie jeden punkt. Ile punktów udało Ci się zdobyć?

Wujek Szczepan został kapitanem statku, dlatego w przyszłą środę wyrusza w daleki rejs.

- Które słowo będzie ostatnie, jeśli wszystkie wyrazy w zdaniu ułożysz w kolejności alfabetycznej?
- Które wyrazy zawierają dwie głoski zapisane za pomocą dwóch liter?
- W którym wyrazie jest tyle samo samogłosek i spółgłosek?
- Ile głosek ma najdłuższy wyraz w zdaniu?

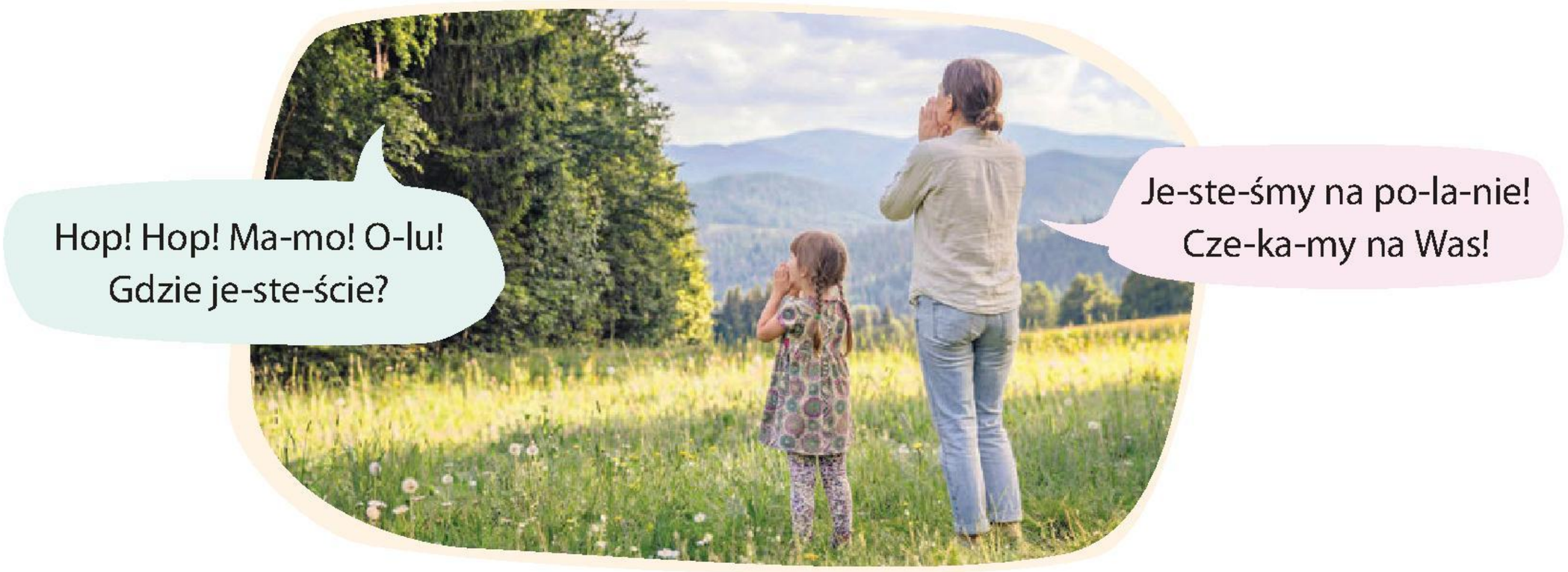
Czym jest sylaba?

Na lekcji:

- wyjaśnię, czym jest sylaba oraz jaką pełni funkcję,
- podzielę wyrazy na sylaby,
- poprawnie przeniosę wyrazy do następnej linii.

Na dobry początek

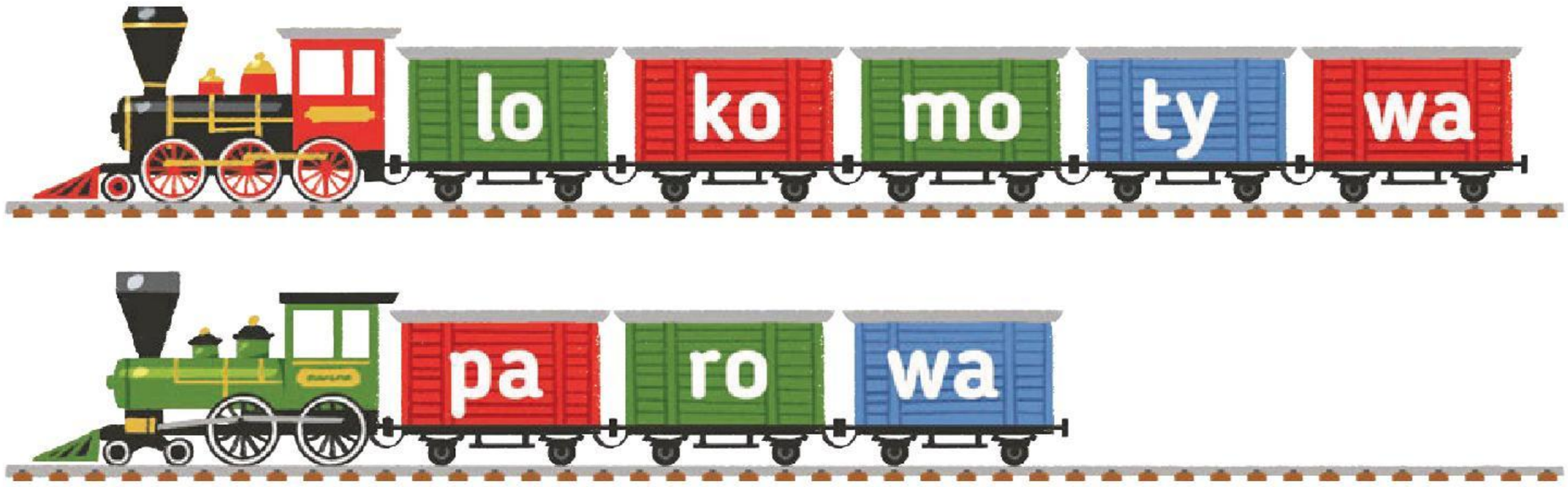
Przeczytaj głośno teksty w dymkach. Wyjaśnij, dlaczego niektóre wyrazy zostały podzielone.

Co to właściwie są sylaby?

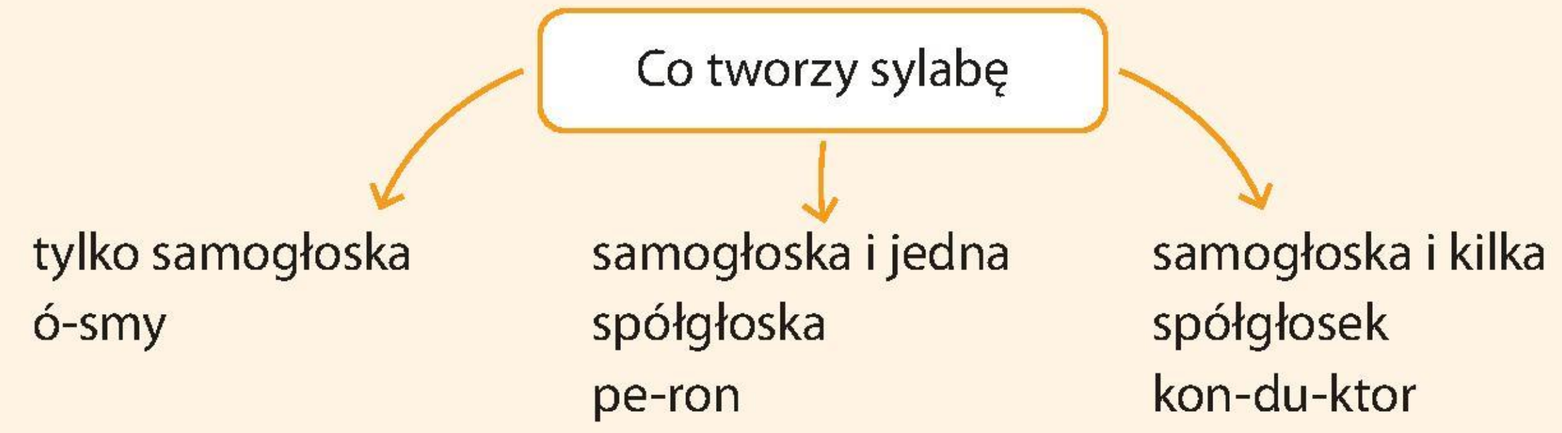
Wyobraź sobie pociąg złożony z wagonów. Tak właśnie wyglądają **wyrazy**: są zbudowane z mniejszych części, czyli **sylab**. Każda sylaba ma **jedną samogłoskę**.

Możemy łatwo policzyć, ile wagonów jest w pociągu. Wystarczy wolno powiedzieć wyraz, a on naturalnie podzieli się na sylaby. Słowo „lokomotywa" ma pięć sylab, a „parowa" – trzy.

Nowa wiadomość

- **Sylaba** to część wyrazu, która zawiera samogłoskę.

- Gdy **przenosimy wyraz do następnej linii**, musimy go podzielić na sylaby. Należy pamiętać o kilku zasadach:
  – nie dzielimy wyrazów jednosylabowych, na przykład: młot, krzak,
  – nie rozdzielamy liter, które oznaczają jedną głoskę, na przykład: ka-**cz**ka, ko-**sz**yk,
  – rozdzielamy dwie takie same litery, na przykład: le**k**-**k**o, wa**n**-**n**a,
  – oddzielamy cząstki, takie jak naj-, przed-, nad-, bez-, na przykład: naj-lepszy, przed-ostatni, nad-morski, bez-płatny,
  – grupy spółgłosek możemy dzielić na kilka sposobów, na przykład: mo-stek, mos-tek.

Czas na ćwiczenia

1. Odgadnij, z czego składa się posiłek rodzeństwa. W pudełku śniadaniowym Oli są produkty o nazwach dwusylabowych, a w pojemniku Tomka – o nazwach trzysylabowych.

kanapka • jogurt • twarożek • sałata • banan • szynka
pomidor • morele • marchew • bułka

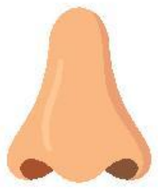

2. Przestaw sylaby w wyrazach, a otrzymasz nowe słowa. Zapisz je w zeszycie.

masło rano pralka katar kabel

baszta paka tama

3. Rozszyfruj rebus. Rozwiązaniem jest wyraz, który oznacza: *wymawiać słowa, dzieląc je na sylaby i nadając im rytm*.

kanka +

os +

m +

nna = ć

4. Ułóż zdania z podanych wyrazów i zapisz je w zeszycie. Zaznacz kreskami podział na sylaby.

Przykład: manna, zdrowy, placek, czekoladowy
Ka-sza man-na jest zdro-wa, lecz wo-lę pla-cek cze-ko-la-do-wy.

chodnik, deszcz, kałuża
lekki, jedwabny, szal, najlepiej, zimno
Adam, konno, przedwczoraj, las

5. Utwórzcie w parach jak najwięcej wyrazów z podanych sylab. Następnie napiszcie krótką historyjkę, w której wykorzystacie te słowa (nie muszą być wszystkie). Pamiętajcie o poprawnym przenoszeniu wyrazów do następnej linii.

da li le na ka u ko sza ca rty ła zi bał ma za wan ba wa

Czas na podsumowanie

6. Przeczytaj zdanie i odpowiedz na pytania. Za każdą dobrą odpowiedź przyznaj sobie jeden punkt. Ile punktów udało Ci się zebrać?

Kowboj Tom zgubił lasso i płaszcz zielony, gdy przez prerię pędził konno jak szalony.

- Ile jest sylab w tym zdaniu?
- Który jednosylabowy wyraz ma najwięcej liter?
- Jak należy podzielić na sylaby wyrazy „lasso" i „konno"?
- Na ile sposobów możesz podzielić wyraz „kowboj" podczas przenoszenia do następnej linii?

Pisownia wyrazów z *ó*

Na lekcji:

- zastosuję zasady pisowni wyrazów z *ó*,
- wymienię wyjątki od poznanych reguł,
- wymyślę sposoby na zapamiętanie wyrazów z *ó*.

Na dobry początek

Rozwiąż zagadki. Uzupełnij zdania wyrazami z *ó*.

Mała droga to inaczej ___?___.

Do temperowania kredek służy ___?___.

Zwierzę z długimi uszami to ___?___.

Miasto smoka wawelskiego to ___?___.

Nowa wiadomość !

Ó piszemy:

- gdy wymienia się na ***o***, ***e***, ***a***,

  Przykłady:

ó – o	*ó – e*	*ó – a*
st**ó**ł – st**o**ły	si**ó**demka – si**e**dem	wr**ó**cić – wr**a**cać
chł**ó**d – chł**o**dno	zgni**ó**tł – zgni**e**cie	skr**ó**t – skr**a**cać

- w zakończeniach ***-ów***, ***-ówka*** i ***-ówna***,

  Przykłady:

-ów	*-ówka*	*-ówna*
rodzic**ów**	żar**ówka**	aptekarz**ówna**
Rzesz**ów**	złot**ówka**	Zając**ówna**

  Wyjątki: ws**uwka**, sk**uwka**, zas**uwka**

- w wyrazach, których pisownię trzeba zapamiętać.

  Przykłady:
  c**ó**rka, og**ó**rek, kr**ó**l, g**ó**ra, wiewi**ó**rka, s**ó**jka, wł**ó**czka, kt**ó**ry, wr**ó**bel

Wskazówka: Jeśli nie masz pewności, jak zapisać dany wyraz, sprawdź jego pisownię w słowniku ortograficznym.

Czas na ćwiczenia

1. Nazwij przedmioty przedstawione na zdjęciach wyrazami z *ó*. Uzasadnij ich pisownię.

Przykład: n**ó**żka, bo n**o**ga

2. Do podanych słów dopisz w zeszycie wyrazy z *ó*.

Przykład: zbi**e**rać – zbi**ó**rka

łoże – ?
lody – ?
powtarzać – ?
sześć – ?
obracać – ?
znieśli – ?

3. Przeczytaj tekst i uzupełnij go wyrazami z nawiasów w odpowiedniej formie. Zapisz te słowa w zeszycie i podkreśl powtarzające się zakończenie.

Adam nie wyobraża sobie (wieczory) bez czytania ciekawych opowieści. Dzięki nim poznaje niezwykłych (bohaterowie), z którymi przeżywa fantastyczne przygody. Najbardziej lubi historie pełne (smoki), księżniczek, rycerzy i (pojedynki). Takie książki sprawiają, że ma mnóstwo (pomysły).

4. Gdzie mieszkają te osoby? Podaj nazwy miejscowości zakończone na *-ów*.

Gorzowianin – ?
Tarnowianin – ?
Bełchatowianin – ?

5. Co Ci się kojarzy z podanymi słowami? Do każdego zestawu dopisz wyraz zakończony na *-ówka*.

las, domek, leśnik – ?
ukryć się, miejsce, schować się – ?
piłka, gra, siatka – ?
szkoła, sprawdzanie, ocena – ?
woda, żagiel, rejs – ?
samochód, kierowca, pasażer – ?

6. Uzupełnij zdania wyrazami utworzonymi od wyróżnionych słów. Przepisz wypowiedzenia do zeszytu.

Spinka, którą **wsuwa** się we włosy, to ____?____.
Metalowa listewka, którą **zasuwa** się drzwi, to ____?____.

7. Ułóż wyrazy z *ó* niewymiennym z liter od największej do najmniejszej. Zapisz je w zeszycie.

ECGSZÓZŁ PBRAÓ ÓANŻIRC

DŹORŁÓ RZTHÓC ŹONPÓ

ŻWARBÓ LGRAÓ WYNRÓ

8. Uzasadnij pisownię wyrazów z *ó*. Ułóż i zapisz zdania z wyrazami z *ó* niewymiennym.

ogród • pół • żółw • Lwów • chór • pszczółka • gwóźdź
sznurówka • mózg • Nowakówna • głód • ołówek

9. Zapisz w zeszycie pięć nazw zwierząt, w których występuje *ó*. Podkreśl słowa z *ó* niewymiennym.

10. Przerysuj tabelę do zeszytu i uzupełnij ją wyrazami z *ó*.

Uwaga! Uwaga!

Ktokolwiek widział, ktokolwiek wie!

Podczas turnieju szachowego zaginęła królowa. Jest ubrana w różową spódnicę i żółtą bluzkę. Ostatni raz widziano ją, gdy szła na majówkę i jadła drożdżówkę. Ktokolwiek ją widział, niech natychmiast zamelduje o tym królowi, który mieszka w pałacu przy ulicy Skrót 8. Na znalazcę czeka nagroda – słój pełen cukierków.

ó wymienne	*ó* w zakończeniach	*ó* niewymienne
?	?	?

Pisownia wyrazów z *ó*

Ó wymienne na *o, a, e*

Ó kreskowane w zwyczaju to ma, że się wymienia na **e**, **o** lub **a**.

Ó w zakończeniach *-ów, -ówka, -ówna*

Ó z kreską zawsze wpisuj do słów z końcówką **-ówna**, **-ówka** i **-ów**.

Zadania do planszy

11. Ułóżcie w parach rymowane zagadki, których rozwiązaniem będą wyrazy z planszy.

- Odczytajcie swoje zagadki w klasie.
- Pozostali uczniowie spróbują odgadnąć, o jaki wyraz chodzi.

Przykład:
Zielone, chrupiące, w słoiku z koperkiem,
lubią je wszyscy z chlebem i serkiem.

12. Podzielcie się na trzy grupy.

- Ułóżcie historyjki, w których wykorzystacie jak najwięcej wyrazów z planszy.
- Przeczytajcie swoje opowieści pozostałym uczniom.

Ó niewymienne

Zapamiętaj na zawsze,
bo rady to cenne,
że **ó** kreskowane,
bywa niewymienne.

13. W jaki sposób złotówka zauważona przez baronównę znalazła się na drodze? Ułóż historyjkę, która będzie odpowiedzią na to pytanie. Użyj podanych słów.

stróż • późno • Hrubieszów • wróżka • różdżka • kłótnia

Czas na podsumowanie

14. Odpowiedz na pytania.

- Jakie zasady pisowni wyrazów z *ó* pamiętasz z lekcji?
- Które zadania ułatwiły Ci zapamiętanie tych zasad?
- Jakie wyrazy nadal sprawiają Ci trudność?
- Co możesz zrobić, żeby je zapamiętać?

Pisownia wyrazów z *u*

Na lekcji:

- zastosuję zasady pisowni wyrazów z *u*,
- wymienię wyjątki od poznanych reguł,
- wymyślę sposoby na zapamiętanie wyrazów z *u*.

Na dobry początek

Uzupełnij zdania podanymi wyrazami w odpowiedniej formie.
Następnie przeczytaj, co oznacza każde powiedzenie.

załamywać • kuć • kupować

Nie ___?___ kota w worku!	Nie decyduj się na coś niepewnego!
Nie ___?___ rąk!	Nie poddawaj się!
___?___ żelazo póki gorące!	Korzystaj z okazji!

Nowa wiadomość !

***U* piszemy:**

- w czasownikach zakończonych na: ***-uję***, ***-ujesz***, ***-uje***, ***-ujemy***, ***-ujecie***, ***-ują***, ***-uj***,

  Przykłady:
  rys**uję**, got**ujesz**, próbujemy, kup**ują**, not**uj**

- na początku większości wyrazów,

  Przykłady:
  uczeń, **u**lica, **u**cho, **u**l, **u**słyszeć, **u**mieć, **u**party

  Wyjątki: **ó**smy, **ó**semka, **ó**wczesny, **ó**w, **ó**wdzie

- na końcu wyrazów,

  Przykłady:
  chłopc**u**, kot**u**, słońc**u**, samochod**u**, balkon**u**, stoł**u**

- w rzeczownikach zakończonych na: ***-unek***, ***-us***, ***-usz***, ***-uch***, ***-ura***, ***-ulec***,

  Przykłady:
  rys**unek**, chytr**us**, geniusz, leni**uch**, nat**ura**, ham**ulec**

- w wyrazach, których pisownię trzeba zapamiętać.

  Przykłady:
  c**u**kier, b**u**t, tr**u**dny, arb**u**z, k**u**la

Czas na ćwiczenia

1. Co robią osoby ukazane na zdjęciach? Uzupełnij zdania czasownikami, które w zakończeniach zawierają *u*.

Tata i Julka ___?___ do zdjęcia.

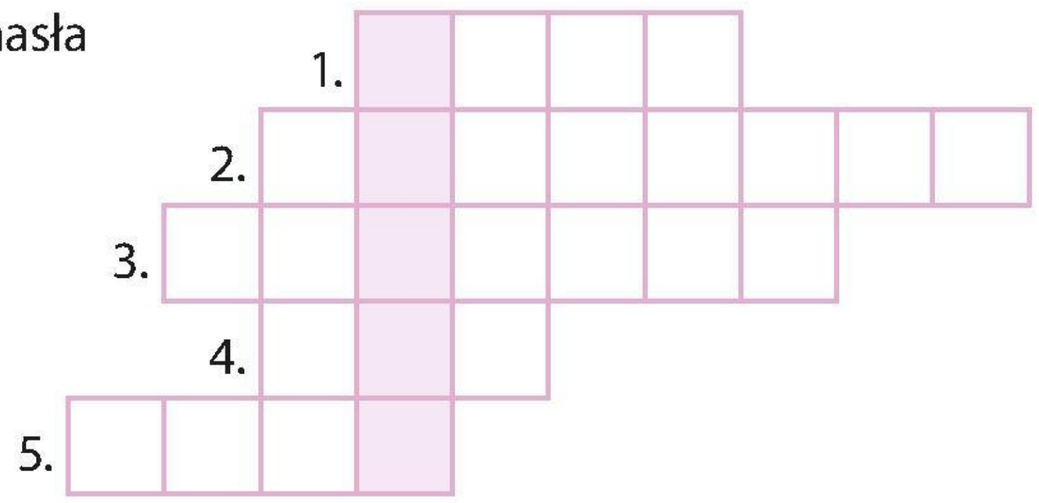
Filip ___?___ przyrodę.

Co teraz ___?___, Aniu?

2. Rozwiąż krzyżówkę w zeszycie. Wszystkie hasła zaczynają się na literę *u*.

1. Skwar, żar.
2. Raz w roku każdy je obchodzi.
3. Przywrócić komuś wolność.
4. Górna część nogi.
5. Potrzebne, by mówić.

3. Przeczytaj tekst i uzupełnij go wyrazami z nawiasów w odpowiedniej formie. Zapisz te słowa w zeszycie, a następnie podkreśl powtarzające się zakończenie.

Po (podwieczorek) w (koniec) mamy czas dla siebie. Mama przynosi wszystkim po (kubek) kakao i ustalamy zasady (turniej) gier planszowych. Kiedy po (kilka) godzinach mój brat zasypia nad planszą w połowie (ruch), a pies kładzie się na (koc), wiemy, że powoli dobiega koniec (wieczór).

4. Co Ci się kojarzy z podanymi słowami? Do każdego zestawu dopisz w zeszycie odpowiedni rzeczownik. Podkreśl w nim zakończenie z *u*.

prezent, upominek – ___?___unek
na stole, materiałowy – ___?___us
na głowie, osłania – ___?___usz
wiatr, siła – ___?___uch
termometr, ciepło – ___?___ura
rower, stop – ___?___ulec

5. Wyszukaj wyrazy, których pisownię można uzasadnić. Ułóż i zapisz w zeszycie zdania z wyrazami, których pisowni nie tłumaczy żadna reguła.

urwać • kurtka • łańcuch • poczęstunek • kucharz
rysujecie • tortu • sucho • klucz

Pisownia wyrazów z *u*

U w zakończeniach *-uj, -uje*

W czasownikach **u** zawsze występuje w takich zakończeniach, jak **-uj** oraz **-uje**.

U w zakończeniach *-ulec, -uch, -unek, -us, -usz, -ura*

Gdy **-unek**, **-ulec**, **-ura**, **-uch**, **-us** oraz **-usz**, zawsze **u** otwarte pisz – i już!

Zadania po planszy

6. Opowiedzcie, jak spędzają czas mieszkańcy deszczowego miasta. W swojej historyjce użyjcie jak najwięcej wyrazów z *u* podanych na planszy.

7. Podzielcie się na trzy grupy i zagrajcie w kalambury.

- Za pomocą ruchu ciała pokażcie cztery dowolne hasła z planszy.
- Pozostałe zespoły spróbują odgadnąć każde hasło i uzasadnić jego pisownię.
- Wygra drużyna, która odgadnie najwięcej wyrazów i wyjaśni ich pisownię.

_U_ na początku i końcu wyrazu

U otwarte się pisze na końcu wyrazu
i na jego początku: umiesz to od razu!

_U_ w większości wyrazów

Częściej niż **ó** kreskowane
u otwarte jest pisane.

8. Wybierz dwa wyrazy z planszy. Wymyśl do nich skojarzenia, które ułatwią Ci zapamiętanie ich pisowni.

Przykład: Tulipan – piszemy przez *u*, ponieważ kwiat tulipana kształtem przypomina *u*.

Czas na podsumowanie

9. Odpowiedz na pytania.

- Jakie zasady pisowni z *u* były omawiane na lekcji?
- Co na lekcji ułatwiło Ci zapamiętanie tych zasad?

Jak napisać pozdrowienia?

Na lekcji:

- wymienię elementy składające się na pozdrowienia,
- zgromadzę przydatne słowa,
- ułożę treść pozdrowień (na pocztówce, w SMS-ie),
- poprawnie zaadresuję kartkę pocztową.

Na dobry początek

- Zgadnij, z jakich miejsc pochodzą pocztówki z pozdrowieniami pokazane obok.
- W jakich sytuacjach ludzie wysyłają sobie pozdrowienia?
- Do kogo je piszą? Jak myślisz, dlaczego to robią?

Instrukcja krok po kroku

Krok 1. Miejsce i data

Zapisz nazwę miejsca i datę
w prawym górnym rogu kartki pocztowej.

Krok 2. Powitanie

Powitaj osobę, do której kierujesz pozdrowienia.
Zwrot powitalny zapisz wielkimi literami i postaw wykrzyknik.

Krok 3. Treść pozdrowień

Ułóż tekst pozdrowień – napisz:

• w jakiej sytuacji pozdrawiasz? z jakiego miejsca? • co robisz?
• co udało Ci się już zrobić ? • co planujesz?

Krok 4. Pożegnanie i podpis

Pożegnaj serdecznie osobę, do której piszesz.
Podpisz się pełnym **imieniem**.

Przydatne słowa

Powitanie

• Kochana Mamo! • Drogi Dziadku!
• Cześć, Tomku! • Najdroższa Haniu!

Pożegnanie

• Całuję mocno • Ucałowania • Uściski
• Do zobaczenia wkrótce

Treść pozdrowień

• Przesyłam / Ślę serdeczne pozdrowienia z… • Pozdrawiam ciepło z…
• z wakacji nad morzem • z wycieczki do Krakowa • z obozu żeglarskiego
• odpoczywam, zwiedzam, oglądam, zachwycam się, chodzę, spaceruję, wspinam się
• widziałam / widziałem, odwiedziłam / odwiedziłem, zdobyłam / zdobyłem

Przykład

Przed imieniem i nazwiskiem odbiorcy **postaw skrót** Sz.P. lub Kol.
Sz.P. to Szanowna Pani / Szanowny Pan
Kol. to Koleżanka / Kolega

Krok 1. Miejsce i data

Jurata, 10 sierpnia 2026 roku

Krok 2. Powitanie

Kochana Babciu!

Krok 3. Treść pozdrowień

Przesyłam słoneczne pozdrowienia z Juraty. Wakacje nad morzem mijają tak szybko! Pogoda jest piękna, więc codziennie pływam, opalam się i buduję wielkie zamki z piasku. Rodzice obiecali mi jutro wycieczkę do helskiego fokarium. Już się nie mogę doczekać! Opowiem Ci wszystko po powrocie.

Krok 4. Pożegnanie i podpis

Całuję mocno
Twoja Ola

Sz.P.
Anna Nowak
ul. Wesoła 13/4
94-231 Kalisz

Krok 5. Adres odbiorcy

Zaadresuj poprawnie kartkę – podaj:

• imię i nazwisko odbiorcy • nazwę ulicy, przy której mieszka
• numer domu i mieszkania • kod pocztowy • nazwę miejscowości

Czas na ćwiczenia

1. Jakich elementów brakuje na kartce pocztowej z pozdrowieniami? Wyjaśnij, dlaczego te elementy są potrzebne.

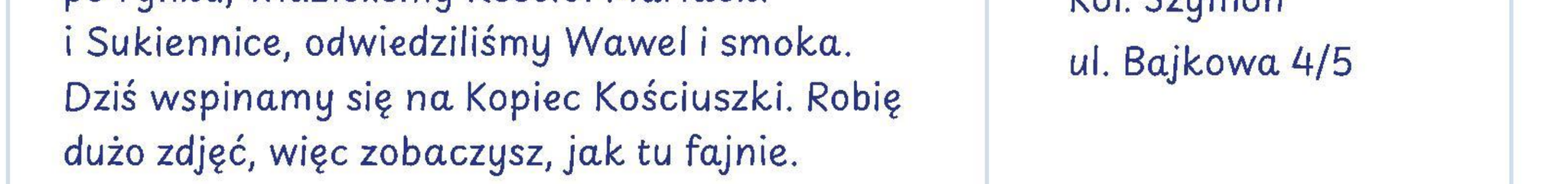
Przesyłam pozdrowienia z wycieczki do Krakowa. Miasto jest super! Każdego dnia sporo zwiedzamy. Spacerowaliśmy już po rynku, widzieliśmy Kościół Mariacki i Sukiennice, odwiedziliśmy Wawel i smoka. Dziś wspinamy się na Kopiec Kościuszki. Robię dużo zdjęć, więc zobaczysz, jak tu fajnie.

Do zobaczenia wkrótce

Kol. Szymon
ul. Bajkowa 4/5

2. Uzupełnij schematy według wzoru.

3. Wybierz z każdej pary zdanie, które pasuje do pozdrowień wysłanych z wakacji.

A. Pogoda jest świetna – słońce świeci tu od rana.
B. Warunki pogodowe są dla mnie satysfakcjonujące.

A. Informuję, że dotarłam na miejsce.
B. Właśnie przyjechałam i jest super!

A. Chciałbym złożyć uprzejme zawiadomienie o miłym pobycie w górach.
B. Pozdrawiam Cię serdecznie z górskiej wędrówki.

4. Uzupełnij tekst pozdrowień brakującymi informacjami. Skorzystaj z przydatnych słów. Zadanie wykonaj w zeszycie.

Bieszczady, 15 lipca 2026 roku

____?____

____?____ z obozu wędrownego. Jest ____?____ ! Codziennie chodzimy po górach z plecakami. Wczoraj zdobyliśmy Połoninę Wetlińską i widoki były ____?____ ! Wieczorem piekliśmy kiełbaski przy ognisku i ____?____ . Dziś przed nami ____?____ . Już się nie mogę doczekać, żeby Wam wszystko opowiedzieć.

____?____

____?____

5. Wybierz jedną z pocztówek i ułóż pozdrowienia, które mogłyby się na niej znaleźć. Zaadresuj kartkę do koleżanki lub kolegi z ławki.

6. Czym różnią się pozdrowienia zapisane na kartce pocztowej od tych wysłanych w wiadomości SMS? Które z nich wysyła się dziś częściej? Dlaczego? Porozmawiajcie o tym w klasie.

7. Przygotuj SMS z pozdrowieniami z wycieczki szkolnej do wybranej osoby – rodzica, cioci, przyjaciela. Wiadomość zapisz w zeszycie i ozdób emotikonami.

Czas na podsumowanie

8. Odpowiedz na pytania.

- Czy łatwo jest napisać pozdrowienia? Od czego to zależy?
- Które elementy pozdrowień są dla Ciebie łatwe, a które – trudne? Dlaczego?
- W jakich sytuacjach przyda Ci się to, że umiesz pisać pozdrowienia?

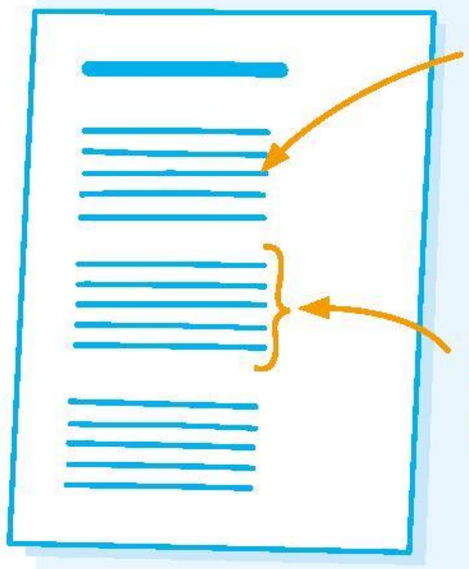
I. Podsumowanie

Nastrój utworu

s. 27

to uczucia i wrażenia, które towarzyszą osobie wypowiadającej się w utworze. Nastrój może być na przykład smutny, radosny, tajemniczy.

Wers

to jedna linijka wiersza.

Strofa (inaczej zwrotka)

s. 13

to grupa wersów (linijek) w wierszu.

Litera a głoska

s. 28

Litery piszemy i widzimy, na przykład *c-z-a-p-k-a* (6 liter).
Głoski wymawiamy i słyszymy, na przykład *cz-a-p-k-a* (5 głosek).

Głoski dzielimy na samogłoski i spółgłoski

W języku polskim jest 8 samogłosek: *a, e, i, o, u, y, ą, ę*.
Pozostałe głoski to spółgłoski, na przykład *b, c, ć, f, g, h*.

Sylaba

s. 32

Część wyrazu, którą wymawiamy jako jedną całość, na przykład *czap-ka* (2 sylaby).

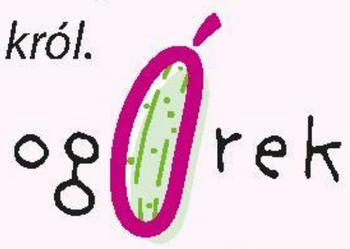

ro-dzi-na

Kiedy piszemy *ó*:

s. 35

- gdy wymienia się na *o*, *e*, *a*, na przykład *mróz*, *siódemka*, *skrót*,
- w zakończeniach *-ów*, *-ówka*, *-ówna*, na przykład *Kraków*, *parówka*, *baronówna*,
- w wyrazach z *ó* niewymiennym, na przykład *córka*, *góra*, *król*.

Kiedy piszemy *u*:

s. 40

- na początku większości wyrazów, na przykład *ul*, *ucieczka*, *uczeń*,
- na końcu wyrazów, na przykład *na parkingu*, *w biegu*, *babciu*, *deseru*,
- w zakończeniach czasowników: *-uję*, *-ujesz*, *-uje*, *-ujemy*, *-ujecie*, *-ują*, *-uj*, na przykład *maluję*, *pracujesz*, *gotujecie*,
- w zakończeniach rzeczowników: *-unek*, *-us*, *-usz*, *-uch*, *-ura*, *-ulec*, na przykład *szacunek*, *całus*, *sanitariusz*, *lektura*, *budulec*.

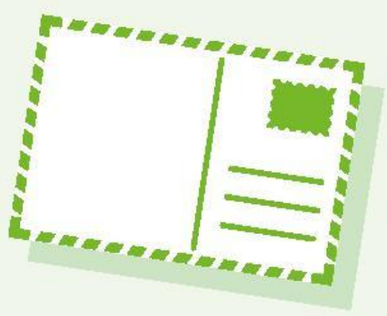

Pozdrowienia

s. 44

piszemy jako wyraz pamięci, sympatii lub serdeczności, na przykład pozdrowienia z wakacji, z wycieczki szkolnej.

- miejscowość, data
- powitanie
- treść pozdrowień
- pożegnanie
- podpis

Zobacz też: Niezbędniki

I. Sprawdź wiedzę i umiejętności

CZĘŚĆ 1

Przeczytaj tekst i wykonaj zadania 1–5.

Dorota Sumińska

Nie ma jak w rodzinie borsuków!

Fragmenty

Mama, tata, siostra, brat, babcia, dziadek, ciocia, wujek, kuzynka, kuzyn i ja. Prawie każde ludzkie dziecko może wymienić członków swojej rodziny z imienia. [...]

Tak samo jest w licznej rodzinie borsuków. Kłopot w tym, że borsuki to milczki, a ich język to przede wszystkim zapachy. [...] Każda borsucza rodzina rozpozna swojego członka bez słów, dokumentów, tłumaczeń. Wystarczy zapach. Poza tym inne przypisane rodzinie zwyczaje są bardzo podobne. Kiedy ciężarna mama poczuje, że już niedługo zobaczy swoje maleństwa, szykuje pokój dziecięcy. Najpierw bardzo dokładnie sprząta, by nie został ani jeden pyłek kurzu, a potem przygotowuje najdelikatniejszą pościel z pachnących traw. Małe borsuki rodzą się zupełnie nieporadne. Mama karmi je mlekiem przez trzy miesiące. Później przynosi im stały pokarm. Pierwsze wycieczki zaczynają dopiero po dwóch miesiącach przebywania w norze. Na początek tylko po pokoju dziecięcym, potem nieśmiało zwiedzają ogromną niczym zamek rodzinną norę. Są tam salony, sypialnie, spiżarnie, pokoje dziecięce, gościnne i toalety. Do tego niekończąca się sieć korytarzy.

Borsuki są bardzo towarzyskie i pedantycznie[1] dbają o czystość. Dzieci mają okazję obserwować krzątających się dorosłych i uczyć borsuczych obyczajów. Gdy jednak przychodzi pora na spacery poza norą, szukają jakiegokolwiek pretekstu, by ją opuścić. Mama nie zawsze na to pozwala. Boi się o bezpieczeństwo swoich dzieci i niczym ludzkie mamy zwołuje je do domu. Czy w borsuczej rodzinie zdarzają się kłótnie? Oczywiście, tak samo jak w ludzkiej, ale na szczęście nie są to prawdziwe awantury. Ot, małe sprzeczki.

[1] *Pedantycznie* – dokładnie, skrupulatnie.

Borsuki to bardzo pogodne istoty i szkoda im czasu na spory. Wolą radosne spotkania i zabawy. Szczególnie dzieci i młodzież. Potrafią tak się rozbawić, że tracą zwykłą ostrożność. Ich obserwację utrudnia to, że są aktywne nocą. W dzień śpią w swoich podziemnych sypialniach. Wiele lat temu miałam przyjemność zobaczyć trójkę maluchów śpiących przy wejściu do nory. Zastało je tam wschodzące słońce i nie obudziło. Tak były zmęczone szalonymi harcami[2], że nie usłyszały moich kroków. Mogłam więc się napatrzyć na śliczne, czarno-białe kluseczki.

[2] *Harce* – zabawy.

Zadania

1. Oceń prawdziwość podanych zdań odnoszących się do tekstu.
Wybierz **P**, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo **F** – jeśli jest fałszywe.

1.	Autorka tekstu opisuje podobieństwa i różnice między rodzinami ludzi i borsuków.	**P**	**F**
2.	Autorka tekstu często obserwuje ciekawe zwyczaje borsuczych rodzin.	**P**	**F**

2. Dokończ zdanie. Wybierz właściwą odpowiedź spośród podanych.

Borsuki rozpoznają członków rodziny po

A. głosie. **B.** imieniu. **C.** nazwisku. **D.** zapachu.

3. Dokończ zdanie. Wybierz właściwą odpowiedź spośród podanych.

Z tekstu wynika, że borsucza mama jest

A. cierpliwa. **B.** wesoła. **C.** troskliwa. **D.** odważna.

4. Oceń prawdziwość podanych zdań odnoszących się do tekstu.
Wybierz **P**, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo **F** – jeśli jest fałszywe.

1.	Borsuki bardzo dbają o swoje domy.	**P**	**F**
2.	Dla borsuków dzień jest czasem przeznaczonym na sen.	**P**	**F**

5. Uzupełnij poniższe zdania. Wybierz odpowiedź spośród oznaczonych literami A i B oraz odpowiedź spośród oznaczonych literami C i D.

Młode borsuki są [A|B]. Gdy mają okazję opuścić norę, [C|D] z tej możliwości.

A. towarzyskie
B. ostrożne
C. rezygnują
D. korzystają

CZĘŚĆ 2

Zadania

Przeczytaj fragment wiersza i wykonaj zadania.

Danuta Wawiłow

Marzenie

Fragment

Idzie pani po ulicy,
Cztery pieski ma na smyczy.
A ja sobie wzdycham skrycie:
Taka pani to ma życie!
Prawda?

Wszyscy ludzie kogoś mają
kogoś głaszczą i kochają,
komuś szepczą coś do ucha
i się cieszą, że ich słucha...
Prawda?

Ja też chciałabym takiego,
Choćby nawet najmniejszego,
Choćby nawet najbrzydszego
pieska!

1. Jaki jest nastrój wiersza? Wybierz właściwą odpowiedź spośród podanych.

A. ponury
B. smutny
C. pogodny
D. tajemniczy

2. Ile wersów liczy pierwsza strofa wiersza? Wybierz właściwą odpowiedź spośród podanych.

A. trzy
B. cztery
C. pięć
D. sześć

3. Przepisz do zeszytu słowa, które należy zapisać z *u*. Uzasadnij pisownię wyrazów z *ó*.

kang ? r pi ? rnik b ? łka mal ? tki klas ? wka st ? ł ? śmiech

4. Który z podanych wyrazów zawiera *ó* wymienne? Wybierz właściwą odpowiedź spośród podanych.

A. podróż
B. jaskółka
C. nastrój
D. kłótnia

5. Policz w podanych wyrazach litery, głoski i sylaby.

Wyrazy	Litery	Głoski	Sylaby
irys	?	?	?
przodek	?	?	?
szczupak	?	?	?
rodzeństwo	?	?	?
chaszcze	?	?	?

6. Napisz pozdrowienia ze szkolnej wycieczki adresowane do bliskiej Ci osoby. Zadanie wykonaj w zeszycie.

II. Szkolne radości, szkolne smutki

Andrew Macara [czytaj: endriu makara], „Piłkarze"

1. Wybierz zestaw wyrazów, które najtrafniej opisują obraz. Uzasadnij swój wybór.
   - zimno • bezruch • cisza
   - ciepło • ruch • śmiech
   - mrok • zagrożenie • niepokój
   - deszcz • samotność • zmęczenie
2. Jak myślisz, dlaczego dziecko w bramie stoi samotnie?
3. Wyobraź sobie, że przedstawiona scena jest częścią dłuższej opowieści. Co może wydarzyć się za chwilę?
4. Co, według Ciebie, jest ważne we wspólnej zabawie? Dlaczego?

Marzenia kontra szkoła

Na lekcji:

- określę, kim jest podmiot mówiący w wierszu,
- nazwę uczucia osoby, która wypowiada się w wierszu,
- wyrażę opinię o przesłaniu utworu,
- porozmawiam o marzeniach, które można spełniać w szkole.

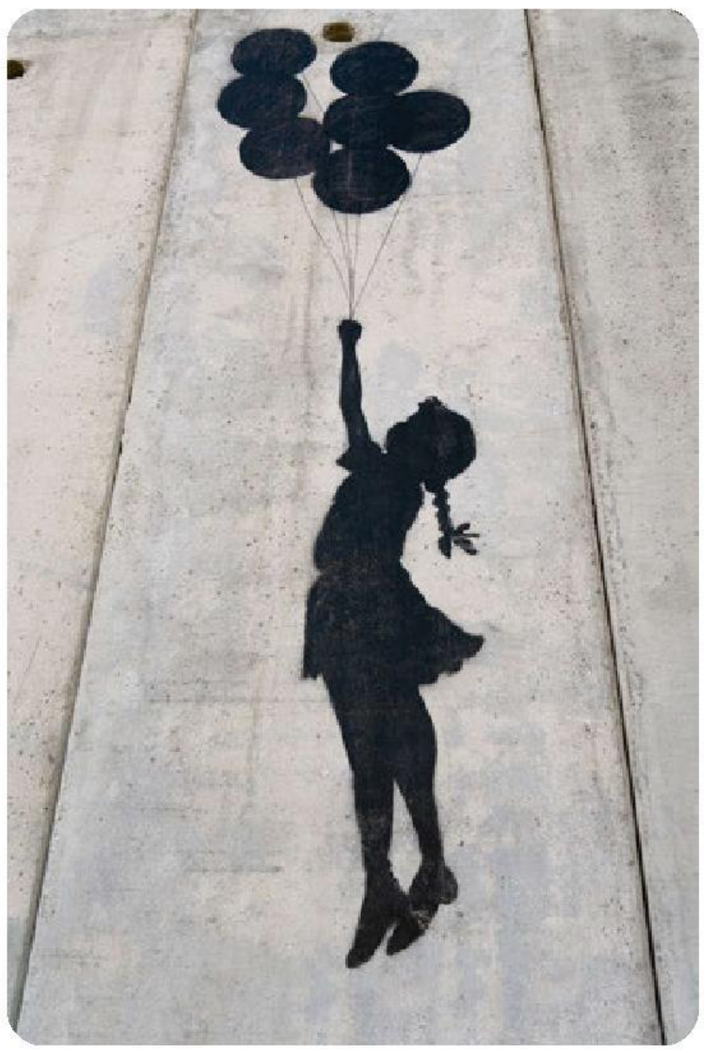
Na dobry początek

O czym lubicie marzyć w ciągu dnia? Czy zdarza się Wam marzyć w szkole? Porozmawiajcie o tym w parach.

Joanna Kulmowa

Marzenia

Ja nie lubię chodzić do szkoły,
choć nic nie ma we mnie z lenia.
Ja nie lubię chodzić do szkoły,
bo w tornistrze się nie mieszczą marzenia.
W szkole jest wielki porządek,
nikt nie trzyma pod ławką marzeń,
muszę zostawiać je w domu –
pod stołem albo w jakiejś szparze.
A one przez ten czas rosną,
odbywają samotne podróże
i kiedy wracam ze szkoły za dalekie są
i za duże.

Graffiti brytyjskiego artysty o pseudonimie Banksy [czytaj: banks-i]

Po przeczytaniu

1. Kto wypowiada się w wierszu „Marzenia"? O czym mówi?
Przygotuj w zeszycie notatkę z odpowiedziami na podane pytania.

Kim jest? ___?___
O czym mówi? ___?___

Nowa wiadomość !

Podmiot mówiący to osoba mówiąca w wierszu. Wyraża ona swoje uczucia, przeżycia i poglądy lub opisuje otaczający świat.

2. Wyjaśnij, dlaczego osoba mówiąca w wierszu nie lubi chodzić do szkoły.

3. Dlaczego w szkole nie ma miejsca na marzenia? Czy zgadzasz się z osobą, która wypowiada się w wierszu? Uzasadnij swoje zdanie.

4. Odpowiedz własnymi słowami, co dzieje się z marzeniami, gdy zostają same w domu.

5. Przeczytajcie dwa ostatnie wersy utworu. Ustalcie, co może czuć podmiot mówiący po powrocie ze szkoły. Możecie skorzystać z podanych słów.

ulga • smutek • radość • tęsknota • złość

6. Czy, Twoim zdaniem, w szkole można spełniać marzenia? Co w tym pomaga, a co – przeszkadza? Wybierz jedno z podanych zdań i je dokończ.

Uważam, że w szkole można spełniać marzenia, ponieważ...

Uważam, że w szkole nie można spełniać marzeń, ponieważ...

Uważam, że nie ma jednej odpowiedzi na to pytanie, ponieważ...

7. Zapoznajcie się z listą marzeń. Wybierzcie te, na które – Waszym zdaniem – jest miejsce w szkole. Od kogo i od czego zależy to, czy te marzenia się spełnią?

- Marzę o tym, by mieć psa albo kota.
- Zależy mi na tym, by osiągać sukcesy z ulubionych przedmiotów.
- Bardzo chcę mieć prawdziwych przyjaciół.
- Marzę o tym, by podróżować po świecie.
- Chcę, aby ludzie chronili zwierzęta i przyrodę.

Czas na podsumowanie

8. Odpowiedz na pytania.

- Jak wyjaśnisz swoimi słowami, kim jest podmiot mówiący?
- Co lepiej rozumiesz dzięki dzisiejszej lekcji?

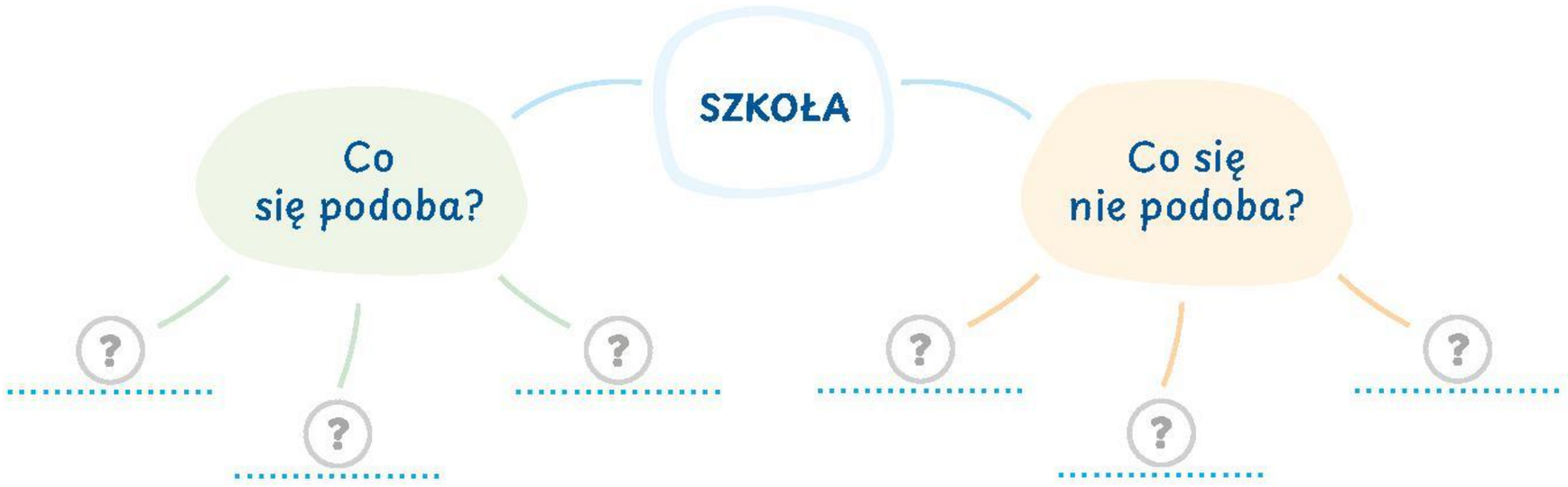
Mała szkoła życia

Na lekcji:

- porównam obowiązki uczniów i dorosłych,
- wyjaśnię, czego uczymy się w szkole oprócz lekcji,
- zaprojektuję szkołę marzeń.

Na dobry początek

Co podoba Wam się w szkole, a co – nie? Przygotujcie mapę myśli według wzoru.

Marta H. Milewska

Po co nam ta szkoła?

Fragmenty

– Tato, mamy sprawę – zacząłem bez wstępów.

Stefanek wyjął swój notatnik, Mieszko przysiadł na kanapie obok mnie. Tata podniósł głowę znad telefonu.

– Znów jakieś badanie dorosłych? – uśmiechnął się szeroko.

– Coś w tym rodzaju. Mamy do zrobienia projekt „Szkoła marzeń" i chcemy jak najwięcej dowiedzieć się o szkole. O tym, jak ją wspominają dorośli, co im się podobało, co nie. To na początek. Później wymyślimy, jak powinna wyglądać taka dzisiejsza szkoła marzeń – wytłumaczyłem.

– A wy jak dziś oceniacie szkołę? – zapytał tata, zamiast odpowiedzieć na moje pytanie.

– Wiadomo, do bani – skwitował Stefanek.

– No, raczej – zgodziliśmy się z tą diagnozą.

Przydatne słowa

Dociekliwy
jest ktoś, kto zadaje dużo pytań, szuka odpowiedzi i chce dowiedzieć się więcej na jakiś temat.

Przykład użycia:
Ania jest bardzo dociekliwa – zadaje nauczycielowi wiele pytań.

– Porażka – wzmocnił Mieszko.

– Wiele się nie zmieniło. My też nie lubiliśmy szkoły. Chociaż z dzisiejszej perspektywy inaczej na to patrzę. To był fajny czas – zamyślił się tata.

– Czemu wtedy nie lubiłeś, a dziś mówisz, że było fajnie? – Jak zwykle nie nadążałem za tatą.

– Bo wtedy nie chciało nam się rano wstawać, siedzieć w ławkach, uczyć się tych wszystkich rzeczy, słuchać nauczycieli, stać godzinami na nudnych apelach...

– Nam też! Nam też! – podłapał Stefanek, który bardzo nie lubi apeli.

– Dziś sobie myślę, że to wszystko nie było takie straszne. Do pracy też muszę wstawać rano. Ciągle też muszę kogoś słuchać, bo w życiu często tak bywa, że ma się jakiegoś szefa, który zawsze wie lepiej, albo klienta, który zawsze ma rację. Więc to trochę jak z nauczycielami. Można powiedzieć, że szkoła to taka mała szkoła życia. Nie wszystko nam odpowiada i dzięki temu uczymy się, jak z pewnymi rzeczami dać sobie radę.

– Na przykład z niemiłym nauczycielem? – podłapał Stefanek.

– Na przykład – zgodził się tata. – W życiu spotkacie nie tylko miłych i sympatycznych ludzi. Będą też mniej sympatyczni. I trzeba sobie umieć z nimi radzić. No i szkoła uczy pracować, panowie. W dorosłym życiu też czasem trzeba robić rzeczy, które sprawiają nam średnią przyjemność. Delikatnie mówiąc.

– Na przykład wyrzucać śmieci – znów wtrącił Stefanek.

– Właśnie. W szkole trzeba się czegoś nauczyć i koniec. To kształtuje charakter.

– Ale po co uczyć się tych wszystkich rzeczy o amebach, pantofelkach[1]? Przecież to do niczego nam się nie przyda – wtrącił się Mieszko, który lubi historię, a nie lubi biologii.

– Może po to, żeby wiedzieć, że to nas w ogóle nie interesuje? – uśmiechnął się tata. – Albo żeby odkryć, że ten pantofelek nas zaciekawił. Kto wie. W mojej klasie była pewna Ania, która jest dziś znanym i cenionym lekarzem. Robi skomplikowane operacje serca, ratuje ludziom życie. Gdyby dawno, dawno temu nikt jej nie opowiadał w szkole o biologii, może nie odkryłaby w sobie tej pasji?

Przydatne słowa

Kto pyta, nie błądzi oznacza, że warto zadawać pytania, bo dzięki temu możemy coś lepiej zrozumieć, uniknąć pomyłek i dowiedzieć się czegoś ważnego.

Przykład użycia:
Nie wiedziałem, jak rozwiązać zadanie z matematyki, więc poprosiłem kolegę o pomoc – przecież kto pyta, nie błądzi.

[1] *Ameba, pantofelek* – bardzo małe organizmy, żyjące w wodzie. Można je zobaczyć pod mikroskopem.

– Niby racja – przytaknęliśmy.

– A ty, tato, co lubiłeś w szkole?

– Najbardziej? Oczywiście przerwy! Graliśmy wtedy z chłopakami na boisku w piłkę. No i wf, i jeszcze może matematykę. Rozwiązywanie zadań zawsze sprawiało mi frajdę – stwierdził tata, na co Stefanek aż się skrzywił.

– Najbardziej nie znosiłem... niech no się zastanowię... chyba historii. Mieliśmy okropnie srogiego[2] nauczyciela, który na każdej lekcji nas przepytywał z dat i bardzo na nas krzyczał, jeśli którejś nie znaliśmy. Ależ to był stres! – powiedział tata i się skrzywił. – Cóż, z takimi rzeczami też trzeba sobie radzić, no nie, chłopaki? – zakończył i poszedł do kuchni po ciasto od babci.

[2] *Srogi* – surowy.

Po przeczytaniu

1. Przygotuj w zeszycie notatkę o przeczytanym tekście. Dokończ podane zdania.

- Zadaniem chłopców było ___?___ .
- Swoją pracę podzielili na dwa etapy. Po pierwsze, postanowili ___?___ . Po drugie, zamierzali ___?___ .

2. O jakich podobieństwach między obowiązkami uczniów i dorosłych mówił tata? Przerysuj tabelę do zeszytu i uzupełnij ją przykładami z tekstu.

W szkole	W dorosłym życiu
?	Wstajemy rano, by zdążyć do pracy.
Musimy słuchać nauczycieli.	?
?	Spotykamy sympatyczne i niesympatyczne osoby.
Uczymy się rzeczy, które nie zawsze są interesujące.	?

3. Czego, zdaniem taty, uczy szkoła oprócz różnych przedmiotów? Wskaż fragmenty tekstu, które o tym mówią.

4. Czy zgadzasz się ze słowami: *Można powiedzieć, że szkoła to taka mała szkoła życia?* Uzasadnij swoje zdanie.

5. Jak myślisz, dlaczego tata opowiedział chłopcom o swojej koleżance Ani? Co w ten sposób chciał im uświadomić?

6. Porozmawiajcie o tym, czy warto uczyć się rzeczy, które wydają się nieciekawe. Co za tym przemawia, a co – nie?

7. Wymyślcie w parach trzy pytania, które można zadać rodzicom o ich wspomnienia ze szkoły. Porównajcie Wasze propozycje z pomysłami koleżanek i kolegów z klasy.

8. W kilkuosobowych grupach zaprojektujcie Waszą szkołę marzeń. W projektach uwzględnijcie podane informacje. Możecie nadać im formę rysunków lub pisemną.

Projekt „Nasza szkoła marzeń”

- otoczenie, w którym stoi budynek
- wygląd budynku
- wyposażenie sal
- przebieg lekcji
- sposoby spędzania przerw
- relacje między nauczycielami i uczniami
- relacje między dziećmi

Podczas prezentacji projektów wspólnie się zastanówcie, co Wy możecie zrobić, aby Wasza szkoła była szkołą marzeń.

Czas na podsumowanie

9. Odpowiedz na pytania.

- Wróć do tytułu poznanego utworu. Czy po tej lekcji znasz odpowiedź na postawione w nim pytanie? Uzasadnij swoje zdanie.
- Co w projektowaniu szkoły marzeń było dla Ciebie trudne, a co – łatwe?
- Na co masz wpływ w swojej szkole?

Pracujemy w zespole

Na lekcji:

- określę, kim jest narrator w tekście,
- ocenię, jak zachowanie bohaterów wpływa na pracę grupy,
- sformułuję wnioski dotyczące emocji i postaw bohaterów,
- opracuję zasady dobrej współpracy w grupie.

Na dobry początek

W szkole często wykonujesz zadania w grupie. Jakie są zalety takiej pracy? Co sprawia Ci trudność, gdy pracujesz wspólnie z innymi?

Judy Blume [czytaj: dżudi blum]

Opowieści czwartoklasisty

Fragmenty
Tłumaczenie: Aldona Możdżyńska

W styczniu nasza klasa zaczęła przygotowywać projekt pod tytułem „Nasze miasto". Pani Haver [czytaj: hejwer], nasza wychowawczyni, podzieliła nas na grupy – zgodnie z miejscem zamieszkania. Dzięki temu mogliśmy pracować nad naszym zadaniem w domu. W mojej grupie oprócz mnie znaleźli się Jimmy Fargo [czytaj: dżimi fargo] i Sheila [czytaj: szila]. Mieliśmy zająć się transportem. Doszliśmy do wniosku, że będziemy się spotykać u mnie, bo z naszej trójki tylko ja mam własny pokój. Za parę tygodni każda grupa miała oddać broszurkę na temat miasta i plakat oraz przygotować ustną prezentację.

Pierwszego dnia po lekcjach kupiliśmy żółtą tablicę. Jimmy chciał niebieską, ale Sheila wybiła mu to z głowy, mówiąc stanowczo:

– Żółty jest o wiele żywszy. Wszystko na nim będzie widać. Niebieski jest za bardzo mdły.

Sheila myśli, że jest mądrzejsza niż ja i Jimmy razem wzięci – tylko dlatego, że jest dziewczyną! Od razu nas uprzedziła, że ona zajmie się broszurą, a ja i Jimmy mamy wykonać większą część plakatu. Musimy tylko najpierw wszystko z nią uzgodnić, bo chce sprawdzić, czy jej się spodobają nasze pomysły.

Przydatne słowa

Broszura
to mała książeczka lub zeszyt z informacjami na jakiś temat.

Przykład użycia:
W muzeum dostałem kolorową broszurę z ciekawostkami o dinozaurach.

Zgodziliśmy się, bo Sheila obiecała, że napisze dziesięć stron broszury, a nam zostanie tylko po pięć.

Kupiliśmy więc tę żółtą tablicę i poszliśmy do biblioteki. Wypożyczyliśmy siedem książek na temat transportu. Chcieliśmy się dowiedzieć jak najwięcej o dozwolonej prędkości, korkach ulicznych i zanieczyszczeniu powietrza. Umówiliśmy się na kolejne dwa wtorkowe i czwartkowe popołudnia. [...]

Na trzecim spotkaniu powiedziałem Jimmy'emu i Sheili, że wymyśliłem sposób na rozwiązanie problemów z ruchem ulicznym w Nowym Jorku.

– Musimy się go całkowicie pozbyć – oznajmiłem. – Po mieście nie powinny jeździć samochody, autobusy czy taksówki. Trzeba wprowadzić kolej jednotorową. [...]

– Ale przecież nie możemy napisać raportu tylko o kolei jednotorowej – powiedziała Sheila. – Nie uda nam się zapełnić tym dwudziestu stron.

– Możemy pisać dużymi literami – zaproponował Jimmy.

– Nie! Chcę dostać dobry stopień za ten projekt. Peter [czytaj: piter], ty możesz napisać swoje pięć stron o kolei jednotorowej i o tym, jak działa ten system. Jimmy, ty napisz, jak transport wpływa na zanieczyszczenie powietrza. A ja napiszę dziesięć stron o historii transportu w naszym mieście. – Splotła ręce i uśmiechnęła się.

– Mogę pisać dużymi literami? – spytał Jimmy. [...]

– Słuchajcie – odezwałem się. – Myślę, że praca powinna być napisana jednym charakterem pisma. Tak będzie najlepiej. Inaczej pani Haver domyśli się, kto co pisał, i wtedy nasz projekt przestanie już być grupowy.

– No, racja! – uznał Jimmy. – Kto z nas najładniej pisze?

Obaj spojrzeliśmy na Sheilę.

– Cóż, rzeczywiście mam ładny, równy charakter pisma – przyznała Sheila.

Jeżeli jednak mam przepisać waszą pracę, to lepiej oddajcie mi ją do następnego wtorku. Inaczej nie zdążę. I bierzcie się do robienia plakatu. – Mówiła takim tonem, jakby była nauczycielką, a my – jej uczniami. [...]

Przydatne słowa

Autorytarny
to ktoś, kto narzuca swoje zdanie innym i wymaga, by mu się podporządkowali. Osoba autorytarna zwykle podejmuje decyzje samodzielnie i oczekuje, że inni się z nią zgodzą bez sprzeciwu.

Przykład użycia:
Kasia zachowała się autorytarnie, bo sama wybrała wszystkie gry i nie pozwoliła kolegom zdecydować, w co będą się bawić.

Tego popołudnia mieliśmy spotkanie naszego zespołu. Sheila ani słowem nie wspomniała o ostatniej kłótni. My też o tym nie mówiliśmy. Sheila przepisała nasze teksty do broszurki. [...]

Do piątej narysowaliśmy plakat, a Sheila prawie skończyła okładkę broszurki.

Jimmy stanął za nią, patrząc, jak pracuje. Po chwili krzyknął:

– Sheila, co ty wyprawiasz?!

Wstałem z podłogi i podszedłem do biurka, przy którym siedziała Sheila.

Spojrzałem na okładkę. Wyszła całkiem ładnie. Tytuł brzmiał:

TRANSPORT MIEJSKI

Pod spodem było napisane:

SHEILA TUBMAN,
PETER HATCHER
I JAMES FARGO[1]

A na samym dole, małymi literkami:

Ręcznie przepisała panna Sheila Tubman.

[1] Sheila Tubman [czytaj: szila tabmyn], Peter Hatcher [czytaj: piter haczer], James Fargo [czytaj: dżejms fargo].

Teraz zrozumiałem, dlaczego Jimmy się rozzłościł.

– O nie! – zawołałem, łapiąc się za głowę. – Jak mogłaś?

Sheila nie odpowiedziała.

– To niesprawiedliwe! – ciągnąłem. – My nie umieściliśmy na plakacie swoich nazwisk.

– Okładka już jest skończona – powiedziała Sheila. – Widzisz? Drugi raz nie uda mi się tak równo napisać tytułu. Wygląda świetnie!

– Nie ma mowy! – krzyknął Jimmy. Nie oddamy broszurki w takiej postaci! Już prędzej ją podrę! – Złapał broszurkę i wykonał taki ruch, jakby chciał ją przedrzeć na pół.

– Nie zrobisz tego! – wrzasnęła Sheila. [...]

Wiedziałem, że Jimmy nie podrze broszurki, ale się nie odzywałem.

– Peter... powiedz, żeby mi ją oddał!

– A usuniesz tę linijkę z informacją, kto przepisał broszurkę? – spytałem.

– Nie mogę. Zniszczę całą okładkę.

– W takim razie myślę, że Jimmy powinien ją podrzeć [...].

Wtedy Sheila podskoczyła do Jimmy'ego, próbując wyrwać mu broszurkę, ale on uniósł ją nad głową, a jest od Sheili dużo wyższy. Nie miała żadnych szans.

W końcu usiadła i szepnęła:

– Poddaję się. Wygraliście. Usunę swoje nazwisko.

– Obiecujesz? – upewnił się Jimmy.

– Obiecuję.

Po przeczytaniu

1. Odpowiedz na pytania na podstawie poznanego fragmentu tekstu.

- Co wiesz o bohaterach?
- Jakie zadanie mieli wykonać?

2. Kto opowiada o wydarzeniach opisanych w utworze? Czy ta osoba bierze w nich udział? Wyszukaj fragmenty, które na to wskazują.

Nowa wiadomość !

- **Narrator** to osoba, która w utworze literackim opowiada o tym, co się dzieje. Może uczestniczyć w opisywanych zdarzeniach albo tylko je obserwować.
- Narratora nie należy mylić z autorem, który napisał dzieło.

Przykłady:

Jestem chudy. I noszę okulary. I łatwo płaczę. I jeszcze nie dostałem żadnej piątki, bo jak pani na mnie krzyknie, to ja się zaraz denerwuję [...].

M. Musierowicz, „Bijacz" (fragment)

Narrator nie uczestniczy w opisanych wydarzeniach. Przygląda się bohaterom z boku. Nie wiemy, kim jest, ani jak wygląda.

Zosia wzruszyła ramionami. Uśmiechnęła się do siebie w duchu. To była jej pierwsza piątka z historii.

E. Nowak, „Cztery łzy" (fragment)

Narrator tekstu opowiada o wydarzeniach, w których uczestniczy. Jest jednocześnie bohaterem. Wiemy, jak się zachowuje.

3. Zapiszcie w zeszytach kolejne zadania i ustalenia Sheili, Petera i Jamesa podczas pracy nad projektem. Następnie ustalcie, które etapy pracy były dla bohaterów najtrudniejsze.

Przykład:

1. Bohaterowie kupują żółtą tablicę.
2. Sheila ustala, że zrobi broszurę, a chłopcy przygotują większą część plakatu.

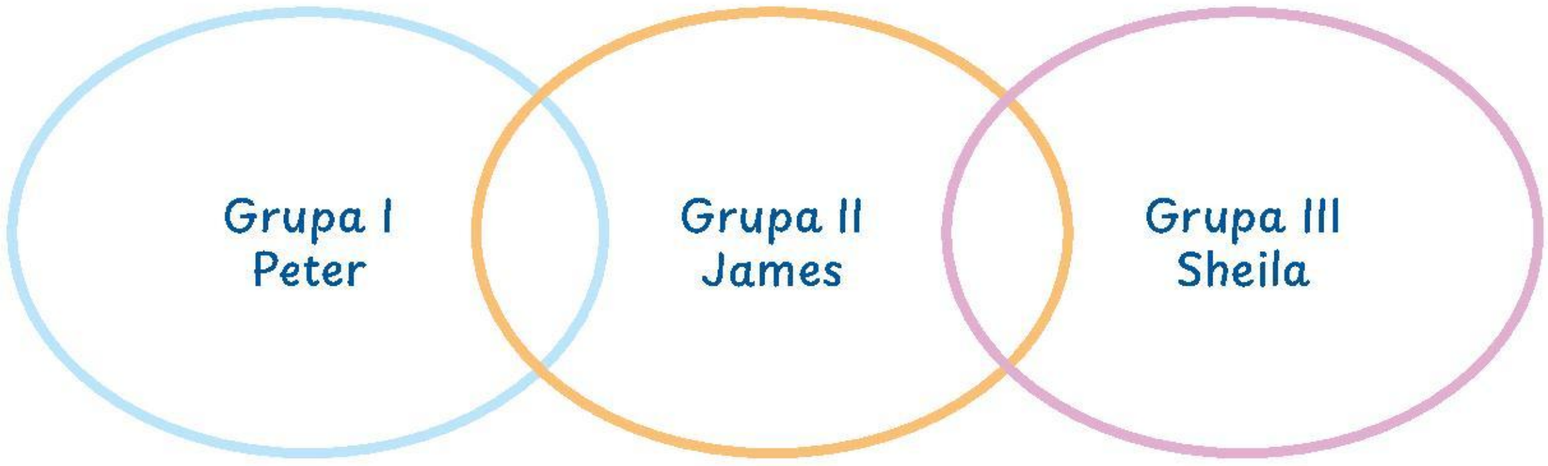
4. Co poczuli chłopcy, gdy zobaczyli okładkę przygotowaną przez Sheilę? Wybierz nazwy uczuć. Uzasadnij swoje wybory przykładami zachowań postaci.

Przykład: Peter – poczucie niesprawiedliwości – chłopiec mówi, że postępowanie Sheili jest niesprawiedliwe.

zaskoczenie • wdzięczność • złość • zadowolenie
poczucie niesprawiedliwości • spokój

5. Podzielcie się na trzy grupy i wykonajcie zadania.

- Wybierzcie jednego bohatera i ustalcie, jak sytuacja opisana w tekście wygląda z jego perspektywy.

- Przygotujcie wypowiedzi Waszych postaci według wzoru i zaprezentujcie je pozostałym zespołom.

Jestem... (imię postaci).
Zależy mi...
Myślę, że...
Czuję się ..., ponieważ ...

- Co zrozumieliście dzięki wypowiedziom przygotowanym przez inne grupy? Czy zmieniliście zdanie o którymś z bohaterów? Uzasadnijcie swoje odpowiedzi.

6. Dokończ zdanie. Wybierz właściwą odpowiedź spośród podanych.

O zachowaniu Sheili podczas pracy zespołowej można powiedzieć, że było autorytarne, ponieważ dziewczynka

A. często zmieniała zdanie.

B. obrażała się na chłopców.

C. unikała odpowiedzialności.

D. narzucała chłopcom swoje zdanie.

7. Co poradzilibyście Sheili, Peterowi i Jamesowi, gdyby mieli razem pracować nad kolejnym projektem? W kilkuosobowych grupach zastanówcie się, na czym polega dobra współpraca w zespole. Przedstawcie swoje pomysły w klasie.

Czas na podsumowanie

8. Odpowiedz na pytania.

- Jak wyjaśnisz swoimi słowami, kim jest narrator?
- Jakie wnioski na temat pracy w zespole wyniesiesz z tej lekcji?
- W jakiej roli podczas pracy w zespole czujesz się dobrze? Z czego to wynika?
- Które zadanie na dzisiejszej lekcji było dla Ciebie najbardziej interesujące? Dlaczego?

Podczas lekcji...

Na lekcji:

- omówię sytuację przedstawioną w utworze,
- wyjaśnię, kim jest bohater literacki,
- nazwę uczucia bohaterów,
- ocenię postawę Figgrotten.

Na dobry początek

Porozmawiajcie w grupach o tym, jakie są Wasze mocne strony. Następnie ustalcie, czego możecie się wzajemnie od siebie nauczyć.

Przykłady:
Jestem dobra z matematyki.
Strzelam dużo goli, ale umiem też podawać piłkę innym graczom.
Wiem dużo o gwiazdach i dinozaurach.

April Stevens [czytaj: ejpril stiwens]

Figgrotten

Fragmenty
Tłumaczenie: Maria Kabat

Na początku roku szkolnego, we wrześniu, nauczyciel Figgrotten, pan Stanley [czytaj: stenli], nie do końca wiedział, co ma o niej myśleć. Powiedział rodzicom, że jak na tak inteligentną dziewczynkę zdecydowanie za rzadko udziela się na lekcjach, a czasem zdarza jej się też wyglądać w zamyśleniu przez okno. Figgrotten miała jednak ku temu swoje powody i kiedy już wyjawiła je panu Stanleyowi, zostali przyjaciółmi. Nie lubiła się odzywać zbyt dużo w klasie, bo zaobserwowała, że wtedy inne dzieci zaczynały się jakby dąsać i kulić w sobie.

Odkryła to już w pierwszej klasie, kiedy nauczyciel zaczął opowiadać o dinozaurach. Była tak podekscytowana tym tematem, że podnosiła rękę tak wysoko, że prawie wstawała ze swojej ławki, na dodatek wykrzykując: „ja, ja, ja". W czasie tej lekcji kompletnie zdominowała resztę uczniów swoimi pytaniami i podnoszeniem rąk. Do momentu, w którym zauważyła, że za każdym razem, kiedy ona podnosiła rękę

Przydatne słowa

Ekscytacja
to wewnętrzne pobudzenie, ożywienie, duża radość.

Przykład użycia:
Gdy Tomek zwyciężył w turnieju szachowym, wpadł w ekscytację.

w górę, większość jej koleżanek i kolegów z klasy osuwała się na krzesłach, a niektórzy wyglądali wręcz, jakby im było niedobrze. Zaczęło do niej docierać, że inni uczniowie nie mieli pojęcia o połowie rzeczy, o których mówiła. I kiedy zorientowała się, że inni postrzegają ją jako irytującą, zamilkła na dobre. Teraz zdarzało jej się przyznać przed samą sobą, że na lekcjach często się przez to nudziła. Pomagało, kiedy mogła wyjrzeć przez okno, popatrzeć w niebo i porozmyślać o swoich sprawach.

– Ułamek niewłaściwy. Ktoś wie, co to takiego? – spytał pan Stanley stojący pod tablicą, a w tym samym czasie myśli w głowie Figgrotten biegły dwutorowo. Poza ułamkami myślała też o tym, jakie to niesamowite, że tu i teraz, w środku dnia, widzi na niebie księżyc.

– Frances [czytaj: franses]. – Pan Stanley podszedł do Figgrotten i dotknął jej ramienia. – Ułamek niewłaściwy to...?

– To taki, w którym licznik jest większy od mianownika – odpowiedziała Figgrotten z tłumioną niechęcią, bo czuła już, jak wszyscy w klasie zaczynają się najeżać. To było okropne, ale z drugiej strony po prostu nie była w stanie udawać, że nie zna odpowiedzi. Byłoby to na wskroś absurdalne. Wiedziała, że w klasie było sporo bystrych dzieciaków, które jednak z jakiegoś powodu nie używały swoich głów tak, jak powinne. Było to dla niej nie do pojęcia. Uważała, że nie powinno się kryć ze swoją inteligencją. Nauczyła się jednak, że nie warto także się z nią obnosić.

Przydatne słowa

Na wskroś absurdalny oznacza coś całkowicie, zupełnie bez sensu.

Przykład użycia:
Pomysł, żeby zimą urządzić piknik na plaży, wydawał się na wskroś absurdalny.

Klub poszukiwaczy ciekawych książek

Przeczytaj „Figgrotten" i dowiedz się:

- kto był najlepszym przyjacielem bohaterki,
- czego chciała nauczyć kruki,
- dlaczego i jak zaczęła się zmieniać,
- jak to wpłynęło na samopoczucie dziewczynki i jej relacje z otoczeniem.

Ciekawe, co w tej historii najbardziej Cię zaskoczy...

Po przeczytaniu

1. Uzupełnij tabelę informacjami na temat przeczytanego tekstu.

Gdzie dzieją się wydarzenia?	Kiedy się dzieją wydarzenia?
..... ?	..... ? .....
O czym informuje tytuł utworu?	**Kto jest najważniejszą postacią?**
..... ?	..... ? .....

Nowa wiadomość !

Bohater literacki to postać, która występuje w utworze literackim i uczestniczy w opisywanych wydarzeniach.

2. Dlaczego w młodszych klasach Figgrotten często i chętnie się zgłaszała? Wybierzcie odpowiedzi z podanych propozycji. Wyszukajcie fragmenty, które potwierdzają Wasze wybory.

- Była zarozumiała.
- Interesowała się wieloma rzeczami.
- Zależało jej na tym, by pochwalić się wiedzą.
- Chciała, żeby wszyscy ją podziwiali.
- Łatwo wpadała w ekscytację.

3. Figgrotten zauważyła, że gdy jest aktywna, inne dzieci zaczynają się *kulić w sobie* i *najeżać*. Jak to rozumiecie? Wyjaśnijcie te słowa i zapiszcie ich znaczenie w zeszytach.

4. Wybierz nazwy uczuć, które Figgrotten wywoływała w innych uczniach. Jak myślisz, z czego mogło wynikać to, że dzieci tak się czuły przy koleżance?

złość

zdumienie

niechęć

podziw

znudzenie

wycofanie

5. Odpowiedz na podane pytania.

- Jak się zmieniło zachowanie Figgrotten w klasie?
- Co czuła dziewczynka, gdy pan Stanley zadał jej pytanie?
- Co myślała o innych uczniach, gdy odpowiadała na pytanie nauczyciela?
- Co Figgrotten myślała wtedy o sobie?

6. Jakie uczucie wzbudza w Tobie postawa bohaterki: sympatię czy niechęć? Uzasadnij swoje zdanie.

7. Podzielcie się na dwie grupy i porozmawiajcie o tym, jak poprawić atmosferę w klasie Figgrotten. Zaproponujcie po trzy działania, które pozwolą wszystkim poczuć się dobrze na lekcjach.

Grupa 1 – Zastanówcie się, co mogłaby zrobić Figgrotten, aby nadal wyrażać swoją ciekawość, ale nie budzić u innych nieprzyjemnych emocji.

Grupa 2 – Przemyślcie, co mogliby zrobić inni uczniowie, aby Figgrotten znowu czuła się swobodnie i była aktywna na lekcjach.

8. Ustalcie w parach, dlaczego uczniowie czasami nie odzywają się na lekcji. Jak można temu zapobiec? Następnie przedstawcie swoje wnioski koleżankom i kolegom.

Czas na podsumowanie

9. Odpowiedz na pytania.

- Po czym rozpoznasz, kto jest bohaterem utworu?
- Jak na co dzień możesz dbać o to, by w Twojej klasie panowała przyjazna atmosfera?

Biblioteka na nas czeka

Na lekcji:

- wyjaśnię, o czym jest mowa w wierszu,
- wskażę epitety i wytłumaczę, do czego służą,
- porozmawiam o tym, dlaczego warto czytać książki,
- zastanowię się, jak zachęcić innych do czytania.

Na dobry początek

Uzupełnij podane zdanie.

Czytanie książek kojarzy mi się z ___?___, ponieważ ___?___.

Krystyna Wodnicka

W bibliotece

Fragmenty

Jeszcze liście kolorowe lecą w trawę.
Czas na piłkę, czas na rower, na zabawę,
ale kiedy wiatr za kołnierz zacznie dąć,
dobrze będzie w kręgu lampy z książką siąść.

W bibliotece z książek na półkach
trąbią słonie, kuka kukułka,
kwitnie paproć, krzyczą Indianie,
szumią żagle na oceanie.
W bibliotece znajdziesz wszystko, czego chcesz:
starą prawdę, mądrą bajkę, piękny wiersz.

Po przeczytaniu

1. Odpowiedz na podane pytania.

- O jakiej porze roku jest mowa w pierwszej strofie wiersza? Co o tym świadczy?
- Jakie sposoby spędzania czasu wolnego wymienia podmiot mówiący? Który z nich wybierasz najczęściej?

2. Odpowiedz, co dzieje się w bibliotece opisanej w wierszu. Jak myślisz, dlaczego w taki sposób osoba mówiąca przedstawia to miejsce?

Nowa wiadomość !

Epitet to wyraz, który w tekście literackim jest określeniem rzeczownika. Określa cechy osób, przedmiotów, zwierząt, roślin i zjawisk.
Dzięki epitetom możemy sobie łatwiej wyobrazić, o czym jest utwór.

Przykłady: smutny człowiek, wesoły pies, zielona trawa, szczęśliwa chwila

3. Wyszukajcie w wierszu określenia rzeczowników *prawda*, *bajka*, *wiersz*. Co te określenia mówią o książkach znajdujących się w bibliotece?

4. Znajdź w wierszu trzy rzeczowniki, które nie mają określeń. Następnie dopisz do każdego z nich dwa epitety. Zadanie wykonaj w zeszycie.

5. Wymyślcie w parach tytuły dla książek wspomnianych w drugiej strofie. Którą z nich przeczytalibyście najchętniej? Uzasadnijcie swoje zdanie.

Przykłady:
trąbią słonie – „O czym rozmawiają słonie?", „Przygody gadatliwych słoni"

6. Co możecie zyskać dzięki czytaniu książek? Przygotujcie wspólnie schemat według wzoru.

7. W czteroosobowych grupach wymyślcie, jak zachęcić innych do czytania. Możecie zaprojektować plakaty lub zakładki do książek, zaplanować szkolny kiermasz lub jakieś inne działanie. Przedstawcie swoje propozycje w klasie i wspólnie wybierzcie najlepszy pomysł.

Czas na podsumowanie

8. Odpowiedz na pytania.

- Po czym rozpoznasz epitety w wierszu?
- Czego możesz się dowiedzieć dzięki epitetom?
- Czy dzisiejsza lekcja zachęciła Cię do czytania książek? Dlaczego?

Misja: biblioteka!

Na lekcji:

- wyjaśnię, jak wypożyczyć książkę i skorzystać z katalogu,
- zachęcę innych do korzystania z biblioteki,
- określę, jaka powinna być biblioteka marzeń.

Na dobry początek

Co przychodzi Ci na myśl, gdy słyszysz słowo *biblioteka*?
Podaj skojarzenia.

Czytaj, słuchaj, odkrywaj

Szukasz ciekawej lektury? Potrzebujesz materiałów do szkolnego projektu? Odwiedź bibliotekę! To nie tylko półki pełne książek i czasopism. Znajdziesz tam także audiobooki (czyli książki do słuchania) oraz e-booki (czyli książki na czytniki). Możesz je wypożyczyć do domu albo skorzystać z nich na miejscu.

Jak znaleźć potrzebną książkę?

Jest na to kilka sposobów. Możesz:

1. poprosić o pomoc bibliotekarkę lub bibliotekarza – powiedz mu na przykład: *Chcę przeczytać kolejną część „Magicznego drzewa”*
2. skorzystać z katalogu w komputerze – jeśli na przykład wiesz, którego autora książki szukasz, lub znasz tytuły, które chcesz wypożyczyć
3. obejrzeć książki na regałach – z tyłu okładki często znajdziesz krótkie omówienie, o czym opowiada dany tekst

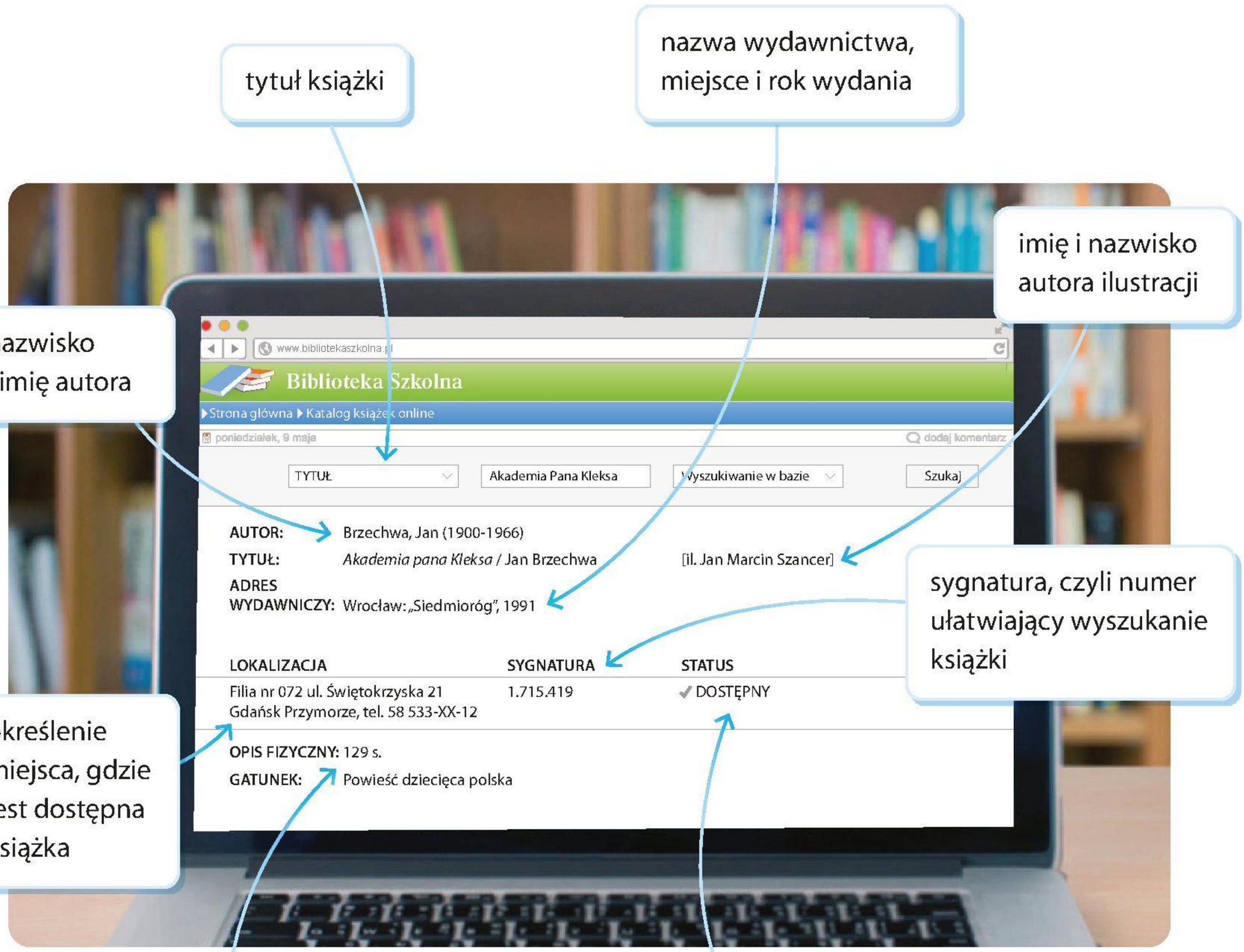
4. zapytać koleżanki i kolegów, co by Ci polecili.

O rany, ile tu regałów!

Spokojnie, nie musisz być detektywem, żeby wiedzieć, na której półce szukać potrzebnych tytułów. W bibliotece książki są pogrupowane w działy, na przykład: Nauka, Sztuka, Słowniki, Encyklopedie, Albumy, Poezja, Literatura polska, Literatura dziecięca i młodzieżowa czy Lektury. W obrębie jednego działu książki często stoją w kolejności alfabetycznej – według nazwisk autorów albo tytułów.

Jak skorzystać z katalogu online?

Biblioteki prowadzą **katalogi online**, w których możesz wyszukiwać książki i sprawdzać, czy są dostępne. Karta katalogowa zawiera podstawowe informacje na temat każdego tytułu.

Dobre rady

- A co, jeśli ktoś wypożyczył już książkę, która Cię interesuje? Poproś bibliotekarkę lub bibliotekarza o odłożenie jej dla Ciebie, gdy tylko wróci na półki. Możesz ją także zarezerwować w katalogu online.
- Jeśli wiesz, że nie uda Ci się oddać książki w terminie, poproś o przedłużenie czasu w bibliotece lub za pomocą katalogu online. Dzięki temu inni czytelnicy będą wiedzieć, że muszą jeszcze poczekać na tę lekturę.

Sposób na nudę – atrakcje biblioteki

Nudzisz się i nie wiesz, jak spędzić popołudnie? W bibliotece znajdziesz wiele możliwości, by ciekawie spędzić czas. Możesz tu:

- pograć z przyjaciółmi w gry planszowe lub poukładać puzzle,
- uczestniczyć w interesujących zajęciach, na przykład plastycznych, z tworzenia origami, robotyki, budowania świata znanego z książki z klocków Lego,
- wziąć udział w spotkaniach z autorami książek lub dołączyć do klubu dyskusyjnego, aby porozmawiać z innymi o przeczytanych tekstach,
- spróbować swoich sił w zorganizowanych grach i zabawach typu escape room.

Dobra rada

Warto śledzić stronę internetową biblioteki, aby dowiadywać się o organizowanych zajęciach. Na wiele z nich trzeba się wcześniej zapisać. Jeśli znajdziesz informację o ciekawym wydarzeniu, podziel się nią z koleżankami i kolegami. Może pójdziecie do biblioteki razem?

Po przeczytaniu

1. Jakie informacje na temat książki „Akademia pana Kleksa" znajdziesz na karcie katalogu internetowego zaprezentowanej na stronie 73?

2. Odpowiedz na pytania.

Co robisz, gdy:

- nie wiesz, gdzie jest książka, którą chcesz przeczytać?
- książka, którą chcesz wypożyczyć, jest już zajęta?
- zbliża się termin oddania wypożyczonej przez Ciebie książki?

3. Przygotuj krótkie informacje na temat książki, którą chcesz polecić koleżankom i kolegom.

- Kto napisał tę książkę?
- Jaki jest jej tytuł?
- Dlaczego warto ją przeczytać?

4. Odszukaj w internecie stronę biblioteki, która znajduje się blisko Twojego miejsca zamieszkania. Sprawdź, jakie zajęcia organizuje ta placówka. Zapisz informacje na ten temat w zeszycie.

5. Stwórzcie listę zajęć bibliotecznych, w których chętnie wzięlibyście udział. Ustalcie, które z nich moglibyście spróbować sami zorganizować.

6. Która z bibliotek przedstawionych na fotografiach wydaje Ci się najbardziej atrakcyjna? Uzasadnij swoje zdanie.

7. Jaka powinna być biblioteka marzeń? Co mogłoby się w niej znaleźć, aby czytelnicy chętnie spędzali tu czas? Opracujcie listę rozwiązań.

Przykład: Wygodne miejsca do siedzenia.

8. Stwórz plakat, na którym pokażesz, że biblioteka to miejsce warte odwiedzenia. Możesz na nim umieścić na przykład:

- chwytliwe hasło jak: Biblioteka – tu zaczynają się pomysły!,
- rysunki przedstawiające różne aktywności (gry, warsztaty),
- krótkie zdanie zachęcające innych uczniów do wizyty.

Czas na podsumowanie

9. Dokończ zdania:

- Z tekstu o bibliotece można się dowiedzieć, ___?___ .
- Podczas dzisiejszej lekcji nową informacją dla mnie było ___?___ .
- Najbardziej atrakcyjna aktywność w bibliotece to ___?___ , ponieważ ___?___ .

Ludzie książki

Na lekcji:

- wymienię zawody związane z powstawaniem książki,
- wyjaśnię, na czym polega praca osób tworzących książki.

Na dobry początek

W parach dokończcie zdanie: *Książka nie powstałaby bez...*

Autor – pisze tekst. 1

Tłumacz – przekłada tekst autorów obcojęzycznych na język, w którym książka ma być wydana. 2

Redaktor – poprawia tekst tak, aby był zrozumiały i nie zawierał błędów, na przykład nieprawdziwych informacji. 3

Korektor – sprawdza, czy książka opracowana przez redaktora nie zawiera błędów ortograficznych i interpunkcyjnych. 4

Ilustrator albo **grafik** – projektuje wygląd książki i przygotowuje ilustracje. 5

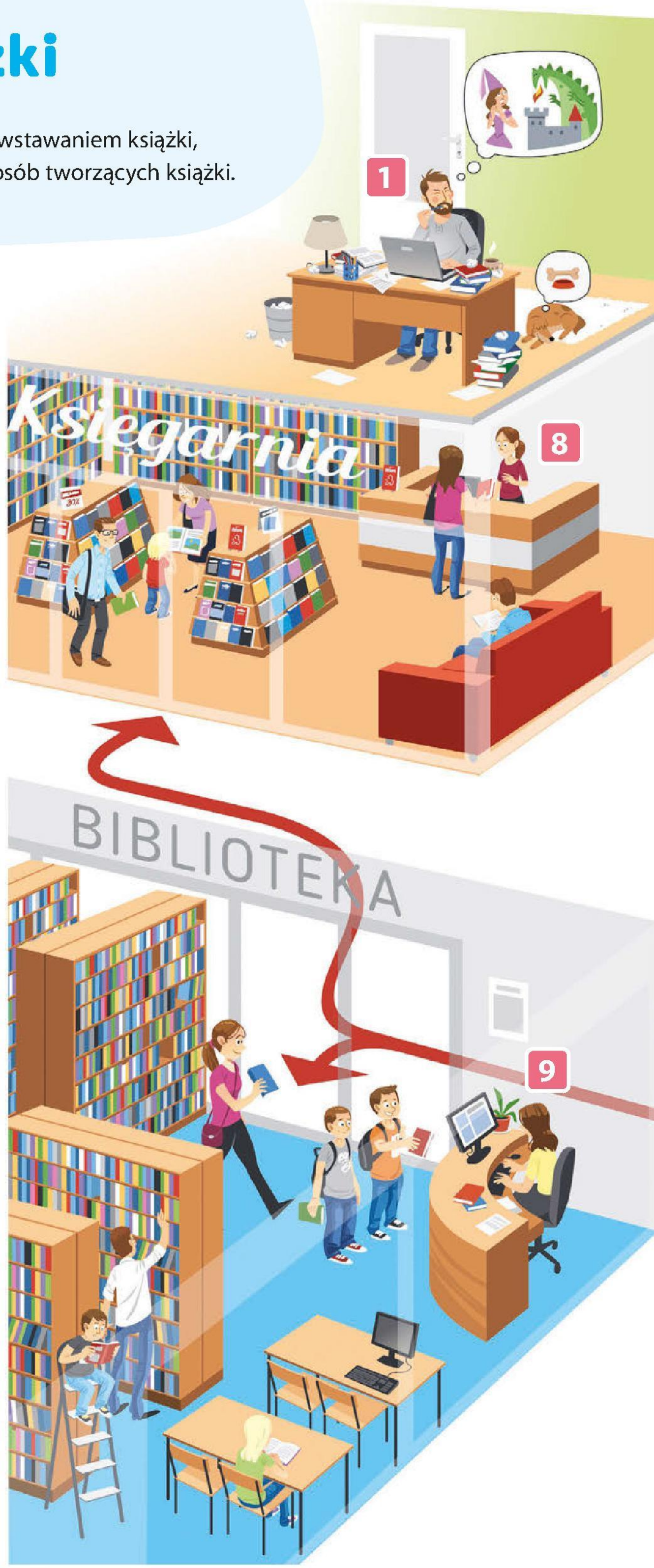
Operator DTP (z języka angielskiego *desktop publishing* – przygotowanie publikacji za pomocą komputera) – układa elementy książki w programie komputerowym i przygotowuje ją do druku. 6

Drukarz – obsługuje maszyny poligraficzne, które służą do drukowania książek. 7

Gotowe książki trafiają do księgarń i bibliotek. Gdy szukamy ciekawych publikacji, często prosimy o pomoc osoby, które mają wiedzę na temat nowości wydawniczych.

Księgarz – to osoba, która pracuje w księgarni i pomaga kupującym znaleźć interesujące ich książki. 8

Bibliotekarz – jest pracownikiem biblioteki. Udostępnia i poleca czytelnikom książki, pilnuje porządku w zbiorach, zamawia nowości, organizuje wydarzenia, które zachęcają do czytania. 9

WYDAWNICTWO
Aa
2
5
3
4
6
7

Po przeczytaniu

1. Dopasuj opisy czynności do nazw zawodów. Wykonaj zadanie w zeszycie.

Grafik •	• sprzedaje książki i doradza w ich wyborze
Drukarz •	• drukuje książkę na papierze
Autor •	• wymyśla i spisuje różne opowieści
Bibliotekarz •	• tworzy rysunki i ilustracje do tekstu
Korektor •	• poprawia w tekście błędy
Tłumacz •	• sprawdza, czy tekst jest zrozumiały i ciekawy
Księgarz •	• tłumaczy tekst na inny język
Redaktor •	• udostępnia książki w bibliotece
Operator DTP •	• układa tekst na stronach i przygotowuje książkę do druku

2. Dokończ zdania.

- Gdyby nie było autorów, to ___?___ .
- Gdyby nie było tłumaczy, to ___?___ .
- Gdyby nie było redaktorów, to ___?___ .

3. Wybierzcie jeden zawód związany z powstawaniem książki. Ułóżcie trzy pytania do osoby, która wykonuje ten zawód.

4. Określ, jakimi cechami powinny odznaczać się osoby wykonujące podane zawody. Uzasadnij swoje zdanie.

Zawód	Cechy	Uzasadnienie
grafik	uzdolniony plastycznie	?
autor	?	?
korektor	?	?

5. Który z opisanych zawodów związanych z powstawaniem książek wydaje Ci się najciekawszy? Wyjaśnij dlaczego.

Czas na podsumowanie

6. Odpowiedz na pytania.

- Która informacja o ludziach pracujących przy powstawaniu książki zaskoczyła Cię lub była dla Ciebie nowa?
- Które zadanie było dla Ciebie łatwe, a które sprawiło Ci trudność? Dlaczego?

Co już wiemy o rzeczowniku?

Na lekcji:

- rozpoznam rzeczowniki,
- określę ich rodzaj,
- podam rzeczowniki o podobnych znaczeniach,
- użyję rzeczowników w wypowiedziach.

Na dobry początek

Odgadnij, o jakie wyrazy chodzi. Odpowiadają one na pytania: *kto?* lub *co?*.

Przykład: mała, ruda, lubi orzechy – wiewiórka

odważny, silny, gasi pożar – ____?____

gwałtowna, letnia, z piorunami – ____?____

rzucać, okrągła, siatkowa – ____?____

wierna, bezinteresowna, trwała – ____?____

Co potrafi rzeczownik?

Rzeczownik to prawdziwy czarodziej. Dzięki niemu **możemy nazwać wszystko, co nas otacza** – ludzi, zwierzęta, rośliny, rzeczy, miejsca, a nawet emocje i pogodę.

policjant

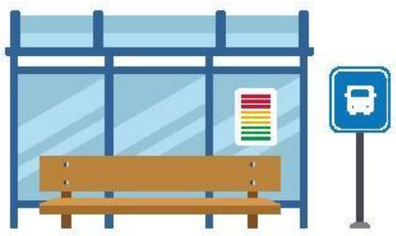
ptak

słonecznik

fotel

przystanek

złość

śnieg

Jak znaleźć rzeczownik?

To proste! Pomoże nam w tym pytanie ***kto?*** lub ***co?***.

Na przykład: Piekarz piecze chleb. Szewc naprawia buty.

Kto piecze chleb? – **piekarz**

Co piecze piekarz? – **chleb**

W jakiej grasz drużynie, rzeczowniku?

W świecie rzeczowników trwa mecz i grają w nim **trzy drużyny**, nazywane **rodzajami**:

- **rodzaj męski**, na przykład: chłopiec, kot, komputer,
- **rodzaj żeński**, na przykład: dziewczyna, szkoła, piłka,
- **rodzaj nijaki**, na przykład: dziecko, okno, pole.

Każdy rzeczownik występuje tylko **w jednej drużynie** (**w jednym rodzaju**) – nie może zmienić klubu!

Nowa wiadomość !

- **Rzeczownik** to część mowy. Nazywa osoby, zwierzęta, rośliny, rzeczy, miejsca, emocje, zjawiska. Odpowiada na pytania: ***kto?***, ***co?***.

  Przykłady: dziewczyna, zając, krzew, książka, szkoła, miłość, deszcz

- Każdy rzeczownik ma określony rodzaj:

  – **rodzaj męski** (r.m.), na przykład: (**ten**) dziadek, długopis,
  – **rodzaj żeński** (r.ż.), na przykład: (**ta**) wizyta, koleżanka,
  – **rodzaj nijaki** (r.n.), na przykład: (**to**) dziecko, słońce.

Uwaga! Aby sprawdzić **rodzaj rzeczownika**, musimy znaleźć jego **formę podstawową**, czyli taką, jaka jest w słowniku. Następnie dodajemy do niej słowo ***ten***, ***ta*** albo ***to***, na przykład: kolegów → (**ten**) **kolega – r.m.**, ławce → (**ta**) **ławka – r.ż**, dziecka → (**to**) **dziecko – r.n**.

Czas na ćwiczenia

1. Co widzisz na ilustracji? Przerysuj tabelę do zeszytu i uzupełnij ją odpowiednimi rzeczownikami. Zapisz przynajmniej po jednym rzeczowniku w każdym polu tabeli.

Osoby	Zwierzęta	Rośliny	Rzeczy	Miejsca	Zjawiska pogodowe
?	?	?	?	?	?

2. Odgadnij, jakie uczucia wyraża każdy emotikon. Zapisz te rzeczowniki w zeszycie. Ułóż zdanie z jednym z nich.

3. Stwórzcie łańcuch rzeczownikowy zgodnie z instrukcją.

- Pierwsza osoba zapisze na kartce dowolny rzeczownik i przekaże ją dalej.
- Kolejna osoba dopisze rzeczownik, który zaczyna się na ostatnią literę poprzedniego wyrazu. Następnie poda kartkę koleżance lub koledze.
- Osoba przekazująca kartkę wybiera kategorię, do jakiej ma należeć kolejne słowo.
- Kategorie do wyboru: osoby, zwierzęta, rośliny, nazwy miejscowości.

4. Ustal rodzaj wymienionych rzeczowników. Pomóż sobie słowami: *ten*, *ta*, *to*.

zwierzę • strumień • łąka • liść • roślina
przyroda • mech • niebo • słońce

5. Odszukaj wszystkie rzeczowniki w podanej rozmowie. Zapisz je w formie podstawowej w zeszycie i określ ich rodzaj.

Przykład: babci – babcia – **r.ż**

Hej, oglądałeś mecz?

Nie, byliśmy u babci.

Żałuj, nasza drużyna grała świetnie.

Wiem! Przeciwnicy nie strzelili żadnego gola.

Nasi na pewno zdobędą mistrzostwo.

Trzymam kciuki.

Ja też. Spotkajmy się potem na boisku.

OK.

6. Odgadnijcie, o jakie cechy charakteru chodzi. Określcie rodzaj odgadniętych rzeczowników.

Tą cechą charakteryzuje się człowiek, który

- spokojnie czeka na swoją kolej i nie przerywa innym
  cecha – ?
- uważa się za lepszego od innych
  cecha – ?
- nie boi się trudnych zadań, potrafi stanąć w obronie słabszych
  cecha – ?
- nie lubi wydawać za dużo pieniędzy, woli trzymać je na koncie w banku
  cecha – ?

7. Rozwiąż test. Kieruj się wskazówkami i wybierz rzeczownik w odpowiednim rodzaju.

- Które miasto było pierwszą stolicą Polski? (r.n.)

  A. Warszawa **B.** Gniezno **C.** Kraków **D.** Poznań

- Gdzie się znajduje słynna kopalnia soli? (r.ż.)

  A. Poznań **B.** Opole **C.** Wieliczka **D.** Inowrocław

- Która góra ma kształt śpiącego rycerza? (r.m.)

  A. Śnieżka **B.** Giewont **C.** Łysica **D.** Skrzyczne

8. Zastąp wyróżnione wyrazy innymi rzeczownikami o podobnym znaczeniu. Określ ich rodzaj.

Przykład:
W sklepie było dużo kolorowych **ubrań**. Klientka długo przymierzała **ubrania** na bal sylwestrowy.
W sklepie było dużo kolorowych **ubrań**. Klientka długo przymierzała **stroje** na bal sylwestrowy.
ubranie – r.n., strój – r.m.

- Samochód stoi na parkingu przed sklepem. Po chwili **samochód** wyjeżdża na ulicę.
- Biegacz czekał na linii startu. **Biegacz** był dobrze przygotowany do rywalizacji.

Czas na podsumowanie

9. Przeczytaj zdanie i odpowiedz na pytania. Za każdą dobrą odpowiedź przyznaj sobie jeden punkt. Ile punktów udało Ci się zdobyć?

Na bezludną wyspę moja koleżanka zabrałaby kota, ulubioną książkę i koszyk truskawek.

- Ile rzeczowników występuje w tym zdaniu?
- Jaki jest rodzaj ostatniego rzeczownika?
- Rzeczownika jakiego rodzaju brakuje w podanym zdaniu?
- Jakim wyrazem można zastąpić trzeci rzeczownik?

Jak odmienia się rzeczownik?

Na lekcji:

- odmienię rzeczownik przez przypadki w liczbie pojedynczej i mnogiej,
- określę rodzaj, liczbę i przypadek rzeczownika,
- użyję rzeczowników w odpowiedniej formie.

Na dobry początek

Uzupełnij powiedzenia odpowiednimi formami rzeczownika nos. Zwróć uwagę na zakończenia tych wyrazów. Co możesz o nich powiedzieć?

nosem • nosa • nosie • nos

mieć muchy w ___?___ – być w złym humorze

mieć ___?___ – mieć przeczucie

padać na ___?___ – być bardzo zmęczonym

kręcić na coś ___?___ – grymasić, okazywać niezadowolenie

Dlaczego rzeczownik zmienia wygląd?

Rzeczownik w zdaniu jest jak aktor na scenie, który gra różne role. Dlatego potrzebuje różnych kostiumów, by się przebrać.

Na przykład: Kot śpi. Widzę **kota**. Idę z **kotem**.

Nasz kot jest wciąż ten sam – puszysty, leniwy futrzak, choć za każdym razem wygląda trochę inaczej.

Czym są przypadki rzeczownika?

Przypadki to wszystkie role, w jakich występuje rzeczownik. Jest ich **siedem**. Zbiór wszystkich przypadków nazywamy **odmianą**.

mianownik – kto? co? jest

dopełniacz – kogo? czego? nie ma

celownik – komu? czemu? się przygląda

biernik – kogo? co? widzi

narzędnik – z kim? z czym? idzie

miejscownik – o kim? o czym? myśli

wołacz – o!

Nowa wiadomość !

Rzeczowniki **odmieniają się przez liczby – pojedynczą** (lp.) i **mnogą** (lm.) – oraz przez **przypadki**. Przypadki to różne formy tego samego rzeczownika. Aby je rozpoznać, stawiamy odpowiednie pytania.

Przypadek	Pytania i słowa pomocnicze	Liczba pojedyncza	Liczba mnoga
mianownik (M.)	kto? co? (jest)	uczeń	uczniowie
dopełniacz (D.)	kogo? czego? (nie ma)	ucznia	uczniów
celownik (C.)	komu? czemu? (się przyglądam)	uczniowi	uczniom
biernik (B.)	kogo? co? (widzę)	ucznia	uczniów
narzędnik (N.)	z kim? z czym? (idę)	uczniem	uczniami
miejscownik (Ms.)	o kim? o czym? (mówię)	uczniu	uczniach
wołacz (W.)	o! (witaj!)	uczniu	uczniowie

Czas na ćwiczenia

1. Odpowiedz rzeczownikami na podane pytania. Określ, w jakim przypadku jest każdy rzeczownik.

Co pojawiło się nagle na niebie podczas burzy?
Czego nie zobaczysz w nocy na niebie?
Komu najczęściej wysyłasz pozdrowienia z wakacji?
Kogo z bohaterów książek lub filmów lubisz najbardziej?
Z kim chcesz pojechać na wakacje?
O czym często rozmawiasz z kolegą lub koleżanką?

2. Uzupełnij zdania właściwymi formami rzeczownika *jeż*. Wpisz w nawiasy pytania, na jakie odpowiada każdy rzeczownik. Określ, jaki to przypadek. Zadanie wykonaj w zeszycie.

Mały (__?__) __?__ maszeruje po lesie.
Nie widzę (__?__) __?__ , bo schował się pod liśćmi.
Przyglądam się (__?__) __?__ , który drepcze powoli po ścieżce.
Dzisiaj spotkałem (__?__) __?__ , gdy byłem na spacerze w lesie.
Z (__?__) __?__ nie wolno się bawić.
Pomyślałam o (__?__) __?__ , gdy usłyszałam szelest w krzakach.
Hej, __?__ , dokąd tak się spieszysz!

3. Odgadnij, o jakim rzeczowniku mowa. Następnie odmień go w liczbie pojedynczej i mnogiej.

Na półce czeka, pełna słów i znaczeń,
kto ją otworzy, ten świat cały zobaczy.

4. Wymyśl zdanie, które pomoże Ci zapamiętać nazwy przypadków. Pierwsze litery wyrazów mają być takie same jak pierwsze litery przypadków.

Przykład: Miłośnik **d**źwięków **c**icho **b**ębnił **n**a **m**etalowym **w**iadrze.

5. Uzupełnij tytuły książek odpowiednimi rzeczownikami. Określ ich przypadek.

naszyjnik • chłopaki • duchami • skarbów

Adam Bahdaj, „Wakacje z ___?___"
Robert Louis Stevenson [czytaj: luis stiwenson], „Wyspa ___?___"
Marta H. Milewska, „Kto ukradł ___?___ babci Feli?"
René Goscinny [czytaj: re**ne** gos-**ini**], Jean-Jacques Sempé [czytaj: żan żak są**pe**], „Mikołajek i inne ___?___"

6. Podaj przypadek, liczbę i rodzaj wyróżnionych rzeczowników.

Szkoła sprzed stu lat bardzo różniła się od tej, którą znamy dziś. Uczniowie chodzili w **mundurkach** z białym **kołnierzykiem** i **tarczą** szkoły na ramieniu. Książki i przybory szkolne nosili w **tornistrach**. W klasie znajdowały się drewniane **ławki** oraz czarna **tablica**, po której nauczyciel pisał **kredą**. Na ławkach stały **kałamarze** z **atramentem**. Uczniowie maczali w nim **pióra** i zapisywali wszystko w **kajetach**. Na lekcjach **kaligrafii** uczyli się pięknie pisać.

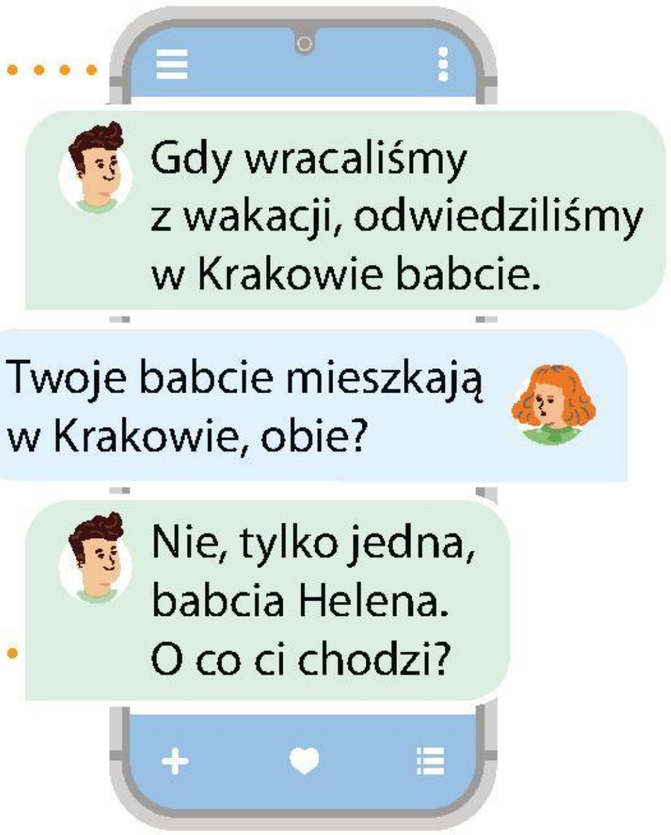
7. Odszukaj w zdaniach nazwę zwierzęcia występującą w D. lp. Dowiesz się wówczas, które zwierzę może przetrwać w kosmosie. (Zostało ono przedstawione na zdjęciu).

Głuptaki poruszają się niezgrabnie na lądzie.
Grupa **suhaków** odpoczywa wśród wysokich traw.
Przeciętna długość **niesporczaka** to około 1 mm.
Naukowcy obserwowali **samogłowa**.

Dobra rada

Wyrazy nie zawsze mówimy tak samo, jak je zapisujemy. Na przykład niektóre rzeczowniki rodzaju żeńskiego w bierniku liczby pojedynczej mają końcówkę *-ę*, choć słyszymy *-e*. Piszemy więc: **spotkałam** koleżankę Jolę (mówimy: **koleżanke Jole**), dam mamie różę (mówimy: **róże**), odwiedzimy babcię (mówimy: **babcie**).

8. Uzupełnij zdania wyrazami z nawiasów w odpowiedniej formie. Zapisz te rzeczowniki w zeszycie. Zwróć uwagę na pisownię zakończeń.

Czytam (książka), która nie chce się skończyć.
Staram się rozwijać swoją (pasja), ale robię to nieśmiało.
Schowałam do kieszeni (moneta), żeby nie uciekła.
Zobaczyłem (chmura), która wyglądała jak smok.
Czy znasz (gra), w którą nie da się przegrać?

9. Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz **P**, jeżeli zdanie jest prawdziwe, albo **F** – jeżeli jest fałszywe.

1.	W zdaniu: *Lubię moją przyjaciółk...* należy dopisać do rzeczownika zakończenie ***ę***.	**P**	**F**
2.	Rzeczownik *wakacje* w bierniku ma zakończenie ***ę***.	**P**	**F**

Czas na podsumowanie

10. Przeczytaj wiadomość i odpowiedz na pytania. Za każdą dobrą odpowiedź przyznaj sobie jeden punkt. Ile punktów udało Ci się zdobyć?

- Ile rzeczowników pojawiło się w tej wiadomości?
- Ile z nich jest w liczbie mnogiej?
- W jakim przypadku występuje pierwszy rzeczownik?
- Które rzeczowniki są w tym samym przypadku? Jaki to przypadek?

Pisownia wielką literą – imiona, nazwiska, tytuły

Na lekcji:

- wymienię nazwy, w których należy stosować wielką literę,
- zastosuję zasady pisowni wielką literą.

Na dobry początek

W jakich baśniach występują bohaterowie, o których mówią podane zdania?
Podaj tytuły tych utworów.

- Na balu zgubiła pantofelek. – ____?____
- Spała w łupinie po orzechu. – ____?____
- Wyczuła ziarenko grochu. – ____?____
- Jako dorosły wypiękniał. – ____?____

Nowa wiadomość !

Wielką literą piszemy:

- imiona i nazwiska, przydomki, pseudonimy, przezwiska,

  Przykłady:
  Julian Tuwim, Danuta Wawiłow
  król Bolesław Krzywousty, Sokole Oko

- imiona zwierząt i drzew,

  Przykłady:
  Toffik (pies), Filemon (kot), Bartek (dąb), Boruta (buk)

- tytuły książek, wierszy, tekstów w czasopismach,

  Przykłady:
  „Wojna z dziadkiem", „Spóźniony słowik", „Nie ma jak w rodzinie borsuków!",

- tytuły obrazów, filmów, utworów muzycznych, programów,

  Przykłady:
  „Babie lato", „Zwierzogród", „Witajcie w naszej bajce", „Jeden z dziesięciu"

Uwaga: W tytułach wielką literą piszemy tylko pierwszy wyraz. Jeśli jednak w środku tytułu znajdują się na przykład imiona, nazwiska, przydomki czy nazwy miejscowości – zapisujemy je także wielką literą.

Przykłady:
„Jaś i Małgosia", „Enola Holmes", „Dzieci z Bullerbyn".

Czas na ćwiczenia

1. Ułóż z rozsypanki wyrazowej imiona i nazwiska znanych Polek i Polaków. Uzupełnij podane zdania i przepisz je do zeszytu.

Iga Wałęsa Szymborska Chopin

Wisława Fryderyk Lech Świątek

- Polska poetka ___?___ otrzymała Literacką Nagrodę Nobla.
- Dzięki talentowi i pracowitości tenisistka___?___ wygrała wiele turniejów.
- Prezydent ___?___ otrzymał Pokojową Nagrodę Nobla.
- Wybitny kompozytor ___?___ zagrał pierwszy koncert jako dziecko.

2. Wymyślcie dla siebie wesołe i przyjazne przezwiska. Uzasadnijcie swoje pomysły.

Przykład: Wybieram dla Ani przezwisko Mrówa, ponieważ jest pracowita.

3. Wymyśl imiona dla zwierząt przedstawionych na zdjęciach. Uzupełnij podane zdania.

Choinka zemdlała – stwierdził kot ___?___ podczas ostatnich świąt.

Spojrzenie naszego psa ___?___ zdradzało, że świetnie się bawił.

Chomik ___?___ najbardziej lubi biegi w kołowrotku.

Papuga ___?___ chętnie siada na ramieniu swojej właścicielki.

4. Odszukaj w wężu literowym cztery tytuły filmów i zapisz je w zeszycie.

L A W A K R Ó L L E W W Z A B K O D Y M A D Z I K I R O B O T B U
T A E P O K A L O D O W C O W A P A P T O N I E W Y P A N D A K

5. Dokończ w zeszycie podane zdania. Pamiętaj o poprawnej pisowni wielką literą.

- Ostatnio na lekcji czytaliśmy wiersz ___?___.
- Książka, którą mogę polecić rówieśnikom, nosi tytuł ___?___.
- Film, który wprawił mnie w dobry humor, to ___?___.

6. Uzupełnijcie w parach podane zdania odpowiednimi nazwami z ramki. Zapiszcie uzupełnione zdania w zeszytach. Pamiętajcie o poprawnej pisowni.

MIKOŁAJ KOPERNIK • MAM TĘ MOC • BITWA POD GRUNWALDEM
MAŁA SYRENKA • SŁOŃ TRĄBALSKI • W PUSTYNI I W PUSZCZY

- Bohater zabawnego wiersza ___?___ Juliana Tuwima słynie z tego, że o wszystkim zapomina.
- Wybitny polski astronom ___?___ udowodnił, że Ziemia krąży wokół Słońca.
- Piosenka ___?___ stała się popularna dzięki filmowi „Kraina lodu".
- Bohaterka baśni Hansa Christiana Andersena ___?___ chciała zostać człowiekiem.
- Jeden z najbardziej popularnych obrazów Jana Matejki nosi tytuł ___?___.
- Bohaterowie książki Henryka Sienkiewicza ___?___ przeżyli wiele przygód w Afryce.

7. Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz **P**, jeżeli zdanie jest prawdziwe, albo **F** – jeśli jest fałszywe.

1.	W tytule utworu *OPOWIEŚCI CZWARTOKLASISTY* oba wyrazy należy zapisać wielką literą.	**P**	**F**
2.	W zdaniu *Mój kolega STRZAŁA szybko biega* słowa *STRZAŁA* należy zapisać małą literą.	**P**	**F**

Dobra rada

Niektóre wyrazy możemy napisać małą lub wielką literą – wszystko zależy od tego, co one oznaczają.

Przykłady:

- Napisałam SMS do Róży.

Tu *Róża* to imię, dlatego rozpoczyna się wielką literą.

- Nigdy nie widziałem tak pięknej róży.

Tu *róża* to nazwa kwiatu, dlatego wyraz zapisano małą literą.

8. Zapisz w zeszycie podane zdania. Zwróć uwagę, w jakim znaczeniu użyto słów podanych w nawiasach.

Ten prezent dostałam od mojej przyjaciółki (JAGODY).
Za jedne z najzdrowszych owoców uważa się (JAGODY) leśne.

Moim ulubionym smerfem jest (ŁASUCH).
Zjadłam paczkę żelków – ale ze mnie (ŁASUCH).

Zdarza się, że (LIS) dzieli norę z borsukami.
Mój kolega Wojtek (LIS) wygrał konkurs matematyczny.

W Polsce (RYŚ) jest zwierzęciem pod ochroną.
Jutro mój kolega (RYŚ) zorganizuje turniej gier planszowych.

9. Uzupełnij poniższe zdanie. Wybierz odpowiedź spośród oznaczonych literami A i B oraz odpowiedź spośród oznaczonych literami C i D.

W zdaniu *Moja siostra (KALINA) pomogła mi rozwiązać zadanie z matematyki* wyraz *KALINA* należy zapisać [A|B] literą, ponieważ oznacza on [C|D].

A. małą
B. wielką
C. imię dziewczynki
D. nazwę krzewu

Czas na podsumowanie

10. Odpowiedz na pytania.

- Jakie zasady pisowni wielką literą zostały omówione na lekcji?
- Które zadania ułatwiły Ci zapamiętanie poznanych zasad pisowni?
- Które zadanie sprawiło Ci trudność? Dlaczego?

Cudzysłów i kursywa

Na lekcji:

- wyjaśnię, do czego służą cudzysłów i kursywa,
- zastosuję cudzysłów i kursywę zgodnie z zasadami.

Na dobry początek

Porównajcie zdania umieszczone obok siebie. Co je łączy, a czym się różnią?

Ostatnio czytaliśmy na lekcji wiersz „Marzenie".

Ostatnio czytaliśmy na lekcji wiersz *Marzenie*.

Wtedy pani powiedziała: „To jest wasza nowa koleżanka".

Wtedy pani powiedziała: *To jest wasza nowa koleżanka*.

Nowa wiadomość !

Cudzysłów to znak interpunkcyjny, którego używamy, gdy:

- zapisujemy tytuły książek, filmów i dzieł sztuki,
  Przykład:
  Autorką książki „Po co nam ta szkoła?" jest Marta H. Milewska.
- przytaczamy czyjeś słowa.
  Przykład:
  Moja babcia często powtarza: „Kto czyta książki, żyje podwójnie".
  Uwaga! Mówimy *w cudzysłowie*, tak jak *w rowie*.

Cudzysłów składa się z dwóch znaków – rozpoczynającego i zamykającego.

W cytowanym zdaniu kropkę stawiamy po cudzysłowie.

Kursywa to pochyła czcionka, której używamy w tekstach drukowanych lub pisanych na komputerze, aby wyróżnić tytuły i czyjeś wypowiedzi. Nie stosujemy wtedy cudzysłowu.

Przykłady:

Klasa czwarta była niedawno w kinie na filmie „W głowie się nie mieści".
Klasa czwarta była niedawno w kinie na filmie *W głowie się nie mieści*.

Tomek stwierdził: „Bardzo podobał mi się ten film".
Tomek stwierdził: *Bardzo podobał mi się ten film*.

Oba zapisy są poprawne.

Czas na ćwiczenia

1. Przepisz podane zdania do zeszytu i uzupełnij je brakującymi znakami interpunkcyjnymi.

- Ostatnio czytałem cykl książek ? Seria niefortunnych zdarzeń ? ?
- Moja siostra bardzo lubi film ? Epoka lodowcowa ? ?
- ? Bociany ? to jeden z najbardziej znanych obrazów Józefa Chełmońskiego.
- Mój dziadek często mówi: ? Czytanie książek rozwija wyobraźnię ? ?

2. Zapisz w zeszycie dwa zdania, w których zacytujesz wypowiedzi osób przedstawionych na zdjęciu. Zacznij słowami:

Dziewczynka powiedziała...
Chłopiec odpowiedział...

3. Przekształć podane wypowiedzi zgodnie z przykładem. Jeśli zapiszesz zdania w zeszycie, zastosuj cudzysłowy, a jeśli w pliku na komputerze – użyj kursywy. W tym drugim wypadku wydrukuj swoją pracę i wklej ją do zeszytu.

Przykład:
Tomek powiedział, że małe słoniątko po urodzeniu waży 120 kilogramów.
Tomek powiedział: „Małe słoniątko po urodzeniu waży 120 kilogramów". / *Małe słoniątko po urodzeniu waży 120 kilogramów.*

- Magda dodała, że najczęściej rodzi się tylko jedno młode.
- Adam zapytał, czym żywią się dorosłe słonie.
- Tomek odpowiedział, że pokarmem dorosłych słoni są rośliny.

Czas na podsumowanie

4. Odpowiedz na pytania.

- Do czego służy cudzysłów?
- Kiedy zastosujesz cudzysłów, a kiedy – kursywę?

Jak tworzyć notatki?

Na lekcji:

- określę cechy notatki,
- wymienię rodzaje notatek,
- przygotuję własną notatkę.

Na dobry początek

- Poproś osobę, z którą siedzisz w ławce, by opowiedziała o czymś, co lubi – na przykład o ciekawym filmie, ulubionej grze, ukochanym zwierzęciu.
- Zanotuj na kartce najważniejsze informacje z jej wypowiedzi. Następnie zamieńcie się rolami.
- Porozmawiajcie o tym, czy łatwo jest wybrać z wypowiedzi koleżanek i kolegów to, co najistotniejsze. Dlaczego?

Kilka rad – przepis na dobrą notatkę

- ☑ Zapisuj w notatce tylko najważniejsze informacje – to, co trzeba zapamiętać!
- ☑ Używaj krótkich, prostych zdań lub haseł – tak, by wszystko było zrozumiałe!
- ☑ Porządkuj wiadomości: stosuj punkty, ramki, chmurki, strzałki – tak, by było przejrzyście!
- ☑ Wyróżniaj ważne rzeczy: używaj kolorów, podkreślaj, dodawaj ikonki i rysunki – tak, by łatwiej było zapamiętać!

zwięzła
zrozumiała
krótka
NOTATKA
czytelna
uporządkowana

Rodzaje notatek

Notatka w formie krótkiego tekstu

krótkie, proste zdania

najważniejsze informacje wyróżnione kolorem

Pierwszą książką, która ukazała się drukiem, była Biblia. Wydał ją w połowie XV wieku niemiecki drukarz Jan Gutenberg. Jeden z jej egzemplarzy znajduje się w muzeum w Pelplinie.

Notatka w punktach

najważniejsze informacje podane w punktach

Pierwsza drukowana książka:
1. Biblia
2. Czas druku: połowa XV wieku
3. Drukarz: Jan Gutenberg

treści zapisane w postaci haseł

Notatka w formie schematu

temat notatki wyróżniony wielkimi literami

RODZAJE RZECZOWNIKA

rodzaj **MĘSKI**
(ten) dziadek, kot

rodzaj **ŻEŃSKI**
(ta) pani, szkoła

rodzaj **NIJAKI**
(to) dziecko, słońce

ważne informacje zaznaczone kolorami

Notatka w formie tabeli

czytelny układ

MOJA LEKTURA „Akademia Pana Kleksa”		
CZAS ZDARZEŃ	MIEJSCE ZDARZEŃ	BOHATEROWIE
nieokreślony	szkoła Pana Kleksa	Ambroży Kleks Adam Niezgódka szpak Mateusz Filip Golarz

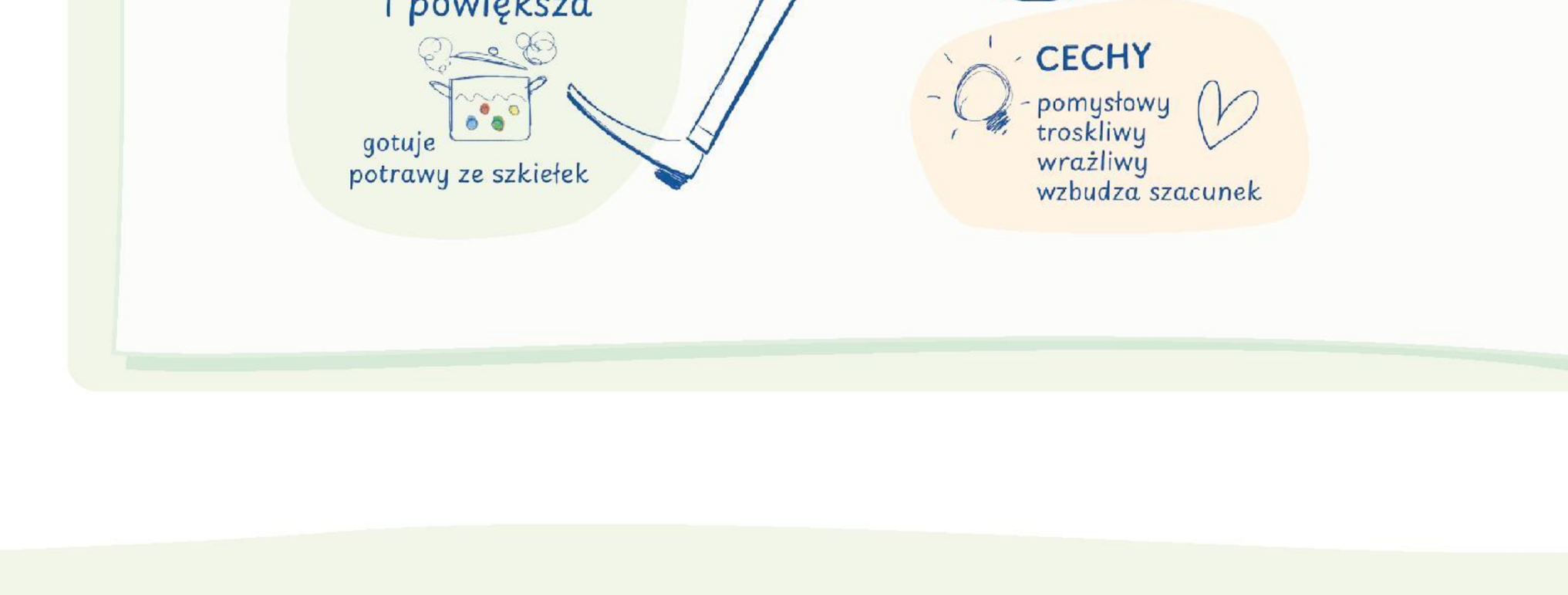
informacje, czego dotyczy notatka

treść notatki

Notatka rysunkowa (rysnotka)

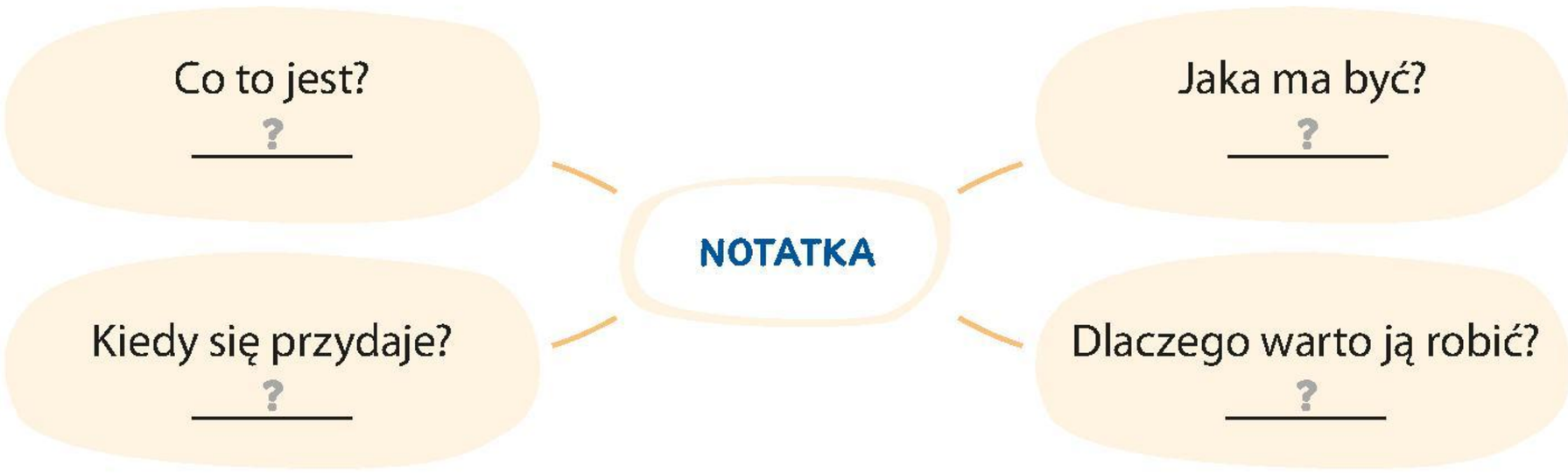
tekst połączony z rysunkami

strzałki, linie, chmurki

Czas na ćwiczenia

1. Przerysuj podany schemat do zeszytu i uzupełnij go informacjami na temat notatki.

2. Przeczytaj tekst o książkach. Następnie uzupełnij notatkę brakującymi informacjami. Zadanie wykonaj w zeszycie.

Dawno temu książki wyglądały zupełnie inaczej niż dziś. W Mezopotamii ludzie zapisywali informacje na glinianych tabliczkach, a w Egipcie – na papirusie, który wytwarzano z roślin. W Europie do pisania używano pergaminu ze skóry zwierząt.

Przez wieki książki powstawały bardzo wolno. Mnisi w klasztorach przepisywali je ręcznie, litera po literze, co zajmowało dużo czasu. Dlatego książki były drogie, rzadkie i dostępne dla niewielu osób. Traktowano je jak skarb.

W XV wieku Jan Gutenberg wynalazł druk, co pozwoliło tworzyć książki szybciej. Dzięki temu stały się one tańsze i mogło z nich korzystać coraz więcej ludzi.

Dziś książki mają różne formy. Czytamy książki papierowe, ale coraz częściej sięgamy także po e-booki. Są to pliki elektroniczne, które możemy czytać na komputerach, tabletach lub czytnikach.

Dawniej ludzie zapisywali informacje na ___?___ , papirusie i ___?___ . Przez wieki książki przepisywano ___?___ , dlatego były ___?___ i ___?___ . W ___?___ wieku wynaleziono ___?___ . Dzięki temu książki zaczęły powstawać ___?___ , stały się ___?___ i dostępne dla ___?___ . Dziś czytamy zarówno książki ___?___ , jak i ___?___ .

3. Wyobraź sobie, że zbliżają się Twoje urodziny. Zapisz w punktach, co po kolei zrobisz, żeby zorganizować przyjęcie urodzinowe.

Moje urodziny – plan działania:
1. Wybieram datę i miejsce przyjęcia
2. ___?___

4. Przygotuj notatkę w formie tabeli z zasadami pisowni wyrazów z *ó*. Do każdej zasady dopisz przykłady. Możesz skorzystać z informacji podanych w podręczniku na stronie 35.

Pisownia z *ó*		
ó wymienne	*ó* w zakończeniach	*ó* niewymienne
?	?	?

5. Wykonaj notatkę rysunkową na podstawie tekstu „Niezwykłe biblioteki świata". Zapisz najważniejsze informacje w postaci krótkich haseł. Dodaj rysunki lub ikonki.

Niezwykłe biblioteki świata

Na świecie istnieje wiele niezwykłych bibliotek. W Mongolii książki przewozi się do odległych wiosek na grzbietach wielbłądów. W Kolumbii działa biblioteka na osiołkach, która odwiedza dzieci w górach. W Norwegii bibliotekę urządzono na statku, który pływa wzdłuż norweskich fiordów. W Hiszpanii do wsi i miasteczek dojeżdżają bibliobusy, czyli biblioteki na kółkach. Z kolei w Polsce można odwiedzić bibliotekę w metrze – pasażerowie wypożyczają tu książki w drodze do szkoły lub pracy.

6. Zaplanuj wakacyjną podróż marzeń. Sporządź notatkę w dowolnej formie na temat kraju, który chcesz odwiedzić. Wybierz informacje, które zamieścisz w swojej notatce. Skorzystaj z podpowiedzi w ramce.

nazwa kraju • stolica • położenie • zabytki • przyroda
główne atrakcje • wakacyjne aktywności • znane potrawy • ciekawostki

Czas na podsumowanie

7. Odpowiedz na pytania.

- Czy łatwo jest napisać notatkę? Od czego to zależy?
- Który sposób notowania jest według Ciebie najprzyjemniejszy? Dlaczego?
- Która forma notatki wydaje Ci się najtrudniejsza? Dlaczego?
- W jakich sytuacjach przydaje się umiejętność notowania?

II. Podsumowanie

Narrator
s. 63

- opowiada o tym, co się dzieje w tekście,
- może uczestniczyć w zdarzeniach albo tylko je obserwować,
- narratora nie należy mylić z autorem utworu.

Podmiot mówiący
s. 55

- inaczej: osoba mówiąca w wierszu,
- wyraża uczucia, przeżycia i poglądy lub opisuje otaczający świat.

Bohater literacki
s. 68

- występuje w utworze literackim,
- uczestniczy w opisywanych wydarzeniach.

Epitet
s. 71

- jest określeniem rzeczownika,
- określa cechy osób, przedmiotów, zwierząt, roślin i zjawisk, na przykład *<u>smutny</u> człowiek*, *<u>szczęśliwa</u> chwila*.

Rzeczownik
s. 79

- to część mowy, która nazywa osoby, zwierzęta, rośliny, rzeczy, miejsca, emocje, zjawiska, na przykład *wujek*, *zając*, *krzak*, *pudełko*.
- odpowiada na pytania: *kto?*, *co?*,
- ma **określony rodzaj**: rodzaj męski – (ten) kolega, rodzaj żeński – (ta) lekarka, rodzaj nijaki – (to) kaczątko,
- odmienia się przez **liczby** (pojedynczą i mnogą) oraz przez **przypadki** (mianownik, dopełniacz, celownik, biernik, narzędnik, miejscownik, wołacz).
s. 83

Wielką literą piszemy:
s. 87

- imiona i nazwiska, przydomki, pseudonimy, przezwiska, na przykład Jan Woźniak, Strzała,
- tytuły książek, wierszy, piosenek, filmów, obrazów, na przykład „Opowieści czwartoklasisty", „W bibliotece", „Piłkarze".

Uwaga! W tytułach wielką literą piszemy tylko pierwszy wyraz. Jeśli jednak w środku tytułu znajdują się imiona, nazwiska, przydomki czy nazwy miejscowości, to także zapisujemy je wielką literą na przykład „Detektyw Pozytywka", „Moje Bullerbyn".

Cudzysłów

służy do zapisywania różnych tytułów oraz słów, które cytujemy, na przykład „Akademia pana Kleksa".

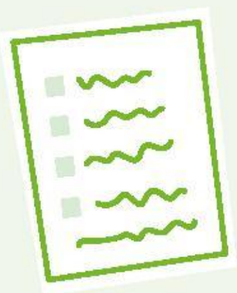
Kursywa
s. 91

to pochyła czcionka, której możemy użyć zamiast cudzysłowu w tekstach drukowanych lub pisanych na komputerze, na przykład *Akademia pana Kleksa*.

Notatka
s. 93

zawiera najważniejsze informacje do zapamiętania.

- tekst,
- punkty,
- tabela,
- schemat,
- rysnotka.

Zobacz też: Niezbędniki

II. Sprawdź wiedzę i umiejętności

CZĘŚĆ 1

Przeczytaj tekst i wykonaj zadania.

Katarzyna Sowula, Joanna Gębal

Kto wymyślił wakacje?

Fragment

Wakacje to słońce! Odpoczynek! Podróże! Przygody! W Polsce wszystkie dzieci muszą chodzić do szkoły, za to po zakończeniu roku szkolnego uczniowie mają prawo do odpoczynku, czyli wakacji. Dzisiaj wydaje nam się to oczywiste, ale kiedyś wcale tak nie było. Żeby mieć wakacje szkolne, trzeba... no właśnie – trzeba chodzić do szkoły. Tymczasem aż do XVII wieku nie było obowiązku szkolnego. Później w różnych krajach decydowano, że dzieci muszą się uczyć, ale mimo to wciąż mnóstwo z nich nie chodziło do szkół.

Dzieciaki z zamożnych rodzin najczęściej miały korepetytorów[1] i uczyły się w domach. O tym, kiedy i jak wypoczywały, decydowali ich rodzice. Te z biednych rodzin nie tylko nie chodziły do szkoły (która bywała oddalona o wiele kilometrów od domu), lecz także często musiały pracować. Dzieciaki mieszkające na wsi opiekowały się młodszym rodzeństwem, pilnowały pasących się zwierząt i pomagały dorosłym w gospodarstwie. Wielu małych mieszkańców miast ciężko pracowało u zamożnych ludzi lub w fabrykach. Nawet jeśli niektórzy z nich się uczyli, to krótko. O corocznych, trwających aż 2 miesiące letnich wakacjach, w czasie których dzieci po prostu cieszą się wolnym czasem i wypoczywają, mogli tylko pomarzyć. W Polsce obowiązek szkolny dla wszystkich dzieci, które skończyły 7 lat, wprowadzono 100 lat temu, w 1919 roku.

Dziś o tym, kiedy się zaczynają i kończą wakacje, decyduje MEN, czyli Ministerstwo Edukacji Narodowej[2]. Co roku publikuje ono Kalendarz roku szkolnego. W specjalnym rozporządzeniu znajdziemy informację o liczbie wolnych dni – tak, żebyśmy sami mogli zaznaczyć je w kalendarzu. Żeby to zrobić, najpierw musimy odszukać datę 20 czerwca, a później zakreślić pierwszy piątek po tej dacie. To ostatni

[1] *Korepetytor* – prywatny nauczyciel.

[2] *Ministerstwo Edukacji Narodowej* – urząd, który zajmuje się szkołami w całej Polsce, decyduje o tym, czego i jak uczą się dzieci i młodzież.

dzień roku szkolnego, w którym dzieciaki otrzymują świadectwa i mogą krzyknąć „Hurra! Wakacje!". Cieszą się nimi przez cały lipiec i sierpień. Jeśli 1 września przypadnie w piątek, sobotę lub niedzielę, wakacje będą nieco dłuższe, bo rok szkolny rozpocznie się dopiero w pierwszy wrześniowy poniedziałek! Jednak nie wszędzie jest tak samo.

Daty rozpoczęcia oraz długość wakacji różnią się w zależności od kraju lub nawet bywają inne w określonych regionach jednego kraju.

Zadania

1. Oceń prawdziwość podanych zdań odnoszących się do tekstu.
Wybierz **P**, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo **F** – jeśli jest fałszywe.

1.	Z tekstu wynika, że w dawnych czasach w wielu rodzinach ważniejsza od nauki była praca.	**P**	**F**
2.	Z tekstu wynika, że nauka była obowiązkowa od momentu utworzenia szkół.	**P**	**F**

2. Na które z pytań nie można znaleźć odpowiedzi w tekście? Wybierz właściwą odpowiedź spośród podanych.

A. Kto ustala początek i koniec wakacji?
B. Czego uczono dzieci w dawnej szkole?
C. Gdzie dawniej uczyły się dzieci z bogatych rodzin?
D. Jakie obowiązki miały dzieci w dawnych czasach?

3. Przyjrzyj się kartce z kalendarza, a następnie na podstawie tekstu odpowiedz na pytanie.

Którego dnia uczniowie odbiorą świadectwa?
Wybierz właściwą odpowiedź spośród podanych.

A. 20 czerwca
B. 24 czerwca
C. 25 czerwca
D. 26 czerwca

Czerwiec

Pn	Wt	Śr	Czw	Pt	Sb	Nd
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

4. Wyjaśnij, dlaczego w zdaniu *To ostatni dzień roku szkolnego, w którym dzieciaki otrzymują świadectwa i mogą krzyknąć „Hurra! Wakacje!"* podkreślone wyrazy zostały zapisane w cudzysłowie.

CZĘŚĆ 2

Przeczytaj tekst i wykonaj zadania.

Krzysztof Kochański

Upiór w szkole

Fragment

Na polski spóźniliśmy się tylko odrobinę. Wojtas pomknął do ławki w ostatnim rzędzie, lecz ja – choć miałem zdecydowanie bliżej – zatrzymałem się w pół drogi. Moja ławka nie była pusta. Miejsce przy oknie zajmowała dziewczyna. Oparty o ścianę bajerancki[1] kuferek, przypominający małą, staroświecką torbę podróżną, służył jej zapewne za szkolny plecak. Miał zapięcie w kształcie smoka.

[1] *Bajerancki* – efektowny, robiący wrażenie.

Moje wahanie trwało tylko moment, bo zaraz przypomniałem sobie słowa wychowawcy, że w klasie ma pojawić się nowa uczennica. To musiała być ona.

– Siadaj, panie Spóźnialski! – skarciła mnie polonistka. – Chyba że pragniesz napisać nam na tablicy ćwiczenie ortograficzne? – zaproponowała.

Daleki byłem od tego rodzaju ekstrawagancji[2]. Pośpiesznie zająłem swoje miejsce, co na szczęście wystarczyło, bym przestał być obiektem zainteresowania nauczycielki. Wyjąłem zeszyt, zerkając z ukosa na nową sąsiadkę. Siedziała sztywno, jakby połknęła kij. Zdawała się nie dostrzegać, że ktoś pojawił się obok niej. Chrząknąłem.

[2] *Ekstrawagancja* – dziwne zachowanie, odbiegające od ogólnie przyjętych zwyczajów.

– Cześć! Mam na imię Tomek.

Raczyła odwrócić ku mnie głowę tylko odrobinę. Trudno było nie odnieść wrażenia, że traktuje mnie z góry.

1. Uzupełnij podane zdania.

Narratorem tekstu „Upiór w szkole" jest ___?___ . Wskazują na to takie słowa, jak: ___?___ .

2. Dokończ zdanie. Wybierz właściwą odpowiedź spośród podanych.

Z przytoczonego fragmentu utworu wynika, że Tomek to chłopiec

A. pilny.
B. punktualny.
C. zaciekawiony nową koleżanką.
D. chętny do wykonywania zadań.

3. Wyjaśnij, dlaczego Tomek odniósł wrażenie, że został potraktowany przez nową koleżankę z wyższością.

4. Na podstawie tekstu opracuj w zeszycie notatkę w dowolnej formie. Uwzględnij w niej informacje o tym, kto jest bohaterem, co się wydarzyło, gdzie się wydarzyło, kiedy się wydarzyło.

5. Określ przypadek i rodzaj rzeczowników podkreślonych w zdaniach. Zadanie wykonaj w zeszycie.

Usiadłem w pierwszym rzędzie podczas lekcji matematyki.

Uczeń podniósł głowę, gdy nauczyciel zadał pytanie.

6. Przepisz podane zdania do zeszytu. Zadbaj o poprawną pisownię.

W szkolnej bibliotece wypożyczyłem książkę (ANDRZEJA MALESZKI) pt. (MAGICZNE DRZEWO. ZAGINIONA PARA).

Lubię spędzać czas z moją przyjaciółką (KASIĄ) i jej psem (ŁAPĄ).

7. Przeczytaj wiersz Czesława Janczarskiego „Powitanie", a następnie uzupełnij podane zdania.

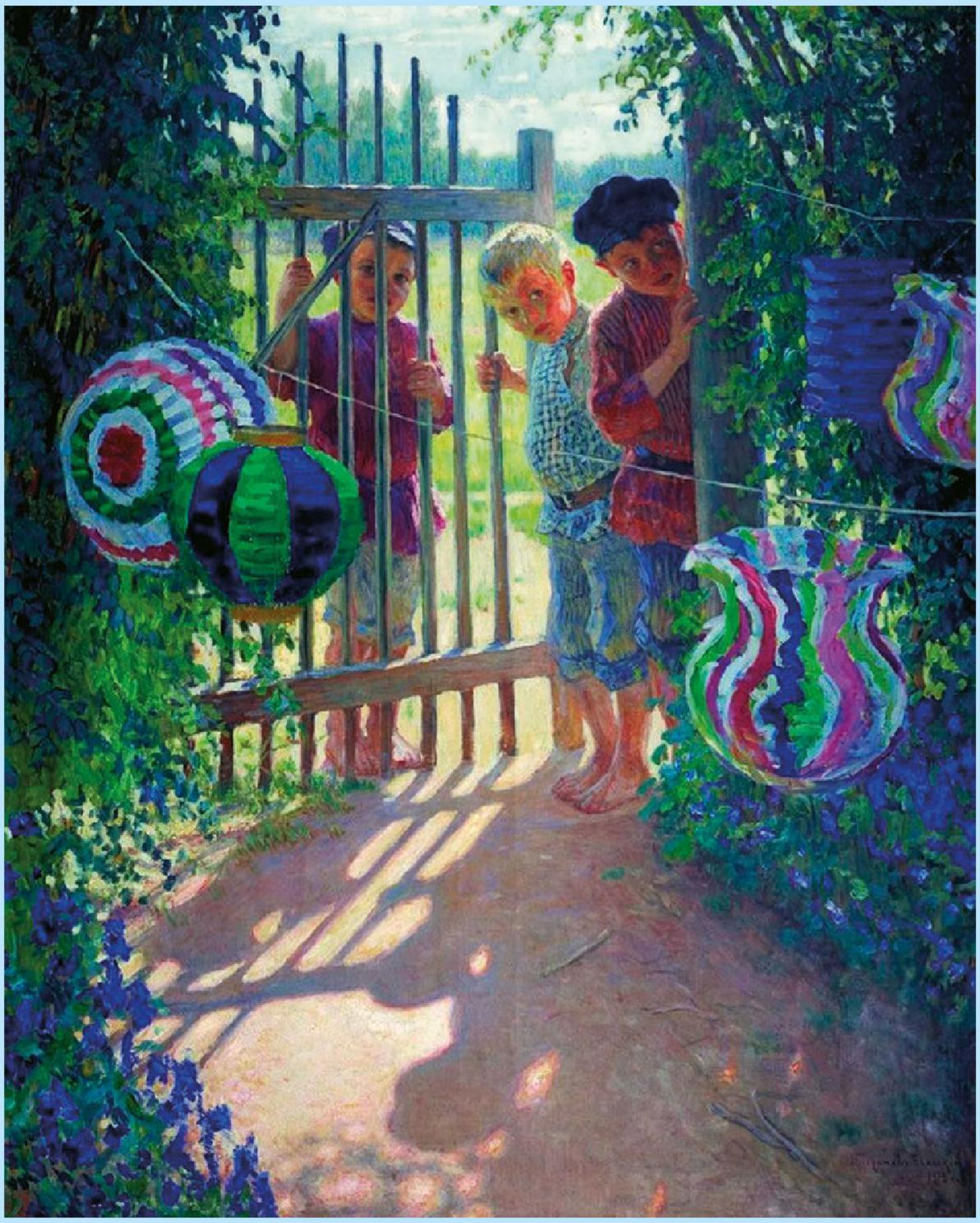
Czesław Janczarski

Powitanie

Żegnamy lasy, łąki i pole.
Jutro, pojutrze będziemy w szkole.
Żegnamy góry, żegnamy morze.
Wracamy zdrowi, w świetnym humorze.
Piękne jest lato, miłe, wesołe.
Lecz dziś z radością witamy szkołę.

Podmiotem mówiącym w wierszu są ___?___ . Świadczą o tym takie słowa z tekstu, jak ___?___ i ___?___ . Użyte w wierszu słowa *piękne*, *miłe*, *wesołe* to epitety, które określają ___?___ .

III. O sobie, o nas

Nikołaj Pietrowicz Bogdanow-Bielski, „Goście"

1. Jak myślisz, z jakiej okazji na podwórzu wiszą lampiony?

2. Jakie niespodzianki lub zabawy mogą czekać na chłopców za ogrodzeniem?

3. Nad czym – Twoim zdaniem – zastanawiają się chłopcy widoczni na obrazie? Co chcieliby zrobić?

4. Wyobraź sobie, że scena przedstawiona na obrazie to środek opowieści. Co wydarzy się później?

Jaka, jaki jestem?

Na lekcji:

- określę, na czym polega związek tytułu wiersza z jego treścią,
- wyjaśnię, jakie są lub czego dotyczą myśli przedstawione w wierszu,
- rozpoznam porównania i wymyślę własne.

Na dobry początek

Zapiszcie na kartkach jedną przyjemną myśl, która towarzyszyła Wam od rana. Porównajcie swoje odpowiedzi.

Joanna Papuzińska

Ja

Jedni mają stada owiec,
drudzy mają odrzutowiec
albo nawet i parowiec,
albo nie wiem co.
Ja mam dużo myśli w głowie.
O!
A ta jedna, to rano wstaje,
a ta druga – wysoka, jak Himalaje.
A ta trzecia, to taka wesołka,
że natychmiast trzeba fiknąć fikołka.
A ta czwarta – gwiazdy podgląda,
a ta piąta jest okropnie mądra!
Szósta – jest nieśmiała jak sarenka,
ale ciepła, serdeczna i miękka...
A ta siódma – okropnie leniwa,
ciągle tylko palcem w bucie kiwa
albo lubi leżeć pod sosną,
dziwiąc się, że las po niebie pływa...
A znów inne
jak te jabłka
na drzewie:
jeszcze rosną,
jeszcze sam nic o nich nie wiem.

Po przeczytaniu

1. Odpowiedz na podane pytania.

- Jak siebie przedstawia osoba mówiąca? Na czym się skupia?
- W jaki sposób tytuł wiersza łączy się z jego treścią?

2. Wypiszcie z wiersza fragmenty, które dotyczą myśli osoby mówiącej. Określcie, jakie te myśli są, kiedy się pojawiają lub czego mogą dotyczyć.

Przykład: „A ta jedna to rano wstaje" – myśl pojawia się po przebudzeniu.

3. Wybierz z wiersza myśl, która jest Ci najbliższa, i przedstaw ją w formie ilustracji.

4. Jak sądzisz, czy dobrze jest mieć dużo myśli w głowie? Uzasadnij swoje zdanie.

5. Jak są zbudowane podane sformułowania? Co je łączy?

a ta druga – wysoka jak Himalaje
Szósta – nieśmiała jak sarenka
A znów inne jak te jabłka na drzewie jeszcze rosną

Nowa wiadomość

Porównanie to ukazanie cech jednego zjawiska przez zestawienie go z innym pod pewnym względem podobnym.

- Obie części porównania są zwykle połączone słowami: *jak*, *jakby*, *jakoby*, *niby*, *na kształt*, *niczym*.
- Porównanie pozwala w ciekawszy sposób wyrazić emocje i pomaga odbiorcom tekstu lepiej wyobrazić sobie opisywaną osobę, rzecz lub zjawisko.

  Przykłady: blady jak ściana, zła jak osa, lekki niczym motylek

6. Zapisz w zeszycie swoje trzy cechy. Następnie wymyśl do nich porównania.

Przykłady: radosna jak słońce, odważny jak lew

Czas na podsumowanie

7. Odpowiedz na pytania.

- Po czym rozpoznasz porównanie?
- Dlaczego warto używać w wypowiedziach porównań?

Jesteśmy różni

Na lekcji:

- omówię sytuację przedstawioną w utworze,
- nazwę emocje bohaterów,
- wyjaśnię, dlaczego różnorodność jest ważna,
- porozmawiam o tym, jak dbać o swoje bezpieczeństwo.

Na dobry początek

- Wymień dwie rzeczy, którymi ludzie mogą się różnić między sobą.
- Co zyskujemy dzięki temu, że się różnimy? Czy różnice mogą nam coś utrudniać?

Ewa Martynkien

Mój kumpel Jeremi

Fragmenty

Dziś rano w parku obok placu zabaw znaleźliśmy dziurawą piłkę i graliśmy nią przez cały dzień. Stara futbolówka z wielką dziurą, bez powietrza, choć już dawno straciła swoje krągłe kształty, okazała się zupełnie fajną zabawką. [...]

– Masz! – wrzasnął Jeremi i kopnął piłkę wysoko w górę. [...]

– Dałeś czadu, stary! – Pobiegłem w stronę, gdzie wydawało mi się, że piłka musiała upaść.

Jeremi zatrzymał się w połowie drogi, odgarnął włosy z czoła. [...]

– Zostaw! – zawołał. – Mamy fajniejsze rzeczy do roboty!

– Poczekaj! – Nie zrozumiałem, co miał na myśli. [...]

Odkąd pamiętam, a znaliśmy się od przedszkola, taki właśnie był – lubił czasem chodzić własnymi drogami. Zdarzało się, że zupełnie nieoczekiwanie wpadał na jakiś pomysł i biegł, nie mówiąc mi, o co chodzi. Ktoś, kto nie znał dłużej Jeremiego, mógłby uznać, że jest po prostu zarozumiały albo niezbyt towarzyski.

[...]

– Tego szukasz? – usłyszałem nad głową.

Wygramoliłem się spod ławki. Przede mną stało trzech wyrostków.

Jeden z nich, ten najwyższy w czerwonej czapce z daszkiem, trzymał w ręku naszą piłkę. [...] Nie sprawiali sympatycznego wrażenia i wolałem nie wdawać się z nimi w dyskusję.

– No! Dzięki! – Chciałem wziąć czym prędzej piłkę i sobie pójść, ale dryblas w czapce pozwolił mi jej dotknąć, a następnie cofnął ręce. Cała trójka wybuchła śmiechem.

– Nie tak szybko! Dostałem tym flakiem w głowę, więc musisz mnie przeprosić. [...]

Koledzy znów zarechotali chórem.

Byłem pewien, że stroili sobie ze mnie żarty, że piłka nikogo nie trafiła, spadła sobie beztrosko na trawnik i potoczyła się pod ławkę. [...]

– No, piegusie! Przeproś! – Wyrostek z piłką wyraźnie tracił cierpliwość.

Faktycznie, moja twarz jest cała w piegach. [...] Zdążyłem się do nich przyzwyczaić, jak do swoich ciemnobrązowych, kręconych włosów i jasnej karnacji. Są i już. Nikt nie zwraca na nie uwagi.

Ostatni raz w pierwszej czy drugiej klasie Tymek nazwał mnie piegowatym koczkodanem i zaczęliśmy się przepychać. Wtedy pan Krzysztof, nasz wychowawca, rozdzielił nas i całej klasie opowiedział historię o tym, jak będąc pięcio- czy sześciolatkiem, spędzał wakacje w gospodarstwie swoich dziadków. Była tam gęś, która bardzo lubiła za nim chodzić. Wkrótce stali się nierozłączni i pan Krzysztof nadał jej imię Emma. [...]

Pewnego dnia Emmie wykluły się małe gąski. Była niezmiernie szczęśliwa, troskliwie się nimi opiekowała, a kiedy trochę podrosły, dumnie spacerowała z maluchami po podwórku. Niestety którejś nocy do komórki, gdzie nocowały gęsi, zakradł się lis i zadusił maluchy. Emma była w rozpaczy, bardzo, ale to bardzo za nimi tęskniła. [...]

Przydatne słowa

Wpaść w tarapaty oznacza znaleźć się w trudnej sytuacji.

Przykład użycia:
Podczas zwiedzania miasta wpadła w tarapaty – rozładował jej się telefon i nie wiedziała, jak wrócić do hotelu.

Pewnego dnia Emma zniknęła [...]. Pan Krzysztof znalazł ją dopiero po dwóch dniach za stodołą sąsiada. [...] Okazało się, że ktoś podrzucił tam maleńkie kocięta i Emma zaopiekowała się nimi. Spały wtulone w jej ciepły puch. [...]

– Różnorodność – tłumaczył nam pan Krzysztof – panuje wszędzie – wśród zwierząt, roślin i ludzi. Tylko od nas zależy, co z tym zrobimy.

Od tamtego czasu nikt mnie już nie przezywał. Aż do dzisiaj.

Nim zdążyłem zastanowić się, co odpowiedzieć dryblasowi, nadbiegł Jeremi. Chyba wyczuł, o co chodzi, bo od razu zbliżył się do chłopaka w czapce i wyrwał mu energicznie piłkę.

– Przepraszamy. Nie chcieliśmy – wycedził naprędce i odwrócił się na pięcie, rzucając do mnie: – Wiejemy!

Gnaliśmy przez trawniki, nie zważając na wylegujących się spacerowiczów [...]. Tamci biegli za nami i niewiele brakowało, żeby nas dogonili. Obaj wiedzieliśmy, że musimy jak najszybciej znaleźć się nad stawem, gdzie znajdowała się nasza tajna baza. [...]

Rok temu na początku lata wybudowaliśmy z gałęzi szałas. Był świetnie ukryty w samym środku zarośli [...] Mieliśmy więc bazę i własną flagę, którą uszyła nam moja babcia Marysia. Naszyła na niej pierwsze litery naszych imion „OJ", „O" jak Oskar i „J" jak Jeremi. Byliśmy więc drużyną „OJ".

– O mały włos! – Jeremi rzucił się zdyszany na ściółkę z suchych liści i trawy [...]. [...]

– Mogliśmy nieźle oberwać. – Padłem obok. [...]

– No coś ty, ci dwaj bez czapek to moi sąsiedzi z klatki. Chcieli nas tylko postraszyć – oznajmił Jeremi, całkiem obojętnie patrząc w dziurę przy wierzchołku szałasu.

– Bujasz! – Spojrzałem na niego zaskoczony, ale Jeremi pokręcił głową i po chwili łypnął na mnie rozbawiony.

Zanieśliśmy się śmiechem.

[...] Przez szpary pomiędzy gałęziami, z których zrobiliśmy szałas, przenikały promienie słońca i tworzyły fikuśne[1] wzory na ścianie naszej kryjówki, o której z siedmiu miliardów ludzi na Ziemi wiedzieliśmy tylko my dwaj i nikt więcej.

Przydatne słowa

O mały włos
mówimy, gdy niewiele brakowało, aby coś się wydarzyło.

Przykład użycia:
O mały włos mój telefon wpadł do jeziora.

[1] *Fikuśny* – wyróżniający się nietypową, zabawną formą.

Klub poszukiwaczy ciekawych książek

Moje przeczucia, że czwarta klasa wszystko zmieni, sprawdziły się – twierdzi Oskar.

Jeśli chcesz się dowiedzieć:

- które decyzje Oskara wystawiły jego przyjaźń z Jeremim na próbę,
- dlaczego bohater wbrem innym chłopcom rozmawiał z dziewczynami i do czego to doprowadziło,
- jak próbował sobie radzić z prześladowaniami ze strony starszego chłopca,

koniecznie przeczytaj książkę „Mój kumpel Jeremi"! Poznaj świat swojego rówieśnika i dowiedz się, co zmieniła w jego życiu czwarta klasa.

Po przeczytaniu

1. Uporządkuj informacje dotyczące poznanego tekstu. Zanotuj krótkie odpowiedzi na podane pytania.

- Które wydarzenie jest najważniejsze?
- Gdzie dzieje się ta sytuacja?
- Kiedy się dzieje?
- Kto o niej opowiada?
- Kto w niej uczestniczy?
- Dla kogo to wydarzenie jest nieprzyjemne?

2. Zapisz wydarzenia przedstawione w tekście we właściwej kolejności.

- Spotkanie z wyrostkami i zatrzymanie piłki.
- Znalezienie dziurawej piłki w parku i wspólna zabawa.
- Ucieczka chłopców w stronę tajnej bazy nad stawem.
- Pojawienie się Jeremiego i odebranie piłki.
- Odpoczynek w szałasie drużyny „OJ".
- Przypomnienie opowieści pana Krzysztofa o gęsi Emmie.

3. Co mogli czuć Oskar i Jeremi w podanych sytuacjach? Dopasujcie nazwy uczuć do bohaterów. Uzasadnijcie swoje wybory przykładami z tekstu.

strach • radość • wstyd • ulga • złość • spokój

Sytuacja	Oskar	Jeremi
Zabawa dziurawą piłką	?	?
Spotkanie z wyrostkami	?	spokój – odbiera starszemu chłopakowi piłkę
Dotarcie do szałasu	?	?

- W których sytuacjach uczucia chłopców się różnią? Z czego może to wynikać?

4. Wyjaśnij, dlaczego narrator przypomniał sobie historię gęsi Emmy w chwili, gdy był wyśmiewany. Co łączy tę opowieść z jego przeżyciami?

5. Znajdź w tekście fragment, który pokazuje, że bohater akceptuje siebie takim, jakim jest. Co te słowa o nim mówią? Czego uczą?

6. Oceń prawdziwość podanych zdań, dotyczących przyjaźni bohaterów. Wybierz **P**, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub **F** – jeśli jest fałszywe.

1.	Z tekstu wynika, że zachowania Jeremiego czasami zaskakują Oskara.	**P**	**F**
2.	Z tekstu wynika, że przyjaźń z Jeremim jest dla Oskara ważna.	**P**	**F**

7. W tekście padają słowa: – *Różnorodność* [...] *panuje wszędzie – wśród zwierząt, roślin i ludzi. Tylko od nas zależy, co z tym zrobimy.* Porozmawiajcie o tym, jak w codziennym życiu możecie wykorzystać różnorodność.

8. Wyobraźcie sobie, że ktoś z Was, tak jak Oskar, jest prześladowany przez inne osoby. Co możecie zrobić, żeby mu pomóc i zadbać o swoje bezpieczeństwo?

Czas na podsumowanie

9. Wybierz jedno zdanie i je dokończ.

- Historia Oskara pokazała mi, że ___?___ .
- Poznany tekst sprawił, że zastanawiam się ___?___ .

Jak sobie radzę z emocjami

Na lekcji:

- porozmawiam o sytuacji opisanej w utworze,
- nazwę uczucia bohaterki,
- zaproponuję sposoby radzenia sobie z niepowodzeniami.

Na dobry początek

Wyobraź sobie, że przed Tobą poważne wyzwanie. Za chwilę będziesz pisać sprawdzian, wystąpisz w szkolnym przedstawieniu albo wystartujesz w zawodach sportowych. Zastanów się:

- Jak się czujesz tuż przed rozpoczęciem tego wydarzenia?
- Czy czegoś się obawiasz? Co to może być?
- Co mogłoby Ci dodać odwagi?

Agnieszka Chylińska

Zezia i wszystkie problemy świata

Fragmenty

Kilka słów o książce

Zezię, Zuzannę Zezik, poznajemy, gdy zdaje do piątej klasy i czuje, że jest gotowa na bycie Zuzanną. Tym samym chciałaby pozbyć się używanego przez rodzinę przezwiska, które wymyślił jej młodszy brat. We fragmencie, który przeczytasz, bohaterka mierzy się z niepowodzeniem...

Tymczasem rozpoczęły się zawody. Pani Izabela poszła oficjalnie zgłosić swoich podopiecznych. Dziewczynki udały się do swojej szatni, a chłopcy do swojej. Basia pierwsza miała swój bieg eliminacyjny. Bez problemu go wygrała i spokojnie czekała na bieg finałowy.

Zuzia była bardzo zdenerwowana. Pan Darek Lipko, trener [...], tłumaczył jej jeszcze na treningach, że powinna dobrze rozłożyć siły na te sześćset metrów. Zuzia nie do końca to rozumiała. Bieg na sześćdziesiąt metrów zdecydowanie bardziej się jej podobał. Musiała biec najszybciej, jak się da, aż do końca, a nie rozkładać siły czy coś w tym stylu.

W końcu przyszedł ten moment. Zuzia została wyczytana przez jakiegoś pana, który huczał przez megafon. Jej nazwisko i imię zabrzmiało jakoś złowrogo i obco.

„Co ja tutaj robię?" – pomyślała blada z przerażenia.

Razem z Zuzią w biegu eliminacyjnym brała udział uczennica z równoległej klasy: Paulina Bzyk. Zuzia bardzo jej nie lubiła, bo dziewczynka była świetna w bieganiu, ładna i baaaaardzo zarozumiała. [...] Zuzannę Zezik bardzo to bolało. [...] Zuzia myślała, że zemdleje z rozpaczy. Tuż przed ustawieniem się w blokach startowych podbiegła do zdenerwowanej Zuzi Basia Pająk. Uściskała ją i szepnęła do ucha:

– Odwagi, Zuzka, niczym się nie przejmuj!

Zuzia poczuła, że to będzie coś strasznego. Cieszyła się w duchu, że na jej porażkę nie będą patrzeć Rodzice. Oczywiście już żałowała, że nie będzie miała się do kogo przytulić po z pewnością nieudanym biegu. Kiedy pistolet wystrzelił, Zuzia wiedziała jedno: chce przynajmniej na początku biegu prowadzić. A potem niech się dzieje, co chce. Wyskoczyła do przodu i w szybkim tempie pokonała prawie pół okrążenia. Potem zmęczyła się. Wyprzedziła ją oczywiście Paulina Bzyk. A później rozwiązało się sznurowadło. Zuzia już kompletnie zrezygnowana, przewróciła się o nie, upadając boleśnie na tor wyścigowy.

Kuśtykając i patrząc w dół, dobiegła jako ostatnia... Basia Pająk już na nią czekała. Zuzia padła jej w ramiona i zaczęła szlochać. Tyle przygotowań, tyle trudu.

– Zuziu, posłuchaj, wiem, że się nie udało. Ale to nie był twój dystans, rozumiesz? Jesteś dobra w krótkich biegach! W przyszłym roku zgłosimy Cię na sześćdziesiąt metrów i będzie OK, wiesz? – krzyczała jej do ucha Basia.

Ale Zuzia już nie chciała niczego słuchać. Spojrzała tylko w stronę zwyciężczyń. Paulina Bzyk wygrała eliminacje. [...] Zuzia bardzo chciała już jechać do domu. Pani Izabela objęła mocno swoją zawodniczkę.

– Zuziu, walczyłaś jak lew. Tutaj wszyscy są po wielu miesiącach, a nawet latach treningu. Ty w dwa tygodnie wykonałaś nadzwyczaj ciężką pracę. Powinnaś być z siebie dumna. Nie o wygraną tutaj chodzi. Wiem, że to teraz dla Ciebie trudne, ale nie wymagaj od siebie zbyt wiele. Sport to ciężka praca.

Przydatne słowa

Walczyć jak lew
to dzielnie i odważnie stawiać czoło trudnościom, nie poddawać się mimo przeszkód.

Przykład użycia:
Tomek walczył jak lew w konkursie recytatorskim i nie poddał się, chociaż zapomniał kilku słów.

Zuzia bez słowa poszła do szatni przebrać się w dres. Nienawidziła butów, torby, stroju, tej hali i wszystkiego, co się kojarzyło z bieganiem. Dzieci będą się z niej śmiały jeszcze długo [...].

– Chcesz jabłko? – Zuzia usłyszała charakterystyczny spokojny głos Przemka Kiszki.

Chłopiec czekał na nią, gdy wychodziła z szatni.

– Nie chcę, dzięki – fuknęła nieuprzejmie Zuzia i minęła Przemka. Wstydziła się teraz każdego, kto mógł widzieć jej fatalny bieg i upadek. Przemka Kiszkę bardzo lubiła, ale teraz czuła się wyjątkowo źle i chciała jak najszybciej wrócić do domu.

Dopiero nazajutrz dowiedziała się od Basi Pająk, że Przemek jako jedyny z ich szkoły zajął pierwsze miejsce w pchnięciu kulą. Zuzi zrobiło się strasznie głupio i nieprzyjemnie, że tak potraktowała prawdziwego bohatera sportu.

Klub poszukiwaczy ciekawych książek

Warto sięgnąć po książkę „Zezia i wszystkie problemy świata" oraz inne tytuły z tej serii, bo dzięki nim dowiesz się:

- jak radzić sobie z trudnościami,
- jak wspierać się w rodzinie w ważnych chwilach, na przykład w trakcie przeprowadzki, podczas zmiany szkoły i narodzin rodzeństwa,
- dlaczego warto lubić siebie.

Nie zabraknie wciągających przygód, a Zezia i jej bracia Giler i Oczak pomogą Ci zrozumieć otaczający Cię świat :)

Po przeczytaniu

1. Dokończ zdania na podstawie tekstu „Zezia i wszystkie problemy świata".

- Najważniejszym wydarzeniem w tekście są ___?___ .
- Wydarzenie rozgrywa się (kiedy?) ___?___ .
- Opisana sytuacja ma miejsce (gdzie?) ___?___ .
- Główną bohaterką jest ___?___ .
- Inne postacie, które pojawiają się w tekście, to ___?___ .

2. Przygotujcie w parach odpowiedzi na podane pytania.

- Co było ważne dla Zuzi tuż po rozpoczęciu biegu?
- Jak Basia Pająk i pani Izabela dodawały dziewczynce odwagi i pomagały jej poradzić sobie z porażką?
- Jak Zuzia zachowała się wobec Przemka Kiszki?

3. Określ, jakie uczucia towarzyszyły bohaterce przed biegiem oraz po jego zakończeniu. Wybierz po dwie nazwy emocji i uzasadnij swój wybór przykładami z tekstu.

Przykład: Wstyd – po zawodach Zuzia chciała jak najszybciej wrócić do domu, obawiała się, że zostanie wyśmiana przez innych.

zdenerwowanie • lęk • niepewność • zazdrość • niechęć • nadzieja
rozpacz • bezradność • smutek • rozczarowanie • wstyd • złość • ulga

Przed biegiem	Po zakończeniu biegu
?	?

4. Ustalcie w parach, jak Zuzia mogłaby podziękować Przemkowi Kiszce za jego gest i pogratulować mu sukcesu.

5. Jaki wpływ na Zuzię może mieć niepowodzenie w zawodach? Czy według Ciebie takie doświadczenia mogą okazać się przydatne? Uzasadnij swoje zdanie.

6. Porozmawiajcie o tym, jak radzicie sobie z uczuciami w sytuacjach niepowodzenia. Co pomaga Wam odzyskać spokój i gotowość do podejmowania kolejnych wyzwań?

7. Przygotujcie plakat, który będzie zachęcał do podejmowania wysiłku mimo wcześniejszych niepowodzeń. Stwórzcie także własne hasło motywujące do wytrwałego dążenia do celu.

Czas na podsumowanie

8. Dokończ zdania.

- Historia Zezi pokazała mi, że ___?___ .
- Doświadczanie niepowodzeń jest ___?___ , ale ___?___ .

Jak się chwalić?

Na lekcji:

- określę, czym różni się mówienie o swoich zaletach od przechwalania się,
- ocenię zachowanie osoby mówiącej w wierszu,
- znajdę w wierszu rymy i określę ich funkcję.

Na dobry początek

Porozmawiajcie o tym, jaka jest różnica między chwaleniem się a przechwalaniem.

Jan Brzechwa

Samochwała

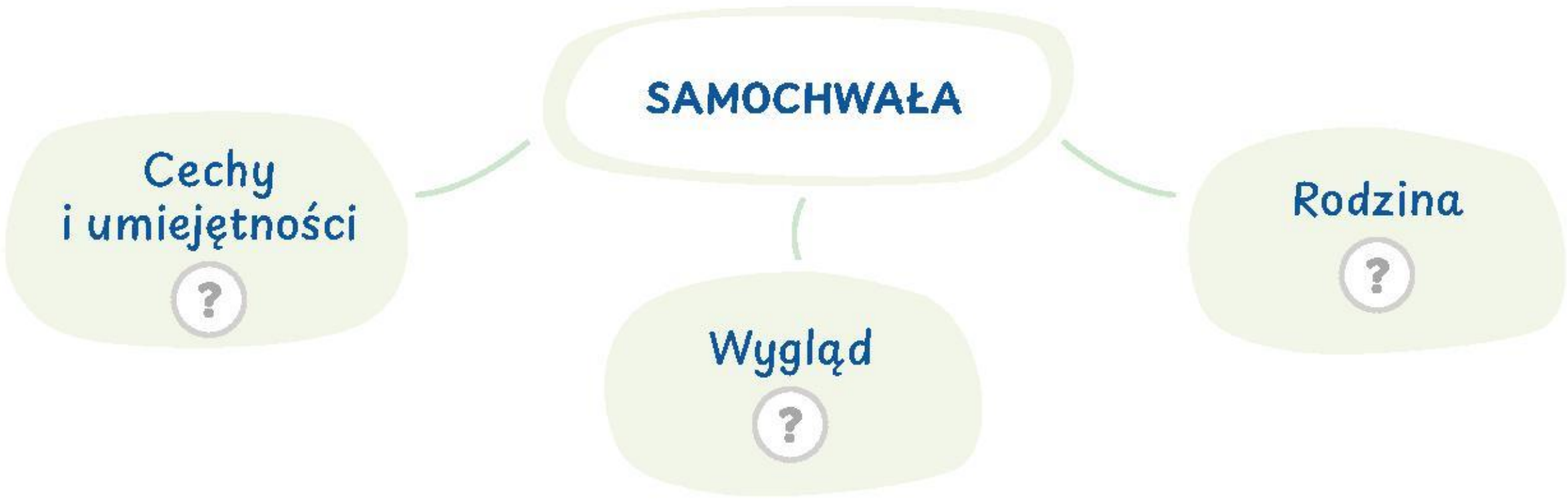
Samochwała w kącie stała
I wciąż tak opowiadała:

„Zdolna jestem niesłychanie,
Najpiękniejsze mam ubranie,
Moja buzia tryska zdrowiem,
Jak coś powiem, to już powiem,
Jak odpowiem, to roztropnie,
W szkole mam najlepsze stopnie,
Śpiewam lepiej niż w operze,
Świetnie jeżdżę na rowerze,
Znakomicie muchy łapię,
Wiem, gdzie Wisła jest na mapie,
Jestem mądra, jestem zgrabna,
Wiotka, słodka i powabna,
A w dodatku, daję słowo,
Mam rodzinę wyjątkową:
Tato mój do pieca sięga,
Moja mama – taka tęga,
Moja siostra – taka mała,
A ja jestem – samochwała!”.

Po przeczytaniu

1. Jaka jest Samochwała przedstawiona w wierszu? Uporządkuj informacje o osobie mówiącej w utworze w formie notatki według wzoru.

2. W parach określcie, z czego osoba mówiąca w wierszu może naprawdę być dumna. Uzasadnijcie swoje wybory.

3. Wybierz uzupełnienie zdania i je dokończ.

Moim zdaniem, osoba mówiąca w wierszu „Samochwała" (chwali się/ przechwala się), ponieważ ___?___ .

4. Jak myślisz, jakie uczucia może wzbudzać Samochwała w koleżankach i kolegach z klasy? Dlaczego?

5. Sformułuj radę dla Samochwały, jak powinna mówić o swoich zaletach. Możesz skorzystać z podanych słów.

Droga Samochwało, dobrze że potrafisz mówić o ___?___ , ale ___?___ .

6. Odczytaj słowa, które kończą kolejne wersy. Co zauważasz?

Nowa wiadomość !

Rym to jednakowo lub podobnie brzmiące końcowe części wyrazów. Występują one najczęściej na końcu wersów wiersza. Dzięki rymom wiersz jest melodyjny.

Przykłady: kaczka – dziwaczka, kot – płot, wesoła – szkoła, czuje – rymuje

7. Zapisz trzy przykłady wyrazów, które się rymują.

Czas na podsumowanie

8. Odpowiedz na pytania.

- Po czym rozpoznasz rymy w wierszu?
- Co było dla Ciebie najciekawsze lub najbardziej zaskakujące podczas lekcji?

Młodzi mają głos

Na lekcji:

- porozmawiam o sytuacji opisanej w utworze,
- zaproponuję sposoby chronienia przyrody,
- wykonam plakat zachęcający do dbania o przyrodę,
- podam przykłady synonimów.

Na dobry początek

Wyobraź sobie świat bez przyrody. Jaki jest? Jak się w nim czujesz?

Anne-Cath. Vestly

8 + 2 i promenada babci

Tłumaczenie: Milena Skoczko-Nakielska
Fragmenty

Kilka słów o książce

Mały Morten mieszka z rodziną w domu w lesie. Gdy wiosną tuż obok rusza budowa drogi, chłopiec idzie z babcią popatrzeć na koparki. Radość szybko mija: nowa trasa ma przeciąć miejsce, w którym rośnie jego ukochany mały świerczek. Czy chłopiec ma się z tym pogodzić?

Morten przez dłuższą chwilę stał obok babci, ale potem przypomniał sobie o świerczku. [...]

Szybkim krokiem przeszedł obok spycharki i kilka minut później stał przy swoim drzewku.

Okropnie było tak stać i czekać. Warkot spycharki stał się tak donośny, że Morten nie słyszał własnego głosu. [...] Stał nieruchomo, obejmując ramionami czubek swojego drzewka.

Spycharka znajdowała się teraz w odległości czterech–pięciu metrów od niego. Prychając, wyrywała z korzeniami potężne drzewa. Unosiła się wokół niej chmura pyłu. Nagle zatrzymała się gwałtownie. Nie wyłączając silnika, kierowca wysiadł z szoferki, podszedł prosto do Mortena i podniósł go, krzycząc:

– Nie możesz tutaj stać! Niechcący mogłem cię przejechać!

Morten potrząsnął głową i wskazał drzewko, ale mężczyzna nic z tego nie zrozumiał i odstawił chłopca w bezpieczne miejsce. Wrócił do spycharki, wspiął się do szoferki i ruszył przed siebie. Morten czym prędzej podbiegł do świerczka. Stanął przed nim, zaczął wymachiwać rękami i krzyczeć na całe gardło.

Spycharka stanęła. Tym razem kierowca wyglądał na okropnie rozgniewanego. Morten nie wiedział, jak mu wytłumaczyć, że pilnuje swojego drzewka. A co, jeśli kierowca buldożera miał zamiar wyrwać jego małe drzewko? Nagle chłopcu przyszło do głowy, że nie jest wcale pewne, czy kierowca wie, że ten świerczek należy do niego, Mortena. [...]

– [...] Tędy będzie biegła droga – odparł kierowca. – Zrozum, to drzewko nie może tutaj stać. [...]

W odpowiedzi Morten potrząsnął tylko głową. Kierowca był bliski załamania nerwowego. Nie potrafił przemówić temu dzieciakowi do rozumu. Rozejrzał się za kimś, kto mógłby mu pomóc, i wtedy jego wzrok padł na starszą panią i trzech mężczyzn.

– Czy moglibyście przenieść tego chłopca w inne miejsce? – zapytał. [...]

– On chce wyrwać moje drzewko! – zawołał Morten. – Wtedy ono umrze. Babciu, ratuj!

Ale sytuację uratował Hans. To on wpadł na pomysł, co należy zrobić.

– Posłuchaj, Mortenie – powiedział. – Twojemu drzewku nie będzie się przyjemnie rosło na środku drogi, ale to wcale nie oznacza, że musi umrzeć. Wiesz co – zwrócił się do kierowcy buldożera. – Zjedź trochę na bok, żeby zrobić miejsce koparce.

Koparka zatrzymała się tuż przed małym drzewkiem, uniosła ramię, wbiła zęby głęboko w ziemię i ostrożnie uniosła drzewko. Następnie wykonała elegancki obrót i najdelikatniej, jak umiała, posadziła świerczek na stojącej za nią ciężarówce. Wtedy Hans podniósł Mortena i postawił go obok drzewka, po czym sam wskoczył zwinnie na pakę.

– Teraz ty i ja przytrzymamy twoje drzewko – wyjaśnił. [...]

Bjørn [czytaj: bjern] i Eugen [czytaj: uszin] wsadzili na pakę ciężarówki babcię [...] i ruszyli. Najpierw do Tirilltoppen, potem kawałek szosą, aż w końcu dotarli do domku w lesie. [...]

Hans wykopał głęboki dół, wstawił do niego świerczek i rozłożył jego długie korzenie

Przydatne słowa

Stać jak wryty
oznacza nagłe zastygnięcie w bezruchu pod wpływem silnego zaskoczenia, strachu lub szoku.

Przykład użycia:
Na widok niespodziewanego gościa stanął jak wryty i nie wiedział, co powiedzieć.

najładniej, jak umiał. Na pace mieli masę ziemi z miejsca, w którym drzewko rosło do tej pory, więc Hans porządnie je nią opatulił i powiedział:

– Myślę, że to dobre miejsce. Zobaczysz, że tutaj będzie mu o niebo lepiej niż tam, gdzie rosło przedtem [...].

– Mhm – przytaknął Morten i uśmiechnął się po raz pierwszy od długiego czasu.

Po przeczytaniu

1. Odpowiedz na podane pytania odnoszące się do tekstu.

- Czego dotyczy problem przedstawiony w utworze?
- Kto jest najbardziej zaangażowany w opisaną sytuację?
- Bez którego bohatera opisana sytuacja nie zakończyłaby się pomyślnie?
- Jaki inny tytuł mógłby mieć ten tekst?

2. Wcielcie się w bohaterów tekstu i opowiedzcie, jak wygląda z ich perspektywy sytuacja, w której uczestniczą.

- Morten: Stoję przy świerczku, gdy nadjeżdża spycharka...
- Kierowca buldożera: Widzę, że przy drzewku stoi chłopiec...

3. Dopasuj cechy do bohaterów. Uzasadnij wybory przykładami zachowań poszczególnych postaci.

Przykład: Morten – odważny – staje przed spycharką, aby ochronić drzewko.

odważny • opiekuńczy • wrażliwy • rozsądny • pomocny
odpowiedzialny • stanowczy • cierpliwy • troskliwy • zdenerwowany

Morten	Kierowca spycharki	Hans
?	?	?

4. Dokończ zdania.

- Gdyby Hans nie wpadł na swój pomysł, to ____?____ .
- Gdyby Morten nie pobiegł do świerczka, to ____?____ .

5. Co utwór „8+2 i promenada babci" mówi o dzieciach poprzez zachowanie i postawę Mortena?

6. Porozmawiajcie o tym, jak na co dzień możecie dbać o przyrodę.

7. Wykonajcie plakaty, które zachęcą innych do chronienia przyrody. Na plakacie powinny się znaleźć:

- krótkie hasło, na przykład „Małe drzewko – wielka sprawa”,
- pomysły, jak na co dzień można chronić przyrodę.

8. Połącz wyrazy o tym samym lub podobnym znaczeniu.

troska •	• waleczność
odwaga •	• opieka
pomoc •	• zagrożenie
niebezpieczeństwo •	• wsparcie

Nowa wiadomość

Synonimy, inaczej **wyrazy bliskoznaczne**, to słowa o takim samym albo podobnym znaczeniu. Synonimów używa się, aby uniknąć powtarzania tych samych wyrazów w zdaniu. Może Ci w tym pomóc słownik wyrazów bliskoznacznych.

Przykłady:
duży – wielki, wysoki, ogromny
mówić – rozmawiać, opowiadać, stwierdzać

9. Zastąp podkreślone słowa wyrazami bliskoznacznymi.

- Mój <u>przyjaciel</u> zachęcił mnie do udziału w akcji sadzenia drzew.
- <u>Podziwialiśmy</u> foki mieszkające w fokarium na Helu.
- Obejrzeliśmy <u>ciekawy</u> film przyrodniczy o życiu pingwinów.

10. Który wyraz <u>nie jest</u> synonimem wyrazu *przyroda*? Wybierz właściwą odpowiedź spośród podanych.

A. natura **B.** środowisko **C.** drzewo **D.** roślinność

Czas na podsumowanie

11. Odpowiedz na pytania.

- Dlaczego warto reagować, gdy przyroda jest zagrożona?
- Do czego przyda Ci się umiejętność stosowania wyrazów bliskoznacznych?

Wielki człowiek, czyli jaki?

Na lekcji:

- określę, kim jest adresat wiersza,
- wyjaśnię, jak postępuje wielki człowiek,
- wymienię cechy wielkiego człowieka,
- podam przykłady działań, poprzez które mogę zmieniać świat na lepszy.

Na dobry początek

Uzupełnij podane zdanie.

Osoba, którą cenię i podziwiam, to ___?___, ponieważ ___?___.

Ewa Szelburg-Zarębina

Przed pomnikiem wielkiego człowieka

Nie wiadomo, nie wiadomo wcale,
co w życiu ciebie czeka.
I ty możesz wyrosnąć
na Wielkiego Człowieka.
Może tak się w twoim życiu stanie,
może z tobą tak się właśnie zdarzy,
że ty zrobisz to, że ty to zdobędziesz,
o czym tyle ludzi próżno[1] marzy.
Może twoje serce będzie tak gorące,
może ty mieć będziesz tyle siły,
że obronisz słabych i skrzywdzonych,
że świat zmienisz na dobry i miły.
Może twojej matce będą błogosławić[2],
że dzielnego wychowała syna.
...Nie wiadomo, nie wiadomo wcale,
jak się Wielkość w życiu rozpoczyna.

[1] *Próżno* – na próżno, czyli na darmo.
[2] *Błogosławić* – tu: wyrażać pochwałę.

Po przeczytaniu

1. Jakie uczucia towarzyszą Ci po przeczytaniu wiersza „Przed pomnikiem wielkiego człowieka"? Uzasadnij swoją odpowiedź. Możesz skorzystać z podanych słów.

nadzieja • niepokój • niepewność • radość
spokój • obawa • entuzjazm • ożywienie • wzruszenie

2. Do kogo zwraca się osoba mówiąca w wierszu? Wskaż fragmenty, które to potwierdzają.

Nowa wiadomość !

Adresat wiersza to ktoś lub coś, do kogo osoba mówiąca w wierszu kieruje swoje słowa. Może to być ktoś konkretny, jak przyjaciel czy ukochana osoba, ale też przyroda albo ojczyzna.

3. Przygotujcie w parach odpowiedzi na podane pytania.

- Jak zgodnie z treścią wiersza zachowuje się „wielki człowiek" wobec innych ludzi?
- Jaki ma on wpływ na świat? Co stara się w nim zmienić?

4. Wyjaśnij, co oznaczają słowa: *I ty możesz wyrosnąć na Wielkiego Człowieka*.

5. Na podstawie wiersza i własnych przemyśleń opracujcie w grupach listę cech, którymi powinien się wyróżniać „wielki człowiek". Które z nich są, według Was, najważniejsze? Uzasadnijcie swoje zdanie.

6. Jak myślisz, dlaczego słowa „Wielki Człowiek" i „Wielkość" zapisano w wierszu wielkimi literami?

7. Dokończ podane zdanie.

Nie wiem, co mnie czeka, ale na co dzień mogę zmieniać świat na lepszy poprzez ___?___ .

Czas na podsumowanie

Odpowiedz na pytania.

- Jak wyjaśnisz swoimi słowami, kim jest adresat wiersza?
- Jak rozumiesz słowo *wielkość* po dzisiejszej lekcji?

Jak się porozumiewamy?

Na lekcji:

- określ, kim są nadawca i odbiorca komunikatu,
- wymienię sposoby, dzięki którym ludzie się porozumiewają,
- wyjaśnię znaczenie i funkcje różnego rodzaju komunikatów,
- stworzę własny znak informacyjny.

Na dobry początek

Przypomnij sobie tytuł swojej ulubionej książki, a następnie przekaż go klasie bez używania słów. Odpowiedz na pytania.

- Co pomogło Ci wykonać zadanie?
- Co je utrudniało?

Nowa wiadomość !

Każdego dnia w domu, w szkole porozumiewamy się z innymi ludźmi, czyli się z nimi **komunikujemy**.

NADAWCA
to osoba (lub osoby), która tworzy wypowiedź i przekazuje ją odbiorcy.

na przykład:
kolega, poetka, nauczyciel, artyści

Cześć! Co u Ciebie słychać?

KOMUNIKAT
to informacja przekazywana przez nadawcę do odbiorcy.

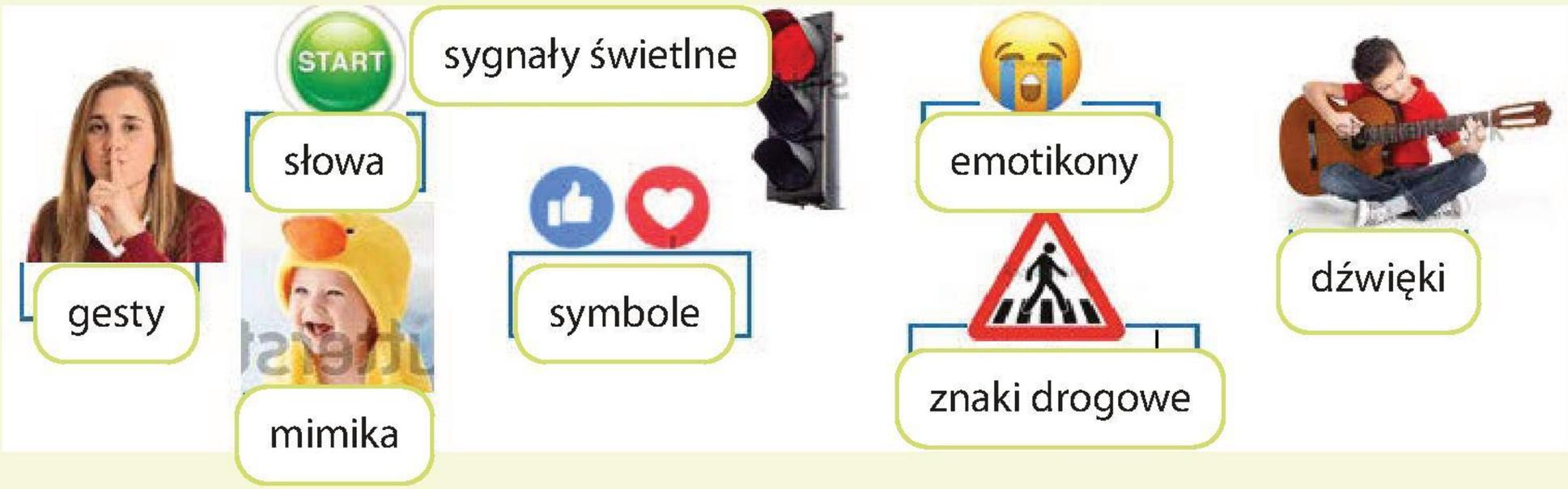
na przykład:
wiadomość, wiersz, polecenie, piosenka

ODBIORCA
to osoba (lub osoby), która odbiera skierowaną do niej informację.

na przykład:
koleżanka, czytelnik, uczniowie, słuchacze

Komunikaty, czyli informacje, mogą być przekazywane za pomocą słów (ustnie lub pisemnie) lub w inny sposób: przez gesty, mimikę twarzy, znaki, proste rysunki oraz sygnały dźwiękowe i świetlne.

Po przeczytaniu

1. Oceń prawdziwość poniższych zdań. Wybierz **P**, jeśli zdanie jest prawdziwe lub **F** – jeśli jest fałszywe.

1.	Nadawca to osoba, która odbiera skierowany do niej komunikat.	**P**	**F**
2.	Z gestów i mimiki twarzy można odczytać informacje.	**P**	**F**
3.	Znaki drogowe to proste rysunki przekazujące ważne informacje.	**P**	**F**

2. Przyjrzyj się przedstawionym scenkom i ustal, kto jest nadawcą, a kto odbiorcą komunikatu.

3. Wyjaśnijcie w parach znaczenie podanych znaków. Gdzie możecie je zobaczyć?

4. Przyjrzyj się ilustracji, a następnie odpowiedz na pytania.

- Z jakich sposobów przekazywania informacji korzystają pojazdy ratunkowe?
- Dlaczego używają takich form komunikatu?
- Co mogłoby się wydarzyć, gdyby zastosowano inny rodzaj znaków?

5. Nazwij uczucia wyrażone przez postać na ilustracjach. Narysuj odpowiadające im emotikony.

6. Przedstaw za pomocą gestów i mimiki twarzy poniższe komunikaty.

Musimy się pośpieszyć.	Boli mnie ząb.	To ciasto jest pyszne.	Nie podchodź bliżej!	Kocham cię!

7. Przygotujcie w parach odpowiedzi na podane pytania.

- Dlaczego w miejscach publicznych często zamiast napisów umieszcza się znaki graficzne?
- Które znaki powinien znać każdy uczeń klasy czwartej?

8. Zaprojektuj znak, którym poinformujesz otoczenie, że potrzebujesz odpocząć.

Czas na podsumowanie

9. Odpowiedz na pytania.

- W jaki sposób można komunikować się z innymi?
- Do czego jest potrzebna znajomość różnych znaków?

Co już wiemy o przymiotniku?

Na lekcji:

- wyjaśnię, czym jest przymiotnik i na jakie pytania odpowiada,
- rozpoznam wyrazy, z którymi najczęściej łączy się przymiotnik,
- odszukam przymiotniki w zdaniu,
- użyję przymiotników w wypowiedziach.

Na dobry początek

Uzupełnij zdania tak, aby pasowały do fotografii.

Dziewczyna jedzie ___?___ rowerem po ___?___ drodze.
Ma na głowie ___?___ kask i ___?___ okulary.
W tle widać ___?___ wzgórza i ___?___ niebo.

Po co nam przymiotnik?

Przymiotnik pomaga nam opisywać ludzi i rzeczy. Mówi nam, **jaki ktoś albo coś jest**. Dzięki niemu wiemy, że na przykład pies jest **kudłaty**, kurtka **ciepła**, a buty **wygodne**.

Jak rozpoznać przymiotnik?

To proste! Trzeba tylko **zadać odpowiednie pytanie razem z rzeczownikiem:** ***jaki?***, ***jaka?***, ***jakie?***, na przykład:

Jaki pies?	Jaka dziewczyna?	Jakie ciastko?
wielki, ***wesoły***, ***głodny***	***miła***, ***śmiała***, ***zabawna***	***pyszne***, ***słodkie***

Z jakim wyrazem łączy się przymiotnik?

Przymiotnik chętnie łączy się z rzeczownikiem, ponieważ lubi opisywać rzeczy, ludzi, zwierzęta, rośliny.

uzdolniony piłkarz

czerwona truskawka

puszyste pisklę

Nowa wiadomość !

Przymiotnik to **część mowy**, która nazywa cechy osób, przedmiotów, zjawisk, roślin i zwierząt. Odpowiada na pytania: ***jaki?***, ***jaka?***, ***jakie?***. Przymiotnik **łączy się w zdaniu z rzeczownikiem** i jest jego określeniem.

Czas na ćwiczenia

1. Rozwiąż rymowaną zagadkę. Uzupełnij w zeszycie poniższe zdania.

Beze mnie nie wiesz, czy smok jest straszny,
Kot leniwy, a pies odważny.
Z rzeczownikiem zawsze chodzę,
I towarzyszę mu w każdej przygodzie.
Mogę być piękny, mądry, stary,
I opisywać świat bez granic i miary.

Rozwiązaniem zagadki jest ___?___.
A jego przykładami w zagadce są takie wyrazy, jak: ___?___, ___?___, ___?___, ___?___.

2. Wybierz z węża literowego pięć rzeczowników. Następnie do każdego rzeczownika dopasuj przymiotnik wybrany z odpowiedniej ramki. Zapisz w zeszycie każdą parę rzeczownika i przymiotnika.

sarnagrodaniebocianitkaloszeptakacjabłko

biegnie, płochliwa	wielka, dla zwycięzcy	pochmurne, będzie
w gnieździe, mały	cienka, pękła	usłyszał, cichy
kolorowy, na drzewie	zakwitła, zielona	smaczne, w koszyku

1. Wyszukaj przymiotniki w zdaniach.

- W przestrzeni kosmicznej nie słychać dźwięków, ponieważ nie ma tam powietrza.
- Miód nigdy się nie psuje – jadalny miód znaleziono w grobowcach faraonów.
- Długość naczyń krwionośnych u człowieka wynosi łącznie około 100 tysięcy kilometrów.
- Jerzyki są wyjątkowymi ptakami – niemal całe życie spędzają w powietrzu.
- W rejonach bieguna północnego nie ma pingwinów – większość z nich żyje w okolicach Antarktydy.

2. Opisz w pięciu zdaniach swoją salę lekcyjną. Użyj jak najwięcej przymiotników.

3. Odgadnijcie, o jakie przymiotniki chodzi.

Przykład: Ma wiedzę na wiele tematów – mądry.

- Nie lubi się chwalić – ?
- Szybko się czegoś uczy – ?
- Nigdy nikogo nie oszuka – ?
- Zawsze mówi to, co myśli – ?
- Nie boi się niebezpieczeństw – ?

Czas na podsumowanie

4. Odpowiedz na pytania. Za każdą poprawną odpowiedź przyznaj sobie punkt. Ile punktów udało Ci się zdobyć?

Hałaśliwi piraci śpiewali „Sto lat!" kolorowej papudze tęgiego kapitana.

- Ile jest przymiotników w podanym zdaniu?
- Z którymi wyrazami łączą się poszczególne przymiotniki?
- Na jakie pytanie odpowiada drugi przymiotnik?
- Jakim innym przymiotnikiem niż podany w zdaniu można opisać papugę?

Jak odmienia się przymiotnik?

Na lekcji:

- odmienię przymiotnik przez rodzaje, liczby i przypadki,
- określę rodzaj, liczbę i przypadek przymiotnika,
- dostosuję formę przymiotnika do określanego przez niego rzeczownika.

Na dobry początek

Uzupełnij zdania przymiotnikiem nowy. Powiedz, która część tego wyrazu się zmienia. Jak myślisz, od czego to zależy?

Bez __?__ zawodników nie wygramy tego meczu.

Powoli przyzwyczajam się do__?__ szkoły.

Możemy porozmawiać o tym __?__ filmie?

Zazdroszczę koledze __?__ roweru.

Przymiotnik lubi się zmieniać

Przymiotnik jest określeniem rzeczownika. Dlatego chętnie zmienia swoje zakończenie, żeby się do niego dopasować. To oznacza, że występuje zawsze w takim przypadku i liczbie jak rzeczownik.

Przykłady: ***Wesoły* uczeń** przyszedł do szkoły. (M. lp.)
Brakuje mi tu dzisiaj ***wesołego* ucznia**. (D. lp.)
Spotkam się z ***wesołymi* uczniami** wieczorem. (N. lm.)

W jakim rodzaju jesteś, przymiotniku?

W **liczbie pojedynczej** rodzaj przymiotnika zawsze będzie taki jak rodzaj rzeczownika, z którym tworzy parę, na przykład: *nowy kolega* – r.m., *nowa gra* – r.ż., *nowe krzesło* – r.n.

W **liczbie mnogiej** jest trochę inaczej, bo występują tam dwa rodzaje: **męskoosobowy** i **niemęskoosobowy**.

Aby je rozpoznać, wystarczy, że zapamiętasz trik.

- Jeśli w grupie jest choć **jeden chłopak** (mężczyzna) – wybierasz rodzaj **męskoosobowy**, na przykład: ***wysocy*** *chłopcy*, ***wysocy*** *rodzice* (i tata, i mama).
- Jeśli **zero chłopaków** albo mówisz o rzeczach, zwierzętach lub o czymś innym – to jest to rodzaj **niemęskoosobowy**, na przykład: ***wysokie*** *dziewczyny*, ***wysokie*** *drzewa*, ***wysokie*** *domy*.

Nowa wiadomość !

- Przymiotnik odmienia się przez **liczby**, **przypadki** i **rodzaje**.
- W liczbie pojedynczej odmienia się przez **trzy** rodzaje:

rodzaj męski (r.m.)	rodzaj żeński (r.ż.)	rodzaj nijaki (r.n.)
(ten) **miły** chłopiec	(ta) **miła** dziewczynka	(to) **miłe** dziecko

- W liczbie mnogiej odmienia się przez **dwa** rodzaje:

rodzaj męskoosobowy (r.mos.)	rodzaj niemęskoosobowy (r.niemos.)
(ci) **mili** chłopcy	(te) **miłe** dziewczynki

Przykładowa odmiana przymiotnika **w rodzaju męskim** i **męskoosobowym**

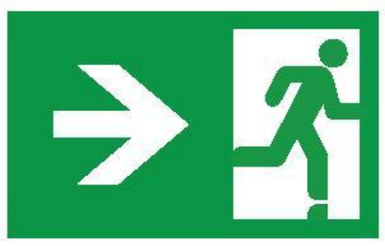
	Liczba pojedyncza	Liczba mnoga
M. (kto? co?)	**główny** bohater	**główni** bohaterowie
D. (kogo? czego?)	**głównego** bohatera	**głównych** bohaterów
C. (komu? czemu?)	**głównemu** bohaterowi	**głównym** bohaterom
B. (kogo? co?)	**głównego** bohatera	**głównych** bohaterów
N. (z kim? z czym?)	**głównym** bohaterem	**głównymi** bohaterami
M. (o kim? o czym?)	**głównym** bohaterze	**głównych** bohaterach
W. (o!)	**główny** bohaterze	**główni** bohaterowie

Czas na ćwiczenia

1. Dopasuj podane przymiotniki do odpowiednich ilustracji. Określ ich rodzaj.

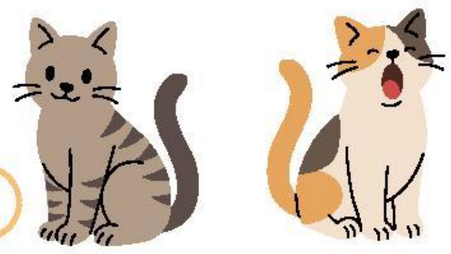
osobowa • informacyjny • ewakuacyjne • bezprzewodowy
damska/męska • schodowa

2. Podaj po dwa przymiotniki do każdej ilustracji. Określ ich rodzaj.

1

2

3

4

3. Określ przypadek i liczbę wyróżnionych przymiotników.

Zapytałem **sztuczną** inteligencję, kto jest najmądrzejszy na świecie.
Rozwój **sztucznej** inteligencji budzi zarówno nadzieje, jak i obawy.
Co będzie, jak **sztuczna** inteligencja zawładnie światem?
Podobno **sztucznej** inteligencji powierzono zadanie przewidywania pogody.
Obecnie można korzystać z wielu **sztucznych** inteligencji.
Naukowcy badają działanie różnych **sztucznych** inteligencji.

4. Uzupełnij powiedzenia przymiotnikami w odpowiedniej formie. Następnie określ ich przypadek i dopasuj do objaśnień.

myśleć o (niebieski) ___?___ migdałach
dostać (biała) ___?___ gorączki
patrzeć przez (różowy) ___?___ okulary

marzyć o czymś niemożliwym do spełnienia (miejscownik)
wierzyć, że wszystko będzie dobrze (biernik)
zdenerwować się (dopełniacz)

5. Uzupełnij fragment bloga rzeczownikami i przymiotnikami w odpowiedniej formie. Określ ich przypadek i liczbę.

Fan sześciu ścian

Moim (ulubione zajęcie) ___?___ jest układanie kostki Rubika. Kostka ta ma sześć (kolorowe ściany) ___?___ , a każda z nich składa się z dziewięciu ___?___ (małe kwadraty). Celem tej (doskonała zabawa) ___?___ jest ułożenie kwadratów tak, aby każda ścianka miała jeden kolor. (doświadczeni gracze) ___?___ ułożenie kostki zajmuje kilkanaście sekund. Układanie kostki Rubika jest (wyśmienity trening) ___?___ dla mózgu.

Dobra rada

W języku polskim istnieją słowa, których wiele osób używa zbyt często, na przykład przymiotnik ***fajny***. Pomaga on wyrazić, że coś nam się podoba, np. ***fajna*** gra, ***fajne*** boisko, ***fajny*** strój.

Jeśli często będziemy używać słowa *fajny*, nasze wypowiedzi będą ubogie i nieprecyzyjne. Warto sięgać po różne przymiotniki, które dokładniej oddają nasze myśli, np. *ciekawa gra*, *zadbane boisko*, *modny strój*.

6. Zastąp w każdym zdaniu przymiotnik świetny wyrazem bliskoznacznym.

To jest **świetny** kolega.
Mamy **świetną** klasę.
To była naprawdę **świetna** zabawa.
Nie widziałem jeszcze tak **świetnego** filmu.

Czas na podsumowanie

7. Przeczytaj zdanie i odpowiedz na pytania. Za każdą dobrą odpowiedź przyznaj sobie jeden punku. Ile punktów udało Ci się zdobyć?

Odważni turyści przemierzali wąskie przełęcze i wspinali się na strome szczyty, a nieśmiały Yeti obserwował ich ze skalnej półki.

- Ile jest przymiotników w podanym zdaniu?
- W jakim przypadku występuje każdy z przymiotników?
- Który z przymiotników występuje w rodzaju męskoosobowym?
- W jakim rodzaju jest ostatni przymiotnik?

Pisownia wyrazów z *rz*

Na lekcji:

- zastosuję zasady pisowni wyrazów z *rz*,
- wymienię wyjątki od poznanych reguł,
- sprawdzę, jakie sposoby ułatwiają mi zapamiętanie zasad pisowni wyrazów z *rz*.

Na dobry początek

Rozwiąż zagadki. Uzupełnij wypowiedzenia wyrazami z *rz*.

Popołudniowy krótki sen to ___?___ .

Na głowie koguta znajduje się czerwony ___?___ .

Roślina, która jesienią kwitnie w lesie na fioletowo, to ___?___ .

Nowa wiadomość !

***Rz* piszemy:**

- gdy wymienia się na ***r***,

  Przykłady:
  mądr**rz**e – mądr**y**, dwo**rz**ec – dwo**r**ca, wzgó**rz**e – gó**r**a, wie**rz**yć – wia**r**a

- w wyrazach rodzaju męskiego zakończonych na ***-arz***, ***-erz*** oraz ***-mistrz***, ***-mierz***,

  Przykłady:

-erz	**-arz**	**-mistrz**	**-mierz**
past**erz**	baj**arz**	sztuk**mistrz**	gazo**mierz**
kołni**erz**	gospod**arz**	kapel**mistrz**	ciśnienio**mierz**

  Wyjątki: pejzaż, garaż, bandaż, papież, makijaż

- po spółgłoskach: ***p***, ***b***, ***t***, ***d***, ***k***, ***g***, ***ch***, ***j***, ***w***

  Przykłady:
  p**rz**yjaciel, b**rz**oza, t**rz**ask, d**rz**azga, sk**rz**ywić, g**rz**eczny, ch**rz**ąszcz, spoj**rz**enie, w**rz**ątek

  Wyjątki: bukszpan, kształt, pszenica, pszczoła, pszczelarz, wszystko, wszędzie, gżegżółka

- w wyrazach, których pisownię należy zapamiętać. W razie wątpliwości skorzystaj ze słownika ortograficznego.

  Przykłady:
  wie**rz**ba, ja**rz**yny, za**rz**ut, o**rz**ech, ma**rz**enie, ku**rz**, bu**rz**a, ko**rz**eń, po**rz**ądek, **rz**eka, **rz**adkość, **rz**ądzić, **rz**epa, **rz**ecz, **rz**ąd

Czas na ćwiczenia

1. Do podanych wyrazów dopisz słowa, w których *rz* wymienia się na *r*.

dobrze – ? parzyć – ? mierzyć – ? gorzej – ?
otworzyć – ? karze – ? bierze – ? zanurzyć – ?

2. Uzupełnij zdania wyrazami z *rz* utworzonymi od słów zapisanych w nawiasach.

- Grupa ___?___ jechała leśną drogą. (rower)
- Jesienią ___?___ w sadzie jabłka. (zbierać)
- Wczoraj byliśmy w ___?___ na ciekawym przedstawieniu. (teatr)
- O tej ___?___ jutro będziemy w górach. (pora)
- Dzięki tej ___?___ poznaliśmy wiele słów w języku angielskim. (gra)

3. Nazwij osoby przedstawione na zdjęciach wyrazami z *rz*. Następnie uzasadnij ich pisownię. Zapisz w zeszycie po jednym zdaniu z każdym z tych wyrazów.

4. Dokończ podane zdania. Jakie znasz inne nazwy zawodów, których pisownia podlega tej samej regule co pisownia wyrazów dopisanych w zdaniach?

- Domy muruje ___?___ .
- Ściany maluje ___?___ .
- Rzeźby tworzy ___?___ .
- Meble robi ___?___ .
- Gazety drukuje ___?___ .
- Kominy czyści ___?___ .

5. Wypisz z węża literowego wyrazy zakończone *-arz* i *-erz* oraz ułóż z nimi zdania.

KAGKALENDARZRYTKORYTARZWROZPLG
HARCERZMAPZWIERZURO

6. Odczytaj zdania i zapisz odgadnięte wyrazy w zeszycie. Wyróżnij dowolnym kolorem *rz* i poprzedzającą je literę.

- W ciągu minuty ? miele potrafią zapylić od 20 do 50 kwiatów.
- Kolce na ? ewach róż chronią je przed roślinożercami.
- Uczniowie wzięli udział w akcji „S ? ątanie świata".
- Według szefa kuchni sos zawdzięcza wyjątkowy smak tartemu ? anowi.
- Sekundy między błyskiem a ? motem pozwalają ustalić, jak daleko jest burza.
- Wieczorem chcemy obe ? eć film o robocie WALL-E.
- W listopadzie bawimy się na zabawie an ? ejkowej.
- Herbatę należy zalać ? ącą wodą.
- Wiosną w parku roz ? miewa śpiew ptaków.

7. W którym wyrazie nie występuje *rz* wymienne na *r*? Wybierz właściwą odpowiedź spośród podanych.

A. wzorzysty **B.** parzysty **C.** towarzyski **D.** zachmurzony

8. Uzupełnij podane zdania nazwami roślin przedstawionych na zdjęciach.

- ____?____ to warzywo, które było znane już w starożytności.
- ____?____ laskowe są owocami leszczyny.
- Zimą owoce ____?____ są cennym pożywieniem dla wielu ptaków.
- Czarne ____?____ zawierają dużo witaminy C.

9. Ułóż nazwy czynności z podanych rozsypanek sylabowych. Następnie zapisz je w zeszycie. Wyróżnij dowolnym kolorem *rz*.

rzać u de	rzać ku od	kać przy rze	rzu od cać	wa szyć rzy to

10. Wybierz trzy wyrazy z *rz*, których pisownię jest Ci trudno zapamiętać. Narysuj te wyrazy.

Przykłady: burza wachla

Pisownia wyrazów z *rz*

Rz wymienne na *r*

Rz zawsze pisz bez wątpienia, kiedy na **r** się wymienia.

Rz po spółgłoskach

Pisz też **rz**, gdy chcesz, do woli, jeśli po spółgłoskach stoi:
b, **p**, **d** oraz **t**,
g, **k**, **ch**, **j** i **w**.

Zadania do planszy

11. Wyobraź sobie, że relacjonujesz wizytę w restauracji przedstawionej na planszy. Opowiedz o tym, co się dzieje. Wykorzystaj jak najwięcej wyrazów z *rz*, których pisownię da się wytłumaczyć regułami. Możesz zacząć podanymi słowami.

Szanowni Państwo, właśnie jesteśmy w restauracji słynnego kuchmistrza...

12. Ostrze tasaka kucharza Kazimierza wkrótce przekroi warzywo. Co jeszcze się wydarzy? Ułóżcie w parach krótką historyjkę z wykorzystaniem podanych słów.

krzesło • zwierz • wrzątek • talerz • obwarzanki • kołnierz • trzask

Rz w zakończeniach *-arz* i *-erz*, *-mistrz* i *-mierz*

Jeśli przed błędem uchronić się chcesz,
pisz **er-zet** w słowach z **-arz**, **-erz**, **-mistrz** i **-mierz**.
Pisowni przez **ż** z kropką jednak wymaga
parę słów, takich jak **papież**, **garaż**, **bagaż**.

Rz niewymienne

To nie plotka, żart, pogłoska!
Czasem z **rz** masz do czynienia,
choć nie stoi po spółgłoskach
i na **r** się nie wymienia.

13. Wybierzcie dwa wyrazy z planszy i zagrajcie z ich wykorzystaniem w kółko i krzyżyk.

Przykład:

moździerz		
	porzeczka	

Czas na podsumowanie

14. Odpowiedz na pytania.

- Jakie zasady pisowni wyrazów z *rz* były omawiane na lekcji?
- Co ułatwiło Ci zapamiętanie tych zasad?
- Co możesz zrobić, żeby zapamiętać pisownię kłopotliwych wyrazów?

Pisownia wyrazów z *ż*

Na lekcji:

- zastosuję zasady pisowni wyrazów z *ż*,
- wymienię wyjątki od poznanych reguł,
- porozmawiam o sposobach na zapamiętanie pisowni wyrazów z *ż*.

Na dobry początek

Rozszyfruj nazwy zwierząt i uzupełnij nimi zdania. Co łączy te nazwy?

jażmi	baża	rafaży	rawżu	ółżw	bikż

- W Polsce jedynym wężem jadowitym jest ___?___ .
- Dzięki umięśnionym nogom ___?___ trawna może wykonywać skoki o długości 1 metra.
- W ciągu doby ___?___ śpi nie więcej niż 30 minut.
- Dla ___?___ taniec jest sposobem na znalezienie życiowego partnera lub partnerki.
- ___?___ błotny ma żółte kropki na głowie i żółte kreski na skorupie.
- Ryś i ___?___ to jedyne dzikie koty żyjące w Polsce.

Nowa wiadomość !

***Ż* piszemy:**

- gdy wymienia się na ***g***, ***dz***, ***h***, ***z***, ***ź***, ***s***,

  Przykłady:

  książka – księga pobłażać – błahy obrażać – obraźliwy
  mosiężny – mosiądz grożę – groza mężczyzna – męski

- po literach: ***l***, ***ł***, ***r***, ***n***,

  Przykłady:

  nawilżacz, małżonka, skarżyć, oranżada

- na początku, w środku i na końcu wyrazów, których pisownię musisz zapamiętać. W razie wątpliwości skorzystaj ze słownika ortograficznego.

  Przykłady:

  życie, żłobek, każdy, żółty, żart, żar, żal, jeż, mżawka, biżuteria, ciężki

Czas na ćwiczenia

1. Uzasadnij pisownię wyróżnionych wyrazów z *ż*. Uzupełnij zdania odpowiednimi słowami.

- Ale **śnieżyca**! Ciekawe, jak długo będzie padać ___?___ .
- Moja papuga wita mnie słowami: „Hej, **koleżko**!". Tak samo mówią moi ___?___ .
- Razem z bratem tworzymy niezawodną **drużynę**. Jesteśmy najlepszymi ___?___ .
- Jutro **wyjeżdżamy** w góry. ___?___ jest zaplanowany na godzinę 7.00 rano.
- Bohaterem filmu jest **książę**. Jego ___?___ grozi niebezpieczeństwo.
- Przechowam **mrożone** owoce na balkonie. Dzisiaj jest ___?___ dzień.

2. Do podanych słów dopisz w zeszycie wyrazy z *ż*.

Przykład: rogi – różki

papuga – ? pieniądze – ? wataha – ?

mazać – ? nisko – ? wyobraźnia – ?

3. Rozwiążcie zagadki. Zapiszcie ich rozwiązania w zeszytach. Jakie litery występują przed *ż* w zapisanych wyrazach?

łżykwiat • nawilżacz • oberża • oranżada

Utrzymuje wilgoć w powietrzu – ?

Słodki gazowany napój – ?

Dawna nazwa miesiąca kwietnia – ?

Inaczej karczma, gospoda – ?

4. Wypisz z węża literowego wyrazy z *ż*. Wskaż wyraz, który nie pasuje do pozostałych. Wyjaśnij dlaczego.

LŻEJRŻENIESTRAŻAKMAŁŻREWANŻ

5. Jakimi wyrazami z *ż* podpiszesz fotografie? Zapisz te słowa w zeszycie i ułóż z nimi zdania.

Pisownia wyrazów z *ż*

Ż wymienne na *g, h, ź, dz, s, z*

Ż z kropką pisz bez wątpienia,
kiedy tak się wymienia:
na **s**, bo mę**s**ki, lecz też mę**ż**ny,
na **dz**, bo mosią**dz**, ale mosię**ż**ny,
na **z**, bo mró**z**, ale mro**ż**ony,
na **ź**, bo wo**z**ić, ale wo**ż**ony,
na **g**, bo śnie**g**, ale śnie**ż**ynka,
i **h**, bo z dru**h**ów będzie dru**ż**ynka.

Zadania do planszy

6. Uzupełnij zdania w taki sposób, aby uzasadnić pisownię wyrazów z *ż* zamieszczonych na planszy.

Przykład: Sanki są zrobione z mosiądzu. (wyraz z planszy: mosiężne)

- Chłopiec uderzony śnieżką ___?___ się.
- Dzieci obrzucają się kulkami ze ___?___ .
- Pasażerka ma ___?___ styl.
- ___?___ bawią się wesoło.

7. O czym mogą rozmawiać nowi znajomi: sierżant, inżynier i jego małżonka? Ułóżcie w parach odpowiedź. Wykorzystajcie podane wyrazy.

łyżwy • kożuch • piżama • reżyser • kałuża • odwilż

Ż niewymienne

Czasem **ż** nas przyprawia o silny ból głowy:
stoi w słowie uparcie
niczym żołnierz na warcie,
choć o żadnej wymianie nie może być mowy.

Ż po *l, ł, r, n*

Ż z kropką użyj, bez zbędnej już troski,
gdy przed nim takie wystąpią spółgłoski:
l, bo gdy ul**ż**y, od razu mi l**ż**ej,
ł, bo małże**ń**stwo małże dziś zje,
r, bo na mrozie sier**ż**ant dziś dr**ż**y,
n, bo oran**ż**adę in**ż**ynier chce pić.

8. O czym śni mężczyzna, który jeździ na łyżwach w piżamie? Wybierz odpowiedź, w której występują tylko wyrazy z *ż* niewymiennym.

- Krążę po okolicy na próżno, nie mogę ustalić, skąd dolatuje zapach żuru i róży.
- Idę ośnieżoną dróżką, nagle spotykam żubra i żuchwa mi drży.
- Jestem w podróży, w bluzce z żabotem wyglądam jak z żurnala, piję kawę w filiżance.

Czas na podsumowanie

9. Odpowiedz na pytania.

- Jakie zasady pisowni wyrazów z *ż* były omawiane na lekcji?
- Które zadania ułatwiły Ci zapamiętanie tych zasad?

Jak opisać postać?

Na lekcji:

- wymienię elementy składające się na opis postaci,
- zgromadzę przydatne słowa,
- opiszę postać.

Na dobry początek

- Opisz krótko osobę, z którą siedzisz w ławce.
- Co najbardziej zwraca uwagę w jej wyglądzie?
- Co możesz powiedzieć o tej osobie, kiedy patrzysz na jej minę?

Instrukcja krok po kroku

Krok 1. Przedstawienie postaci

Najpierw **przedstaw** postać:

• kim jest? • jak się nazywa? • ile ma lat?
• czym się zajmuje? • gdzie mieszka?

Krok 2. Wygląd

Potem **opisz** jej **wygląd**:

• jaki ma wzrost? • jaką sylwetkę?
• jakie oczy, usta, włosy? • w co się ubiera?

Krok 3. Zachowanie

Następnie **zwróć uwagę na** jej **zachowanie**:

• w jaki sposób mówi? • jak się porusza i gestykuluje? • jakie robi miny?

Krok 4. Ocena

Na koniec **oceń** postać:

• co w niej lubisz lub czego nie lubisz?
• co o niej myślisz?

Przydatne słowa

Przedstawienie postaci

Osoba, którą chcę przedstawić, to... • Postacią, którą chciałabym opisać, jest... • Mój najlepszy przyjaciel ma na imię... • Moją ulubioną koleżanką jest...

Wygląd

jest • ma • odznacza się • cechuje się • wyróżnia ją/jego • uwagę zwraca...

wzrost: wysoki, średni, niski

sylwetka: szczupła, smukła, drobna, masywna, mocna, wyprostowana, przygarbiona

twarz: okrągła, owalna, pociągła, rumiana, cera: jasna, blada, śniada, piegowata

włosy: jasne, ciemne, rude, proste, kręcone, falujące, długie, krótkie, z grzywką

ubiór: wygodny, modny • styl elegancki, sportowy • najczęściej ubiera się w... • zwykle chodzi w... • lubi nosić... • jej/jego strój stanowią...

Zachowanie

Sposób mówienia: z ożywieniem, z przejęciem, głośno, donośnie, szybko, wolno, spokojnie, niewyraźnie, cicho

Sposób poruszania się: energicznie, zwinnie, z wdziękiem, ociężale, powoli

Ocena

Podziwiam ją/jego za... • Lubię, gdy ona/on... • Uważam, że ona/on...

Przykład

Krok 1. Przedstawienie postaci

Moja przyjaciółka Lidka jest uczennicą czwartej klasy. Ma dziesięć lat. Znamy się od dawna, bo mieszkamy w tym samym bloku.

Krok 2. Wygląd

Lidka jest niewysoką, drobną blondynką. Ma pociągłą twarz i jasną cerę, którą ożywiają delikatne piegi. Uwagę zwracają jej duże, niebieskie oczy i długie rzęsy. Gdy Lidka się uśmiecha, w jej policzkach pojawiają się śmieszne dołeczki, a zadarty nos lekko się marszczy. Moja przyjaciółka ma długie, proste włosy, w które lubi wpinać kolorowe spinki.

Ubiera się najczęściej w dżinsy i modne koszule. Lubi chodzić w sportowych butach – zwykle zakłada trampki. Na ręku nosi ładny zegarek, który dostała w prezencie od babci.

Krok 3. Zachowanie

Lidka jest bardzo energiczną dziewczynką. Lubi dużo mówić i głośno się śmiać. Kiedy o czymś opowiada, żywo gestykuluje. Jest towarzyska i wesoła.

Krok 4. Ocena

Podziwiam ją za przyjazne nastawienie do innych osób. Uwielbiam spędzać z nią czas, bo nigdy się przy niej nie nudzę.

Czas na ćwiczenia

1. Połącz każdy element opisu z pasującym do niego zdaniem.

A. Przedstawienie postaci	Ma kręcone rude włosy, zielone oczy i małe uszy.
B. Opis wyglądu	Lubię z nim rozmawiać, bo dużo wie na każdy temat.
C. Opis zachowania	Czyta dużo książek, jest poważny i spokojny.
D. Ocena postaci	Mój starszy brat Alek ma 15 lat i jest już uczniem liceum.

2. Do podanych wyrazów dopisz przymiotniki, którymi można określić postacie widoczne na ilustracji. Porównaj te określenia. Co zauważasz?

wiek....

wzrost....

sylwetka....

twarz....

włosy....

strój....

usposobienie....

wiek....

wzrost....

sylwetka....

twarz....

włosy....

strój....

usposobienie....

3. Dokończ zdania. Wykorzystaj odpowiednie wyrazy z ramki.

dokładna • pomysłowa • cierpliwa • uczynna • otwarta

- Julka zawsze chętnie pomaga bratu w nauce, chociaż sama ma dużo zajęć. Julka jest...
- Marta słucha dobrych rad kolegów i nie upiera się przy własnym zdaniu. Marta jest...
- Lubię bawić się z Zosią, bo często wymyśla ciekawe i wciągające zabawy. Zosia jest...

4. Zmień podane fragmenty opisów tak, aby nie powtarzać słów *jest* i *ma*. Zadanie wykonaj w zeszycie.

Natalka ma długie, proste włosy, które zaplata w warkocze. Ma również duże, czarne jak węgiel oczy. Ma zadarty nos. Na bladej twarzy ma nieśmiały uśmiech.

Antek jest wysokim, szczupłym brunetem. Jego twarz jest podłużna i delikatnie piegowata. Chłopiec jest zawsze elegancko ubrany. W szkole jest najczęściej w koszulach z kołnierzykiem.

5. Przygotujcie w grupach zagadki – opisy wybranych osób z klasy. Swoją wypowiedź zacznijcie od słów: *Ta osoba*...

- Każda grupa kolejno odczyta przygotowany przez siebie opis.
- Pozostali uczniowie spróbują odgadnąć, o kim mowa.

6. Opisz w zeszycie postać z ulubionej książki lub ulubionego filmu.

- Pamiętaj o wszystkich elementach opisu.
- Używaj słów, które pozwolą innym wyobrazić sobie opisywaną postać.
- Nie zapomnij o akapitach.

Czas na podsumowanie

7. Odpowiedz na pytania.

- Czy łatwo jest opisać postać? Od czego to zależy?
- Które elementy opisu są dla Ciebie łatwe, a które trudne? Dlaczego?
- W jakich sytuacjach może Ci się przydać to, że potrafisz opisać postać?

III. Podsumowanie

Opis postaci s. 142

to krótki tekst o jakiejś osobie.

- przedstawienie postaci,
- opis jej wyglądu,
- omówienie zachowania,
- ocena.

Porównanie s. 105

to pokazanie w utworze, że dwie rzeczy są do siebie podobne pod jakimś względem, na przykład *czarny jak węgiel*, *uparty niczym osioł*, *puszysty niby śnieg*.

Rym s. 116

to podobne brzmienie końcowych części wyrazów, na przykład *półka – kukułka*.

Adresat wiersza s. 122

to osoba lub grupa, do której poeta kieruje swoje słowa.

Przymiotnik s. 126

- opisuje rzeczy, ludzi, zwierzęta, rośliny,
- odpowiada na pytania: *jaki?*, *jaka?*, *jakie?*,
- łączy się z rzeczownikiem, na przykład *ładna pogoda*, *ciepły sweter*, *miły wieczór*,
- odmienia się przez: przypadki, liczby i rodzaje. s. 120

Synonimy

to słowa o takim samym lub bardzo podobnym znaczeniu, na przykład *przyjaciel – kolega*, *druh*.

Kiedy piszemy *rz*: s. 133

- gdy wymienia się na *r*, na przykład *rowerzysta – rower*,
- po spółgłoskach *p*, *b*, *t*, *d*, *k*, *g*, *ch*, *j*, *w*, na przykład *przebój*, *brzoza*, *trzcina*, *drzazga*, *krzątać się*,
- w zakończeniach wyrazów: *-arz*, *-erz*, *-mierz*, *-mistrz*, na przykład *piłkarz*, *rycerz*, *ciśnieniomierz*, *burmistrz*,
- w wyrazach z *rz* niewymiennym, na przykład *korzeń*, *rzeka*, *porządek*.

Wyjątki: *pszczoła*, *pszenica*, *pszenżyto*, *bukszpan*, *kszyk*, *piegża*, *Pszczyna*.

Kiedy piszemy *ż*: s. 138

- gdy wymienia się na: *g*, *dz*, *z*, *ź*, *s*, *h*, na przykład *ważyć – waga*, *drużyna – druh*,
- po spółgłoskach *l*, *ł*, *r*, *n*, na przykład *małżeństwo*, *inżynier*,
- na początku, w środku i na końcu wyrazów, które należy zapamiętać, na przykład: żart, każdy, jeż.

Komunikat s. 123

to informacja przekazywana przez nadawcę do odbiorcy, na przykład wiadomość.

Nadawca

to osoba, która tworzy i przekazuje komunikat.

Odbiorca

to osoba, która odbiera komunikat.

Zobacz też: Niezbędniki

III. Sprawdź wiedzę i umiejętności

CZĘŚĆ 1

Przeczytaj tekst i wykonaj zadania.

Sylwia Gąsowska

Pomagaj innym, a pomożesz też sobie

Fragmenty

W życiu każdego człowieka zdarzają się sytuacje, w których pomoc drugiej osoby okazuje się bezcenna. Trzeba wtedy wykazać się życzliwością i empatią[1], aby wesprzeć innych w trudnych momentach w życiu. [...]

Nawet jeśli sam nie jesteś najszczęśliwszym człowiekiem na świecie, to pomoc innym ludziom może sprawić, że poczujesz się potrzebny. Pomoże ci to wyzwolić w sobie wiele pozytywnej energii. Bo pomoc i wsparcie to najlepszy sposób, aby być życzliwym i czuć się potrzebnym. A to zwyczajnie sprawia radość. Udzielanie pomocy to po prostu szkoła bycia dobrym człowiekiem. Dzięki temu możesz dowiedzieć się o sobie czegoś więcej.

Bezinteresowne[2] pomaganie może stać się źródłem twojej satysfakcji i sprawić, że staniesz się szczęśliwszym człowiekiem. Pomoc innym ludziom może sprawić, że świat stanie się lepszym miejscem. Przede wszystkim spowoduje, że w miejscu, w którym żyjemy, zrobi się trochę bardziej przyjaźnie. Czasem w naszym życiu dużo rzeczy otrzymujemy za darmo, więc doceń życzliwość i pomoc, ale bądź też gotów je odwzajemnić. Twoja bezinteresowna pomoc może być małą częścią, która razem z innymi stworzy jedną całość, zbuduje nowy, lepszy świat.

Pomagać możesz wszędzie: w domu, szkole, pracy, na ulicy czy w innych miejscach i na różne sposoby, w zwykłych i niezwykłych sytuacjach, które spotykają cię na co dzień.

Możesz też po prostu pomóc komuś przez wsparcie słowem czy uśmiechem i przyjazną rozmową. Może jakiś znajomy ma gorszy

[1] *Empatia* – współodczuwanie, wrażliwość.

[2] *Bezinteresowny* – taki, który nie oczekuje korzyści.

dzień i potrzebuje życzliwej rozmowy? Lub ma jakiś problem, w którym mógłbyś pomóc i coś doradzić? Życzliwe, bezinteresowne słowo nic nie kosztuje, a czasem może zdziałać dużo dobrego.

Zadania

1. Oceń prawdziwość podanych zdań odnoszących się do tekstu. Wybierz **P**, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo **F** – jeśli jest fałszywe.

1.	Z tekstu wynika, że pomaganie innym przynosi wiele obustronnych korzyści.	**P**	**F**
2.	Z tekstu wynika, że pomaganie wiąże się z dużym wysiłkiem i kosztami.	**P**	**F**

2. W którym akapicie tekstu znajduje się odpowiedź na pytanie: *W jakich miejscach można pomagać innym?*. Wybierz właściwą odpowiedź spośród podanych.

A. drugim **B.** trzecim **C.** czwartym **D.** piątym

3. Wyjaśnij, co oznaczają słowa: *Udzielanie pomocy to po prostu szkoła bycia dobrym człowiekiem*.

4. Uzupełnij poniższe zdanie. Wybierz odpowiedź spośród oznaczonych literami A i B oraz odpowiedź spośród oznaczonych literami C i D.

W ostatnim akapicie tekstu autorka podaje przykłady sytuacji, w których ludzie [A|B], i przekonuje, że [C|D].

A. mogą potrzebować pomocy
B. nie oczekują pomocy
C. liczą się czyny, a nie słowa
D. słowami można wiele zdziałać

5. W którym szeregu znajdują się synonimy? Wybierz właściwą odpowiedź spośród podanych.

A. pomoc, wsparcie
B. uśmiech, przyjaźń
C. radość, życzliwość
D. zwykłych, niezwykłych

Część 2

Przeczytaj tekst i wykonaj zadania.

Emilia Waśniowska

W gabinecie krzywych luster

W gabinecie krzywych luster
wszystko jest inaczej:
mam malutką jak struś głowę,
jakoś krzywo patrzę.

Mam ogromne jak słoń uszy,
płaski, kaczy nos,
krótkie nogi, krótkie ręce,
ten sam tylko głos.

Śmieszne to odbicie w lustrze!
To ja, czy nie ja?
Może w krzywym lustrze utkwił
też nasz dziwny świat?

Może świat jest całkiem prosty
ładny i uczciwy,
lecz się odbił w krzywym lustrze
i tak nam się skrzywił?

Zadania

1. Oceń prawdziwość podanych zdań odnoszących się do wiersza. Wybierz **P**, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo **F** – jeśli jest fałszywe.

1.	Podmiot mówiący ma wątpliwości, czy widzi siebie w krzywym lustrze.	**P**	**F**
2.	Podmiot mówiący zastanawia się, co jest prawdziwe w otaczającym świecie.	**P**	**F**

2. Co pozostaje bez zmian w krzywym lustrze? Wybierz właściwą odpowiedź spośród podanych.

A. nos

B. nogi

C. ręce

D. głos

3. Wypisz z wiersza dwa porównania.

4. Ułóż porównanie, które będzie odnosiło się do zwierzęcia innego niż paw i słoń.

5. Wypisz z tytułu wiersza przymiotnik. Określ jego przypadek, liczbę i rodzaj.

6. W którym z podanych wyrazów pisownia *rz* jest zgodna z tą samą zasadą pisowni co zastosowana w wyrazie *krzywo*? Wybierz właściwą odpowiedź spośród podanych.

A. patrzę **B.** rzucać **C.** kołnierz **D.** aptekarz

7. Jeden z podanych wyrazów <u>nie pasuje</u> do pozostałych ze względu na zasadę pisowni. Wskaż ten wyraz i uzasadnij swój wybór.

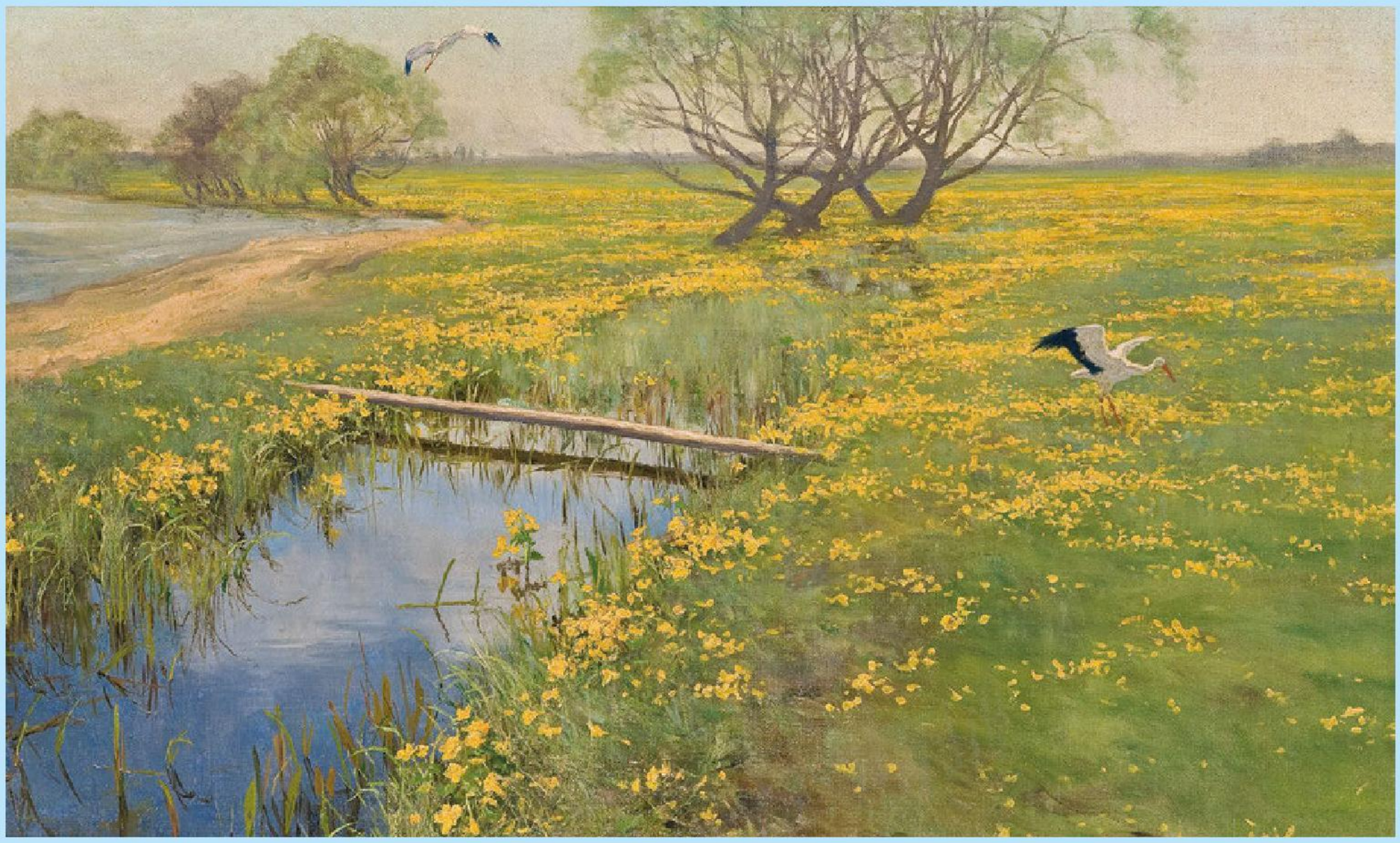
ważyć	mężny	pożar	książka	drużyna

8. Wybierz jedno zdjęcie i opisz przedstawioną na nim osobę.

IV. Opisać Polskę

Henryk Weyssenhoff [czytaj: wajsenhof], „Wiosna"

1. Odpowiedz na pytania dotyczące obrazu.
   - Jakie kolory przeważają?
   - Jaka jest pogoda?
   - Czy to miejsce wydaje się spokojne, czy raczej pełne ruchu?
2. Opisz, jak wyglądałby ten krajobraz zimą lub jesienią.
3. Wybierz fragment obrazu (na przykład łąkę), a następnie opisz go w jednym zdaniu:
   - wesołym,
   - smutnym,
   - tajemniczym,
   - zabawnym.
4. Jaki związek dostrzegasz między dziełem a tytułem rozdziału?
5. Nadaj obrazowi własny tytuł.

Polska – mój kraj

Na lekcji:

- wyszukam ważne miejsca na mapie Polski i je omówię,
- opowiem o atrakcjach regionu, w którym mieszkam,
- określę, co łączy wszystkich Polaków.

Na dobry początek

Co Wam się kojarzy ze słowem *Polska*? Zapiszcie skojarzenia na karteczkach. Porozmawiajcie o swoich wyborach.

Po przeczytaniu

1. Które z ikonek przedstawionych na mapie Polski pasują do podanych opisów?

- To zwierzę można spotkać w najstarszej puszczy w Polsce. Żyje na wolności i jest największym ssakiem lądowym w Europie.
- To najbardziej znany budynek w centrum stolicy, widać go już z daleka. Znajdują się w nim kina, teatry, muzea.
- To „kraina tysiąca jezior", popularna wśród żeglarzy, kajakarzy i miłośników innych sportów wodnych.
- To słynny słodki przysmak z miasta Kopernika. Dodaje się do niego miód i przyprawy korzenne.
- Ten budynek wygląda jak ogromny latający talerz lub spodek. Odbywają się w nim koncerty i inne widowiska.

2. Rozpoznaj i nazwij pozostałe miejsca, budynki i przedmioty pokazane na mapie.

3. Wybierz trzy polskie miasta i dopisz do nich w zeszycie jak najwięcej skojarzeń.

Przykład: Kraków – rynek, Sukiennice, pomnik Mickiewicza, obwarzanek, lajkonik, dorożka, Kościół Mariacki, hejnał z wieży, Wawel, Smok Wawelski

4. Znajdź na mapie Polski region, w którym mieszkasz. Opowiedz o nim.

- Jakie miejsca warto w nim zobaczyć? Z jakich atrakcji turystycznych słynie?
- Co najbardziej lubisz w swojej okolicy? Co jest w niej wyjątkowego?
- Jakie inne ikonki mogłyby przedstawiać Twój region? Dlaczego?

5. Co łączy wszystkich Polaków? Opracujcie w parach notatkę w formie schematu. Skorzystajcie z podpowiedzi w ramce.

symbole narodowe • język • tradycje i święta • miejsca i krajobrazy • ludzie

6. Wyobraźcie sobie, że jesteście pracownikami biura podróży. Przygotujcie w grupach foldery dla zagranicznych turystów, reklamujące najładniejsze miejsca w Polsce. Zaprezentujcie swoje prace pozostałym zespołom.

Czas na podsumowanie

7. Odpowiedz na pytania.

- Jakie słowo najlepiej opisuje dzisiejszą lekcję?
- Co na temat Polski i Polaków zapamiętasz z tych zajęć?

Co warto wiedzieć o hymnie?

Na lekcji:

- opowiem, jak powstał hymn Polski,
- porozmawiam o sytuacji opisanej w utworze,
- wyjaśnię, co oznaczał patriotyzm kiedyś i jak rozumiemy go dziś,
- rozpoznam rytm w wierszu.

Na dobry początek

Poszukajcie w internecie informacji na temat powstania polskiego hymnu (na przykład na stronie www.zpe.gov.pl). Przygotujcie notatkę. Uwzględnijcie w niej odpowiedzi na podane pytania:

- Kiedy i gdzie powstał „Mazurek Dąbrowskiego"?
- Dla kogo napisano ten utwór?
- Dlaczego powstał on daleko od kraju?
- W jakiej sytuacji znajdowała się wówczas Polska?

Juliusz Kossak, „Generał Jan Henryk Dąbrowski na czele Legionów"

Józef Wybicki

Mazurek Dąbrowskiego

Jeszcze Polska nie zginęła,
kiedy my żyjemy.
Co nam obca przemoc wzięła,
szablą odbierzemy.

Marsz, marsz, Dąbrowski[1],
z ziemi włoskiej do Polski.
Za twoim przewodem[2]
złączym się z narodem.

Przejdziem Wisłę, przejdziem Wartę,
będziem Polakami.
Dał nam przykład Bonaparte[3],
jak zwyciężać mamy.

[1] *Jan Henryk Dąbrowski* – twórca Legionów Polskich, które walczyły o wyzwolenie Polski na przełomie XVIII i XIX wieku.

[2] *Przewód* – tu: przywództwo.

[3] *Napoleon Bonaparte* – generał wojsk francuskich, cesarz Francuzów. Żołnierze Legionów Polskich walczyli u jego boku razem z żołnierzami francuskimi.

Marsz, marsz, Dąbrowski,
z ziemi włoskiej do Polski.
Za twoim przewodem
złączym się z narodem.

Jak Czarniecki[4] do Poznania
po szwedzkim zaborze[5],
dla Ojczyzny ratowania
wrócim się przez morze.

Marsz, marsz, Dąbrowski,
z ziemi włoskiej do Polski.
Za twoim przewodem
złączym się z narodem.

Już tam ojciec do swej Basi
mówi zapłakany –
słuchaj jeno[6], pono[7] nasi
biją w tarabany[8].

Marsz, marsz, Dąbrowski,
z ziemi włoskiej do Polski.
Za twoim przewodem
złączym się z narodem.

Przydatne słowa

Patriotyzm
miłość do ojczyzny
i gotowość poświecenia
się dla niej.

Przykład użycia:
Nasz nauczyciel powtarza, że patriotyzm to także okazywanie szacunku dla języka polskiego.

[4] *Stefan Czarniecki* – słynący z odwagi dowódca wojsk polskich, brał udział w XVII wieku w walce ze Szwedami. Przepłynął przez Bałtyk, aby walczyć z wrogiem na terenie Danii.

[5] *Zabór* – napaść na obce państwo i zajęcie jego ziem, tu: najazd Szwedów na Polskę w XVII wieku.

[6] *Jeno* – tylko.

[7] *Pono* – podobno.

[8] *Taraban* – bęben używany dawniej w wojsku.

Po przeczytaniu

1. Jaki jest nastrój wiersza? Wybierz z ramki odpowiednie określenia.

ponury • spokojny • poważny • tajemniczy • radosny • podniosły

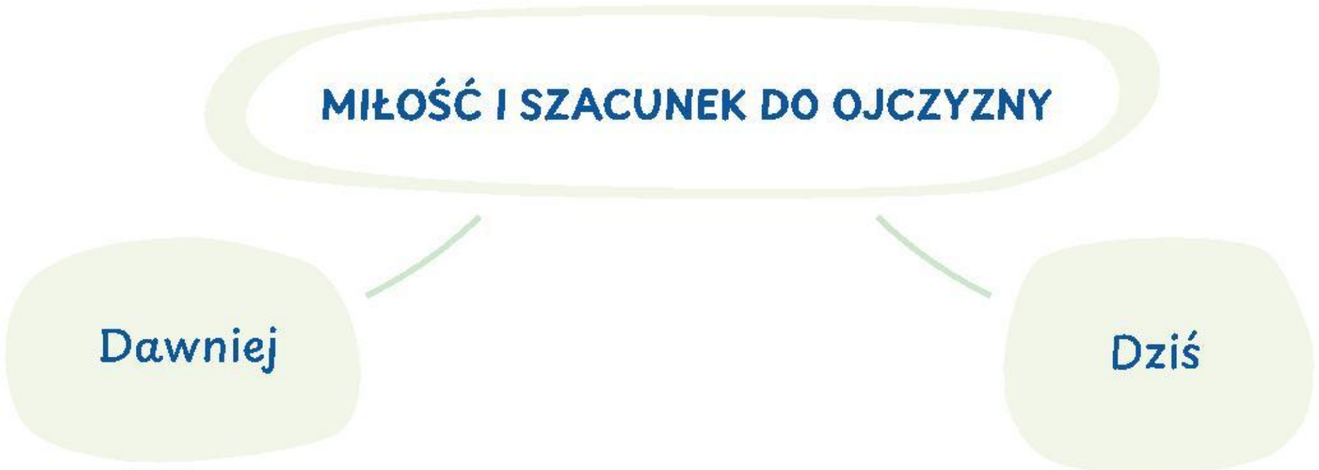
2. Kto wypowiada się w utworze? Dlaczego używa liczby mnogiej *my*? Do kogo się zwraca?

3. O czym podmiot mówiący zapewnia w pierwszej zwrotce hymnu? Do jakich poświęceń dla ojczyzny są gotowi – według niego – Polacy?

4. Wymień postacie i wydarzenia, które pojawiają się w „Mazurku Dąbrowskiego". Wyjaśnij, dlaczego wspomina się o nich w wierszu.

5. Do jakiej postawy wobec ojczyzny chce przekonać Polaków osoba mówiąca w utworze? Czy taką postawę można nazwać patriotyczną? Uzasadnij swoje zdanie.

6. W jaki sposób w obecnych czasach wyrażamy miłość i szacunek do Polski? Co się zmieniło? Porozmawiajcie o tym w klasie.

7. Policz sylaby w każdym wersie utworu. Następnie odczytaj dowolną zwrotkę, dzieląc wyrazy na sylaby. Co zauważasz? Jak powtarzająca się liczba sylab wpływa na recytację wiersza?

Nowa wiadomość !

Rytm – to regularne powtarzanie się pewnych elementów w wierszu, na przykład powtarzająca się liczba sylab w kolejnych zwrotkach.

8. Podaj przykłady sytuacji, w których śpiewa się hymn państwowy. Jak należy się zachowywać podczas śpiewania lub słuchania „Mazurka Dąbrowskiego"?

Kiedy i gdzie śpiewamy hymn?	Jak należy się wówczas zachować?
• uroczysty apel w szkole • ?	• postawa na baczność • ?

Czas na podsumowanie

9. Odpowiedz na pytania.

- Co pomogło Ci lepiej zrozumieć sytuację opisaną w hymnie?
- Dlaczego warto znać historię powstania „Mazurka Dąbrowskiego"?
- Dlaczego ważne jest właściwe zachowanie podczas śpiewania lub słuchania hymnu?

Co to znaczy być patriotą?

Na lekcji:

- porozmawiam o sytuacji opisanej w utworze,
- przedstawię opinie rodziców,
- ocenię zachowanie bohaterów,
- wyjaśnię, jak być patriotą na co dzień.

Na dobry początek

Co to znaczy być patriotą na co dzień? Porozmawiajcie o tym w klasie.

Marek Michalak

Opowieści o tym, co w życiu ważne

Fragmenty

– Już wróciłeś? – zapytała mama, słysząc trzaśnięcie drzwi wejściowych i szybkie „tup, tup, tup" po schodach prowadzących do pokoi dzieci.

Zaniepokoiło ją to, że Miłosz nie odpowiedział. Poszła więc na górę sprawdzić, co się dzieje.

– Co się stało? – usiadła na brzegu łóżka, na którym leżał Miłosz. Leżał i cicho płakał w poduszkę. Miłosz rzadko płakał, więc mama zaniepokoiła się jeszcze bardziej. Od kogoś, kto płacze, trudno wydobyć tak od razu informację o przyczynach smutku. Mama wiedziała jednak, że jeśli cierpliwie poczeka i nie będzie ciągle dopytywać: „Co się stało? Co się stało? Dlaczego płaczesz? Dlaczego płaczesz?", dowie się, o co chodzi. – Tata czeka na ciebie, żebyście razem wywiesili flagę. W końcu dziś Dzień Flagi. Patrioci... – mama nie mogła dokończyć, bo Miłosz zaczął płakać mocniej i głośniej. Przez łzy wykrzyczał:

– No właśnie o to chodzi, że nie musimy już wywieszać żadnej flagi. To nie pomoże!

– Jak to? Komu ma pomóc? Czy też nie pomóc?

– Nam! Mnie, Julce, tobie, tacie! Nie jesteśmy patriotami i już!

– Nie zgadzam się z tym – powiedziała spokojnie mama. – Nie wiem, co wydarzyło się u Olka, ale z pewnością nie powinieneś wątpić w nasz patriotyzm. Kochamy naszą ojczyznę, szanujemy sąsiadów, uczciwie pracujemy i interesujemy się historią. W święta narodowe wywieszamy flagę...

– Ale nie mamy koszulek z herbem Polski! – A Olek i jego rodzice mają! I Olek powiedział, że skoro nikt u nas takiej koszulki nie ma, to znaczy, że nie jesteśmy patriotami!

Mamie ulżyło. Uśmiechnęła się w duchu, bo sądziła, że powód rozpaczy Miłosza jest dużo poważniejszy. Nie zamierzała jednak machnąć ręką i odejść. Wiedziała, że nawet najmniejszy problem dziecka to problem, z którym nie powinien zostać sam. Przytuliła mocno podenerwowanego Miłosza i spokojnie powiedziała:

– Wiesz... Są różne sposoby okazywania patriotyzmu. Dla Olka to noszenie koszulki z orłem w koronie. Ale to nie znaczy, że jeśli ktoś nie ma takiej koszulki, nie jest patriotą.

– Nie? – zaciekawił się Miłosz tak bardzo, że przestał płakać, usiadł i z zainteresowaniem oraz nadzieją spojrzał na mamę.

– Oczywiście, że nie. Współczesny patriota to ktoś, kto szanuje symbole narodowe...

– Wiem, wiem, to godło, flaga i hymn!

– Dba o rodzinę i przyrodę...

– Na przykład segreguje śmieci?

– Tak. I jeszcze uczciwie pracuje, i płaci podatki, i nie obraża innych...

– I wywiesza flagę przed domem na święta narodowe – dodała Julka, która właśnie weszła do pokoju. – A także oddaje pani w sklepie pieniądze, jeśli wydała mu za dużo.

– Czyli współczesny patriota to po prostu uczciwy człowiek – podsumował Miłosz.

– I przyzwoity[1]! – dodała Julka, przypominając sobie słowa pewnego mądrego profesora. Zapomniała tylko, jak się nazywa. – Tak powiedział profesor...

– Władysław Bartoszewski – pospieszył z pomocą tata, który przyszedł sprawdzić, kiedy wreszcie dzieci pomogą mu z wieszaniem flagi. – Tak naprawdę nie posiadał on tytułu profesorskiego, ale był tak bardzo mądry, że mówiono o nim Profesor. Napisał więcej cennych książek niż niejeden profesor, dla wielu ludzi był wielkim autorytetem. Z pewnością był również prawdziwym patriotą.

– No właśnie! On powiedział, że warto być przyzwoitym zawsze, nawet kiedy się to nie opłaca. I że przyzwoici ludzie nie biją dzieci.

– Tak, Julciu, bić dzieci nie wolno. Nigdy.

[1] *Przyzwoity* – to ktoś, kto zawsze postępuje zgodnie z przyjętymi zasadami.

Po przeczytaniu

1. Uzupełnij schemat informacjami na temat poznanego tekstu.
Zadanie wykonaj w zeszycie.

Gdzie dzieją się wydarzenia? ..... ?	Kiedy dzieją się wydarzenia? ..... ? .....
Kim są bohaterowie tekstu? ..... ?	Co się wydarzyło? ..... ? .....

2. Przygotujcie w parach odpowiedzi na podane pytania.

- Co tak bardzo zmartwiło Miłosza?
- Jak mama zareagowała na to, że syn wrócił do domu smutny i zapłakany?
- Jak bliscy Miłosza próbowali przekonać chłopca do swoich racji?

3. W tekście podano różne przykłady zachowań patriotycznych. Wymień te z nich, którymi wykazujesz się na co dzień. Następnie wybierz takie zachowania, które będziesz rozwijać w przyszłości. Uzasadnij swój wybór.

oddawanie źle wydanej reszty w sklepie

uczciwa praca

płacenie podatków

życzliwość wobec innych

szacunek wobec symboli narodowych

troska o rodzinę

wywieszanie flagi w święta narodowe

Na co dzień ___?___ .
W przyszłości zamierzam ___?___ , *ponieważ* ___?___ .

4. Wyjaśnij, dlaczego dbanie o przyrodę to także przykład postawy patriotycznej. W jaki sposób Ty dbasz o środowisko w swoim otoczeniu?

5. Odpowiedz, czego rodzice i siostra chcieli nauczyć Miłosza. Co próbowali mu wytłumaczyć?

6. Dlaczego tata Miłosza wspomniał o Władysławie Bartoszewskim? W jaki sposób rodzice mogą – według Ciebie – uczyć swoje dzieci patriotyzmu?

7. Jak Miłosz i jego bliscy rozumieją słowo *patriota*? Czy się z nimi zgadzacie? Porozmawiajcie o tym w klasie.

8. Wyszukaj w tekście zdanie, które jest – według Ciebie – najważniejsze. Zapisz je w zeszycie i uzasadnij swój wybór.

Czas na podsumowanie

9. Odpowiedz na pytania.

- Czego nauczyła Cię historia Miłosza?
- Co pomogło Ci zrozumieć sytuację przedstawioną w tekście?
- Dlaczego warto wiedzieć, co znaczy być przyzwoitym i uczciwym?

Piastowska gościnność

Na lekcji:

- opowiem o wydarzeniach przedstawionych w tekście,
- rozróżnię elementy realistyczne i fantastyczne w utworze,
- określę cechy bohatera i ocenię jego zachowanie,
- wyjaśnię, dlaczego warto być gościnnym.

Na dobry początek

Porozmawiajcie o tym, czym jest gościnność. Jak powinien się zachowywać gościnny gospodarz?

Magdalena Grądzka

Piast Kołodziej

Fragmenty

Za rządów księcia Popiela, nieopodal Kruszwicy mieszkał kmieć[1] zwany Piastem. Uprawiał ziemię, hodował pszczoły, a oprócz tego trudnił się kołodziejstwem – wyrabiał wozy. Wraz z żoną Rzepichą żyli sobie zgodnie i spokojnie, wychowując dzieci.

Najstarszy syn skończył właśnie siedem lat, zbliżał się czas postrzyżyn[2], obchodzonych bardzo uroczyście. Było to bardzo ważne święto, gdyż tego dnia chłopiec przechodził spod opieki matki pod pieczę[3] ojca, pierwszy raz obcinano mu włosy i nadawano imię.

Kiedy zaproszeni przez Piasta goście już mieli zasiadać za stołem, niespodziewanie zjawiło się dwóch wędrowców. Byli to wysocy młodzieńcy, odziani w luźne, płócienne szaty. Wyglądali na bardzo zmęczonych, a ich ubrania i sandały pokrywał kurz. Przybysze stanęli w progu, pozdrowili zebranych, a potem jeden z nich przemówił:

– Wędrujemy już długo, a czeka nas jeszcze daleka droga. Pozwólcie nam ugasić pragnienie i trochę odpocząć. Prosiliśmy o gościnę u księcia Popiela, ale on kazał służbie nas wygnać.

Piast skłonił się przed wędrowcami i zaprosił ich, aby wraz ze wszystkimi zasiedli przy stole:

– Bądźcie mymi gośćmi – rzekł. – Jedzcie i pijcie do woli, i radujcie się razem z nami, gdyż dziś świętujemy postrzyżyny mego [...] syna.

[1] *Kmieć* – dawniej: zamożny mieszkaniec wsi.

[2] *Postrzyżyny* – u Słowian obrzęd kończący okres dzieciństwa.

[3] *Pod pieczę* – pod opiekę.

Gdy już wszyscy zaspokoili pierwszy głód, Rzepicha przyprowadziła do izby chłopca. Malec ukląkł przed ojcem, a ten podniósł go, skropił źródlaną wodą i z powagą sięgnął po nożyce. Następnie chwycił długi kosmyk włosów nad czołem dziecka i uroczyście obciął. Uczyniwszy to, zwrócił się do tajemniczych wędrowców w te słowa:

– Proszę was, zróbcie to samo co ja i nadajcie memu synowi imię, które od dziś będzie nosił.

Przybysze dokonali obrzędu postrzyżyn, a jeden z nich rzekł do chłopca:

– Od dziś będziesz się nazywał Ziemowit[4]. Niech imię to przyniesie ci szczęście i sławę.

Wypowiedziawszy te słowa, uczynił nad głową chłopca niezwykły znak. [...]

Kiedy dokonano postrzyżyn i odśpiewano obrzędowe pieśni, wszyscy udali się na cmentarz, aby modlitwą i ofiarą uczcić duchy zmarłych [...].

Po powrocie do gościnnej chaty wędrowcy pożegnali się z Piastem i Rzepichą, a odchodząc, nakreślili nad nimi ów[5] znak, który poprzednio uczynili nad głową chłopca. Po czym powędrowali dalej i ani Piast Kołodziej, ani nikt z jego gości nie dowiedzieli się nigdy, kim byli, skąd przyszli i dokąd się udali.

Jedno tylko stało się wkrótce jasne: nie byli zwykłymi ludźmi, gdyż po ich odejściu nie ubywało jadła, choć na ucztę do Piasta przyszło jeszcze wielu gości.

Ziemowit wyrósł na dzielnego młodzieńca i dobrego człowieka, a po śmierci Popiela lud wybrał go na księcia.

Tak spełniło się życzenie tajemniczych wędrowców.

[4] *Ziemowit* – postać znana z historii pod imieniem Siemowit. Był on księciem Polan i przodkiem Mieszka I.

[5] *Ów* – ten (ten sam).

Po przeczytaniu

1. Ułóż wydarzenia w takiej kolejności, w jakiej występują one w opowieści o Piaście Kołodzieju. Zadanie wykonaj w zeszycie.

Gościnność okazana przez gospodarza.

Uroczyste święto w domu Piasta.

Niespodziewana wizyta tajemniczych wędrowców.

Wybór Ziemowita na księcia.

Spokojne życie Piasta Kołodzieja i jego rodziny.

Postrzyżyny i życzenia dla chłopca.

2. Przygotujcie w parach odpowiedzi na podane pytania.

- Jak wyglądało życie Piasta Kołodzieja i jego rodziny?
- Na czym polegały postrzyżyny?
- W jaki sposób Piast Kołodziej ugościł wędrowców?
- Jak młodzieńcy odwdzięczyli się gospodarzowi za gościnę?

3. Które z wydarzeń przedstawionych w utworze nie mogłoby się dziać w rzeczywistości?

Nowa wiadomość

W utworach literackich mogą występować elementy realistyczne i fantastyczne.

- **Elementy realistyczne** (czyli prawdopodobne) – to takie wydarzenia i postacie w utworze, które mogłyby się zdarzyć lub istnieć w prawdziwym świecie, na przykład spacer w parku z przyjaciółmi.
- **Elementy fantastyczne** (czyli nieprawdopodobne) – to takie wydarzenia i postacie, które nie mogłyby się zdarzyć lub istnieć naprawdę, na przykład rozmowa z rybką, która spełnia życzenia.

4. Wybierz te cechy, które opisują Piasta Kołodzieja. Uzasadnij swoje wybory przykładami z tekstu.

Przykład: pracowity – uprawiał ziemię, hodował pszczoły, wyrabiał wozy.

ambitny • pomysłowy • gościnny • waleczny • pracowity
tajemniczy • życzliwy • pewny siebie • troskliwy

5. Czego uczy historia o Piaście Kołodzieju? Dokończ podane zdanie.

Uważam, że bycie gościnnym ___?___ .

Czas na podsumowanie

6. Odpowiedz na pytania.

- Czego nauczyła Cię historia o Piaście?
- Co pomogło Ci zrozumieć sytuację przedstawioną w utworze?
- Dlaczego warto okazywać innym gościnność?
- W jakich sytuacjach możesz wykorzystać wnioski z lekcji?

Kraj Lecha

Na lekcji:

- opowiem o wydarzeniach przedstawionych w utworze,
- wyjaśnię, jak powstały państwo polskie i godło Polski,
- wytłumaczę, skąd wzięła się nazwa pierwszej stolicy Polski,
- ustalę cechy legendy i odszukam je w poznanym utworze.

Na dobry początek

Czy wiecie, jak powstało państwo polskie? Dlaczego w godle Polski jest orzeł? Co łączy godło z polską flagą?

Magdalena Grądzka

O Lechu, Czechu i Rusie

Fragmenty

Dawno, dawno temu, kiedy jeszcze wszyscy Słowianie zamieszkiwali wspólne ziemie i mówili jednym językiem, było sobie trzech braci: Lech, Czech i Rus. Żyło im się dobrze i zgodnie, a z racji swej mądrości przewodzili poszczególnym rodom.

Lecz nadszedł czas, kiedy ziemia nie mogła już wyżywić ich ludzi, w lasach zaczęło brakować zwierzyny, a w rzekach ryb.

Zebrali się więc bracia na naradę. Usiedli w cieniu rozłożystych drzew i zaczęli zastanawiać się nad tym, co mają począć[1] dalej.

Pierwszy przemówił najstarszy, poważny Rus:

– Bracia! Tak dalej być nie może. Nasze ziemie są już tak zaludnione, że głód wkrótce zajrzy nam w oczy.

– Masz rację – przytaknął mu średni brat, Czech. – Ale cóż mamy robić?

– Powinniśmy poszukać innych siedzib dla naszych plemion[2] – odezwał się, milczący do tej pory, najmłodszy z braci, Lech.

– Dobrze radzisz! Wyruszymy, by znaleźć nowe ziemie dla naszych ludzi – powiedzieli zgodnie Czech i Rus.

Jak postanowili, tak uczynili. [...]

Przydatne słowa

Głód zagląda komuś w oczy
dokucza komuś duże uczucie głodu, często wynikające z jego trudnej sytuacji, w której brakuje jedzenia.

Przykład użycia:
Po całym dniu wędrówki głód zaglądał mu w oczy, więc zjadł wszystko, co miał w plecaku.

[1] *Począć* – zrobić.

[2] *Plemię* – grupa ludzi żyjących na określonym obszarze i mówiących tym samym językiem.

Złożyli ofiary [...] i ruszyli w drogę.

Na czele podążały straże i hufce[3] zbrojnych, za nimi jechali trzej bracia i starszyzna[4] plemienna. W środku pochodu – na wozach lub wierzchem[5] – jechali starcy, kobiety i dzieci. Na końcu pędzono stada bydła. [...]

Niełatwa to była droga. Na każdym kroku czyhały na nich różne niebezpieczeństwa, ale Słowianie szli nieustraszenie [...]. [...] Nadszedł dzień rozstania. Jako pierwszy pożegnał się z braćmi Rus, który wybrał krainę bezkresnych stepów i rozległych, żyznych równin, poprzecinanych siecią szerokich rzek.

– Żegnajcie bracia i pamiętajcie o mnie! Życzę wam szczęścia – rzekł, zebrał swój lud i skierował się na północ.

Pozostali powędrowali dalej. Niebawem odłączył się od pochodu także Czech. Podążył ze swym plemieniem na południe i tam, nieopodal góry, którą zwano Rzip, na ziemi urodzajnej i bogatej, założył swoje państwo.

Najmłodszy z braci, Lech, wytrwale podążał naprzód, ale i jego wędrówka zbliżała się do końca.

Pewnego dnia orszak zatrzymał się, bo ludzie i zwierzęta byli zmęczeni i potrzebowali odpoczynku.

Podczas gdy mężczyźni rozbijali obozowisko, a kobiety przygotowywały posiłek, Lech bacznie rozglądał się wokół. Tutaj gęste lasy pełne były zwierzyny, czyste rzeki obfitowały w ryby, a słońce odbijało się w przejrzystych taflach jezior. Wydawało się, że ta kraina aż się prosi, aby w niej zamieszkać.

Późnym popołudniem Lech zwołał starszyznę plemienną, a gdy mężczyźni zasiedli przy ognisku, tak do nich przemówił:

– Wędrowaliśmy długo, szukając miejsca, które mogłoby stać się naszym nowym domem. Spójrzcie, okolica tutaj jest piękna, a żyzna ziemia wyżywi nas i nasze dzieci. Chciałbym tu pozostać, ale wcześniej wysłucham waszej rady.

Przy ognisku zapanowała cisza. [...] W końcu głos zabrał najstarszy i najbardziej doświadczony mąż:

[3] *Hufiec* – dawniej: oddział wojska.

[4] *Starszyzna* – ludzie, którzy stoją na czele danej grupy.

[5] *Wierzchem* – jadąc konno.

– Twoi bracia, Rus i Czech, dawno już założyli swe siedziby. Myślę, że i na nas przyszła wreszcie pora. Piękną ziemię wybrałeś, Lechu. Zostaniemy tutaj i zbudujemy gród[6]!

– Gdybyż jeszcze bogowie zechcieli dać nam znak, gdzie rozpocząć budowę! – westchnął Lech.

Znowu zapadła cisza. Nagle jakiś szum przerwał milczenie i ogromny cień przesunął się nad polaną.

Zaciekawieni ludzie podnieśli głowy. Ujrzeli orła, który powoli opadał na gniazdo, znajdujące się w koronie wielkiego dębu. Na tle czerwonego, przedwieczornego nieba sylwetka ptaka jaśniała ostrą bielą. [...]

– To dobra wróżba – rzekł uśmiechnięty Lech. – Tutaj się osiedlimy, a ten wspaniały ptak będzie nas zawsze ochraniał.

Tak też się stało. Na polanie zbudowano gród, a na pamiątkę orlego gniazda nazwano go Gnieznem[7]. Orzeł biały na czerwonym tle stał się herbem[8] państwa polskiego, które bierze swój początek[9] od Lecha.

[6] *Gród* – dawniej: miasto.

[7] *Gniezno* – pierwsza stolica Polski.

[8] *Herb* – charakterystyczny znak państwa, miasta lub rodu, umieszczany na flagach, budynkach, monetach i innych przedmiotach.

[9] *Brać swój początek* – zaczynać się.

Po przeczytaniu

1. Uzupełnij tabelę informacjami na temat przeczytanego tekstu. Zadanie wykonaj w zeszycie.

Kiedy dzieją się wydarzenia?	?
Gdzie dzieją się wydarzenia?	?
Kto bierze udział w wydarzeniach?	?
Co możemy powiedzieć o bohaterach?	?

2. Co się wydarzyło najpierw, a co potem? Uporządkuj wydarzenia na osi czasu.

A. Dotarcie drużyny Lecha do polany z rozłożystym dębem.

B. Rozejście się braci w różne strony świata.

C. Budowa grodu nazwanego Gnieznem.

D. Długa wędrówka trzech braci – Lecha, Czecha i Rusa.

E. Decyzja Lecha o osiedleniu się w miejscu odpoczynku.

3. Przygotujcie w parach odpowiedzi na podane pytania.

- Dlaczego Lech, Czech i Rus postanowili wyruszyć w drogę?
- Gdzie osiedlili się starsi bracia – Rus i Czech?
- Na jakie ziemie dotarł najmłodszy z braci – Lech?
- Co sprawiło, że on i jego plemię pozostali w miejscu wybranym na odpoczynek?

4. Wyjaśnij, dlaczego gród zbudowany przez Lecha – czyli pierwszą stolicę Polski – nazwano Gnieznem. Jaki związek z opowieścią o Lechu, Czechu i Rusie ma polskie godło?

5. O jakim ważnym dla Polaków wydarzeniu mówi legenda „O Lechu, Czechu i Rusie"?

Nowa wiadomość !

Legenda – to opowieść o przeszłości, przekazywana z pokolenia na pokolenie, w której elementy realistyczne, prawdziwe (historyczne wydarzenia, miejsca, osoby) łączą się z elementami fantastycznymi. Zazwyczaj legenda wyjaśnia, jak powstały państwa, miasta albo skąd się wzięły zwyczaje, nazwy, ważne symbole.

6. Uzupełnij w zeszycie notatkę na temat cech legendy. Do każdej cechy dopisz przykład z legendy „O Lechu, Czechu i Rusie".

Cechy legendy:
✔ Opowieść o przeszłości (o czym opowiada?): ___?___
✔ Wyjaśnia, jak powstały miasto, nazwa, symbol (skąd pochodzą?): ___?___
✔ Zawiera elementy realistyczne (co mogło się wydarzyć naprawdę?): ___?___
✔ Wprowadza elementy fantastyczne (co jest nieprawdopodobne?): ___?___

Czas na podsumowanie

7. Odpowiedz na pytania.

- Co pomogło Ci zrozumieć wydarzenia przedstawione w legendzie?
- Dlaczego warto znać opowieści o przeszłości Polaków i państwa polskiego?
- Jak wyjaśnisz innym, że ta lekcja jest ważna?

Z wizytą w teatrze

Na lekcji:

- omówię rolę rekwizytów w przedstawieniu teatralnym,
- wyjaśnię, dlaczego warto chodzić do teatru,
- opracuję własną definicję słowa *teatr*,
- wymyślę role teatralne dla zwykłych przedmiotów.

Na dobry początek

- Co Wam się kojarzy ze słowem *teatr*?
- Czy często bywacie w teatrze? Czy lubicie odwiedzać to miejsce?
- Jak myślicie, dlaczego ludzie chodzą do teatru?

Joanna Kulmowa

Po co jest teatr?

Ta drabina to schody do nieba,
a ta miska nad schodami to księżyc.
Tamten miecz to zwyczajny pogrzebacz,
a z garnków są hełmy rycerzy.

Ale kto w te czary nie uwierzy?

To jest teatr.
A teatr jest po to,
żeby wszystko było inne niż dotąd.
Żeby iść do domu w zamyśleniu,
w zachwycie.

I już zawsze w misce księżyc widzieć...

Po przeczytaniu

1. O czym jest wiersz Joanny Kulmowej?

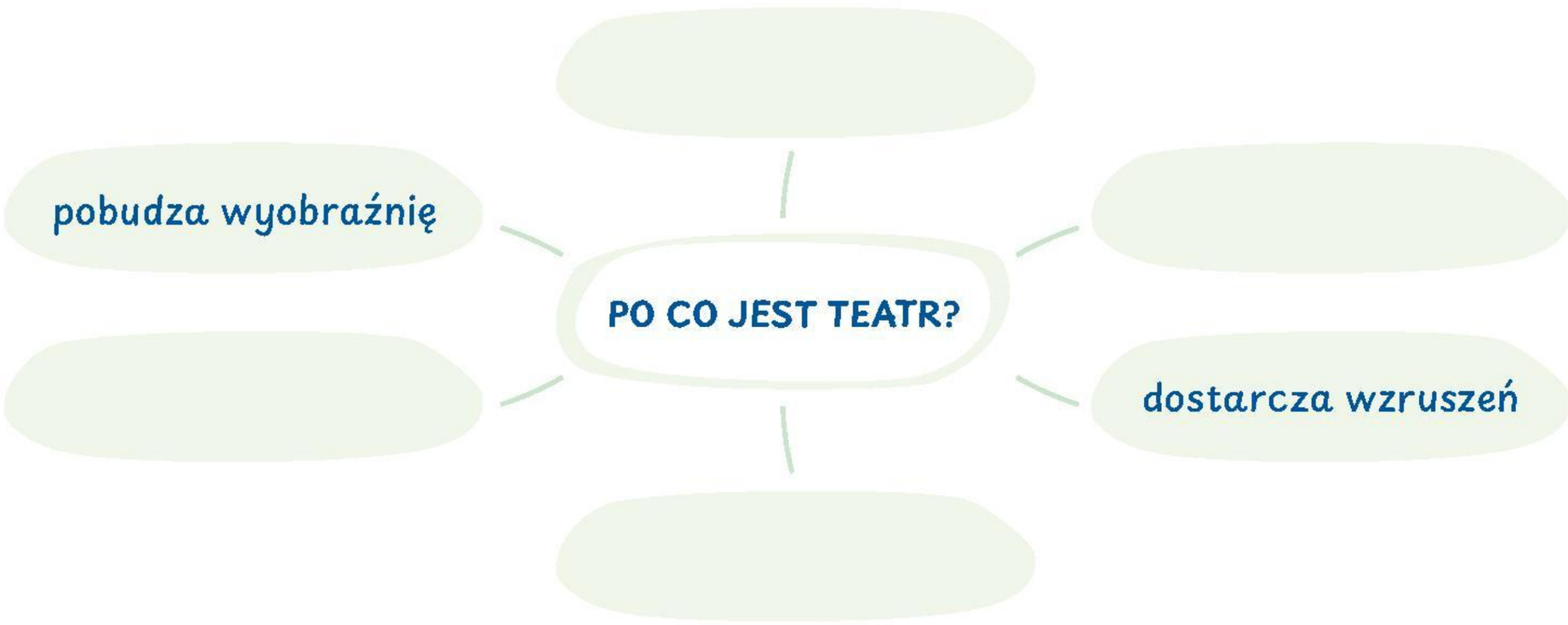
2. Jaką rolę odgrywają w teatrze zwykłe przedmioty: drabina, miska, pogrzebacz i garnki? Odpowiedz na podstawie pierwszej strofy utworu.

3. Co to znaczy, że w teatrze dzieją się czary? Wyjaśnij, na czym polega ta magia.

4. Jakie wrażenia można mieć po obejrzeniu spektaklu? Wyszukaj w wierszu odpowiednie określenia.

5. Dlaczego – według podmiotu mówiącego – warto chodzić do teatru? Podaj trzy powody.

6. Przygotujcie w parach mapy myśli z odpowiedziami na pytanie: *Po co jest teatr?*. Skorzystajcie z informacji zawartych w wierszu oraz własnych doświadczeń.

7. Przyjrzyj się przedmiotom przedstawionym na zdjęciach. Wymyśl, w co mogłaby się zmienić każda z tych rzeczy na scenie teatralnej.

Przykład: Czerwony garnek to skrzynia piratów pełna skarbów.

Czas na podsumowanie

8. Odpowiedz na pytania.

- Co najbardziej zaskoczyło Cię w wierszu i dlaczego?
- Jakie pytanie nasunęło Ci się po przeczytaniu utworu?
- Dlaczego w teatrze tak ważną rolę odgrywa wyobraźnia?

Ludzie teatru

Na lekcji:

- wymienię zawody związane z teatrem,
- wyjaśnię, na czym polega praca osób przygotowujących przedstawienie,
- omówię zasady kulturalnego zachowania w teatrze.

Na dobry początek

Jak myślicie, co trzeba zrobić, żeby przygotować przedstawienie teatralne?

Reżyser – jest odpowiedzialny za przygotowanie spektaklu – kieruje zespołem ludzi tworzących widowisko teatralne i czuwa nad realizacją przedstawienia. 1

Aktor – odgrywa rolę w przedstawieniu teatralnym. 2

Scenograf – wymyśla scenografię, czyli projektuje dekoracje i kostiumy, wybiera rekwizyty. 3

Oświetleniowiec – zajmuje się oświetleniem sceny – dzięki skierowaniu światła na daną postać czy konkretny rekwizyt może na nie zwrócić uwagę widzów. 4

Choreograf – zajmuje się ruchem scenicznym, czyli ustala, w jaki sposób aktorzy będą się poruszać na scenie. 5

Sufler – to osoba, która podczas prób i przedstawień podpowiada aktorom, gdy ci zapomną tekstu. 6

Kierownik literacki – proponuje utwory, które będą wystawiane przez teatr. 7

Dramatopisarz (dramaturg) – to autor utworów wystawianych na scenie. 8

Charakteryzator – korzysta z różnorodnych środków, takich jak makijaż, peruki, aby jak najlepiej upodobnić wygląd aktora do wyglądu odgrywanej przez niego postaci. 9

Kostiumograf – jest odpowiedzialny za zaprojektowanie i przygotowanie kostiumów dla aktorów do spektaklu. 10

Rekwizyty – to wszystkie przedmioty, które pojawiają się w przedstawieniu, na przykład naczynia i meble. A

Kulisy – to niedostępna dla widzów część teatru znajdująca się za sceną. B

Kurtyna – oddziela scenę od widowni. C

Po przeczytaniu

1. Wymień osoby, które biorą udział przygotowaniu przedstawienia teatralnego. Opowiedz krótko, co robią.

2. Który z opisanych zawodów związanych z teatrem wydaje Ci się najciekawszy? Wyjaśnij dlaczego.

3. Wybierz dwa zawody i przedstaw je za pomocą prostych rysunków lub ikonek. Zainspiruj się przykładami.

aktor

scenograf

4. Który z elementów spektaklu teatralnego jest dla Ciebie szczególnie ważny? Skorzystaj z podpowiedzi w ramce. Uzasadnij swój wybór.

reżyseria • gra aktorów • kostiumy • charakteryzacja
dekoracje • rekwizyty • muzyka • światło

5. Kiedy ostatnio byliście w teatrze? Jakie przedstawienie obejrzeliście? Co zwróciło Waszą uwagę? Opowiedzcie o swoich wrażeniach.

6. Jak należy się zachowywać podczas wizyty w teatrze? Przeczytaj podane zdania. Wybierz te, które opisują kulturalne zachowanie.

- Wchodzę na widownię tuż po rozpoczęciu przedstawienia.
- Przed spektaklem wyłączam lub wyciszam telefon.
- W czasie przedstawienia rozmawiam z innymi widzami.
- Podczas występu aktorów sięgam po przekąski i napoje.
- W trakcie przerwy dzielę się z innymi wrażeniami z przedstawienia.
- Po zakończeniu spektaklu nagradzam aktorów oklaskami.

Czas na podsumowanie

7. Odpowiedz na pytania.

- Jakie słowo najlepiej opisuje dzisiejszą lekcję?
- Co na temat teatru zapamiętasz z tych zajęć?
- Na co zwrócisz uwagę podczas wizyty w teatrze?

Bazyliszek w teatrze

Na lekcji:

- opowiem o wydarzeniach przedstawionych w utworze,
- ocenię postępowanie bohaterki,
- wyjaśnię, jaka nauka płynie z legendy,
- przygotuję wspólnie z klasą przedstawienie.

Na dobry początek

Porozmawiajcie o tym, czy odwaga jednej osoby może zmienić życie wielu ludzi.

Wanda Chotomska

Legenda o warszawskim Bazyliszku

Fragmenty

([...] Dekoracja przedstawia rynek. Stoją kramy[1] *Garncarki, Szewca, Przekupki sprzedającej korale i lusterka.* [...]*)*

GARNCARKA: Garnki sprzedaję! Garnki!

SZEWC: Komu buty? Komu buty? Tylko u mnie takie buty!

PRZEKUPKA: Do luster, do luster, panienki, panie, kupujcie lusterka, lustro nie kłamie!

GARNCARKA: Garnki sprzedaję, garnki!

(Do Garncarki podchodzi Cebularka.)

CEBULARKA: Słyszała pani? Wczoraj znowu jeden poszedł do Bazyliszka.

GARNCARKA: Kto?

MAGDA: (*Wchodząc.*) Mój brat... Marek... [...]

CEBULARKA: Nie wróci, kochana, nie wróci. Tak samo jak tamci nie wrócili.

[1] *Kram* – dawniej: stoisko na targu, na którym sprzedawca wystawia swój towar.

MAGDA: Ludzie! Pomóżcie! Chodźcie na ratunek!

GARNCARKA: Na ratunek? Dziewczyno, zastanów się, co mówisz! Dla tych, co idą do lochu, nie ma ratunku.

SZEWC: Każdy, kto tam pójdzie, zginie. Nikt nie da rady.

MAGDA: Ja wiem – jeden człowiek nie poradzi[2], ale jakbyśmy poszli wszyscy... Jakby na ratunek ruszyło całe miasto, jakby wszyscy stanęli do walki...

GARNCARKA: Dziewczyno, zastanów się. Chcesz, żebyśmy wszyscy zginęli?

SZEWC: Nie damy rady.

(Magda płacze.)

MAGDA: Więc już nikt... Więc już nic nie pomoże Markowi?

SZEWC: Ja tam nie pójdę.

CEBULARKA: Z tych lochów nikt żywy nie wraca. Jeszcze mi życie miłe.

MAGDA: Jeśli nie chcecie iść... Jeśli nie chcecie, to ja sama pójdę! Wezmę miecz i pójdę! [...]

([...] Kurtyna zasłania się.)

MAGDA: Bazyliszek ma złe oczy. Na kogo spojrzy, ten obraca się w kamień[3]. Więc jeśli spojrzy w lustro i zobaczy sam siebie?... Może też obróci się w kamień?

(Zza kurtyny wychylają się Garncarka, Cebularka i Szewc. Patrzą za [...] Magdą.)

GARNCARKA: Patrzcie, wzięła lustro!

SZEWC: Z lustrem wchodzi do lochów!

CEBULARKA: Z lustrem idzie do Bazyliszka!

RAZEM: Dziewczyno! Zastanów się, co robisz!

(Znikają. Kurtyna odsłania scenę. Dekoracja przedstawia loch Bazyliszka. Półmrok, w półmroku ledwo widoczne postaci ludzi zamienionych

[2] *Nie poradzić* – tu: nie dać rady, nie poradzić sobie.

[3] *Obrócić się w kamień* – zamienić się w kamień.

Przydatne słowa

Zdeterminowany
to ktoś, kto bardzo chce osiągnąć cel i nie poddaje się nawet wtedy, gdy napotyka trudności.

Przykład użycia:
Iza była tak zdeterminowana, żeby nauczyć się pływać, że chodziła na basen nawet w zimne i deszczowe dni.

w kamienie. Są to aktorzy przykryci szarymi płachtami materiału. Wchodzi Magda.)

MAGDA: Hop, hop – jest tam kto? Hop, hop!... Nikt się nie odzywa. Ciemno. Jeszcze ciemniej, niż myślałam... Loch wielki. Kamień, kamień... Zimne kamienie pod ręką... O Boże! Kamienne posągi! Ile tych posągów! Jakaś dziewczyna, kobieta... i trzej rycerze obróceni w kamień, i... Marek!

(Z głębi nadchodzi smok Bazyliszek. W ciemności błyszczą jego ślepia. Zionie ogniem. Ryczy.)

BAZYLISZEK: Uuuu... Kto obudził mnie ze snu? Kto przez lochy idzie tu?

MAGDA *(Cofa się gwałtownie.)*: Bazyliszek...

BAZYLISZEK: Kto tu przyszedł, ten nie wróci, zaraz
w kamień się obrócisz!

MAGDA *(Szeptem.)*: Lustro... Muszę prędko zasłonić się lustrem, żeby na mnie nie spojrzał!

(Zasłania się lustrem.)

BAZYLISZEK: Gdzie masz tarczę? Gdzie masz miecz? Niesiesz jakąś dziwną rzecz...

MAGDA: Bo ja... ja właśnie przyniosłam
podarek. Tak, tak – podarek dla ciebie
przyniosłam!

BAZYLISZEK: Złoto?

MAGDA: Nie, to nie jest złoto...

BAZYLISZEK: Srebro? Srebrem miga,
srebrem błyska, muszę dar zobaczyć
z bliska.

MAGDA *(Szeptem.)*: Tak, tak – zobacz.
Koniecznie zobacz! Ręce mi się trzęsą.
Żeby tylko tego lustra nie upuścić... Żeby nie upadło...

(Bazyliszek podchodzi do lustra, przegląda się.)

BAZYLISZEK: Jakiś potwór patrzy na mnie, zaraz mu nauczkę dam, zaraz go zamienię w kamień!

(Ryczy.)

Auuuu!... Kto to?

MAGDA: To ty sam! Zamieniałeś ludzi w kamień – teraz sam się w skałę zamień!

(Ciemność, gaśnie ogień Bazyliszka, potwór z rykiem przewraca się. Magdzie wylatuje z ręki lustro. Kamienne posągi ożywają, zrzucają z siebie płachty. Do Magdy podbiega Marek. Magda płacze.)

POSĄGI: Jesteśmy uratowani! Jesteśmy uratowani! [...]

(Magda przytulona do Marka płacze. Nadal panuje półmrok.)

Po przeczytaniu

1. Uzupełnij tabelę informacjami na temat poznanego utworu. Zadanie wykonaj w zeszycie.

Czas wydarzeń	Miejsca wydarzeń	Bohaterowie
?	?	?

2. Przygotujcie w parach odpowiedzi na podane pytania.

- Czego bali się mieszkańcy Warszawy? Co im groziło?
- Co przydarzyło się bratu Magdy – Markowi?
- Jak Magda próbowała przekonać innych, by pomogli jej ratować brata?
- W jaki sposób mieszkańcy przekonywali dziewczynę, by nie wchodziła do lochu?
- Jak Magdzie udało się uratować Marka? Na jaki pomysł wpadła?

3. Jakimi cechami charakteru wykazała się bohaterka? Uzasadnij swoje wybory przykładami z tekstu.

Przykład: odważna – sama decyduje się wejść do lochu, naraża życie, by uratować ukochanego brata.

4. Jak mogła postąpić Magda? Omówcie problem przedstawiony na schemacie.

- Jaką decyzję podjęła bohaterka i jakie były skutki tej decyzji? Jak inaczej mogła postąpić i co by z tego mogło wyniknąć?
- Co Magda chciała osiągnąć? Co było dla niej ważne?
- Jak Wy postąpilibyście na miejscu bohaterki? Jaką decyzję byście podjęli?

5. Jak rozumiecie przysłowie: *Kto mieczem wojuje, od miecza ginie*? Czy pasuje ono do zakończenia legendy? Uzasadnijcie swoją odpowiedź.

6. Czego uczy nas historia o warszawskim Bazyliszku i dzielnej Magdzie? Dokończ podane zdania.

Po pierwsze ____?____. *Po drugie* ____?____.

7. Przygotujcie przedstawienie pod tytułem „Legenda o warszawskim Bazyliszku". Podzielcie się zadaniami.

- Ustalcie, kto będzie reżyserem, a kto zagra poszczególne role.
- Zaprojektujcie kostiumy i przygotujcie potrzebne rekwizyty.
- Wykonajcie dekoracje zgodnie z informacjami podanymi w tekście.
- Zastanówcie się, jak wykorzystać w widowisku muzykę i światło.

Czas na podsumowanie

8. Odpowiedz na pytania.

- Co pomogło Ci zrozumieć sytuację przedstawioną w legendzie?
- Dlaczego warto walczyć o to, na czym nam zależy?

Co już wiemy o czasowniku?

Na lekcji:

- wyjaśnię, czym jest czasownik i na jakie pytania odpowiada,
- wskażę czasowniki w zdaniach i tekstach,
- określę, z jakimi wyrazami łączy się czasownik,
- utworzę wypowiedzi, w których użyję czasowników.

Na dobry początek

Przyjrzyj się ilustracji i wymień pięć wyrazów nazywających to, co robią uczennice i uczniowie podczas przerwy. Na jakie pytania odpowiadają te wyrazy?

Po co nam czasownik?

Czasownik pomaga nam **nazywać czynności**. Dzięki niemu wiemy, co się wokół nas dzieje – na przykład że deszcz **pada**, chłopiec **biega**, **skacze** albo **śpi**, my **rozmawiamy**, a oni **czytają**.

Jak go rozpoznać?

To żaden problem! Gdy zadasz mu jedno z podanych pytań, zawsze na nie odpowie:

- **co (ktoś) robi?** *Dziadek **narzeka***
- **co się (z kimś) dzieje?** *Siostra **choruje***

Z jakimi wyrazami łączą się czasowniki?

Czasownik łączy się z różnymi wyrazami. Chętnie tworzy pary z rzeczownikiem. Dzięki temu dowiadujemy się, kto wykonuje czynność lub co się dzieje. Na przykład: *dziewczyna **idzie**, śnieg **pada***.

Może też łączyć się z wyrazami, które mówią, kiedy, gdzie albo jak odbywa się dana czynność, np. *wczoraj **pływałam** w jeziorze, szybko **zjadł** obiad*.

Nowa wiadomość

- **Czasownik** to część mowy, która nazywa czynności i stany.
- Odpowiada na pytania: co robi? co się z nim dzieje?

  Przykłady: *ptaki* ***śpiewają*** (co robią?), *drzewa* ***kwitną*** (co się z nimi dzieje?)
- Czasownik łączy się w zdaniu z różnymi częściami mowy, między innymi z rzeczownikiem.

Czas na ćwiczenia

1. Wskaż czasowniki w podanych zdaniach.

W ciągu roku każdy człowiek traci przeciętnie 30 000 włosów.
Koliber macha skrzydłami około 50–80 razy na sekundę.
Niektóre grzyby wytwarzają w ciemnościach zielonkawe światło.
Leniwce chodzą po ziemi z zawrotną prędkością 2 metrów na minutę.
Żyrafa ma tyle samo kręgów szyjnych co człowiek, czyli 7.

2. Uzupełnij zdania odpowiednimi czasownikami.

Co dzieje się z naszej klasie

Przykład: Ola pokazuje Wisłę na mapie.

Marta ___?___ wypracowanie o wakacyjnej przygodzie.
Antek i Józek ___?___ projekt na temat swojej miejscowości.
Ania ___?___ wiersz z pamięci.
Witek ___?___ zdania z matematyki.
Radek ___?___ Piotrowi wykonać zadanie z przyrody.

3. Odszukaj w wężu literowym pięć czasowników, które nazywają stany. Następnie dopasuj je do odpowiednich ilustracji. Zapisz pary wyrazów w zeszycie.

Przykład: lampa świeci

wisigależycąprószywikwitniełyświecirestoiga

4. Wskaż te czasowniki, które oznaczają czynności.

spać • płakać • chorować • kłamać • myśleć • pozdrawiać

5. Uzupełnij wypowiedzi Tomka i Magdy na temat ich ulubionych lekcji. Wymień po trzy czynności, które można podczas tych zajęć wykonywać.

Moim ulubionym dniem tygodnia jest środa, bo wtedy są dwie lekcje wf. Na zajęciach dbam o swoją kondycję fizyczną, ___?___ .

A ja lubię te dni tygodnia, gdy jest przyroda! Dowiaduje się wtedy wielu ciekawych rzeczy o świecie, ___?___ .

Czas na podsumowanie

6. Przeczytaj zdanie i odpowiedz na pytania. Za każdą dobrą odpowiedź przyznaj sobie jeden punkt. Ile punktów udało Ci się zdobyć?

Gdy światowej sławy artystka gra na skrzypcach, jej pies radośnie szczeka, a kot smacznie drzemie.

- Ile jest czasowników w podanym zdaniu?
- Na jakie pytanie odpowiada pierwszy czasownik?
- Czy w zdaniu jest czasownik nazywający stan?
- Jakim innym czasownikiem można zastąpić ostatni wyraz w zdaniu?

Jak odmienia się czasownik?

Na lekcji:

- odmienię czasowniki przez osoby i liczby w czasie teraźniejszym,
- określę czas, osobę i liczbę czasowników,
- wyjaśnię, czym różni się czasownik w formie osobowej od bezokolicznika,
- użyję poprawnych form czasowników w zdaniu.

Na dobry początek

Kto wykonuje czynności nazwane przez wyróżnione czasowniki?
Wybierz z ramki odpowiednie osoby.

ty • my • ona • ja • wy • oni

__?__ obserwujesz ptaki

__?__ zrobiła zdjęcia kwiatom

__?__ nagrywają odgłosy lasu

__?__ odpoczniemy na polanie

__?__ pójdę leśną ścieżką

__?__ uciekaliście przed mrówkami

- Powiedz, co stało się w przeszłości, co dzieje się w teraźniejszości, a co wydarzy się w przyszłości.

Czasownik – wehikuł czasu

Czasownik jest jak wehikuł czasu. Potrafi nas przenieść w przeszłość i przyszłość, a także opowiadać o teraźniejszości. Mówi nam, co wydarzyło się **wczoraj**, co dzieje się **dziś**, a co wydarzy się **jutro**, na przykład: *Rano **zrobiłem** zakupy. Teraz **gotuję** obiad. Później **zjem** go z apetytem.*

Dlatego też nazywa się ownik

Czasownik chętnie się zmienia

Czasownik potrafi się zmieniać w zależności od tego, co my robimy albo co inni robią.
Przykład: ja *czaruję*, ty *czarujesz*, ona też *czaruje*, więc my *czarujemy* i wy *czarujecie*, nawet oni *czarują*.

Nowa wiadomość !

Czasownik jest odmienną częścią mowy.

- Występuje w **trzech czasach**.

przeszłym	**teraźniejszym**	**przyszłym**
informuje, że coś się już wydarzyło, na przykład: *odpoczywałem*, *biegłaś*	informuje, że czynność właśnie się odbywa, na przykład: *odpoczywam*, *biegam*	informuje o tym, co dopiero się wydarzy, na przykład: *odpocznę*, *pobiegnę*

- Odmienia się przez **osoby i liczby**.

	Liczba pojedyncza	Liczba mnoga
1. osoba (1. os.)	(ja) piszę	(my) **piszemy**
2. osoba (2. os.)	(ty) **piszesz**	(wy) **piszecie**
3. osoba (3. os.)	(on, ona, ono) **pisze**	(oni, one) **piszą**

- Ma dwie formy:
  - **formę osobową** – informuje, kto wykonuje czynność,
    Przykłady: (ja) *stoję*, (oni) *biegną*.
  - **formę nieosobową** – nie informuje, kto wykonuje czynność,
    Przykłady: *stać*, *biec*.

  Uwaga: Jedną z form nieosobowych czasownika jest **bezokolicznik**, na przykład: *stać*, *biec*. Można go rozpoznać po zakończeniu ***-ć*** lub ***-c***.

Czas na ćwiczenia

1. Wypisz ze zdań czasowniki i określ ich czas (przeszły, teraźniejszy lub przyszły).

Kiedyś mieszkałem w podziemiach Warszawy. Pilnowałem skarbów i straszyłem śmiałków.
Dzisiaj pracuję w agencji turystycznej. Oprowadzam turystów po podziemiach i opowiadam legendy.
Jutro idę w odwiedziny do kolegi smoka. Razem nagramy film o starych dobrych czasach i wrzucimy go do internetu.

2. Uzupełnij zdania odpowiednimi formami czasownika *grać*.

Dzięki namowom kolegów ___?___ w szkolnej drużynie piłki nożnej.
Ty doskonale ___?___ na gitarze.
Asia ___?___ w osiedlowym klubie szachowym.
W piątki z kolegami ___?___ w planszówki.
Chłopcy, ___?___ z nami w kalambury?
Tomek i Arek ___?___ w zespole rockowym.

3. Wypisz z tekstu czasowniki i określ ich osobę oraz liczbę.

Dzień z gadającym psem

Rano ***siedzę*** w kuchni i jem płatki. Nagle mój pies, Burek, mówi: „Ale nudny poranek, co o tym myślisz?". Ja spadam z krzesła ze zdziwienia! Burek patrzy na mnie i się śmieje. Potem biegamy razem po ogrodzie i Burek opowiada mi dowcipy. Bardzo lubię mojego gadającego psa! Nagle słyszę głos mamy: Hej, śpiochu, czas do szkoły!

Przykład: *siedzę* – 1.os. lp.

4. Odszukaj czasowniki, które ukryły się w nazwach zwierząt i rzeczy. Zapisz je w zeszycie, a następnie utwórz od nich bezokoliczniki.

5. Wskaż wśród podanych wyrazów bezokoliczniki. Ich pierwsze litery utworzą hasło.

szyć • pięć • umieć • sześć • ość • kazać • palec
celować • noc • egzaminować • strzec • koniec

6. Odszukaj czasowniki w zdaniach i zapisz w zeszycie ich bezokoliczniki.

Tata zawiózł mnie na trening.
Droga wiodła przez pół miasta.
Wziąłem z sobą trampki i strój piłkarski.
W szatni znalazłem czyjeś klucze.
Zaniosłem je trenerowi.

Dobra rada

Pisownia zakończeń niektórych czasowników w czasie teraźniejszym może sprawiać kłopoty, ponieważ zapisujemy je inaczej, niż wymawiamy. Przyjrzyj się tabeli i porównaj zakończenia czasowników w 1. i 3. osobie liczby pojedynczej i mnogiej.

1 os. lp.	3 os. lp.	3 os. lm.
(**ja**) myj**ę**, chc**ę**	(**on**) myj**e**, chc**e**	(**oni**) myj**ą**, chc**ą**
(**ja**) umi**em**, rozumi**em**, wi**em**	(on) umie, rozumie, wie	(oni) umiej**ą**, rozumiej**ą**, wiedz**ą**

7. Uzupełnij zdania podanymi czasownikami w czasie teraźniejszym. Pamiętaj o właściwej pisowni zakończeń.

Chłopaki (bawić) ___?___ się w chowanego.
Dziewczyny (grać) ___?___ w klasy.
Michał (rysować) ___?___ coś patykiem na ziemi.
A ja (przygotowywać) ___?___ się do klasówki.
Nie (rozumieć) ___?___ tego zdania.
Arek i Kuba (umieć) ___?___ każdego rozbawić.
Nie przeszkadzaj mi, bo (pisać) ___?___ teraz ważnego maila.

Czas na podsumowanie

8. Przeczytaj zdanie i odpowiedz na pytania. Za każdą dobrą odpowiedź przyznaj sobie jeden punkt. Ile punktów udało Ci się zdobyć?

Mały troll rozpoczął przygotowania do przyjęcia, na które zaprosił krasnala i zaczarowaną żabę, chociaż wszyscy w mglistym lesie jej nie lubią.

- Ile jest czasowników w podanym zdaniu?
- Czy w zdaniu jest czasownik w formie nieosobowej?
- Który czasownik występuje w innym czasie niż pozostałe?
- Jaką formę przyjmie ostatni czasownik w 1.os. liczby pojedynczej w czasie teraźniejszym?

Pisownia wielką literą – państwa, regiony, miasta, dzielnice, wsie

Na lekcji:

- wymienię nazwy, które należy zapisać wielką literą,
- zastosuję zasady pisowni wielką literą.

Na dobry początek

Z jakimi polskimi miastami kojarzą Ci się przedstawione zdjęcia?
Zapisz nazwy tych miast w zeszycie.

Nowa wiadomość !

Wielką literą piszemy:

- nazwy państw, regionów, miast, dzielnic, wsi,

  Przykłady:
  Austria, Małopolska, Kraków, Saska Kępa, Zalipie

- nazwy mieszkańców państw, regionów, miast, dzielnic, wsi.

  Przykłady:
  Anglia – Anglik, Mazowsze – Mazowszanin, Wrocław – Wrocławianka, Mokotów – Mokotowianin, Chochołów – Chochołowianka

Uwaga! Przymiotniki utworzone od nazw państw, regionów, miast, dzielnic i wsi piszemy małą literą.

Przykłady:
Polska – język (jaki?) **polski**,
Podhale – potrawy (jakie?) – **podhalańskie**,
Łowicz – wycinanki (jakie?) **łowickie**,
Kazimierz – uliczki (jakie?) **kazimierskie**

Czas na ćwiczenia

1. Zapisz podane nazwy państw w kolejności alfabetycznej.

? anada • ? elgia • ? iszpania • ? ortugalia
? urcja • ? rancja • ? lbania

2. Odszukajcie w wężu literowym nazwy państw. Następnie utwórzcie od nich przymiotniki i dopasujcie je do nazw potraw przedstawionych na zdjęciach.

ONISZWECJAFRUGRECJAGREUKRAINAKOFRANCJAWŁA

rogalik ?

klopsiki ?

sałatka ?

barszcz ?

3. Przepisz do zeszytu podane zdania.

- Latem pojadę na (M/m)azury. Lubię pływać po (M/m)azurskich jeziorach.
- Mój tata pochodzi ze (Ś/ś)ląska. Przygotowuje najlepsze kluski (Ś/ś)ląskie.
- Moja babcia mieszka w (O/o)pocznie. Jej dom zdobią tkaniny w (O/o)poczyńskie pasiaki.
- Wczoraj zwiedzaliśmy (T/t)oruń. Kupiliśmy (T/t)oruńskie pierniki.
- Byliśmy w (Z/z)alipiu. Domy ozdobione (Z/z)alipiańskimi malowidłami są piękne.
- Mieszkam w Gdańsku (O/o)liwie. Często spaceruję po (O/o)liwskim parku.

4. Przygotuj wypowiedzi osób przedstawionych na ilustracjach.

Przykład: Mieszkam w Polsce. Jest Polką. Znam język polski.

Polska

Szkocja

Niemcy

Japonia

Grecja

Dobra rada

Niektóre słowa nazywające mieszkańców państw, na przykład *Amerykanka*, *Szwedka*, *Finka*, mogą też mieć inne znaczenie.

Przykład:

Widziałam **Japonki** w pięknych kimonach.

W tym zdaniu słowo *Japonki* oznacza mieszkanki kraju.

Wezmę na basen moje nowe **japonki**.

W tym zdaniu słowo *japonki* oznacza rzecz. Dlatego należy zapisać je małą literą.

5. Jak zapiszesz wyraz umieszczony w nawiasie w poszczególnych zdaniach? Wyjaśnij dlaczego.

- Śliwka (WĘGIERKA) jest owocem, z którego można przygotować smaczne powidła.
- Znajoma (WĘGIERKA) powiedziała mi, że słowo *kapusta* w jej języku brzmi podobnie jak w języku polskim.

6. Utwórz nazwy mieszkańców oraz mieszkanek podanych regionów, miast, wsi i dzielnic.

Przykład:

Kaszuby – Kaszub – Kaszubka

Podhale – ? – ?

Pomorze – ? – ?

Lublin – ? – ?

Gdynia – ? – ?

Zalipie – ? – ?

Dąbrowa – ? – ?

Ursynów – ? – ?

Wrzeszcz – ? – ?

7. Zapisz w zeszycie odpowiedzi na podane pytania.

- Jak się nazywa miejscowość, w której mieszkasz?
- Jak się nazywa stolica Twojego województwa?
- Do odwiedzenia których polskich miejscowości zachęcisz zagranicznych turystów?
- Jaki kraj chcesz odwiedzić?
- Jakim językiem mówią mieszkanki i mieszkańcy tego kraju?

Czas na podsumowanie

8. Odpowiedz na podane pytania.

- Jakie zasady pisowni wielką literą znasz po dzisiejszej lekcji?
- Które zadania pomogły Ci zapamiętać, kiedy stosować wielką literę?
- Co możesz zrobić, żeby utrwalić znajomość poznanych zasad?

Jak napisać plan wydarzeń?

Na lekcji:

- wyjaśnię, jak napisać plan wydarzeń,
- wymienię rodzaje planów,
- napiszę plan wydarzeń do tekstu.

Na dobry początek

Jak najlepiej zapamiętać treść opowiadania, legendy, lektury? Zapiszcie swoje propozycje na tablicy. Wybierzcie wspólnie najlepsze pomysły.

Kilka rad – przepis na dobry plan

- ☑ Wybierz z tekstu te wydarzenia, które są najważniejsze.
- ☑ Ułóż wydarzenia w planie po kolei, tak jak występują one w tekście.
- ☑ Przedstaw główne wydarzenia w punktach: 1. …, 2. …, 3. … .
- ☑ Pozostałe wydarzenia zapisz w podpunktach: a) …, b) …, c) … .
- ☑ Pisz zwięźle i krótko: podawaj tylko niezbędne informacje, rezygnuj z dodatkowych określeń.
- ☑ Unikaj powtarzania tych samych słów: stosuj wyrazy bliskoznaczne, np. *uczeń – chłopiec – dziecko*.
- ☑ Zapisuj punkty w planie zawsze w taki sam sposób:
  – stosuj tylko czasowniki, np. *Bracia <u>rozmawiają</u> o podróży*, ALBO
  – używaj tylko rzeczowników, które nazywają czynności, np. *<u>Rozmowa</u> braci o podróży*.

Przydatne słowa

Przykładowe czasowniki i utworzone od nich rzeczowniki

- przybyć – przybycie, spotkać – spotkanie, opowiadać – opowiadanie
- poszukiwać – poszukiwania, przygotować – przygotowanie, zjeść – zjedzenie
- wyjechać – wyjazd, podróżować – podróż, walczyć – walka, śnić – sen
- pomagać – pomoc, poślubić – ślub, pracować – praca, podarować – dar
- zwyciężać – zwycięstwo, gratulować – gratulacje, proponować – propozycja

Rodzaje planów wydarzeń

Plan ramowy

tylko najważniejsze wydarzenia podane w punktach

Ramowy plan wydarzeń do „Legendy o warszawskim Bazyliszku”

1. Strach mieszkańców miasta przed Bazyliszkiem.
2. Rozpacz Magdy z powodu zaginięcia brata.
3. Odmowa pomocy ze strony mieszkańców.
4. Samotna wyprawa Magdy do lochu.
5. Pokonanie potwora za pomocą lustra.
6. Uwolnienie skamieniałych ludzi i powrót brata.

Plan szczegółowy

główne wydarzenia ujęte w punktach

pozostałe wydarzenia podane w podpunktach

Szczegółowy plan wydarzeń do legendy „O Lechu, Czechu i Rusie”

1. Długa wędrówka trzech braci w poszukiwaniu nowych ziem.
2. Rozejście się Lecha, Czecha i Rusa w różne strony świata.
   a) Osiedlenie się Rusa na północy.
   b) Osiedlenie się Czecha na południu.
   c) Dalsza wędrówka najmłodszego z braci.
3. Zatrzymanie się Lecha i jego ludu na odpoczynek.
   a) Zachwyt nad pięknem odkrytej krainy.
   b) Decyzja Lecha o pozostaniu na żyznych ziemiach.
4. Wybór najlepszego miejsca pod budowę grodu.
   a) Dostrzeżenie orła krążącego nad wielkim dębem.
   b) Odkrycie orlego gniazda w koronie drzewa na polanie.
   c) Uznanie lotu ptaka za dobrą wróżbę.
5. Założenie nowej osady i powstanie państwa polskiego.
   a) Budowa grodu nazwanego Gnieznem.
   b) Biały orzeł w godle Polski.

Czas na ćwiczenia

1. Od podanych czasowników utwórz rzeczowniki.

Przykład: kłócić się – kłótnia

uciekać • śpiewać • wędrować • porwać • uratować
powracać • spacerować • powitać • poprosić

2. Zmień punkty w planie wydarzeń według wzoru. Zadanie wykonaj w zeszycie.

Wzór:
Uczniowie przyjeżdżają do Centrum Nauki Kopernik – Przyjazd uczniów do Centrum Nauki Kopernik.

1. Uczniowie przyjeżdżają do Centrum Nauki Kopernik.
2. Dzieci zwiedzają wystawę o tajemnicach nauki.
3. Dotykają eksponatów i przeprowadzają doświadczenia.
4. Biorą udział w warsztatach dla młodych naukowców i konstruktorów.
5. Po przerwie obiadowej uczniowie oglądają film o kosmosie w planetarium.
6. Odwiedzają sklep z gadżetami naukowymi.
7. Robią sobie pamiątkowe zdjęcia.
8. Grupa wraca do szkoły.

3. Przeczytaj uważnie tekst i uzupełnij podany plan wydarzeń.

Nasza rodzinna sesja zdjęciowa

Rodzice kupili w sklepie internetowym nowy aparat fotograficzny. Wszyscy na niego bardzo czekaliśmy. Następnego dnia kurier dostarczył paczkę do naszego domu. Z radością ją otworzyliśmy. Gdy tylko zobaczyliśmy aparat, postanowiliśmy wybrać się na spacer do pobliskiego parku.

W parku robiliśmy sobie zdjęcia do rodzinnego albumu. Pozowaliśmy wśród drzew i krzewów, na parkowych alejkach, nad stawem. Po powrocie do domu wspólnie oglądaliśmy fotografie na komputerze, śmiejąc się z najzabawniejszych ujęć. Wybraliśmy najładniejsze zdjęcia do wydruku, a potem pojechaliśmy do sklepu, żeby kupić do nich ozdobne ramki.

Kiedy już wszystko było gotowe, zawiesiłam razem z tatą nasze fotografie w salonie. Teraz pięknie zdobią ścianę i przypominają nam o miłym rodzinnym dniu.

1. Kupno aparatu fotograficznego w sklepie internetowym.
2. ___?___

3. Rodzinna wycieczka do parku.
4. ___?___
5. Wspólne oglądanie fotografii na komputerze.
6. ___?___
7. ___?___
8. ___?___

4. Ułóżcie w parach ramowy plan wydarzeń do opowiadania „Wakacyjna przygoda". Zdecydujcie, jak zapiszecie punkty – użyjcie czasowników lub rzeczowników nazywających czynności.

Wakacyjna przygoda

Pewnego letniego popołudnia Maja i Iga wybrały się na łąkę leżącą na drugim końcu wsi. Było to ulubione miejsce ich wakacyjnych zabaw. Siostry najpierw długo grały we frisbee, śmiejąc się i biegając po miękkiej trawie. Później urządziły wyścigi patyków w płytkim strumyku na skraju łąki. A kiedy powiał mocniejszy wiatr, uznały, że to najlepsza chwila, aby puścić latawiec, który wcześniej zbudowały razem z dziadkiem. Latawiec unosił się wysoko i pięknie tańczył na niebie.

Nagle niebo gwałtownie pociemniało, a wiatr stał się jeszcze silniejszy. W oddali rozległ się głuchy grzmot. Na ziemię spadły pierwsze, ciężkie krople deszczu, a po chwili rozpętała się prawdziwa burza.

Na szczęście Maja przypomniała sobie, że niedaleko stoi opuszczona drewniana stodoła. Dziewczynki natychmiast pobiegły w stronę budynku. Gdy wbiegły do środka, ulewa była już bardzo silna, a błyskawice raz po raz rozświetlały niebo.

Schowane w bezpiecznym miejscu, siostry czekały cierpliwie, aż burza przejdzie. Kiedy deszcz wreszcie ustał, a niebo się wypogodziło, ruszyły do domu – zmęczone, ale szczęśliwe, że nic złego im się nie stało.

5. Napisz w zeszycie szczegółowy plan wydarzeń do legendy o Piaście Kołodzieju.

Czas na podsumowanie

6. Odpowiedz na pytania.

- Czy łatwo jest napisać plan wydarzeń? Od czego to zależy?
- Czy wolisz zapisywać punkty w planie za pomocą czasowników, czy rzeczowników nazywających czynności? Dlaczego?
- W jakich sytuacjach przydaje się to, że potrafisz napisać plan wydarzeń?

IV. Podsumowanie

Rytm s. 156

to regularne powtarzanie się pewnych elementów w wierszu, na przykład ta sama liczba sylab w wersie tworzy rytm.

Elementy realistyczne w utworze s. 163

to sytuacje i postacie, które spotykamy w prawdziwym świecie, są prawdopodobne, na przykład spacer z psem.

Elementy fantastyczne w utworze s. 167

to sytuacje i postacie, które nie mogą się wydarzyć lub istnieć w prawdziwym świecie, na przykład spacer ze smokiem.

Legenda s. 167

- opowiada o przeszłości,
- wyjaśnia ważne wydarzenia historyczne, na przykład jak powstało państwo,
- występują w niej elementy realistyczne (na przykład Gniezno) oraz fantastyczne (na przykład Bazyliszek).

Czasownik s. 178, 181

- to część mowy, która nazywa czynności i stany,
- odpowiada na pytania: *co robi? co się z nim dzieje?*,
- odmienia się przez osoby (ja, ty, on, ona, ono, my, wy, oni, one), liczby (pojedynczą i mnogą) i czasy (przeszły, teraźniejszy, przyszły)
- ma formę osobową (gdy możemy określić, kto wykonuje czynność, na przykład *piszę*) oraz bezosobową – **bezokolicznik** (gdy nie możemy określić wykonawcy czynności, na przykład *pisać*).

Wielką literą piszemy s. 185

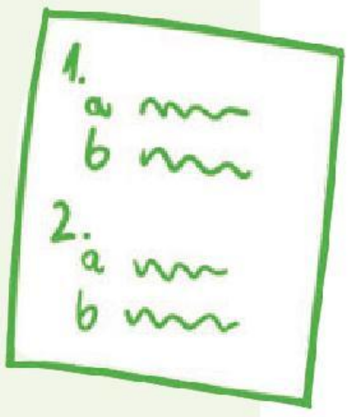
- nazwy państw, regionów, miast, dzielnic, wsi, na przykład *Hiszpania*, *Śląsk*, *Toruń*, *Żoliborz*, *Nowa Wieś*,
- nazwy ich mieszkańców, na przykład *Hiszpan*, *Ślązak*, *Torunianin*.

Uwaga! Przymiotniki utworzone od nazw państw, regionów, miast, dzielnic i wsi zapisujemy małymi literami, na przykład język ***hiszpański***, ***śląskie*** *zabytki*, ***toruńskie*** *pierniki*.

Plan wydarzeń s. 188

to najważniejsze wydarzenia z książki lub filmu zapisane w punktach. Wydarzenia muszą być przestawione w kolejności występowania.
Wyróżniamy:

- **plan ramowy** – obejmuje tylko najważniejsze wydarzenia,
- **plan szczegółowy** – zawiera główne i drobniejsze wydarzenia.

Zobacz też: Niezbędniki

IV. Sprawdź wiedzę i umiejętności

CZĘŚĆ 1

Przeczytaj tekst i wykonaj zadania.

Małgorzata Zaremba

Przepis na legendę – tropimy prawdę

Fragmenty

Pamiętacie legendę o Warsie i Sawie, groźnym Bazyliszku, złotej kaczce czy poznańskich koziołkach? Sądzę, że tak. Legenda, nazywana też podaniem, ma wiele cech wspólnych z baśnią. Bohaterowie legend (podobnie jak baśni) przeżywają niezwykłe przygody. Tu też występują przedziwne postacie i tajemnicze przedmioty. Zwierzęta, a nawet rzeki, mówią ludzkim głosem. Tu też dzieją się cuda. [...]

Wydarzenia opisane w legendach zwykle działy się dawno, dawno temu, jednak są i takie utwory, w których ściśle określono nie tylko czas, ale i miejsce wydarzeń. Wiąże się to z faktem, iż w legendzie, obok fantazji, zawsze jest troszkę prawdy. Tym prawdziwym elementem może być miejscowość, która rzeczywiście istnieje, stary ratusz, który przetrwał do dziś, bohater narodowy znany z historii bądź prawdziwe wydarzenia. Legenda łączy prawdę i zmyślenie. [...]

Każdy naród ma swoje legendy, a ich tematyka jest zróżnicowana; na przykład jedna z japońskich legend opowiada o piłce nożnej. Pierwszych legend nikt nie zapisywał. Były przekazywane ustnie. Ludzie, którzy je opowiadali, często pomijali pewne fakty, a inne dodawali. Dlatego nie dowiemy się już, jaka była pierwotna[1] wersja znanych dziś legend.

[1] *Pierwotny* – początkowy, taki, który istniał dawno temu.

Zadania

1. Ułóż po jednym pytaniu do każdego akapitu tekstu. Zadanie wykonaj w zeszycie.

2. Oceń prawdziwość podanych zdań odnoszących się do tekstu. Wybierz **P**, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo **F** – jeśli jest fałszywe.

1.	Z tekstu wynika, że w baśniach i legendach można dostrzec cechy wspólne.	**P**	**F**
2.	Z tekstu wynika, że tematyka legend poszczególnych państw jest różna.	**P**	**F**

3. Wyjaśnij, dlaczego nie znamy pierwotnych wersji legend.

4. Podaj tytuł znanej Ci legendy. Następnie uzasadnij dwoma przykładami, co świadczy o tym, że ten utwór jest legendą.

Tytuł legendy: ?

przykład 1: ?

przykład 2: ?

5. Bardzo często tematem legend są początki państw, miast, regionów czy wsi. Od podanych nazw miejsc utwórz nazwy ich mieszkańców. Zapisz w zeszycie poprawne formy.

Kraków – ? Mazowsze – ? Mokotów – ? Zalipie – ?

CZĘŚĆ 2

Przeczytaj tekst i wykonaj zadania.

Magdalena Grądzka

Jurata, królowa Bałtyku

Fragmenty

Przed wiekami, w niedostępnych głębinach Bałtyku wznosił się wspaniały bursztynowy pałac. Mieszkała w nim piękna i dobra królowa morza – Jurata.

Panowała nad wszystkimi morskimi stworzeniami, otaczając je najtroskliwszą opieką. Nikomu, nawet najmniejszemu ślimakowi, nie pozwoliła zrobić krzywdy. [...]

Pewnego dnia doniesiono Juracie, że jakiś młody rybak zarzuca w morze sieci i łowi ryby. Dobra królowa wybuchła wielkim gniewem. [...]

Wkrótce w przepięknej, bursztynowej łodzi płynęła po wodach Bałtyku władczyni morza, a w ślad za nią w wielkich muszlach podążały syreny. Ich czarodziejski śpiew niósł się ku lądowi.

Młody rybak właśnie rozwijał na brzegu swoje sieci. W pewnej chwili jego uszu dobiegły zniewalające dźwięki. Podniósł głowę i spojrzał w stronę morza. Na widok pięknej królowej zadrżało z zachwytu jego serce; uśmiechnął się do niej promiennie. I stało się coś, czego nie przewidziała Jurata. Opuścił ją cały gniew i pragnienie zemsty. Nie mogła wprost oderwać oczu od pięknego młodzieńca. I wtedy zrozumiała, że pokochała go całym sercem. [...]

– Jestem Jurata, królowa Bałtyku. Przypłynęłam, aby ukarać cię za to, że naruszyłeś spokój i prawa mego wodnego królestwa. Pokochałam cię od pierwszego wejrzenia. Przebaczę ci jednak, jeśli odwzajemnisz moją miłość.

Rybak spojrzał głęboko w zielone oczy królowej i odpowiedział:

– Wybacz mi, pani. I ja cię pokochałem. Będę ci wierny [...].

– Każdego wieczoru przypłynę zatem na spotkanie z tobą. Moje serce należy odtąd do ciebie – odrzekła Jurata.

Po tych słowach orszak znikł wśród morskich fal. [...]

Jurata dotrzymała słowa i co wieczór przybywała na spotkanie z rybakiem.

Niestety, ich szczęście nie trwało długo.

Władca burz, Perkun, nie darował Juracie, że pokochała człowieka.

Pewnej nocy cisnął gromem w jej bursztynowy pałac. Runęły z hukiem złociste ściany, grzebiąc dobrą królową.

Zemsta Perkuna dosięgła również rybaka: wzburzone fale morskie roztrzaskały jego łódź, a jego samego wir wciągnął aż na samo dno. Tam, przykuty do podwodnej skały, cierpi do dziś.

Ilekroć na Bałtyku rozszaleje się sztorm, wicher przynosi z głębin jęki nieszczęśliwego kochanka, a fale wyrzucają na brzeg kawałki bursztynu – szczątki wspaniałego pałacu pięknej Juraty.

Zadania

1. Oceń prawdziwość podanych zdań odnoszących się do legendy.
Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Według legendy syreny poinformowały Juratę o połowach na morzu.	**P**	**F**
2.	Według legendy rybak dobrowolnie odwzajemnił uczucie Juraty.	**P**	**F**

2. Które zdanie nie jest zgodne z treścią legendy? Wybierz właściwą odpowiedź spośród podanych.

Z tekstu wynika, że Jurata

A. troszczyła się o poddanych.
B. potrafiła okazać gniew.
C. pokochała człowieka.
D. wystraszyła rybaka.

3. Które z podanych sytuacji są fantastyczne, a które – realistyczne? Wpisz oznaczenia literowe poszczególnych informacji (A–E) w odpowiednie kolumny w tabeli.

A. Rybak zarzuca w morze sieci i łowi ryby.
B. W podwodnym bursztynowym zamku mieszka królowa Jurata.
C. Władca burz dokonuje zemsty na zakochanych.
D. Na Bałtyku może szaleć sztorm.
E. Odgłosy sztormu to jęki rybaka przykutego do podwodnej skały.

Sytuacje fantastyczne	Sytuacje realistyczne
?	?

4. Na podstawie legendy wyjaśnij, skąd się wzięły kawałki bursztynu na bałtyckich plażach.

5. Wypisz z ostatniego akapitu tekstu osobowe formy czasownika w czasie teraźniejszym. Określ ich osobę oraz liczbę, a następnie utwórz od każdego z nich bezokolicznik.

6. Ułóż i zapisz w zeszycie ramowy plan wydarzeń do legendy „Jurata, królowa Bałtyku".

V. Baśniowe krainy

Tomasz Sętowski, „Podróż do nieznanej krainy"

1. Dokończ zdania.

- Ta kraina przypomina mi...
- Najdziwniejszy przedmiot, który widzę, to...
- Gdyby można było się tam znaleźć, to...

2. Odszukaj na obrazie rzeczy i postacie, które mogą istnieć naprawdę, oraz takie, które są tylko wymyślone. Co zdecydowało o takim podziale?

3. Jakie trzy inne niezwykłe rzeczy pasowałyby do tego obrazu? Dlaczego akurat one?

4. Wymyśl nazwę dla tej krainy.

5. Jak myślisz, co ten obraz ma wspólnego z tytułem rozdziału?

6. Narysuj własną baśniową krainę. Wymyśl dla niej nazwę i przedstaw w niej trzy niezwykłe przedmioty lub stworzenia.

Poznajemy cechy baśni

Na lekcji:

- uporządkuję informacje na temat utworu,
- określę cechy bohaterów,
- ocenię zachowanie postaci,
- wskażę w utworze cechy baśni.

Na dobry początek

Wyobraź sobie, że na jeden dzień stajesz się dobrą wróżką lub dobrym czarodziejem. Wymień trzy rzeczy, które przy użyciu magii możesz zrobić dla bliskich osób.

Charles Perrault [czytaj: szarl pero]

Kopciuszek

Fragmenty
Tłumaczenie: Zofia Beszczyńska

Pewnego razu żył szlachcic, który ożenił się po raz drugi i poślubił kobietę najbardziej wyniosłą i pyszną, jaką kiedykolwiek widziano.

Miała ona dwie córki takiego samego usposobienia i podobne do niej we wszystkim.

Mąż, ze swej strony, miał córkę bezprzykładnej słodyczy i dobroci: zawdzięczała je swojej matce, najlepszej osobie na świecie.

Jeszcze zaślubiny nie dobiegły końca, a już macocha dała upust złości; nie mogła ścierpieć przymiotów[1] dziewczyny, które czyniły jej córki tym bardziej wstrętnymi.

[1] *Przymioty* – cechy uznawane za zalety.

Obarczyła ją najgorszymi zajęciami w domu: musiała ona myć naczynia i szorować schody, czyścić pokoje pani i panienek córek; spała zaś w najwyższej części domu, na strychu, na podłym sienniku, podczas gdy jej siostry miały pokoje z parkietami, najmodniejszymi łóżkami i lustrami, w których mogły się obejrzeć od stóp do głów.

Biedna dziewczyna znosiła wszystko cierpliwie, nie śmiąc poskarżyć się ojcu z obawy przed jego gniewem, żona bowiem zawładnęła nim bez reszty.

Po skończonej pracy szła odpocząć w kącie pieca, w popiele, aż wkrótce wyglądała jak okopcona, tak że w domu zaczęto wołać na nią Kocmołuch.

Młodsza z sióstr, nie tak źle wychowana jak starsza, nazywała ją Kopciuszkiem; a jednak Kopciuszek w swych łachmanach wciąż był sto razy piękniejszy od swych sióstr, mimo ich wspaniałych strojów.

Pewnego dnia królewski syn ogłosił bal, zapraszając nań wszystkich szlachetnie urodzonych. Nasze dwie panny również: były one znacznymi osobistościami w kraju. Uszczęśliwione, natychmiast zajęły się wybieraniem strojów i fryzur, w których najbardziej byłoby im do twarzy.

Nowa udręka dla Kopciuszka, który musiał prasować bieliznę i plisować[2] rękawy sióstr. One zaś mówiły tylko o tym, w co się ubiorą. [...]

Posłały po najlepszą fryzjerkę i modystkę, by sprawiła im szykowne kapelusiki, i zamówiły ozdoby od znakomitej artystki.

Zawołały Kopciuszka, by zasięgnąć jego rady, gdyż miał dobry gust. Doradzał im najlepiej, jak mógł, i zaofiarował się nawet, że ułoży im włosy, na co one chętnie przystały. Gdy je czesał, zaczęły pytać:

– A ciebie, Kopciuszku, nie uradowałoby pójście na bal?

– Niestety, panienki, żartujecie sobie ze mnie; nie jest to rzecz, która mi przystoi.

– Masz rację, na widok Kocmołucha na balu wszyscy pękaliby ze śmiechu!

Inna dziewczyna uczesałaby siostry na opak; lecz Kopciuszek miał dobre serce i ułożył im włosy doskonale.

Obie były tak pełne radości, że dwa dni nic nie jadły. Zerwały ponad tuzin[3] sznurówek od gorsetów[4], ściskając talie, by uczynić je węższymi, i ani na chwilę nie odchodziły od lustra.

Wreszcie nadszedł szczęśliwy dzień; siostry odjechały, a Kopciuszek odprowadzał je wzrokiem tak długo, jak mógł. Gdy znikły mu z oczu, wybuchnął płaczem.

– Co ci jest, moje dziecko? – spytała chrzestna matka dziewczyny, widząc ją zalaną łzami.

– Bardzo chciałabym... bardzo chciałabym... – Kopciuszek szlochał tak, że nie mógł dokończyć zdania.

[2] *Plisować* – układać, zaprasowywać fałdy na tkaninie.

[3] *Tuzin* – dwanaście sztuk.

[4] *Gorset* – część bielizny damskiej noszona, aby wysmuklić sylwetkę.

Chrzestna matka, która była wróżką, spytała:

– Bardzo chciałabyś pójść na bal, prawda?

– O tak, niestety – westchnęła dziewczyna. [...]

– Idź do ogrodu i przynieś mi dynię.

Dziewczyna natychmiast ścięła najpiękniejszy okaz, jaki znalazła, i zaniosła chrzestnej matce, nie mogąc odgadnąć, jak dynia miałaby jej pomóc w wyprawie na bal. Chrzestna matka wydrążyła owoc tak, że została tylko skorupa, i uderzyła ją różdżką, w jednej chwili zmieniając w piękną karocę, całą pozłacaną.

Następnie zajrzała do pułapki na myszy, gdzie znalazła sześć ruchliwych zwierzątek; poleciła Kopciuszkowi je uwolnić i każde po kolei uderzała różdżką, ono zaś natychmiast stawało się pięknym koniem, aż wszystkie utworzyły piękny zaprzęg z sześciu koni, mysioszaro-jabłkowitych[5]. Kłopotała się tylko, skąd weźmie stangreta[6].

– Pójdę zobaczyć, czy jest jakiś szczur w pułapce na szczury, zmienimy i jego – rzekł Kopciuszek.

– Masz rację – odparła matka chrzestna – idź i sprawdź.

Kopciuszek przyniósł pułapkę, były w niej trzy wielkie szczury. Wróżka wybrała jednego, który miał okazałą brodę, i dotykając różdżką, zmieniła w tęgiego stangreta o najpiękniejszych wąsach, jakie widziano. Następnie rzekła:

– Idź do ogrodu, za konwią[7] znajdziesz sześć jaszczurek, przynieś mi je.

Ledwie je dostała, uczyniła z nich sześciu lokajów[8] w szamerowanych[9] liberiach[10], oni zaś natychmiast wspięli się na tył karocy i stanęli tam nieruchomo, jakby przez całe życie nie robili nic innego. Wówczas wróżka rzekła Kopciuszkowi:

– A zatem masz już czym jechać na bal, nie cieszysz się?

– Tak, ale jakże tak pojadę, w tych łachmanach?

Matka chrzestna dotknęła ją różdżką i w tej samej chwili ubranie stało się suknią ze złota i srebra, całą obszytą klejnotami; następnie dała Kopciuszkowi parę szklanych pantofelków, najładniejszych na świecie.

Tak wystrojona dziewczyna wsiadła do powozu; jednakże matka chrzestna zaklęła ją na wszystko, by została na balu jedynie do północy, ostrzegając, że jeśli zabawi choć chwilę dłużej, jej karoca stanie się

[5] *Jabłkowity* – kolor sierści końskiej: siwy z ciemniejszymi plamami.

[6] *Stangret* – woźnica.

[7] *Konew* – naczynie do przenoszenia i przechowywania płynów. W narzędniku liczby pojedynczej przyjmuje formę *konwią*.

[8] *Lokaj* – służący.

[9] *Szamerowany* – obszyty ozdobnym sznurem.

[10] *Liberia* – specjalny ubiór służby.

znowu dynią, konie myszami, lokaje jaszczurkami, a ubranie wróci do pierwotnego kształtu.

Kopciuszek obiecał matce chrzestnej, że nie zapomni opuścić balu przed północą, i odjechał, nie posiadając się z radości.

Kadr z filmu Kopciuszek w reżyserii Kennetha Branagha [czytaj: keneta brana], 2015 rok.

Królewicz, któremu oznajmiono, że właśnie przybyła jakaś znamienita[11], nikomu nieznana księżniczka, pobiegł, by ją przywitać. Podał jej rękę, gdy wysiadała z karocy, i wprowadził do sali pełnej gości. Zapadła głęboka cisza; przerwano tańce, skrzypce przestały grać, z taką uwagą podziwiano nadzwyczajną urodę nieznajomej. Słychać było jedynie stłumiony szmer głosów:

– Ach, jakaż ona piękna!

Sam król, chociaż już stary, nie mógł oderwać od niej oczu i szeptem powtarzał królowej, że dawno nie widział równie pięknej i pełnej wdzięku osóbki.

Damy nie odrywały oczu od jej fryzury i sukni, by nazajutrz sprawić sobie podobne, jeśli tylko znalazłyby odpowiednio piękne tkaniny i dość zręcznych krawców.

Królewicz powiódł[12] Kopciuszka do najbardziej zaszczytnego miejsca przy stole, a następnie zaprosił do tańca. Dziewczyna tańczyła z takim wdziękiem, że podziwiano ją jeszcze bardziej. Wniesiono wspaniałe potrawy, lecz młody królewicz nie zjadł ani kęsa, tak zaprzątała go uroda dziewczyny. Ona zaś siadła obok swych sióstr; czyniła im tysiące grzeczności i dzieliła się pomarańczami i cytrynami, które ofiarował jej królewicz; bardzo je to zdumiało, gdyż zupełnie jej nie znały. Podczas gdy tak gawędziły, Kopciuszek usłyszał, jak wybiła jedenasta i trzy kwadranse: natychmiast skłonił się głęboko towarzystwu i odszedł najspieszniej, jak mógł.

Ledwie znalazł się w domu, pobiegł do matki chrzestnej i dziękując jej, wyznał, że bardzo chciałby pójść na bal również nazajutrz, ponieważ królewicz go zaprosił. Gdy opowiadał, co się działo na balu, do drzwi zapukały siostry; Kopciuszek poszedł im otworzyć.

[11] *Znamienity* – znakomity, przyciągający uwagę.

[12] *Powiódł (powieść kogoś)* – odprowadził, zaprowadził.

– Jakże długo was nie było! – rzekł, ziewając, trąc oczy i przeciągając się, jakby dopiero co się obudził, gdy tymczasem od kiedy się rozstały, nie miał ochoty na sen ani przez chwilę.

– Gdybyś poszła na bal – odparła jedna z sióstr – nie nudziłabyś się wcale: zjawiła się tam przepiękna księżniczka, najpiękniejsza, jaką kiedykolwiek widziano; czyniła nam tysiące grzeczności, częstowała pomarańczami i cytrynami.

Kopciuszek był w siódmym niebie; spytał o imię księżniczki, lecz one odparły, że nikt jej nie zna, że królewicz ogromnie się tym trapił[13] i że oddałby wszystkie skarby świata, by się dowiedzieć, kim ona jest. Kopciuszek uśmiechnął się i rzekł:

– Była więc aż tak piękna? [...] Może i ja mogłabym ją zobaczyć? Ach! Panienko Javotte [czytaj: żawot], pożycz mi żółtą suknię, którą nosisz na co dzień!

– Doprawdy? – odrzekła panienka Javotte. – Już się na to zgadzam! Pożyczyć suknię takiemu paskudnemu Kocmołuchowi? Musiałabym całkiem oszaleć.

Kopciuszek spodziewał się odmowy i bardzo się z niej ucieszył, czułby się bowiem ogromnie zakłopotany, gdyby siostra zechciała spełnić jego prośbę.

Nazajutrz obie siostry znów wybrały się na bal i Kopciuszek także, i to w jeszcze piękniejszym stroju niż poprzednio. Królewicz cały czas był obok i bez ustanku obsypywał dziewczynę słodkimi słówkami[14].

Nie nudziła się ani przez chwilę i całkiem zapomniała o przestrodze matki chrzestnej, tak że słysząc, jak zegar bije północ, sądziła, iż jest dopiero jedenasta; zaraz jednak zerwała się i uciekła, zwinna niczym łania.

Królewicz pobiegł za nią, lecz nie zdołał jej pochwycić. Ujrzał szklany pantofelek, który zgubiła, i podniósł go ostrożnie. Kopciuszek wrócił do domu mocno zdyszany, bez karocy, bez lokajów i w szkaradnych łachmanach; z całej wspaniałości został tylko szklany pantofelek, taki sam jak ten zgubiony. [...]

Gdy siostry wróciły do domu, Kopciuszek spytał, czy i tym razem dobrze się bawiły i czy piękna dama była tam także. Odparły, że tak; że jednak uciekła, nim wybiła północ, i to tak żwawo, iż zgubiła jeden ze swych szklanych pantofelków, najładniejszy na świecie, i że króle-

[13] *Trapić się* – martwić się.

[14] *Słodkie słówka* – miłe słowa, komplementy.

wicz go podniósł, a potem do końca balu nie spuszczał z niego oka: z pewnością był ogromnie zakochany w pięknej pannie, do której ów pantofelek należał.

Mówiły prawdę: po kilku dniach królewicz, przy dźwięku trąbki, ogłosił, iż poślubi tę, na której stopie pantofelek będzie leżał jak ulał. Najpierw mierzyły go księżniczki, potem hrabianki i wszystkie panny dworu, jednak na próżno.

Zaniesiono pantofelek do dwóch sióstr, które starały się, jak mogły, by wsunąć weń stopę, lecz żadnej się to nie udało.

Kopciuszek, patrząc na nie i poznając swój pantofelek, zawołał ze śmiechem:

– Niech spróbuję, czy na mnie nie będzie pasował!

Siostry zaczęły się śmiać i obrzucać ją szyderstwami.

Szlachcic, który przyniósł pantofelek, [...] oznajmił, że tak powinno być i że dostał rozkaz, by próby dokonały wszystkie panny. Poprosił dziewczynę, by usiadła, i zbliżając pantofelek do jej małej stopy, ujrzał, że wślizgnęła się weń bez trudu, a on leżał na niej jak odlany z wosku.

Zdumienie sióstr było ogromne, lecz wzrosło jeszcze bardziej, gdy Kopciuszek wyjął z kieszeni drugi pantofelek i wsunął go na drugą stopę.

W tej chwili zjawiła się matka chrzestna i dotykając różdżką łachmanów Kopciuszka, zmieniła je w suknię jeszcze cudowniejszą niż poprzednie.

Wówczas obie siostry rozpoznały w dziewczynie piękną damę widzianą na balu. Rzuciły się jej do nóg, błagając o przebaczenie za złe traktowanie, którym przysporzyły jej tyle cierpień.

Kopciuszek podniósł je i uściskał, zapewniając, że przebacza im z całego serca i prosi, by zawsze go kochały.

Wystrojoną pannę poprowadzono do młodego królewicza; uznał, że jest bardziej zachwycająca niż kiedykolwiek, i po kilku dniach ją poślubił.

Kopciuszek, który był równie dobry jak piękny, umieścił swe siostry w pałacu i jeszcze tego samego dnia wydał za dwóch znacznych dworzan.

Po przeczytaniu

1. Przerysuj tabelę do zeszytu i uzupełnij ją odpowiednimi informacjami na temat baśni o Kopciuszku.

W jakich miejscach dzieją się wydarzenia?	Kto uczestniczy w wydarzeniach?
..... ?	..... ? .....
Kto jest najważniejszą postacią?	**Co świadczy o tym, że jest to najważniejsza postać?**
..... ?	..... ? .....

2. Ułóżcie i zapiszcie w zeszytach ramowy plan wydarzeń do baśni „Kopciuszek".

3. Odszukaj w tekście odpowiedzi na podane pytania.

- Z czego wynikała niechęć macochy do przybranej córki?
- Dlaczego bohaterka nie powiedziała ojcu, że jest źle traktowana?
- Co sprawiło, że dziewczynę nazywano Kopciuszkiem?
- Dlaczego siostry chciały, aby Kopciuszek uczestniczył w ich przygotowaniach do balu?

4. Jacy są bohaterowie utworu? Dopasuj odpowiednie cechy do wymienionych postaci. Uzasadnij swoje wybory przykładami zachowań postaci.

1 Kopciuszek	A życzliwość, opiekuńczość
2 Siostry	B bezwzględność, surowość
3 Macocha	C uległość, bierność
4 Ojciec	D złośliwość, samolubność
5 Matka chrzestna	E dobroć, skromność

5. Wyobraź sobie, że Kopciuszek jest Twoją dobrą koleżanką, która opowiedziała Ci o złym traktowaniu jej przez rodzeństwo. Co doradzisz jej w takiej sytuacji?

6. Określcie, które z podanych wydarzeń przedstawionych w „Kopciuszku" są realistyczne, a które – fantastyczne. Następnie ustalcie, jaki wpływ na losy bohaterki miały wydarzenia fantastyczne.

praca w domu • zamiana dyni w karetę • wyczarowanie sukienki różdżką • bal w pałacu • rozmowy z królewiczem • zgubienie pantofelka

Wydarzenia realistyczne	Wydarzenia fantastyczne
?	?

Nowa wiadomość !

Baśń to opowieść, którą rozpoznasz po następujących cechach:

- opowiada o **niezwykłych bohaterach**, na przykład księżniczkach, wróżkach, smokach, rycerzach,
- przedstawia **fantastyczne wydarzenia**,
- rozgrywa się **w nieokreślonym czasie** (na przykład *Dawno, dawno temu...*, *Pewnego razu...*) i **nieokreślonym miejscu** (na przykład *Za siódmą górą, za siódmą rzeką...*),
- występują w niej **magiczne przedmioty**,
- ukazuje **zwycięstwo dobra nad złem**,
- zawiera **pouczenie** (pokazuje, jak warto postępować),
- zazwyczaj ma **szczęśliwe zakończenie**.

7. Wymień cechy baśni, które dostrzegasz w „Kopciuszku".

8. Wybierz jedno z podanych zdań i je uzupełnij.

Podczas omawiania baśni skupiliśmy się na ___?___ , ale powinniśmy także pamiętać o ___?___ .

Podczas omawiania baśni skupiliśmy się na ___?___ , ale warto także ___?___ .

9. Które zachowania Kopciuszka nadal są godne naśladowania, a które budzą wątpliwości?

Czas na podsumowanie

10. Odpowiedz na pytania.

- Po czym rozpoznasz baśń?
- Z jakimi wnioskami kończysz lekcję?

O czarze, który prysł

Na lekcji:

- nazwę emocje bohaterów,
- wskażę w tekście monolog i dialog,
- porównam różne utwory,
- przeczytam tekst tak, aby oddać jego nastrój.

Na dobry początek

Jakie postacie książkowe lub filmowe wzbudzają w Was większą sympatię i zainteresowanie: idealne czy takie, które mają też wady? Uzasadnijcie swoje zdanie.

Wanda Chotomska

Kopciuszek

AKT[1] I

Kopciuszek przebiera groch i jęczy:

KOPCIUSZEK

– Och! Och! Och!
Za chwilę serce pęknie mi z żalu,
bo moje siostry tańczą na balu,
a ja, sierota, groch łuskać muszę,
o, biedny, biedny ze mnie Kopciuszek!

AKT II

Zjawia się Dobra Wróżka i mówi do Kopciuszka:

WRÓŻKA

– Aby ci serce nie pękło z żalu
i ty zatańczysz dzisiaj na balu.
Zjawiam się w roli pocieszycielki,
przynoszę suknię i pantofelki.

KOPCIUSZEK

– A gdzie pończochy są dla Kopciuszka?

[1] *Akt* – część utworu przeznaczonego do wystawienia na scenie. Można powiedzieć, że akt przypomina rozdział w książce.

WRÓŻKA

– Pójdziesz bez pończoch... –

Odrzekła Wróżka.

AKT III

Kopciuszek tańczy na balu z Księciem, wybija północ i w tym momencie z nóżki Kopciuszka spada pantofel... Tu się zanosi na katastrofę, bowiem Kopciuszek, co stwierdzam z żalem, nie umył sobie nóg przed tym balem. Przeto[2]*, ujrzawszy niemytą piętę, Książę wygłasza morał*[3] *ze wstrętem:*

KSIĄŻĘ

– Nie pomoże dobra wróżka,
gdy u panny brudna nóżka!

[2] *Przeto* – tak więc.

[3] *Morał* – pouczenie wynikające z tekstu.

Po przeczytaniu

1. Odpowiedz na pytania dotyczące „Kopciuszka" Wandy Chotomskiej.

- Z jakich części składa się tekst?
- Jaką funkcję pełni tekst zapisany kursywą? Co ułatwia czytelnikowi?
- Którzy bohaterowie wypowiadają się w utworze?
- Które słowa z tekstu wydają Ci się najważniejsze?

2. Ułóżcie podane wydarzenia we właściwej kolejności. Następnie dopasujcie do nich emotikony, które najlepiej obrazują emocje Kopciuszka. Uzasadnijcie swoje wybory.

Wygłoszenie morału przez Księcia.

Pojawienie się Wróżki.

Taniec na balu.

Zgubienie pantofelka o północy.

Przebieranie grochu.

Ujrzenie brudnej pięty Kopciuszka przez Księcia.

3. Ustalcie, czym różni się bohaterka „Kopciuszka" Wandy Chotomskiej od bohaterki baśni Charles'a Perraulta. Która z tych postaci wydaje się Wam bardziej prawdziwa? Dlaczego?

4. Jaka nauka płynie z wypowiedzi Księcia? Jakimi innymi słowami można by ją wyrazić?

5. Którymi słowami opiszesz utwór Wandy Chotomskiej? Uzasadnij swoje zdanie.

smutny • żartobliwy • poważny • humorystyczny
katastroficzny • przygnębiający

6. Przeczytajcie tekst z podziałem na role, tak aby oddać jego charakter.

7. Określ, która część tekstu „Kopciuszek" Wandy Chotomskiej jest rozmową między bohaterami, a która stanowi dłuższą wypowiedź postaci skierowaną do siebie.

Nowa wiadomość !

- **Dialog** to rozmowa co najmniej dwóch osób na określony temat.
- **Monolog** to dłuższa wypowiedź jednej osoby, w której mówi ona do samej siebie lub do milczącego odbiorcy.

8. Napiszcie w parach krótki zabawny monolog, który Kopciuszek z utworu Wandy Chotomskiej mógłby wygłosić po słowach Księcia. Tekst nie musi się rymować.

9. Baśń o Kopciuszku jest bardzo popularna. Co sądzisz o wykorzystaniu nawiązania do tego utworu, aby skłonić uczniów do zmiany obuwia? Uzasadnij swoje zdanie.

10. Przyjrzyj się plakatowi teatralnemu i odpowiedz na pytania.

- Jakie informacje zamieszczono na plakacie?
- Jakie informacje pominięto?
- W jaki sposób plakat nawiązuje do treści baśni?

Czas na podsumowanie

11. Odpowiedz na pytania.

- Po czym rozpoznasz dialog i monolog?
- Do czego może się przydać znajomość popularnych utworów literackich takich jak baśń o Kopciuszku?
- Które zadanie było dla Ciebie największym wyzwaniem? Dlaczego?

Szansa na lepsze życie

Na lekcji:

- nazwę cechy i postawy bohaterów,
- określę funkcję opisów w utworze,
- wyjaśnię przesłanie baśni,
- porównam poznane baśnie.

Na dobry początek

Porozmawiajcie o tym, jak rozumiecie słowa: *Apetyt rośnie w miarę jedzenia*.

Jacob [czytaj: jakob] i Wilhelm Grimm

O rybaku i jego żonie

Fragmenty
Tłumaczenie: Emilia Bielicka, Marceli Tarnowski

Żył sobie pewien rybak ze swą żoną; mieszkali w małej lepiance[1] nad samym morzem. Co dzień siadał rybak na brzegu, zapuszczał wędkę i łowił, a łowił.

Pewnego razu siedział tak długo, długo, wpatrując się w przezroczystą wodę, aż wreszcie coś szarpnęło wędką, a kiedy ją wyciągnął, ujrzał dużą złotą rybkę, zawieszoną na haczyku. Ryba przemówiła do niego ludzkim głosem:

– Dobry człowieku, wpuść mnie do wody, nie jestem ja zwykłą rybą, lecz zaczarowanym księciem. Cóż ci przyjdzie z tego, że mnie zabijesz? Na pewno ci nie będę smakowała; wpuść mnie lepiej do wody i pozwól mi odpłynąć.

– No, już dobrze, dobrze – rzekł rybak – przecież rybie, która mówi ludzkim głosem, i tak pozwoliłbym odpłynąć.

To mówiąc wpuścił rybkę do morza, ona zaś poszła na dno [...]. A rybak udał się z pustym koszem do swojej żony.

– Cóż to? – zawołała rybaczka [...] – nic dzisiaj nie złowiłeś?

– Nic – odparł rybak – złapałem tylko jedną złotą rybkę, ale powiedziała mi, że jest zaczarowanym księciem, więc wpuściłem ją z powrotem do wody.

[1] *Lepianka* – chata ulepiona z gliny.

– I niczego nie zażądałeś od niej w nagrodę? – rzekła kobieta.

– Nie – odparł mąż – czegóż miałem od niej żądać?

– Ach – zawołała żona – przecież to okropne mieszkać w takiej lepiance, [...]; trzeba było poprosić rybkę o porządną chatę. Idź jeszcze raz nad brzeg morza i zawołaj ją; powiedz jej, że żądasz w nagrodę porządnej chaty, a na pewno ją dostaniemy.

– Ech – odparł mąż – nie mam tam po co chodzić.

– Jak to – powiedziała żona – przecież darowałeś jej życie, na pewno zrobi to dla ciebie. Masz w tej chwili tam pójść!

Nie chcąc się kłócić z żoną, rybak, acz niechętnie, **udał się jednak na brzeg morza, które było teraz pociemniałe i zamącone**, i zawołał:

– Złota rybko, złota rybko,
Usłysz, usłysz me wołanie,
Żona moja mnie przysyła,
Byś spełniła jej żądanie!

Do brzegu przypłynęła złota rybka i zapytała:

– A czegóż to żąda twoja żona?

– Ach – odparł rybak – nie podoba jej się nasza lepianka i chce, żebyś w nagrodę za darowanie ci życia dała nam nową chatę.

– Wracaj do domu – rzekła rybka – już ją macie.

Kiedy rybak wrócił do domu, ujrzał na miejscu starej lepianki piękną chatę, a przed drzwiami swoją żonę siedzącą na ławeczce.

– No, chodź i obejrzyj wszystko, czyż tak nie jest lepiej? – rzekła rybaczka, wprowadzając męża do chaty.

Była tam mała sionka i schludna izdebka, i komora, gdzie każdy miał swoje łóżko, i kuchnia, i spiżarnia, i mnóstwo najpotrzebniejszych i pięknie poustawianych naczyń [...].

– Widzisz – rzekła żona – podoba ci się?

– O, tak – odparł mąż – no, ale teraz będziemy już żyli w zadowoleniu i spokoju.

– O tym jeszcze pomówimy – rzekła żona.

Potem zjedli kolację i udali się na spoczynek.

Tak trwało przez tydzień, a może dwa tygodnie, aż pewnego dnia rzekła rybaczka:

– Słuchaj, mój mężu, ta chata jest stanowczo za mała, i ogród, i podwórko, wszystko jest za małe; mogła nam ta ryba podarować większy dom. [...] Idź i zażądaj pięknego zamku.

– Ach, żono – zawołał rybak – przecież ta chata jest dość duża i piękna, cóż my będziemy robili w zamku!

– Nie gadaj tyle – ofuknęła[2] go żona – idź tylko do ryby [...].

– Nie, żono – odparł rybak – dostaliśmy już tak piękną chatę i nie powinniśmy więcej niczego żądać, zobaczysz, że to rozgniewa rybę.

– Ależ, co ty mówisz – zawołała żona – to jej nie sprawi żadnej trudności i chętnie to uczyni! Idź już wreszcie.

Biedny rybak nie chciał iść, gdyż wiedział, że nie godzi się tak postępować; ale cóż miał począć, przygnębiony i smutny poszedł na brzeg morza.

Tym razem woda była jeszcze ciemniejsza i mętniejsza, ale powierzchnia była wciąż spokojna. Rybak stanął nad brzegiem i zawołał:

– Złota rybko, złota rybko,
Usłysz, usłysz me wołanie,
Żona moja mnie przysyła,
Byś spełniła jej żądanie!

– Czegóż ona znowu żąda? – zapytała rybka.

– Ach – rzekł rybak przygnębiony – żona moja chce mieszkać w dużym, murowanym zamku.

– No, idź – rzekła ryba – spotkasz ją przed zamkiem.

Rybak udał się do domu, lecz jakież było jego zdumienie, kiedy zamiast chaty ujrzał wspaniały zamek, a na schodach stała jego żona.

– Chodź i obejrzyj wszystko – zawołała.

Weszli najpierw do wielkiego przedpokoju o marmurowej posadzce, na ich spotkanie wybiegła cała gromada służby, która otwierała przed nimi ciężkie drzwi dalszych komnat o lśniących ścianach, obi-

[2] *Ofuknęła* – gniewnie wyraziła niezadowolenie.

tych wspaniałymi tapetami, były tam złote krzesła i stoły, z sufitów zwisały kryształowe żyrandole, a podłogi wyłożone były dywanami; wszystkie stoły zaś uginały się od przedniego jadła i najlepszych win. [...]

– No – rzekła rybaczka – czyż to nie piękne?

– O tak – odparł mąż – ale niech już tak zostanie [...].

– O tym jeszcze pomówimy – rzekła żona [...].

Następnego dnia żona pierwsza się obudziła. Był już jasny dzień, a przez ogromne okna komnaty widać było piękny widok, roztaczający się dokoła zamku. Rybak jeszcze smacznie spał, kiedy żona zaczęła go budzić, wołając:

– Mężu, spójrz przez okno! Co za piękna okolica! Czyż nie moglibyśmy być królami tego cudnego kraju? Idź do złotej rybki, powiedz jej, że chcemy być królami tego kraju.

– Ach, żono – zawołał rybak – cóż znowu! Kiedy ja wcale nie chcę być królem!

– Co tam – rzekła żona – jeśli ty nie chcesz być królem, to ja nim będę. [...]

– Ach, kobieto – rzekł rybak – przecież ja nie mogę jej powiedzieć, że ty chcesz być królem.

– Dlaczego? – zapytała żona – idź i zrób, co ci kazałam.

Chcąc nie chcąc, musiał rybak iść, chociaż wiedział, że to jest niesłuszne.

Kiedy przyszedł nad morze, było ono strasznie wzburzone, szarawoczarne fale, cuchnące zgnilizną, uderzały o brzeg. Rybak stanął u brzegu i zawołał:

– Złota rybko, złota rybko,
Usłysz, usłysz me wołanie,
Żona moja mnie przysyła,
Byś spełniła jej żądanie!

– Czegóż ona znowu chce? – zapytała rybka.

– Ach – westchnął rybak – chce być królem.

– Idź do domu – rzekła rybka – już nim jest.

Kiedy rybak przybył do zamku, zobaczył, że jest on teraz znacznie większy, z wysoką wieżą i otoczony warownym murem; przed wrotami stała warta, a na dziedzińcu kręciło się mnóstwo żołnierzy w ciężkich zbrojach. [...] W wielkiej sali tronowej zebrany był cały dwór, a żona jego siedziała na wysokim tronie ze złota i brylantów. Na głowie miała dużą złotą koronę, a w ręku berło, wysadzane drogocennymi kamieniami [...].

I zapytał rybak swej żony:

– Ach, więc naprawdę jesteś królem?

– Tak – odparła kobieta – otóż jestem królem.

Długo się jej rybak przyglądał, a wreszcie rzekł:

– Ach, żono, jakie to piękne i wspaniałe, że jesteś królem. No, już teraz niczego więcej żądać nie możemy.

– O nie – rzekła kobieta – już mi się znudziło być królem, chcę być cesarzem.

– Ach, żono – zawołał rybak – co też ty wygadujesz, chcesz być cesarzem?

– Mężu, rozkazuję ci, abyś poszedł do rybki i powiedział jej, że chcę być cesarzem – rzekła kobieta.

– Ach, żono – zawołał rybak – przecież tego ryba zrobić nie może i ja nie mogę jej tego rozkazać; cesarz jest jeden na całe państwo i rządzi wszystkimi królestwami [...].

– Co? – zawołała groźnie kobieta – ja jestem królem, a ty tylko moim mężem, masz w tej chwili usłuchać mego rozkazu. [...]

I musiał biedny rybak usłuchać rozkazu, choć wiedział, że to jest niesłuszne i bezwstydne i że rybie się to wszystko wreszcie znudzi, wtedy będzie źle.

Kiedy przybył nad morze, było ono wzburzone i zupełnie czarne, straszne bałwany biły o brzeg, a rybaka aż lęk zdjął. Stanął na brzegu i zawołał:

– Złota rybko, złota rybko,
Usłysz, usłysz me wołanie,
Żona moja mnie przysyła,
Byś spełniła jej żądanie!

– Czegóż ona jeszcze chce? – zapytała rybka.

Przydatne słowa

Arogancki
mówimy o kimś, kto zachowuje się wyniośle i lekceważąco wobec innych.

Przykład użycia:
Chłopiec zachowywał się arogancko wobec kolegów, bo uważał się za lepszego od innych.

– Ach – westchnął rybak – moja żona chce być cesarzem.

– Idź do niej, już nim jest – odparła rybka.

Kiedy rybak przybył przed zamek, ujrzał zdumiony, że jest on jeszcze większy i potężniejszy, cały ze lśniącego białego marmuru, ozdobiony alabastrowymi[3] posągami i złotymi ornamentami. Przed zamkiem maszerowało wojsko, dmąc w wielkie trąby i uderzając w bębny. Na dziedzińcu uwijali się książęta, hrabiowie i baronowie, pełniąc funkcje służby. Otworzyli przed nim drzwi ze złota i wprowadzili go do sali tronowej. Tam ujrzał swoją żonę na tronie z jednej bryły złota, wysokości sześciu metrów. Na głowie miała wspaniałą złotą koronę, wysadzaną brylantami i szmaragdami, w jednej ręce dzierżyła berło, a w drugiej jabłko jako znak władzy cesarskiej. [...]

Długo przyglądał się temu wszystkiemu rybak, a wreszcie rzekł:

– Ach, żono, czy to nie dziwne, że jesteś cesarzem?

– No, no – rzekła żona – cóż w tym dziwnego? Ale teraz chcę być papieżem; idź do ryby i powiedz jej to!

– Ach, żono – zawołał rybak – co ty wygadujesz! Przecież ty nie możesz być papieżem. Papież jest jeden na cały świat [...].

– Mężu – zawołała żona – nie sprzeciwiaj się moim rozkazom, bo się to może źle skończyć! [...]

– Na litość boską – zawołał rybak – przecież to szaleństwo, żono, papieżem to już na pewno nie będziesz.

– Głupi jesteś – rzekła na to kobieta – jestem cesarzem, więc mogę być i papieżem, nie zwlekaj dłużej i idź [...].

Rybak nie mógł na to nic poradzić, musiał iść, choć drżał ze strachu, gdyż **niebo zaciągnęło się chmurami, aż się ściemniło. Wicher dął tak silnie, że z drzew poopadały liście, a morze było tak wzburzone, że wywracało łodzie rybackie**. Tylko na samym środku nieba widać było skrawek błękitu. Drżąc na całym ciele, stanął rybak na brzegu morza i zawołał:

– Złota rybko, złota rybko,
Usłysz, usłysz me wołanie,
Żona moja mnie przysyła,
Byś spełniła jej żądanie!

– No i cóż ona jeszcze chce? – zapytała rybka.

[3] *Alabastrowy* – z alabastru, czyli białego kamienia służącego do wyrobu drogich ozdobnych przedmiotów.

– Ach – westchnął mąż – chce być papieżem.

– Wróć do niej – rzekła ryba – już nim jest.

Kiedy rybak wrócił do żony, ujrzał jakby wielki kościół otoczony pałacami. Przecisnął się przez tysięczny tłum i wszedł do wnętrza jarzącego się tysiącem świateł. Tam ujrzał swoją żonę w złotych szatach. Siedziała na jeszcze wyższym tronie, a na głowie miała trzy złote korony, [...] wszyscy królowie i cesarze padali przed jego żoną na kolana i całowali jej pantofel.

Stanął rybak zdumiony przed swoją żoną i mrużąc oczy od bijącego weń blasku, zawołał:

– Ach, żono, jakie to wszystko jest piękne i wspaniałe!

Ale ona siedziała sztywno i nieruchomo jak pień i nic nie odpowiadała. Zbliżył się więc do niej i rzekł:

– Żono, teraz już chyba jesteś zadowolona, jesteś papieżem, nie ma już wyższej władzy na świecie i czymś wyższym już nie możesz być.

– O tym jeszcze pomyślę – rzekła kobieta.

Potem udali się na spoczynek, ale ona nie mogła zasnąć, gdyż ciągle myślała o tym, czym by się tu jeszcze stać.

Rybak spał smacznie, bo zmęczył się tego dnia bardzo, ale żona jego wciąż przewracała się z boku na bok, gdyż nie mogła wymyślić, czym by się jeszcze mogła stać. Aż nastał świt [...].

Kiedy kobieta ujrzała słońce, pomyślała sobie: „Czyż nie mogłabym rządzić całym światem, i słońcem, i księżycem?".

– Mężu – zawołała nagle, szturchnąwszy go łokciem w bok – wstań, idź do ryby i powiedz jej, że chcę mieć władzę jak sam Pan Bóg.

Rybak był jeszcze na wpół zaspany, ale tak bardzo się przeraził, słysząc te słowa, że wypadł z łóżka. Myślał jednak, że się przesłyszał, przecierając oczy, zapytał jeszcze raz:

– Ach, żono, coś ty powiedziała?

– Mężu – rzekła kobieta – nie będę miała chwili spokoju, dopóki nie będę mogła rozkazywać słońcu i księżycowi! [...]

Patrzała przy tym na niego tak groźnym wzrokiem, że go dreszcz przejął.

– Ach, żono – zawołał i padł przed nią na kolana – tego ryba już nie potrafi zrobić, papieża mogła jeszcze z ciebie zrobić, ale Boga to już na pewno nie; błagam cię, zostań tym, czym jesteś.

Wtedy kobieta wpadła w wielką wściekłość [...] i krzyknęła:

– W tej chwili mi się stąd wynoś i nie waż się nie spełnić mego rozkazu! [...]

Na dworze była taka straszna nawałnica, że biedny rybak nie mógł się utrzymać na nogach. [...] Na morzu biły czarne bałwany, wielkie jak wieża lub góra, a wierzchołki ich pokryte były białą pianą. Stanął rybak nad brzegiem i zaczął wołać na całe gardło [...]:

– Złota rybko, złota rybko,
Usłysz, usłysz me wołanie,
Żona moja mnie przysyła,
Byś spełniła jej żądanie!

– No, a czegóż ona teraz chce? – zapytała rybka.

– Ach – jęknął rybak – chce być samym Panem Bogiem.

– Idź do niej – rzekła rybka – siedzi już z powrotem w starej lepiance.

I oboje mieszkają tam jeszcze po dziś dzień.

Po przeczytaniu

1. Odpowiedz na pytania dotyczące baśni „O rybaku i jego żonie".

- W jakich miejscach dzieją się wydarzenia?
- Kto w nich uczestniczy?
- Jakie słowa powtarzają się w baśni? Czemu to za każdym razem służy?

2. Co niezwykłego przytrafiło się rybakowi podczas połowu? Jak bohater postąpił w tej sytuacji?

3. Wyszukajcie w tekście informacje o kolejnych żądaniach rybaczki wobec rybki i o tym, jak na nie odpowiadała przyroda.

Żądania rybaczki	Odpowiedzi przyrody
?	?

4. Jaki jest rybak, jaka jest jego żona? Przyporządkuj postaciom podane cechy. Uzasadnij wybory przykładami zachowań bohaterów.

uległość • niecierpliwość • cierpliwość • niepohamowanie
poczciwość • kapryśność • skromność • egoizm • dobrotliwość
zuchwałość • pokora • niewdzięczność • potulność • niezadowolenie

5. Bohaterowie zyskali szansę na poprawę życia i ją stracili. Które ich cechy przyczyniły się do tego? Porozmawiajcie o tym w klasie.

Cechy rybaka, dzięki którym zyskał szansę na poprawę życia.

Cechy rybaczki, które zadecydowały o utracie szansy na poprawę życia.

Cechy rybaka, które przyczyniły się do zmarnowania szansy.

6. Wyobraź sobie, że rybak i rybaczka dostają drugą szansę od złotej rybki i mogą prosić o spełnienie jednego życzenia. Co im doradzisz?

7. W baśni o rybaku i jego żonie jest wiele opisów dotyczących przyrody oraz darów ofiarowanych przez rybkę. Jak myślisz, czemu one służą?

8. Oceń, czy historia rybaka i jego żony potwierdza, że do szczęścia potrzebne jest posiadanie upragnionych rzeczy. Uzasadnij swoje stanowisko.

9. Które z podanych powiedzeń jest zgodne z przesłaniem baśni? Wybierz właściwą odpowiedź spośród podanych.

A. Wszędzie dobrze, ale w domu najlepiej.

B. Nie samym chlebem żyje człowiek.

C. Daj palec, a weźmie całą rękę.

D. Co za dużo, to niezdrowo.

10. Porównaj baśń „O rybaku i jego żonie" z baśnią „Kopciuszek". Odpowiedz na podane pytania.

- Do której postaci z „Kopciuszka" podobna jest rybka? Na czym polega to podobieństwo?
- W czym codzienne życie rybaka z rybaczką było podobne do życia Kopciuszka z siostrami?
- Jaka jest różnica w zakończeniu historii rybaczki i zakończeniu historii sióstr Kopciuszka?

Czas na podsumowanie

11. Dokończ zdania.

- Baśń „O rybaku i jego żonie" pokazała mi, że ____?____ .
- Dzięki baśniom można ____?____ .

Prawda czy pozory?

Na lekcji:

- uporządkuję informacje o baśni,
- określę cechy bohaterów,
- nazwę emocje cesarza i ocenię jego zachowanie.

Na dobry początek

W jakich sytuacjach zdarza się, że ludzie nie mówią prawdy? Z czego to najczęściej wynika? Porozmawiajcie o tym w klasie.

Hans Christian Andersen

Tłumaczenie: Bogusława Sochańska
Fragmenty

Nowe szaty cesarza

Dawno temu żył sobie pewien cesarz, który tak kochał nowe piękne szaty, że wszystkie pieniądze wydawał na stroje. Nie obchodzili go żołnierze, nie obchodził go teatr, nie dbał o wycieczki do lasu, a jeśli, to tylko po to, by się pokazać w nowych szatach. Na każdą godzinę dnia miał inne ubranie, i tak jak o królu często się mówi, że jest na posiedzeniu rady, tak o nim zawsze mówiono: „Cesarz jest w garderobie".

W wielkim mieście, gdzie żył, było bardzo wesoło, codziennie przyjeżdżało wielu cudzoziemców, a pewnego dnia zjawili się dwaj oszuści; podawali się za tkaczy i mówili, że potrafią utkać najpiękniejsze tkaniny, jakie tylko sobie można wyobrazić. Wyjątkowej urody miały być nie tylko kolory i wzór, ale co więcej, uszyte z nich szaty wyróżniały się podobno tą przedziwną cechą, że były niewidzialne dla każdego, kto nie nadaje się na swoje stanowisko albo jest niewybaczalnie głupi.

„To jakieś cudowne szaty – pomyślał cesarz. – Nosząc je, mógłbym się dowiedzieć, który z moich urzędników nie nadaje się na swoje stanowisko, będę mógł odróżnić mądrych od głupich. O tak, niech mi natychmiast utkają tę tkaninę!". I dał oszustom do ręki mnóstwo pieniędzy, żeby zaczęli pracę.

Oszuści ustawili krosna[1] i udawali, że pracują, ale na krosnach nie było nic a nic. Bez drgnienia oka[2] zażądali najcieńszego jedwabiu i najwspanialszego złota, schowali je do swojego worka i pracowali na pustych krosnach, i to długo w noc.

„Chciałbym już wiedzieć, jak się posuwa praca nad tkaniną" – pomyślał cesarz, ale po prawdzie czuł niepokój w sercu na myśl, że nie będzie jej widział ten, kto głupi lub kto nie nadaje się na swoje stanowisko. Uznał co prawda, że chyba nie musi się bać o samego siebie, jednak wpierw wyśle kogoś, kto zobaczy, jak się sprawy mają. Wszyscy w całym mieście wiedzieli, jak cudowną moc ma tkanina, i wszyscy gorąco pragnęli zobaczyć, jak nieudolny[3] albo głupi jest ich sąsiad.

„Poślę tam mojego starego, uczciwego ministra – pomyślał cesarz. – On najlepiej oceni, jak wygląda tkanina, bo jest rozumny, i nikt lepiej niż on nie nadaje się na swój urząd".

Stary, poczciwy minister wszedł do sali, w której oszuści pracowali przy pustych krosnach. „Niech Bóg broni! – pomyślał, szeroko otwierając oczy. – Ależ ja nic nie widzę!". Lecz nie powiedział ani słowa.

Oszuści uprzejmie prosili, by podszedł bliżej, i zapytali, czy nie są-dzi, że piękne są wzór i kolory. Wskazali na puste krosna, a biedny, stary minister szeroko otwierał oczy, ale nic nie mógł wypatrzyć, bo nic tam nie było. „Panie Boże – pomyślał – czyżbym był głupi? Nigdy bym w to nie uwierzył... Nikt nie może się o tym dowiedzieć! Czyżbym się nie nadawał na swoje stanowisko? Nie, nie mogę przyznać, że nic nie widzę".

– No, nic pan nie mówi – zagadnął jeden z tkaczy.

– O, śliczne! Przeurocze! – powiedział stary minister i popatrzył przez okulary. – Ten wzór, te kolory! Tak, powiem cesarzowi, że tkanina nadzwyczaj mi się podoba.

– Aaa, to nas cieszy – powiedzieli tkacze i opowiadali o kolorach i o osobliwym wzorze.

Stary minister słuchał uważnie, żeby móc wszystko powtórzyć, gdy wróci do cesarza. I tak też zrobił. [...]

Wkrótce cesarz posłał innego uczciwego urzędnika, żeby zobaczył, jak posuwa się praca, i sprawdził, czy tkanina wnet będzie gotowa. Poszło mu tak samo jak ministrowi: patrzył i patrzył, ale ponieważ poza pustymi krosnami nie było nic, niczego nie mógł wypatrzyć. [...]

[1] *Krosno* – urządzenie do wytwarzania tkanin.

[2] *Bez drgnienia oka* – bez najmniejszego wahania.

[3] *Nieudolny* – niedający sobie z czymś rady; taki, któremu się rzeczy nie udają.

„Głupi nie jestem – pomyślał urzędnik – więc czyżbym się nie nadawał na swoje stanowisko? A to historia! Nie mogę niczego dać po sobie poznać!" – I zaczął wychwalać tkaninę, której nie widział, i zapewniał oszustów, że cieszą go piękne kolory i wspaniały wzór.

– Jest przeurocza! – powiedział cesarzowi. [...]

Wreszcie cesarz sam chciał ją zobaczyć, jeszcze na krosnach. Z całą świtą starannie dobranych osób, w tym z dwoma starymi, poczciwymi urzędnikami, którzy już wcześniej tam byli, poszedł do przebiegłych oszustów [...]

– O, to jest magnifique [czytaj: manifik]![4] – powiedzieli obaj poczciwi urzędnicy. – Niech Wasza Miłość spojrzy, jakie kolory, jaki wzór! – I wskazywali na puste krosna, bo sądzili, że inni pewnie widzą tkaninę.

„Co takiego?! – pomyślał cesarz. – Ja nic nie widzę! To straszne! Czyżbym był głupi? Czy nie nadaję się na cesarza? Nic gorszego nie mogło mnie spotkać!".

– O, bardzo piękna – powiedział. – Moje najwyższe uznanie! – I z zadowoleniem skinął głową, przyglądając się pustym krosnom; nie chciał przyznać, że nic nie widzi. Cała świta patrzyła i patrzyła, i nikt nie widział więcej niż pozostali, lecz wszyscy mówili tak jak cesarz:

– O, bardzo piękna! [...]

Przez całą noc poprzedzającą dzień, w którym miał się odbyć pochód, oszuści siedzieli przy ponad szesnastu zapalonych lampach. Widziano, jak się spieszyli, by skończyć nowe szaty cesarza. Udawali, że zdejmują tkaninę z krosna, cięli w powietrzu wielkimi nożycami, szyli igłami bez nici, a na koniec powiedzieli:

– Szaty gotowe!

[4] *Magnifique* – wspaniale.

Cesarz przyszedł osobiście ze swymi najgodniejszymi dworzanami, a każdy z oszustów uniósł jedno ramię, jakby coś trzymał, i powiedzieli:

– Proszę, oto spodnie, oto surdut[5], oto peleryna. – I tak dalej. – Lekkie jak pajęczyna. Można by sądzić, że nie ma się nic na sobie, ale właśnie to jest zaletą tej szaty!

– O tak – powiedzieli dworzanie, ale nic nie widzieli, bo nic tam nie było.

– Czy Najjaśniejszy Pan zechce łaskawie zrobić nam przyjemność i zdjąć swoje ubrania? – spytali oszuści. – Założymy Waszej Wysokości nowe szaty, tu, przed tym wielkim lustrem.

Cesarz zdjął wszystkie ubrania, a oszuści zachowywali się tak, jakby dawali mu po kolei wszystkie części rzekomo uszytej garderoby, obejmowali go w pasie i niby coś przywiązywali, był to tren[6], a cesarz obracał się i wykręcał przed lustrem.

– Boże, jak Waszej Cesarskiej Mości do twarzy! Jak znakomicie leży! – mówili dworzanie. – Co za wzór, co za kolory! To drogocenna szata! [...]

Szambelani[7], którzy mieli nieść cesarski tren, wymachiwali rękami nad podłogą, jakby go podnosili, i kroczyli, niby go niosąc w powietrzu. Nie mieli odwagi dać po sobie poznać, że nic nie widzą.

I oto cesarz kroczył już w pochodzie pod pięknym baldachimem, a ludzie na ulicy i w oknach mówili:

– Boże, jak niezrównanie piękne są cesarskie szaty! Jaki wspaniały tren ma cesarz! Jak doskonale leży!

Nikt nie dawał po sobie poznać, że nic nie widzi, bo to by znaczyło, że nie nadaje się na swoje stanowisko albo że jest całkiem głupi. [...]

– Przecież on nie ma na sobie ubrania! – powiedziało małe dziecko.

– Boże, słuchajcie, co mówi niewinne dziecko! – zawołał jego ojciec.

I ludzie powtarzali szeptem jeden drugiemu, co powiedziało dziecko.

– Jakieś dziecko mówi, że cesarz nie ma na sobie ubrania!

– Cesarz jest nagi! – zawołał na koniec cały lud.

A cesarz aż się skurczył w środku, bo uznał, że mają rację, ale pomyślał: „Muszę wytrzymać do końca pochodu".

I trzymał się jeszcze dumniej, a szambelani nieśli tren, którego wcale nie było.

[5] *Surdut* – dawniej część męskiego ubioru mająca postać marynarki.

[6] *Tren* – wydłużona część sukni lub płaszcza, celowo ciągnąca się z tyłu po ziemi.

[7] *Szambelan* – wysokiej rangi urzędnik na dworze królewskim.

Po przeczytaniu

1. Które z podanych informacji na temat baśni „Nowe szaty cesarza" są prawdziwe? Przepisz je do zeszytu.

- Wydarzenia dzieją się w bliżej nieokreślonym czasie.
- Wydarzenia dzieją się w wielkim mieście.
- Cesarz wiele czasu spędza na naradach.
- Cesarz jest miłośnikiem pięknych strojów.
- Szaty tkane przez przyjezdnych mają magiczne właściwości.
- Podwładni oglądający pracę tkaczy są pod wpływem czarów.

2. Dopasujcie do podanych postaci odpowiednie cechy. Uzasadnijcie swoje wybory.

próżność • służalczość • przebiegłość • naiwność
spontaniczność • duma • bezinteresowność • wyrachowanie
prawdomówność • nieuczciwość • nieszczerość

Cesarz – ? Dziecko – ? Dworzanie – ? Oszuści – ?

3. Oszuści odnosili się do cesarza bardzo uprzejmie. Uprzejmość uznaje się za zaletę. Czy w przypadku oszustów była zaletą? Uzasadnij swoje zdanie.

4. Ustalcie w grupach, dlaczego mieszkańcy dworu mówili cesarzowi nieprawdę.

5. Wyjaśnij, dlaczego dziecku było najłatwiej powiedzieć cesarzowi prawdę.

6. Nazwij emocje, które odczuwał cesarz, gdy usłyszał od poddanych, że jest nagi. Dlaczego – Twoim zdaniem – nie przerwał pochodu? Oceń jego zachowanie.

7. Co powinien zrobić cesarz, aby odzyskać szacunek poddanych? Zaproponuj rozwiązania.

Czas na podsumowanie

8. Odpowiedz na pytania.

- Czy Twoim zdaniem współcześni ludzie powinni znać baśń „Nowe szaty cesarza"? Uzasadnij swoje zdanie.
- Co pozwoliła Ci zrozumieć baśń o cesarzu?

Jak odmienia się czasownik w czasie przeszłym i przyszłym?

Na lekcji:

- odmienię czasowniki w czasie przeszłym i przyszłym,
- określę rodzaj czasowników,
- zastosuję czasowniki w odpowiedniej formie w wypowiedziach.

Na dobry początek

Przeczytaj wypowiedzi na rysunkach. W którym czasie czasownik zmienia swoje zakończenia i jaki to ma związek z osobą mówiącą?

Było, minęło… i się odmieniło

Gdy mówimy o czymś, co już się wydarzyło, używamy **czasu przeszłego**. Wtedy czasownik dopasowuje się nie tylko do osoby (np. ja, ty, on, ona) czy liczby osób (pojedyncza, mnoga), lecz także do **rodzaju osoby** wykonującej czynność. I tak: *chłopak* ***biegł***, mamy więc **rodzaj męski** rzeczownika i czasownika, *dziewczyna* ***biegła*** – **rodzaj żeński**, a *dziecko* ***biegło*** – **rodzaj nijaki**.

Te formy spotkasz także w **czasie przyszłym**, na przykład: *chłopak* ***będzie biegł***, *dziewczyna* ***będzie biegła***, a *dziecko* ***będzie biegło***.

Jak rozpoznać rodzaj w liczbie mnogiej?

W **liczbie mnogiej** czasowniki dopasowują się do jednej z dwóch drużyn:

- Drużyna **li** – wystarczy, że w zespole jest jeden chłopak lub mężczyzna, wtedy wszyscy jego członkowie mówią: *gra**li**śmy*, *odpoczę**li**ście*, *bieg**li***. To **rodzaj męskoosobowy**.

- Dryżyna **ły** – w tym zespole występuje cała reszta świata: dziewczęta, kobiety, dzieci, zwierzęta, rośliny i wszystko inne, co istnieje. Ta drużyna zawsze mówi: *rozmawiał**y**śmy*, *biegał**y**ście*, *urosł**y***. Nosi ona nazwę: **rodzaj niemęskoosobowy**.

Nowa wiadomość !

- Czasowniki w czasie przeszłym odmieniają się przez osoby, liczby oraz przez rodzaje.

LICZBA POJEDYNCZA			
	rodzaj męski	**rodzaj żeński**	**rodzaj nijaki**
1. os	pisałem	pisałam	–
2. os.	pisałeś	pisałaś	-
3. os.	pisał	pisała	pisało

LICZBA MNOGA		
	rodzaj męskoosobowy	**rodzaj niemęskoosobowy**
1. os.	pisaliśmy	pisałyśmy
2. os.	pisaliście	pisałyście
3. os.	pisali	pisały

Uwaga! Rodzaj męskoosobowy występuje, gdy czynność wykonują osoby, wśród których jest przynajmniej jeden mężczyzna lub chłopiec, na przykład: *kibice **dopingowali**, dwie zawodniczki i sędzia **rozmawiali***; **Rodzaj niemęskoosobowy** występuje we wszystkich innych sytuacjach, na przykład: *zwierzęta **obserwowały**, turystki **spacerowały***.

- Czasowniki w czasie przyszłym mogą występować w formie prostej (jeden wyraz) lub złożonej (dwa wyrazy).

Odmiana formy prostej – tylko przez osoby i liczby.

	Liczba pojedyncza	Liczba mnoga
1. os.	wygram	wygramy
2. os.	wygrasz	wygracie
3. os.	wygra	wygrają

Odmiana formy złożonej – przez osoby i liczby oraz rodzaje.

LICZBA POJEDYNCZA			
	rodzaj męski	**rodzaj żeński**	**rodzaj nijaki**
1. os	będę grał	będę grała	będę grało
2. os.	będziesz grał	będziesz grała	będziesz grało
3. os.	będzie grał	będzie grała	będzie grało

LICZBA MNOGA		
	rodzaj męskoosobowy	**rodzaj niemęskoosobowy**
1. os.	będziemy grali	będziemy grały
2. os.	będziecie grali	będziecie grały
3. os.	będę grali	będę grały

Uwaga! W formie złożonej w czasie przyszłym możemy używać bezokoliczników, na przykład *będzie pisać*, *będziemy pisać*.

Czas na ćwiczenia

1. Przyporządkuj czasowniki do odpowiednich ilustracji. Pomoże Ci w tym rodzaj tych czasowników.

podziwiała • spojrzał • spało • poszła • czekały • widzieliśmy

2. Uzupełnij zdania czasownikami w czasie przeszłym i określ ich rodzaj.

Na wycieczce turyści (zgubić) ___?___ mapę, ale i tak (trafić) ___?___ do schroniska.
Antek i Danka (obserwować) ___?___ w nocy rój meteorytów.
Dziewczyny z naszej klasy (przygotować) ___?___ salę na zabawę karnawałową.
Pies i kot (biegać) ___?___ zadowolone po pokoju.

3. Zastąp bezokoliczniki formami osobowymi w odpowiednim czasie. Zapisz te czasowniki w zeszycie. Określ rodzaj tam, gdzie jest to możliwe.

Zaczytany, czyli fan fantastycznych przygód

Zazwyczaj (opowiadać) tu o książkach, ale dziś (zrobić) wyjątek dla planszówki, bo „Lochy i Smoki" (zasługiwać) na uwagę każdego fana przygód. W zeszłym tygodniu (zagrać) w nią z przyjaciółmi. Wspólnie (pokonać) bestię, (odkryć) tajemnicze lochy, a ja (zdobyć) magiczne artefakty. Ta planszówka (dać) mnóstwo frajdy, (rozwijać) wyobraźnię i (uczyć) współpracy. W przyszłości na pewno (grać) w nią jeszcze wiele razy.

4. Użyj odpowiednich form czasu przyszłego: prostych lub złożonych.

Ola (napisać) ___?___ zaraz smsa do Janka.
Jutro Ania (pisać) ___?___ klasówkę z przyrody.
Rafał (posprzątać) ___?___ swój pokój po obiedzie.
Wieczorem Marek (sprzątać) ___?___ mieszkanie.

5. Odkryj znaczenie przysłowia. Wskazówki podane w nawiasach podpowiedzą Ci właściwe znaczenie przysłowia.

Czego Jaś się nie nauczy, tego Jan nie będzie umiał.

- Młodość to najlepszy okres do zdobywania wiedzy i umiejętności. (w przysłowiu są **dwa czasowniki, w tym jeden w rodzaju męskim**)
- Jan zawsze będzie mądrzejszy od Jasia, bo jest starszy. (w przysłowiu są **dwa czasowniki w formie prostej czasu przyszłego**)

Czas na podsumowanie

6. Przeczytaj zdanie i odpowiedz na pytania. Za każdą poprawną odpowiedź przyznaj sobie jeden punkt. Ile punktów udało Ci się zdobyć?

Choć cały dzień świeciło słońce, wieczorem się zachmurzy i aż do rana będzie padał deszcz.

- Ile jest czasowników w podanym zdaniu?
- W jakich czasach występują czasowniki?
- Czy w zdaniu jest czasownik w czasie przyszłym złożonym z bezokolicznikiem?
- Przy którym czasowniku nie można określić rodzaju?

Czym jest przysłówek?

Na lekcji:

- wyjaśnię, czym jest przysłówek i na jakie pytania odpowiada,
- określę, do czego służy przysłówek,
- wskażę przysłówek w zdaniu,
- użyję przysłówka w wypowiedziach.

Na dobry początek

Na jakie pytania odpowiadają wyróżnione wyrazy?

Daleko czy **blisko**
Wysoko czy **nisko**
Wesoło czy **smutno**
Wczoraj czy **jutro**
To wszystko przysłówek wam powie.
I zrobi to zgrabnie i w rytmie, i w słowie.

Do czego potrzebny jest przysłówek?

Przysłówek to taki mały pomocnik w zdaniu, który zdradza **jak**, **gdzie** i **kiedy** coś się dzieje. To on Ci powie, że róża pachnie **pięknie**, **daleko** widać las, a teraz świeci słońce. Przysłówki robią opisową robotę!

Jak rozpoznać przysłówek?

Bardzo prosto. Wystarczy zadać **pytanie razem z czasownikiem**: ***jak?***, ***gdzie?***, ***kiedy?***. Odpowiedzią będzie właśnie **przysłówek**, na przykład:

Jak biegnie? → szybko Gdzie mieszka? → blisko Kiedy przyjdzie? → późno

Z kim przysłówek tworzy zgraną parę?

Przysłówek najczęściej łączy się **z czasownikiem**. Nigdy też **się nie odmienia**, to znaczy, że „pięknie" zawsze będzie „pięknie", niezależnie od czasu, liczby czy osoby czasownika, na przykład: ***pięknie*** *wyglądasz*, ***pięknie*** *wyglądała* i ***pięknie*** *będziecie wyglądali*.

Nowa wiadomość

- Przysłówek to nieodmienna część mowy, która wskazuje na sposób i okoliczności wykonania czynności.
- Odpowiada na pytania: **jak?**, **gdzie?**, **kiedy?**.
- **Łączy się** z **czasownikiem** i jest jego określeniem, na przykład: (jak?) ***uważnie*** *słuchała*, (gdzie?) ***daleko*** *mieszka*, (kiedy?) ***rano*** *wstałem*.
- Wiele przysłówków pochodzi od przymiotników, na przykład: ładnie (od *ładny*), ciepło (od *ciepły*), mądrze (od *mądry*).
- Istnieje również grupa przysłówków, które nie pochodzą od przymiotników, na przykład: *wczoraj*, *bardzo*, *czasami*.

Czas na ćwiczenia

1. Odszukaj w tekście przysłówki. Powiedz, na jakie pytania odpowiadają.

Dzieci ostrożnie przedzierały się przez ciemny las. Wkrótce zorientowały się, że zgubiły drogę do domu. Daleko dostrzegły niewyraźnie migoczące światełko. Gdy podeszły blisko, okazało się, że jest to chatka z piernika. Powoli zbliżyły się do tajemniczego domku.
Nigdy nie jadły takich smakołyków.

2. Uzupełnij wypowiedzi bohaterów komiksu przysłówkami.

Inny chłopak spotyka bohatera przed szkołą: Hej, coś taki zmęczony? Wyglądasz (?).
Bohater: Wstałem za (?). (?) się spieszę, bo mam klasówkę z matmy.

Chłopak 2: Ejj, ale matma jest dopiero za godzinę.
Bohater: Mówisz (?)! Jakim cudem?

Chłopak 2: A przestawiłeś zegarek na czas letni?
Bohater: Ojejku! To po co ja tak (?) wstałem!

3. Utwórz przysłówki od wyróżnionych przymiotników.

Przykład: cierpliwi uczniowie – cierpliwie czekać

sumienny pracownik – ? pracować

życzliwa koleżanka – ? się uśmiechać

sprawiedliwy sędzia – ? osądzić

rozsądna decyzja – ? myśleć

4. Dopasuj do każdego powiedzenia odpowiedni przysłówek.

cicho • szybko • powoli • niezdarnie • mizernie • brzydko

rośnie jak na drożdżach – ?

siedzi jak mysz pod miotłą – ?

pisze jak kura pazurem – ?

wygląda jak siedem nieszczęść – ?

rusza się jak mucha w smole – ?

porusza się jak słoń w składzie porcelany – ?

5. Uzupełnij podany e-mail samodzielnie dobranymi przysłówkami. Następnie zapisz je w zeszycie razem z czasownikami.

WYŚLIJ

Do: Ola.Nowak@nascenie.com

Dw:

Temat: Koło teatralne

Cześć, Olu!
Mam dla Ciebie propozycję. Zagrajmy w przedstawieniu! ____?____ usłyszałam, że opiekun koła teatralnego ____?____ szuka chętnych do udziału w sztuce „Kopciuszek". Próby zaczynają się ____?____ . Będą odbywały się ____?____ szkoły, w Centrum Kultury. Wierz mi, będzie ____?____ ! Poznamy ciekawych ludzi, ____?____ spędzimy czas i na pewno ____?____ sobie poradzimy. Daj proszę znać jeszcze ____?____ , co o tym myślisz!
Pozdrawiam

Czas na podsumowanie

6. Przeczytaj zdanie i odpowiedz na pytania. Za każdą dobrą odpowiedź przyznaj sobie jeden punkt. Ile punktów udało Ci się zdobyć?

Wieczorem kilku moich kolegów starannie zakopało kapsułę czasu.

- Ile jest przysłówków w podanym zdaniu?
- Z którym wyrazem ze zdania łączą się przysłówki?
- Na jakie pytanie odpowiada każdy z przysłówków?
- Który przysłówek został utworzony od przymiotnika?

Pisownia *nie* z różnymi częściami mowy

Na lekcji:

- zastosuję zasady pisowni *nie* z różnymi częściami mowy,
- rozpoznam części mowy, które z *nie* zapisujemy łącznie i rozdzielnie,
- porozmawiam o sposobach na zapamiętanie poznanych zasad pisowni.

Na dobry początek

Wyszukaj w wypowiedziach postaci wyrazy z *nie* i zapisz je w zeszycie. Następnie określ, jakie to części mowy. Co zauważasz w sposobie zapisania tych wyrazów?

Nowa wiadomość !

***Nie* piszemy:**

- rozdzielnie z czasownikami,

  Przykłady:
  nie idę, nie oglądaliście, nie możemy, nie opowiadać

- łącznie z rzeczownikami, przymiotnikamii przysłówkami.

  Przykłady:
  nieobecność, niewola, nieprawda
  nieodpowiedzialny, niebezpieczna, niewysokie
  niedobrze, nieprosto, niegrzecznie

Czas na ćwiczenia

1. Uzupełnij podane zdania odpowiednimi czasownikami z *nie*.

zdradzić • zainteresować • uważać • dołączyć
słyszeć • opowiadać • zdobyć • pamiętać

- Maciek (?) do naszej drużyny, graliśmy w osłabionym składzie.
- Ten film (?) Jagody, okazał się wyjątkowo nudny.
- Tosia (?) medalu w zawodach, ale i tak była zadowolona z wyniku.
- Adam (?) podczas jazdy na rolkach, teraz ma złamaną nogę.
- Wojtek (?) nam zakończenia filmu, byliśmy mu za to wdzięczni.
- Maja (?) budzika, zaspała na pierwszą lekcję.
- Igor (?) o naszym spotkaniu, czekaliśmy na niego na próżno.

2. Zmień podpisy pod zdjęciami tak, aby zastąpić wyróżnione wyrazy przymiotnikami z przeczeniem *nie*.

Kot w skupieniu bawił się **małą** piłką.

Poranna pobudka była **trudna**.

Bagaże okazały się **ciężkie**.

Utknęliśmy w kinie na **nudnym** filmie.

3. Odszukaj w wężu literowym wyrazy z *nie* i uzupełnij nimi zdania. Jaką częścią mowy są te wyrazy?

WCALNNIEZADOWOLENIEWOKNIEPOGODAZŁY
NIEŁADKRANIEJADEKPSTRYNIE

- Tomek nie lubi sprzątać, w jego pokoju panuje ___?___ .
- Znowu pada, ale w końcu minie ta ___?___ .
- Adam nigdy nie zjada obiadu do końca – mama mówi, że to taki ___?___ .
- Nie dostaliśmy obiecywanej nagrody, dlatego czuliśmy ___?___ .

Dobra rada

- Niektóre rzeczowniki tworzy się od czasowników.

  Przykłady:

  mówić – mówienie czytać – czytanie
- Pamiętaj, że *nie* z rzeczownikami pisze się razem, a z czasownikami osobno.

  Przykłady:

  nie mówić, ale niemówienie nie czytać, ale nieczytanie

4. Utwórz rzeczowniki od podanych czasowników. Następnie uzupełnij podpisy pod znakami według wzoru.

dokarmiać • spożywać • rozpalać • skakać

Przykład:
Prosimy o **niedokarmianie** kaczek.

Prosimy o ___?___
ogniska w lesie.

Prosimy o ___?___
z pomostu.

Prosimy o ___?___
posiłków w autobusie.

5. Dopisz do podanych przysłówków wyrazy bliskoznaczne z *nie*.

blisko – ? źle – ? ciężko – ?

ładnie – ? smutno – ? trudno – ?

Pisownia wyrazów z *nie*

Nie z rzeczownikami

Rzeczownik jest takim wyrazem, który z **nie** należy zapisywać **razem**.

Nie z czasownikami

Pamiętaj o tym, by pisać **rozłącznie** **nie** z czasownikami – tylko i wyłącznie.

Zadania do planszy

6. Przyjrzyj się planszy, a następnie uzupełnij podane zdania wyrazami z *nie*. Jakimi częściami mowy są zapisane przez Ciebie wyrazy?

- Wszystko wskazuje na to, że tramwaj przyjedzie ___?___ .
- Zamyślony mężczyzna ___?___ zderzył się ze sklepową szybą.
- Kot miał wobec ptaka ___?___ zamiary.
- Kret zaapelował do przechodniów o ___?___ trawników.
- Pomysł z poszukiwaniem złotej rybki w centrum miasta był ___?___ .

Nie z przymiotnikiem

Czy to w Bytomiu, w Łomży, czy w Kłącznie, **nie** z przymiotnikiem zapisuj **łącznie**.

Nie z przysłówkiem

Nie się bardzo chętnie z przysłówkiem spotyka, jeśli ten pochodzi wprost od przymiotnika.

7. Która postać z planszy może wypowiadać te słowa? Zapisz poprawnie wyrazy z *nie*.

W restauracji „ ? głodni" tylko ? szablonowe smaki, porcje ? małe i jest ? drogo.

Czas na podsumowanie

8. Uzupełnij zdanie.

- Najlepszym sposobem na zapamiętanie zasad pisowni wyrazów z *nie* jest ? .

Jak opisać przedmiot?

Na lekcji:

- wymienię elementy składające się na opis przedmiotu,
- zgromadzę przydatne słowa,
- opiszę przedmiot.

Na dobry początek

- Przygotujcie w grupach zagadki – wybierzcie jeden z przedmiotów znajdujących się w klasie i podajcie do niego jak najwięcej określeń.
- Swoją wypowiedź zacznijcie od słów: *Ten przedmiot jest...*
- Pozostali uczniowie spróbują odgadnąć, o jakiej rzeczy mowa.

Instrukcja krok po kroku

Krok 1. Wprowadzenie

Najpierw **przedstaw** przedmiot:
• co to jest? • skąd go masz?
• do czego służy?

Krok 2. Wygląd

Następnie **opisz** jego **wygląd**:
• jakiej jest wielkości? • jaki ma kolor i kształt? • z czego jest wykonany?
• jaki jest w dotyku? • co go wyróżnia?
• jakie ma wzorki, ozdoby?

Krok 3. Ocena

Na koniec **oceń** przedmiot:
• czy Ci się podoba?
• dlaczego go lubisz lub nie lubisz?
• co Ci przypomina? z czym się kojarzy?

Przydatne słowa

Wprowadzenie

- Moją ulubioną rzeczą jest...
- Rzeczą, którą opiszę, jest...
- Przedmiotem, który chcę opisać, jest...

Ocena

- zachwyca, cieszy oko, podoba mi się...
- lubię go, dlatego że... • uważam, że jest...
- przypomina mi... • kojarzy mi się z...

Wygląd

wielkość: drobny, niewielki, mały, duży, wielki, olbrzymi, długi, krótki

kolor: jaskrawy, pastelowy, jasnozielony, biało-czarny, pomalowany na niebiesko, w ciemnym kolorze

kształt: okrągły, kanciasty, podłużny, owalny, obły, kwadratowy, prostokątny

materiał: szklany, metalowy, porcelanowy, plastikowy, skórzany, jedwabny, ze stali z drewna, z wełny, z papieru z gumy, z kamienia

powierzchnia: gładki, miękki, puszysty, twardy, chropowaty, przyjemny / nieprzyjemny w dotyku

znaki szczególne: wyróżnia się, odznacza się, charakteryzuje się, zwraca uwagę, zaskakuje, zdobią go..., kojarzy się z...

Przykład

Krok 1. Wprowadzenie

Moją ulubioną rzeczą w szkolnym plecaku jest piórnik. Dostałam go od babci na urodziny i od razu mi się spodobał. Od tamtej pory codziennie noszę go do szkoły.

Krok 2. Wygląd

Piórnik jest duży, a kształtem przypomina pudełko. Ma dwie komory zamykane na suwak, więc bez trudu mieszczą się w nim wszystkie potrzebne rzeczy: kredki, flamastry, ołówki.

Jest wykonany z lekko błyszczącego, miękkiego w dotyku materiału i ma piękny niebieski kolor. Zdobią go żółte, lśniące gwiazdki, które świecą w ciemnościach.

Krok 3. Ocena

Dlaczego go tak lubię? Pewnie dlatego, że kojarzy mi się z ukochaną babcią. Poza tym jest nie tylko ładny, ale też wygodny i praktyczny – pomaga mi utrzymać porządek w przyborach. Bardzo o niego dbam, bo nie chcę, żeby się zgubił lub zniszczył.

Czas na ćwiczenia

1. Połącz każdy element opisu z pasującym do niego zdaniem.

A. Wprowadzenie	Jest granatowa i ma logo mojej ulubionej drużyny.
B. Opis wyglądu	Lubię ją, bo jest wygodna i dobrze chroni przed słońcem.
C. Ocena przedmiotu	Moją najlepszą czapkę z daszkiem dostałem od taty.

2. Zapisz w zeszycie określenia, które przydadzą się do opisu przedmiotów przedstawionych na zdjęciach.

kształt....

materiał....

znaki szczególne....

kolor....

wielkość....

powierzchnia....

3. Podaj wyrazy bliskoznaczne do wymienionych przymiotników.

Przykłady: chropowaty – szorstki, beżowy – piaskowy

puszysty – ?

żółty – ?

niewielki – ?

szary – ?

gładki – ?

niebieski – ?

ogromny – ?

brązowy – ?

4. Wymyśl ciekawe porównania. Podziel się swoimi pomysłami z koleżankami i kolegami z klasy.

Przykład: błękitny jak letnie niebo

zielony jak ___?___
lśniący jak ___?___
lekki jak ___?___
okrągły jak ___?___
kolorowy jak ___?___
przyjemny w dotyku jak ___?___

5. Zmień podane fragmenty opisów tak, aby uniknąć powtarzania słów *jest* i *ma*. Zadanie wykonaj w zeszycie.

Ulubiona filiżanka mojej mamy jest wykonana z cienkiej porcelany, dlatego jest lekka. Jest niewielka i pomalowana na różowo. Jej brzeg jest ozdobiony złotymi kwiatkami.

Mój sportowy plecak ma czerwony kolor. Z przodu ma dwie duże kieszenie. Na jednej z nich ma wielki biały napis. Ma regulowane szelki, więc jest bardzo wygodny.

6. Przyjrzyj się przedmiotom przedstawionym na zdjęciach. Opisz w zeszycie jeden z nich, tak jakby należał do Ciebie.

- Pamiętaj o wszystkich elementach opisu.
- Używaj różnych przymiotników. Jeśli trzeba, stosuj porównania.
- Nie zapomnij o akapitach.

7. Wyobraź sobie, że zginęła Twoja hulajnoga. Przygotuj w zeszycie krótki opis, który pomoże ją odszukać.

Czas na podsumowanie

8. Odpowiedz na pytania.

- Czy łatwo jest opisać przedmiot? Od czego to zależy?
- Które elementy opisu są dla Ciebie łatwe, a które trudne? Dlaczego?
- W jakich sytuacjach może Ci się przydać to, że potrafisz opisać przedmiot?

V. Podsumowanie

Baśń

s. 205

- opowiada o fantastycznych wydarzeniach, które dzieją się w nieokreślonym czasie i miejscu,
- występują w niej niezwykli bohaterowie i magiczne przedmioty,
- ukazuje zwycięstwo dobra nad złem,
- zazwyczaj ma szczęśliwe zakończenie,
- pokazuje, jak warto postępować

Dialog

to rozmowa dwóch lub więcej osób na określony temat.

Monolog

s. 208

to dłuższa wypowiedź jednej osoby.

Czasownik w czasach przeszłym i przyszłym

s. 224

odmienia się przez osoby, liczby i rodzaje.

Rodzaje czasownika

- lp. – rodzaj męski, żeński i nijaki, na przykład *szedłem, szła, szło, spał, spała, spało, mówił, mówiła, mówiło*
- lm. – rodzaj męskoosobowy i niemęskoosobowy, na przykład *wzięli, wzięły, spacerowali, spacerowały.*

W czasie przyszłym czasownik może wystąpić w dwóch formach:

- **prostej**, na przykład *przyjadą*,
- **złożonej**, na przykład *będą zwiedzali* lub *będą zwiedzać* (z bezokolicznikiem).

Przysłówek

s. 228

- nieodmienna część mowy,
- odpowiada na pytania: *jak?, gdzie?, kiedy?*, na przykład *wolno, daleko, wczoraj, źle, blisko, jutro,*
- łączy się z czasownikiem, na przykład *<u>szybko</u> biega, <u>pięknie</u> rysuje, był <u>wieczorem</u>.*

Nie piszemy rozdzielnie:

- z czasownikami, na przykład *nie powiem, nie lubię, nie polecam, nie czytałem, nie znam.*

Nie piszemy łącznie:

s. 231

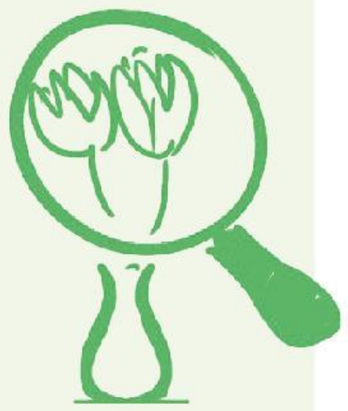
- z rzeczownikami, na przykład *nieład, niepogoda, niepokój, nieszczęście, niepamiętanie,*
- z przymiotnikami, na przykład *nieładna, niemałe, niestaranny,*
- z przysłówkami, na przykład *niewłaściwie, niewesoło, niedługo, niedobrze, nieciekawie.*

Opis przedmiotu

s. 236

pozwala przedstawić wygląd jakiejś rzeczy.

- przedstawienie przedmiotu,
- informacje o wyglądzie przedmiotu,
- ocena przedmiotu.

Zobacz też: Niezbędniki

V. Sprawdź wiedzę i umiejętności

CZĘŚĆ 1

Przeczytaj tekst i wykonaj zadania.

Olga Szczepańska

Tajemniczy świat snów

Fragmenty artykułu z magazynu „Małe Charaktery", nr 36/2025

Każdej nocy, gdy kładziemy się spać, nasze ciało odpoczywa, a my wyruszamy w niezwykłą podróż – do świata snów. Tam wszystko jest możliwe: możemy latać, rozmawiać ze zwierzętami albo spotykać przyjaciół. Ale czym właściwie są sny?

Sny to obrazy, dźwięki i emocje, które pojawiają się w naszej głowie, gdy śpimy. Czasem przypominają film akcji[1], a innym razem są spokojne i przyjemne – jak wakacje nad morzem. Wyobraź sobie, że twój mózg to biblioteka. W ciągu dnia zbiera tysiące „książek" – wspomnień, emocji i obrazów. W nocy porządkuje je na półkach – i wtedy pojawiają się sny.

[1] *Film akcji* – taki, w którym dużo się dzieje, są pościgi, walki i wybuchy.

Każdy z nas śni kilka razy w ciągu nocy, tylko nie zawsze to pamięta! Jeśli chcesz zapamiętywać sny, po przebudzeniu poleż chwilę nieruchomo i spróbuj przypomnieć sobie, co ci się śniło.

Niektórzy w czasie snu potrafią wstać z łóżka i chodzić po pokoju. To lunatykowanie [...]. Choć wygląda, jakby taka osoba nie spała, jej mózg wciąż śpi. [...] Jeśli spotkasz lunatyka – nie budź go! Lepiej spokojnie zaprowadź go z powrotem do łóżka. [...]

Sen składa się z kilku faz, które razem tworzą cykl trwający około 90 minut. Faza NREM – to sen głęboki. Ciało odpoczywa, mięśnie się rozluźniają, a mózg porządkuje wspomnienia i naprawia komórki. Faza REM – wtedy śnimy najintensywniej! Oczy szybko poruszają się pod powiekami, a mózg działa prawie tak aktywnie jak w dzień. W tej fazie śnimy o lataniu, rozmowach i przygodach.

Każdej nocy przechodzimy kilka takich cykli, dlatego mamy kilka różnych snów.

Spanie to nie strata czasu! Dzięki niemu ciało się regeneruje, a umysł odpoczywa. Sen pomaga nam lepiej zapamiętywać, mieć dobry humor i więcej energii. Dzieci w wieku szkolnym powinny spać 9–11 godzin na dobę. [...]

Chcesz poznać swoje sny lepiej? Prowadź dziennik marzeń sennych! Trzymaj przy łóżku zeszyt i długopis. Po przebudzeniu zapisz, co pamiętasz – choćby jeden obraz lub uczucie. Możesz dodać rysunek. [...]

Przed snem odłóż telefon, wycisz muzykę i pomyśl o czymś miłym – wtedy sny będą jeszcze piękniejsze.

Zadania

1. Oceń prawdziwość podanych zdań odnoszących się do tekstu.
Wybierz **P**, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo **F** – jeśli jest fałszywe.

1.	W ciągu jednej nocy mamy kilka snów.	**P**	**F**
2.	Sposób reagowania mózgu zależy od fazy snu.	**P**	**F**

2. Dokończ zdanie. Wybierz właściwą odpowiedź spośród podanych.

Autorka porównuje ludzki mózg do

A. filmu. **B.** książki. **C.** wakacji. **D.** biblioteki.

3. Podaj trzy korzyści wynikające ze snu.

4. Wyjaśnij, w jaki sposób możemy sobie przypomnieć, co nam się śniło.

5. Na podstawie pierwszego akapitu tekstu uzasadnij, że sny są podobne do baśni.

6. Na które z poniższych pytań znajduje się odpowiedź w ostatnim akapicie tekstu? Wybierz właściwą odpowiedź spośród podanych.

A. Co daje nam sen?
B. Do czego służy dziennik marzeń sennych?
C. Jak zachowują się ciało i mózg podczas snu?
D. W jaki sposób przygotować się do dobrego snu?

CZĘŚĆ 2

Przeczytaj wiersz i wykonaj zadania.

Marcin Brykczyński

W świecie baśni

Fragmenty

Życie się w rytm zegara toczy,
pośród nieładu, zgiełku, waśni[1],
wystarczy jednak przymknąć oczy,
by zrobić krok do świata baśni.

Tam wszystko trwa w zaklętym kole[2]
niezmiennych reguł i zamierzeń
i pełnią swe odwieczne[3] role:
księżniczki, smoki i rycerze. [...]

Nic w baśni nie jest bez znaczenia:
liczy się honor, mądrość, wiara
i każdy czyn tam wiele zmienia;
jasna nagroda jest i kara!

Kto zdoła wejść w baśniową postać
i zło pokona siłą woli[4],
ten w życiu będzie umiał sprostać
wyzwaniom każdej trudnej roli.

[1] *Waśnie* – kłótnie.

[2] *Zaklęte koło* – coś, co powtarza się tak samo.

[3] *Odwieczne* – istniejące od wieków.

[4] *Siła woli* – tu: upór w dążeniu do celu.

Zadania

1. Których strof dotyczą opisy podane w tabeli? Przyporządkuj opisom odpowiednie numery strof.

Opis	Numer strofy
Za uczynki ponosi się odpowiedzialność.	?
Zasady rządzące światem baśni są uporządkowane.	?
Baśnie uczą radzenia sobie w trudnych sytuacjach.	?

2. Na podstawie dwóch pierwszych strof wiersza wyjaśnij, na czym polega różnica między światem baśni a światem rzeczywistym.

3. Podaj tytuł znanej Ci baśni. Następnie uzasadnij trzema przykładami, co świadczy o tym, że ten utwór jest baśnią.

4. Przeczytaj podane teksty, a następnie określ, który z nich jest monologiem, a który – dialogiem. Uzasadnij swoją odpowiedź.

A

– Wielki Czarodzieju, naucz mnie, proszę, rzucania zaklęć. Właśnie próbowałam zaklęciem pozmywać naczynia, a tymczasem wszystkie potłukłam.

– Jeszcze się wiele musisz nauczyć, jesteś niedoświadczoną wróżką. Przyjmij tę oto tajemną księgę i dokładnie ją przeczytaj. Następnie wykonuj zaklęcia według wskazówek. Wkrótce wszystkiego się nauczysz.

B

– Och, jakie to trudne! Czy ja się kiedyś nauczę, jak rzucać zaklęcia? Chciałam rozbawić moje elfy, a zamieniłam je w kruki. Ale nie poddam się, będę ćwiczyć, aż zdobędę tę umiejętność i zostanę sławną wróżką.

5. Przekształć podane zdania tak, aby mówiły o przeszłości. Określ osobę oraz rodzaj czasowników. Wykonaj zadanie w zeszycie.

- Bohaterowie wyruszą na trudną wyprawę.
- Magiczne przedmioty pomogą im dotrzeć do wyznaczonego celu.
- Wędrowcy przejdą wiele prób.

6. Od podanych przymiotników utwórz przysłówki. Wykonaj zadanie w zeszycie.

tajemniczy – ? magiczny – ? fantastyczny – ?

7. Uzupełnij wyrazy przeczeniem *nie*. Przepisz tekst do zeszytu. Pamiętaj o poprawnej pisowni.

W zaczarowanym lesie mieszkała ___?___śmiała wróżka, która ___?___potrafiła jeszcze rzucać zaklęć. Pewnego ranka spotkała przed chatką ___?___znajomego, który okazał się wielkim czarodziejem. Magik ___?___chętnie, lecz zgodził się nauczyć wróżkę właściwego rzucania zaklęć.

8. Opisz w zeszycie przedmiot, który ma magiczną moc.

VI. Co jest w życiu ważne?

Cordula Ditz [czytaj: kordula dic], „Czworo przyjaciół"

1. Co przykuwa Twoją uwagę na przedstawionym obrazie?

2. Jakie uczucia budzi w Tobie namalowana scena? Wybierz wyrazy, którymi można je opisać.

spokój • wyciszenie • niepokój • nostalgia • zaduma • ciekawość
poczucie bezpieczeństwa • radość • samotność • zachwyt

3. Co myślisz o bohaterach pokazanych na obrazie? Dokończ zdania.

- Dziewczyna siedząca pod drzewem sprawia wrażenie, że...
- Kot na jej kolanach wygląda tak, jakby...
- Pies leży blisko dziewczynki, bo...
- Kot siedzący na gałęzi obserwuje...

4. Co Cię zastanawia w przedstawionej scenie? Co wydaje Ci się tajemnicze lub niezwykłe? Dlaczego?

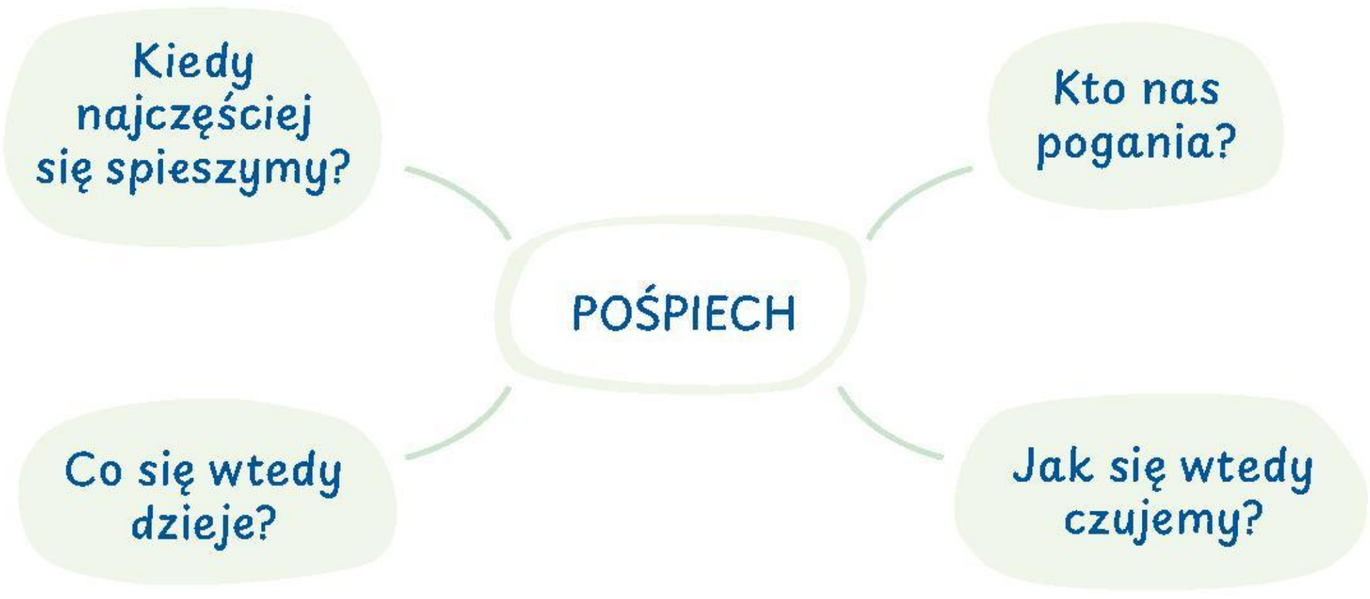
Wolniej, proszę!

Na lekcji:

- odszukam w wierszu informacje na temat podmiotu mówiącego,
- wyjaśnię, czego pragnie bohater utworu,
- wskażę w tekście powtórzenia i określę ich funkcję,
- sformułuję rady, jak uniknąć ciągłego pośpiechu.

Na dobry początek

Uzupełnij mapę myśli na temat swoich doświadczeń związanych z pośpiechem.

Danuta Wawiłow

Szybko

Szybko, zbudź się, szybko, wstawaj!
Szybko, szybko, stygnie kawa!
Szybko, zęby myj i ręce!
Szybko, światło gaś w łazience!
Szybko, tata na nas czeka!
Szybko, tramwaj nam ucieka!
Szybko, szybko, bez hałasu!
Szybko, szybko, nie ma czasu!

Na nic nigdy nie ma czasu?

A ja chciałbym przez kałuże
iść godzinę albo dłużej,
trzy godziny lizać lody,
gapić się na samochody
i na deszcz, co leci z góry,
i na żaby, i na chmury,
cały dzień się w wannie chlapać
i motyle żółte łapać
albo z błota lepić kule
i nie spieszyć się w ogóle...

Chciałbym wszystko robić wolno,
ale mi nie wolno?

Po przeczytaniu

1. Odpowiedz na pytania dotyczące podmiotu mówiącego. Wskaż odpowiednie fragmenty utworu.

- Kim jest podmiot mówiący?
- Czyje słowa przywołuje w pierwszej zwrotce?
- Co czuje, gdy opowiada o codziennych obowiązkach?
- Czego mu brakuje?

2. Odpowiedz na pytania na temat bohatera utworu.

3. Oceń, czy pragnienia bohatera są możliwe do spełnienia. Uzasadnij swoje zdanie.

4. Które słowo pojawia się w wierszu wielokrotnie? Jaki efekt powoduje, według Ciebie, takie powtórzenie?

Nowa wiadomość !

Powtórzenie polega na celowym użyciu tego samego słowa lub zwrotu więcej niż jeden raz, aby mocniej coś zaznaczyć lub nadać wypowiedzi rytm.

5. Odszukajcie w zakończeniu wiersza wyraz *wolno*. Zapiszcie, w jakich znaczeniach został on użyty.

6. Odszukaj w rozdziale czwartym utwór, w którym występowało powtórzenie. Przypomnij, jaką funkcję tam pełniło?.

Czas na podsumowanie

7. Odpowiedz na pytania:

- Co pomogło Ci zrozumieć uczucia podmiotu mówiącego?
- Po czym rozpoznasz w utworze powtórzenie?
- Jaki najważniejszy wniosek możesz wyciągnąć z tej lekcji?

Pozory mylą

Na lekcji:

- ustalę cechy opowiadania i odszukam je w poznanym utworze,
- wyszukam informacje na temat głównego bohatera,
- ocenię zachowanie chłopców z drużyny Leo,
- opracuję zasady tolerancyjnego zachowania.

Na dobry początek

Zastanówcie się, co znaczy powiedzenie: *Nie szata zdobi człowieka*.
Czy możecie podać przykłady ilustrujące to powiedzenie?

Joanna Olech

Leo

Fragmenty

Nie wygląda dobrze – mruknął Pyzik. – Mały jest. I te okulary...
Messi[1] też jest mały – przypomniał Renifer, ale bez przekonania. Ważne, żeby był szybki. Jak mały, to i szybki – pocieszałem chłopaków.

Kogo ja oszukuję? Nowy wyglądał jak totalny PRZEGRYW. Ale my na gwałt[2] potrzebowaliśmy lewego obrońcy. Od kiedy Budyń złamał nogę, graliśmy w osłabionym składzie. Na dwa tygodnie przed meczem z Radzionkowem! [...]

Eee, nowy! – zagaił Renifer. Był naszym kapitanem i najlepszym graczem w drużynie Niepokonani Raczki.

Nowy uniósł głowę. [...]

Grasz w nogę? – ciągnął dalej Renifer.

Nowy skinął głową niepewnie. [...]

Eee! A jak ty właściwie masz na imię?!

Leon – odpowiedział nowy.

Leo? – zdziwił się Pyzik. A do nas szepnął: – Leo. Jak Messi. [...]

Trybuny były pełne. Cała okolica zjechała się, żeby kibicować Mścicielom. Nam sekundowali[3] jedynie nieliczni kumple, pan od wuefu i rodzeństwo. [...]

[1] *Lionel „Leo" Messi* – argentyński piłkarz, uznawany za jednego z najlepszych w historii futbolu.

[2] *Na gwałt* – koniecznie lub natychmiast.

[3] *Sekundować* – tu w znaczeniu: wspierać kogoś w jakiejś działalności.

Zawodnicy Radzionkowa już rozgrzewali się na krawędzi boiska. Mieli jednakowe, zielone koszulki i takie same spodenki z nadrukiem „Mściciele". Wyglądali bardzo profesjonalnie [...].

Kiedy ustawialiśmy się na środku boiska, zza szkoły wyjechał z hałasem traktor [...], z którego wyskoczył Leon. [...]

– Ty to wiesz, ziomek, jak budować napięcie! – mruknął Seba. A potem opuścił wzrok na stopy Leona i zapytał: – Co to [...]?!

W miejsce brązowych półbutów, z których wiele razy się nabijaliśmy, Leon miał na nogach trampki – porządne, markowe trampki, lekko tylko podniszczone. Sęk w tym, że były... RÓŻOWE! [...] Dałbym głowę, że jeszcze wczoraj widziałem je w witrynie szmateksu[4] [...]. Kibice też zauważyli „babski" kolor trampek, bo zaczęły się śmiechy i poszturchiwanie łokciami. [...] Leon nie reagował na zaczepki. Rozgrzewał mięśnie podskokami w miejscu. Tylko purpurowe uszy zdradzały, że słyszał, co mówią. [...]

Z początku Radzionków zlekceważył Leona. [...] Ale już po kwadransie było jasne, że nowy jest szybki i niezmordowany. Wyrastał jakby spod ziemi tam, gdzie nikt się go nie spodziewał, i lekko przejmował piłkę. Kiwał po mistrzowsku. Różowe trampki śmigały w powietrzu i skutecznie psuły każdy atak na naszą bramkę. [...]

W dwudziestej minucie – TRAAACH! – padł pierwszy gol dla nas. Z podania Leona. [...]

Odtąd ilekroć piłka zmierzała w stronę nowego, na trybunach rozlegały się gwizdy i krzyki [...] – kibice wiedzieli, jak wytrącić Leona z równowagi[5]. Różowe trampki dały im pretekst do kpin[6]. [...]

Zostało pięć minut do końca pierwszej połowy meczu. Nasza drużyna straciła rozpęd. Faulowany [...] Leon krzywił się z bólu. Nie wiadomo, co dokuczyło mu bardziej – nieczyste zagranie barkiem czy szydera[7]. Jego podania stały się nieprecyzyjne, a z każdą chybioną[8] piłką zdawał się bliski płaczu. [...]

W powietrzu nad boiskiem iskrzyło. Coraz bliższe pomruki burzy powodowały zwarcia i trzaski w megafonach. [...]

Lunęło jak na filmach katastroficznych. [...] Sędzia odgwizdał koniec pierwszej połowy i uciekł. Było jasne, że na finał meczu przyjdzie nam poczekać. Staliśmy w strugach deszczu, zrezygnowani. [...]

[4] *Szmateks* – potoczne określenie sklepu z używaną odzieżą.

[5] *Wytrącić kogoś z równowagi* – spowodować, że ktoś się zdenerwuje, przestanie panować nad swoimi emocjami.

[6] *Kpina* – odnoszenie się do kogoś lub czegoś z lekceważeniem; drwina.

[7] *Szydera* – tu w znaczeniu: szyderstwo; złośliwe naśmiewanie się z kogoś.

[8] *Chybiony* – niecelny, nietrafiony.

Wreszcie w połowie października [...] nadeszła wiadomość, że mecz zostanie wznowiony w najbliższą niedzielę. [...]

Nasza dziesiątka pomaszerowała do szatni wśród gwizdów i śmiechu lokalnej publiczności. [...]

Nie traciłem nadziei, że Messi się pojawi. I nie zawiodłem się [...]. Leon trzymał się na uboczu. Rower porzucił za szkołą i niezauważony stanął w cieniu za śmietnikiem.

Mściciele Radzionków wbiegli jako pierwsi w swoich nieskazitelnych, zielonych strojach. [...] A potem uchyliły się drzwi szatni i [...] w jazgocie[9] wuwuzeli[10] dołączyliśmy do sędziego. Skandowane okrzyki z wolna zamarły[11]. Wuwuzele straciły oddech i powoli zamilkły, a kibice patrzyli z niedowierzaniem. Bo też było na co patrzeć! Nasza dziesiątka poczyniła poważne zakupy w sklepie Grosik. [...] Renifer miał różową koszulkę z brokatowym wizerunkiem Hello Kitty. Karol – malinowe szorty i getry zrobione z rękawów różowej piżamy. [...] Reszta drużyny ubrana była w śmiałe kombinacje różowych dresów i bluzek w kolorze koktajlu truskawkowego. A ja miałem na sobie różową, falbaniastą koszulę nocną z bufkami.

Publiczność zamilkła. Ludzie patrzyli po sobie, nie wiedząc, co o tym myśleć. [...]

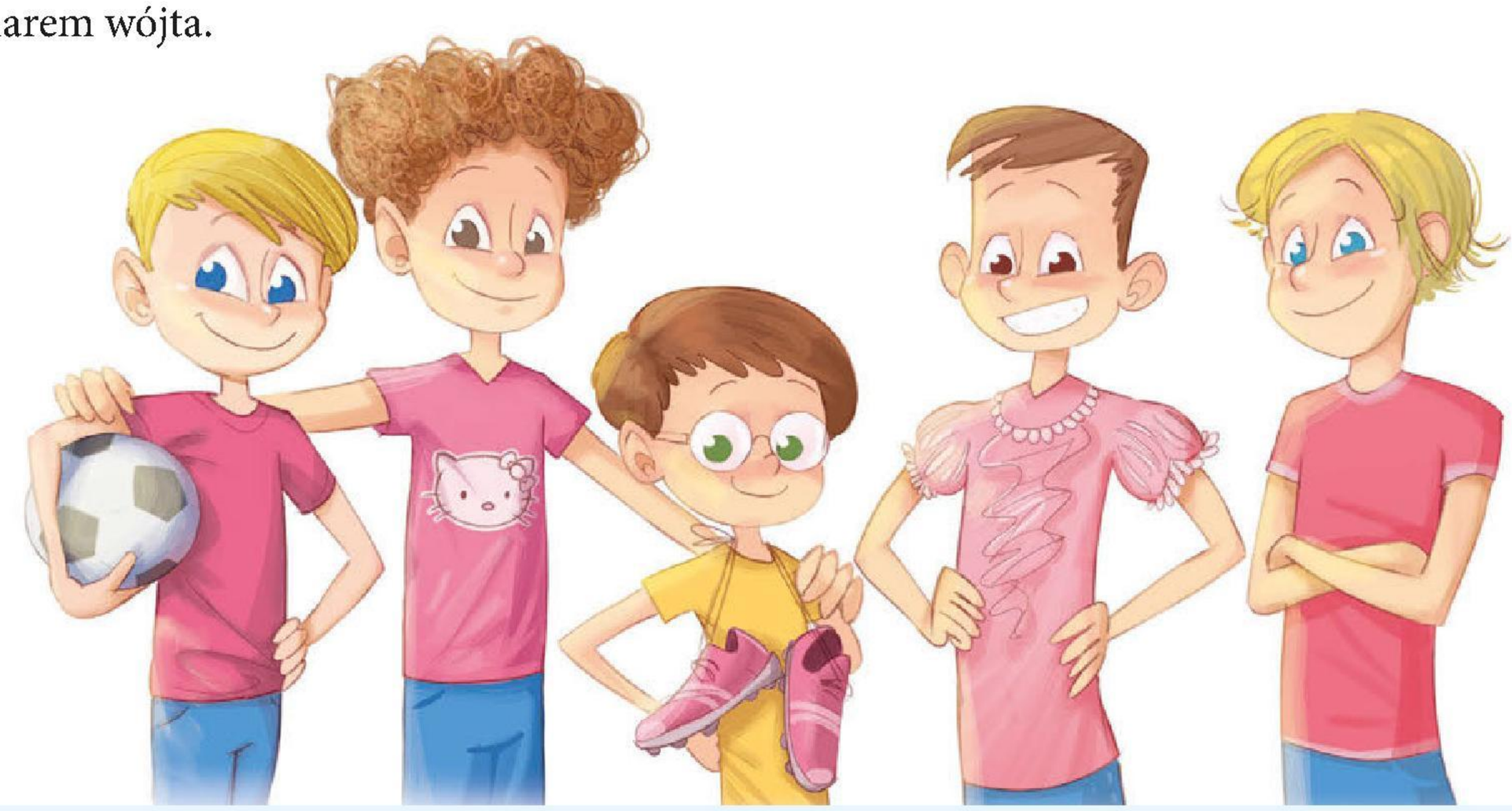
Tymczasem Renifer gwizdnął przeraźliwie na palcach i gestem przywołał Leona, chowającego się dotąd za śmietnikiem. Messi zrozumiał w lot, o co chodzi. W biegu wyrwał z plecaka parę różowych trampek. [...] i dołączył do nas na środku boiska, w pośpiechu wiążąc sznurowadła. Gęba śmiała mu się od ucha do ucha.

A potem wkopaliśmy Mścicielom 5:2 i wróciliśmy do domu z [...] pucharem wójta.

[9] *Jazgot* – hałas.

[10] *Wuwuzela* – plastikowa hałaśliwa trąbka używana przez kibiców piłki nożnej.

[11] *Zamarły* – tu w znaczeniu: ucichły.

Po przeczytaniu

1. Przygotujcie odpowiedzi na poniższe pytania.

- Gdzie i kiedy rozgrywa się akcja opowiadania?
- Kim są bohaterowie?
- Co jest jego tematem?

2. Czy narrator bierze udział w wydarzeniach? Znajdź fragment, który to potwierdza.

Nowa wiadomość

Opowiadanie to krótki utwór, w którym narrator przedstawia nieliczne wydarzenia, zwykle zgodnie z kolejnością ich występowania, często uzupełnione opisami i przemyśleniami bohaterów.

3. Odpowiedzcie na pytania dotyczące głównego bohatera.

- Jak miał na imię, a jakie przezwisko nadali mu chłopcy i dlaczego?
- Jak wyglądał?
- Czym się wykazał podczas meczu?
- Dlaczego zagrał w różowych trampkach?
- Jak reagował, gdy kibice zaczęli mu dokuczać?
- Dlaczego stanął za śmietnikiem?
- Co zrobił, gdy zobaczył kolegów z drużyny w różowych strojach?

4. Odszukaj w tekście fragment, gdy Niezniszczalni wychodzą na boisko w różowych strojach, i wyjaśnij, dlaczego tak się ubrali.

5. Porozmawiajcie o tym, czym jest tolerancja w życiu codziennym. Następnie opracujcie 5 zasad tolerancyjnych zachowań.

Czas na podsumowanie

6. Odpowiedz na pytania.

- Który fragment opowiadania był, według Ciebie, najzabawniejszy? Dlaczego?
- Zastanów się, co sprawiło, że ostatecznie Niezniszczalni wygrali z Mścicielami?

W wirtualnym świecie

Na lekcji:

- przedstawię informacje na temat bohaterki tekstu,
- porównam odczucia towarzyszące Luli w świecie wirtualnym i realnym,
- określę problematykę utworu,
- stworzę plakat promujący mądre korzystanie z narzędzi cyfrowych.

Na dobry początek

Porozmawiajcie o zaletach i wadach korzystania z urządzeń elektronicznych, takich jak: komputer, smartfon, tablet.

Katarzyna Wasilkowska

Już, już

Fragmenty

Lula trzaska furtką, wbiega po schodkach, otwiera szybko drzwi i skacząc najpierw na lewej, potem na prawej nodze, zrzuca buty. Ciągle w kurtce, wpada do swojego pokoju i włącza komputer. Teraz wraca na dół i odwiesza ubranie do szafy w przedpokoju, ustawia buty.

Ma już dosyć tej niesprawiedliwości.

Już zdecydowała.

Pogra chwilę, króciuteńko, póki jest sama w domu. Potem zaraz weźmie się za lekcje. To jedyna szansa, żeby zbliżyć się do poziomu dziewczyn. A poza tym – w Kryształowym Zamku czas płynie, jak chce, trzeba być czujnym, bo łatwo wszystko stracić. Mama w życiu tego nie zrozumie.

Pokój wypełnia się znajomymi dźwiękami pianina i Lula czuje, jak zaczyna się uspokajać.

Koło jej krzesła siedzi Grzmot. Ogon zamiata dywan, błyszczą prosząco czarne żuki.

Lula zerka na niego niechętnie.

Kilka słów o książce

„Już, już" opowiada o dziewięcioletniej Aleksandrze, zwanej Lulą, wzorowej uczennicy, miłej i zdolnej dziewczynce z kochającej rodziny. Jej życie zmienia się po otrzymaniu starego komputera. Pod wpływem rówieśników Lula zaczyna grać w „Kryształowy Zamek" i z czasem gra ta coraz bardziej ją pochłania. Dziewczynka zaniedbuje swoje obowiązki, staje się drażliwa i obojętna dla bliskich. Historia prowadzi do dramatycznego finału i pokazuje poważne skutki uzależnienia od gier.

– Wytrzymaj chwilę – rzuca przez ramię. – Zaraz przyjdzie Kaj i sobie pójdziecie.

Wie dobrze, że to wcale nie będzie zaraz. Dziś Kaj i Wera wracają dużo później.

Grzmot jednak daje się przekonać i zwija się w kłębek na podłodze, nos przykrywa łapką.

W Kryształowym Zamku nadal lato. Lula najpierw idzie na tył domu. Znajduje dwie dorodne marchewki i jednego słonecznika, wielkiego jak antena satelitarna. Zanosi plony do domu (oczywiście – dingl dingl – wpada jej za to całkiem sporo punktów).

Potem połamanymi gałęziami z brzozowego lasku buduje ogrodzenie wokół poletka[1]. [...]

Z resztek stawia stracha na wróble. Nie wygląda jak zwykłe strachy, jest straszniejszy. Rzuca pokręcony cień, a kiedy porusza nim wiatr, lekko skrzypi.

Ten dźwięk podrywa Grzmota, zaczyna piszczeć i dreptać niespokojnie. Nie wychodził od wczesnego rana, bardzo mu się już chce.

– Już, już... – mamrocze Lula. Wpadł jej do głowy pewien pomysł i natychmiast chce go wprowadzić do gry. Grzmot nie może czekać, zaczyna poszczekiwać piskliwie.

– Dobra, już dobra! [...]

– No, Grzmot, ruchy! – woła, zbiegając po schodach.

Na dworze zimno jej w niezapiętej kurtce. [...]

Grzmot siknął dwa razy i już kładzie przed nią swoją piłkę. Lula podnosi ją i chowa do kieszeni. – Nie! – mówi zdecydowanie. – Zrób, co masz do zrobienia, i wracamy. Nie mam dziś czasu. Dalej, sio!

Grzmot chwilę czeka z nadzieją w czarnych ślepkach[2], a potem odbiega z nosem przy ziemi.

Lula się niecierpliwi, czasu coraz mniej, zaraz wrócą Wera i Kaj. [...] Nie bawi się w zakopywanie kupy, za bardzo się spieszy.

[1] *Poletko* – małe pole, ziemia przeznaczona pod uprawę.

Przydatne słowa

Stracić poczucie czasu oznacza tak bardzo skupić się na jakiejś czynności, że przestaje się zwracać uwagę na upływ czasu.

Przykład użycia:
Podczas rozmowy z przyjaciółką straciłam poczucie czasu i spóźniłam się na autobus.

[2] *Ślepka* – pieszczotliwe określenie oczu.

Podważa ją łopatką i przerzuca przez płot prosto w tuje sąsiada. Nikt nie zauważy, a zresztą do wiosny wszystko i tak zgnije.

Wraca przed komputer.

Najpierw znosi do chaty resztę połamanych gałązek, które zostały w brzozowym zagajniku[3], i kładzie na stercie obok pieca. Potem bierze słonecznik i rusza w dół zbocza, do rzeki. [...]

[3] *Zagajnik* – mały, zazwyczaj młody las.

I... tak!

Miała rację, za rzeką w oddali widzi domy, to jakaś wieś, może miasteczko.

Nagle słońce zaczyna zachodzić bardzo szybko.

Lula się waha, a wtedy słychać odgłos otwieranych na dole drzwi. Pośpiesznie wyłącza grę i komputer, wyciąga zeszyty.

Czemu to głupie serce tak się tłucze, jakby zrobiła coś złego? Zaraz odrobi lekcje i po sprawie, mama nawet nie zauważy. W dodatku zacznie od angielskiego, nie ma zamiaru znowu narazić się pani. Wszyscy wiedzą, że jest najlepszą uczennicą w klasie. Nie wiedzą tylko, że też najsprytniejszą.

Po przeczytaniu

1. Przygotuj notatkę graficzną na temat bohaterki utworu. Możesz wykorzystać poniższy przykład lub samodzielnie ją zaprojektować.

Przykład:

ŚWIAT REALNY

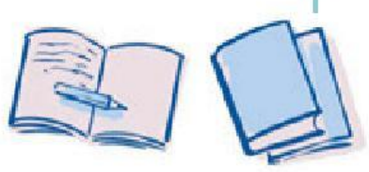
Kto należy do rodziny bohaterki?
Jak Lula opiekuje się psem?

Jak czuje się na spacerze z psem?

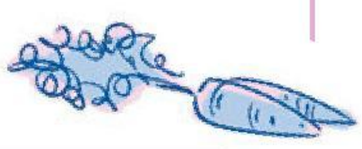
Co robi, gdy mama wraca do domu? Dlaczego?

ŚWIAT WIRTUALNY

Jak nazywa się gra?
Na czym polega?

Jak się czuje Lula, gdy gra?

Co robi, gdy mama wraca do domu? Dlaczego?

2. Wybierz właściwe dokończenia zdań.

Zdanie „Ma już dość tej niesprawiedliwości" wyraża postawę Luli wobec

A. konieczności wyprowadzania psa na spacer.

B. zakazu włączania komputera.

Sytuacja ta była spowodowana

A. zaniedbywaniem przez Lulę obowiązków.

B. późniejszym powrotem do domu rodzeństwa Luli.

3. Porozmawiajcie w klasie o tym, co dla Luli jest najważniejsze. Uporządkujcie podane wartości od najważniejszej do najmniej ważnej.

mama | Grzmot | gra | uczciwość | nauka

4. Dlaczego świat realny jest dla Luli nieatrakcyjny, a przebywanie w świecie wirtualnym sprawia jest przyjemność? Zapiszcie swoje ustalenia w zeszycie.

5. Odszukaj w tekście dwa przykłady zachowań głównej bohaterki. Powiedz, jak je oceniasz. Uzasadnij swoją ocenę.

6. Podaj przykłady ilustrujące problemy poruszone tekście.

Problem poruszany w tekście	Przykład
Uzależnienie od gier	?
Traktowanie zwierząt	?
Stosunek do obowiązków	?
Relacja z mamą	?

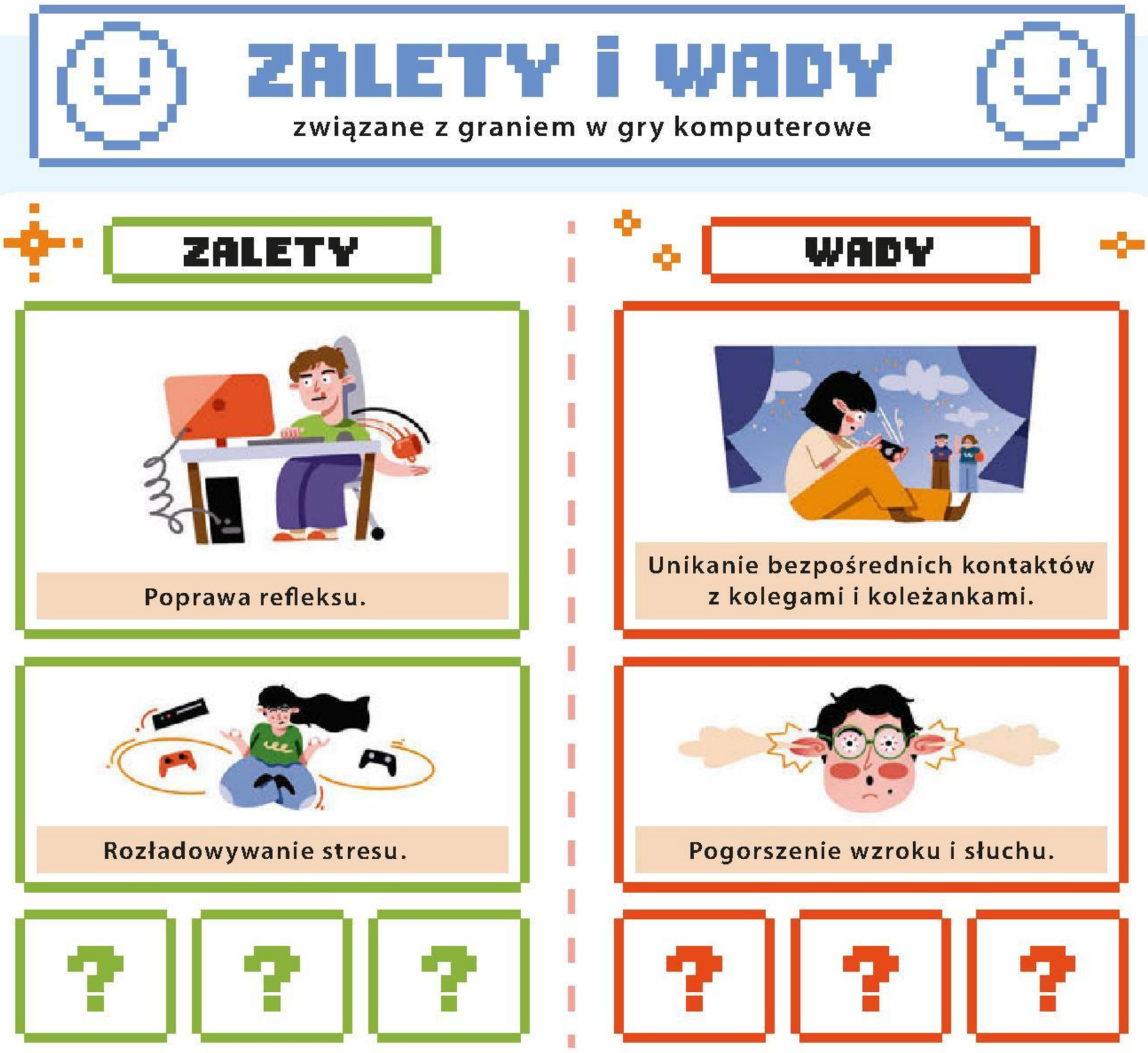
7. Wyjaśnij, co oznacza zdanie: „Czemu to głupie serce tak się tłucze, jakby zrobiła coś złego"? Powiedz, dlaczego Lula tak się czuje.

8. Wytłumacz, dlaczego Lula myśli, że jest kimś najsprytniejszym. Czy to określenie oznacza, że jest osobą mądrą?

9. Porozmawiajcie o tym, jak można pomóc osobie, która jest uzależniona od technologii cyfrowej. Zapiszcie dla niej kilka porad.

Przykład: Znajdź ciekawe hobby (np. gotowanie, rysowanie, taniec, piłka nożna lub inny sport).

10. Zapoznajcie się z plakatem ukazującym zalety i wady związane z graniem w gry komputerowe. Podajcie swoje propozycje odpowiedzi i zapiszcie w zeszycie według wzoru.

Czas na podsumowanie

11. Dokończ zdania.

- Historia Luli nauczyła mnie, że...
- Sytuacja bohaterki może być dla mnie przestrogą, ponieważ...
- Aby mądrze korzystać z technologii cyfrowej, muszę pamiętać, że...

Instrukcja na życie

Na lekcji:

- zgromadzę informacje na temat bohatera utworu,
- porównam sposoby radzenia sobie ze stresem,
- ocenię zachowanie bohatera,
- wyjaśnię, czym są antonimy, i podam ich przykłady.

Na dobry początek

Sprawdźcie w dostępnych źródłach różne znaczenia pierwszego wyrazu z poniższego tytułu. Jak sądzicie, które znaczenie będzie się odnosiło do bohatera opowiadania?

Roksana Jędrzejewska-Wróbel

Praktyczny pan

Fragmenty

Był sobie raz pewien bardzo praktyczny pan, który zajmował się tylko tym, co uważał za istotne i konieczne. [...]

Każdy dzień praktyczny pan zaczynał od serii przysiadów i skłonów, potem jadł niebywale zdrowe, choć niezbyt smaczne śniadanie, i zabierał się do pracy, za którą co prawda nie przepadał, ale która była ważna i potrzebna.

O tym, że naprawdę taka była, świadczyły dyplomy, wyróżnienia i zaświadczenia, których miał pełne szuflady. W szufladach – oprócz zaświadczeń – były również lekarstwa na uspokojenie, ponieważ ludzie, którzy jak nasz praktyczny pan nieustannie zajmują się tylko bardzo ważnymi i niezwykle pożytecznymi sprawami, są często nieco nerwowi.

Pewnego dnia, kiedy praktyczny pan połykał właśnie swoją popołudniową tabletkę na rozluźnienie, usłyszał w radiu audycję o pouczającym tytule: „Instrukcja obsługi". [...]

Nastawił więc głośniej radio i od pani redaktor o miłym głosie dowiedział się, że dla osób nerwowych o wiele lepsze od tabletek są... koty!

Że to zdrowo mieć kota, bo koty swoim mruczeniem działają na ludzi uspokajająco i łagodząco.

Praktyczny pan zerknął nieufnie na swoją jeszcze niepołkniętą różową tabletkę i zamyślił się.

„Hm... Z tabletkami jest sporo kłopotu. Najpierw trzeba pamiętać, żeby je kupić, potem wyjąć z pudełka, połknąć, popić... To zabiera mnóstwo cennego czasu. Poza tym szkodzą na żołądek. A kota kupuje się raz, jest już na zawsze i ciągle działa. Bardzo praktyczne!" – pomyślał pan [...].

Najpierw kupił poradnik i uważnie go przeczytał.

Dowiedział się z niego, że do opieki nad kotem, oprócz samego kota, niezbędne są: dwie miseczki, sucha karma, kuweta, żwirek i łopatka. [...]

Poszedł więc do sklepu i zakupił: miseczki, suchą karmę, kuwetę, żwirek i łopatkę. Gdy poszedł do domu, zorientował się, że jednak o czymś zapomniał, wrócił więc do sklepu i dokupił kota. Pięknego kota o pięknym futrze. A potem robił wszystko dokładnie tak, jak napisano w poradniku.

Zmieniał wodę i piasek, poił i karmił. I czekał, aż kot zacznie działać na niego uspokajająco i łagodząco. Ale nie działał. Kot nie mruczał!

Minął jeden dzień, drugi, trzeci...

Praktyczny pan dokupił kotu witaminy, drapak i sztuczną mysz. Minął dzień czwarty i piąty, a kot nadal nic. Ani mru-mru! To praktycznego pana bardzo zdenerwowało, więc szóstego dnia połknął dwie tabletki na uspokojenie, zapakował opornego kota do transportera i pojechał do weterynarza.

– Ten kot nie mruczy. Wydałem na niego mnóstwo pieniędzy. Proszę sprawdzić, czy nie jest zepsuty – powiedział i popukał w transporter.

– A często pan go głaszcze? – zapytał weterynarz.

– Głaszczę? O tym nie było w poradniku – zdziwił się praktyczny pan.

– Może i nie było, bo to dość naturalne. – Wzruszył ramionami weterynarz.

– Naturalne? No nie wiem. Ja jeszcze nigdy nikogo nie głaskałem – zirytował[1] się praktyczny pan.

Wrócił do domu i – nieco zakłopotany[2] – usiadł na kanapie z transporterem na kolanach. A potem pogłaskał transporter. To nie było trudne, trochę jak odkurzanie, co dodało praktycznemu panu odwagi. Pogłaskał transporter jeszcze raz. Miał cichą nadzieję, że kot to doceni i zamruczy. Niestety. Z transportera nie wydobył się żaden dźwięk. Praktyczny pan westchnął. A potem...

Potem postanowił iść na całość. Wziął głęboki oddech, wyjął kota, zamknął oczy i... lekko dotknął miękkiego ciepłego futra. Kot poruszył się delikatnie. Praktyczny pan przeciągnął dłonią w stronę ogona. [...] Kot popatrzył na niego podejrzliwie i miauknął. Praktyczny pan wstrzymał oddech. Kot mierzył go chwilę wzrokiem, a potem ziewnął i usadowił się praktycznemu panu na brzuchu. Praktyczny pan znowu położył rękę na grzbiecie kota. Tym razem było dużo łatwiej. Jego dłoń od razu dopasowała się do zagłębień w kocim futrze, a potem... [...]

Wtedy to usłyszał. Jakby mały motor z głębi miękkiego brzucha... Tak! To kot zmrużył ślepia i... zamruczał. A praktyczny pan po raz pierwszy w życiu uśmiechnął się błogo i głupio i... też zamruczał.

[1] *Zirytować się* – zdenerwować się.

[2] *Zakłopotany* – o kimś, kto nie czuje się komfortowo w danej sytuacji; skrępowany, onieśmielony.

Przydatne słowa

Spontaniczny
to określenie czynności wykonanej bez wcześniejszego planu i przemyślenia, pod wpływem impulsu, emocji.

Przykład użycia:
W sobotę podjęliśmy spontaniczną decyzję o zorganizowaniu wycieczki nad jezioro.

Po przeczytaniu

1. Uporządkuj wydarzenia we właściwej kolejności.

- Wizyta u weterynarza.
- Zakup kota.
- Pierwsze głaskanie kota.
- Czytanie poradnika o opiece nad kotem.
- Informacja w radiu o uspokajającym działaniu kotów.

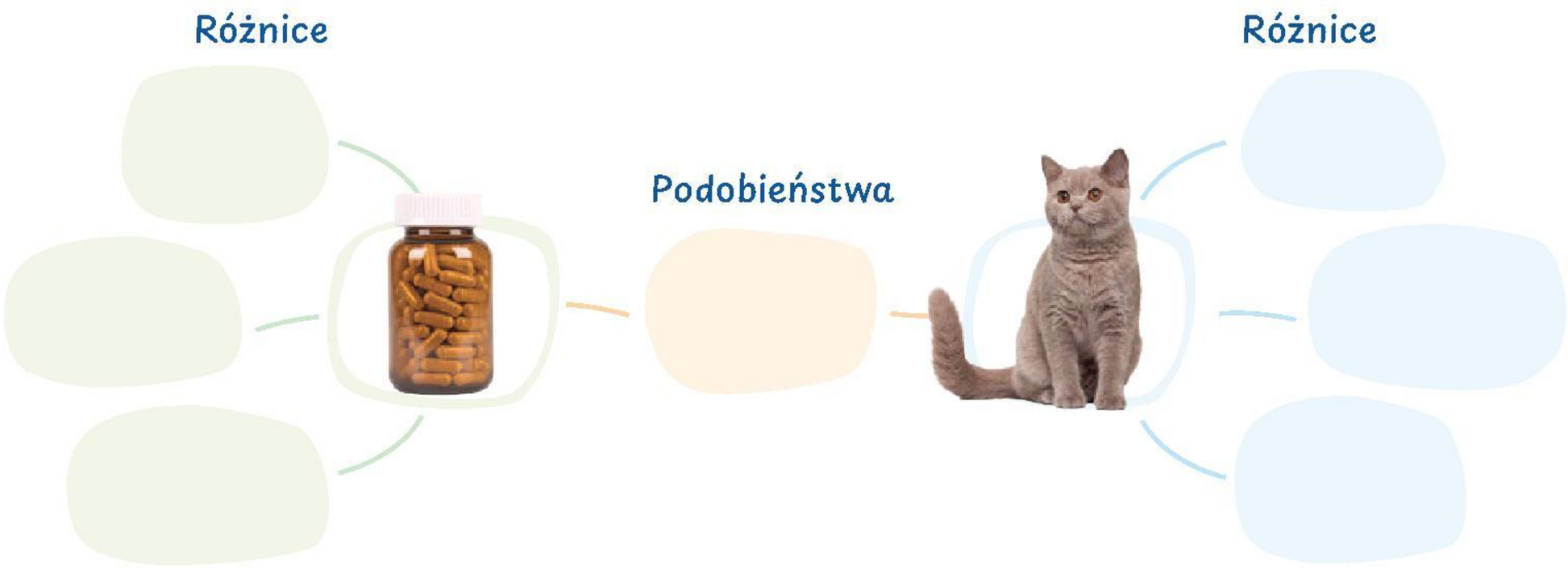
2. Dokończ zdania dotyczące bohatera.

W życiu praktycznego pana brakowało...

Słowa: *Ten kot nie mruczy. Proszę sprawdzić, czy nie jest zepsuty* świadczą o...

Praktyczny pan zamruczał na końcu opowiadania, ponieważ...

3. Uzupełnijcie mapę myśli. W środku wpiszcie podobieństwa łączące tabletki i kota, a na zewnątrz różnice. Podpowiedź: Odszukajcie fragment, w którym praktyczny pan rozmyśla o tym, co usłyszał w audycji radiowej.

4. Porozmawiajcie w klasie o tym, jak mogłaby potoczyć się ta historia, gdyby praktyczny pan nie usłyszał audycji o zaletach kotów.

5. W podanych parach wybierz słowa, które nie pasują do bohatera tekstu.

dokładny – niedbały • nerwowy – opanowany
uporządkowany – chaotyczny

Nowa wiadomość

Antonimy to wyrazy o znaczeniu przeciwstawnym. Używamy ich, aby podkreślić różnice, na przykład między osobami, cechami lub czynnościami.

Przykłady: przyjaciel – wróg, groźny – łagodny, szybko – wolno.

6. W podanej grupie wyrazów odszukaj pary antonimów i zapisz je w zeszycie.

uczuciowy • relaks • ważny • potrzebny • radość
zbyteczny • nieczuły • stres • smutek • błahy

Czas na podsumowanie

7. Odpowiedz na pytania.

- Które zwyczaje bohatera uważasz za warte naśladowania?
- Dzięki czemu łatwiej rozpoznasz antonimy?

Wierny jak... Hachiko

Na lekcji:

- zgromadzę informacje o wydarzeniach i bohaterach,
- ocenię postawy ludzi wobec Hachiko,
- poznam cechy Hachiko,
- wyjaśnię znaczenie relacji człowieka z psem.

Na dobry początek

Przyjrzyjcie się ilustracji. Jak myślicie, dlaczego pies wygląda na smutnego?

L.G. Marvel

Hachiko [czytaj: hacziko]

Fragment książki: Opowieści o zwierzętach, które zmieniły świat
Tłumaczenie: Anna Jęczmyk

Pies, który był wierny swemu panu aż do końca...
a także w zaświatach

W Japonii lojalność[1] wobec rodziny jest bardzo ważna. Dlatego nie dziwi, że wierny Hachiko[2] stał się narodowym bohaterem.

Urodził się na farmie, skąd trafił do nowego właściciela, profesora uniwersytetu[3], który zabrał psa ze sobą do Tokio[4]. Każdego dnia, gdy profesor wracał z pracy, Hachiko wychodził po niego na stację, skąd razem szli do domu. Rok później profesor niespodziewanie zmarł w miejscu pracy. Hachiko jak zwykle wyszedł po swojego pana, ale ten nie pojawił się na dworcu.

Mimo to Hachiko nie odpuszczał. Dzień w dzień przez ponad dziewięć lat czekał na swego pana na stacji o tej samej co zwykle porze. Choć stacja Shibuya [czytaj: szibuja] jest jedną z najbardziej ruchliwych na świecie, wiele osób zwracało uwagę na psa [...]. Z początku pracownicy nie zachowywali się zbyt miło i wyrzucali psa ze stacji.

[1] *Lojalność* – cecha kogoś, kto dochowuje komuś wierności i jest uczciwy.

[2] *Hachiko* oznacza „Ósmy Książę".

[3] *Uniwersytet* – szkoła wyższa.

[4] *Tokio* – miasto, stolica Japonii.

I wtedy zdarzyło się coś, co wszystko zmieniło: były student profesora napisał artykuł do gazety, w którym przedstawił historię Hachiko. Czytelnicy byli pod wielkim wrażeniem i nawet pracownicy stacji zmienili swój stosunek do psa i zaczęli zostawiać mu jedzenie i przysmaki.

Legenda Hachiko powoli rosła, aż pies stał się narodowym symbolem[5] wierności. Napisano o nim wiele książek, jedno z wejść na stację nazwano na jego cześć i postawiono mu pomniki w całym kraju. Nakręcono o nim również film.

Wiele lat później sława Hachiko dotarła do różnych części świata. Tymczasem pies od dawna już nie żył. W uznaniu dla jego wierności został pochowany obok grobu swego pana.

Choć na całym świecie znane są podobne przypadki, Hachiko przeszedł do historii jako przykład lojalności i wierności. Zarówno w Japonii, jak i daleko poza nią.

[5] *Symbol* – tu w znaczeniu: osoba lub zwierzę, które pokazują lub przedstawiają jakąś cechę, wartość albo ideę.

Przydatne słowa

Przejść do historii oznacza: zostać zapamiętanym dzięki swoim czynom lub cechom.

Przykład użycia:
Tomek przeszedł do historii szkoły, bo jako pierwszy wygrał ogólnopolski konkurs matematyczny.

Po przeczytaniu

1. Określ czas i miejsce wydarzeń. Wybierz właściwe informacje.

- **Gdzie?**
  redakcja gazety, farma, stacja, uniwersytet, Tokio, Japonia
- **Kiedy?**
  XX wiek, niedawno, bardzo dawno temu

2. Wskaż pytania, na które **nie znajdziesz** odpowiedzi w tekście.

- Ile lat miał Hachiko, gdy profesor zabrał go do Tokio?
- Dlaczego Hachiko codziennie przychodził na stację?
- O której godzinie profesor wracał z pracy?
- Dlaczego pewnego dnia profesor nie wrócił do domu?
- Czy Hachiko przychodził na stację pomimo nieobecności profesora?
- Kto opisał historię Hachiko w gazecie?
- Jak zareagowali ludzie po przeczytaniu artykułu o Hachiko?
- Przez ile lat Hachiko czekał na profesora?
- Czego symbolem stał się Hachiko?
- Kiedy postawiono pierwszy pomnik Hachiko?

Posąg Hachiko przed stacją Shibuya w Tokio, Japonia

3. W każdej parze wybierz wcześniejsze wydarzenie.

- Student napisał artykuł w gazecie.
- Pracownicy stacji przeganiali Hachiko z dworca.
- Powstają książki o Hachiko.
- Profesor umiera na uniwersytecie.

4. Wyjaśnijcie, dlaczego, Waszym zdaniem, pracownicy stacji początkowo przeganiali Hachiko z dworca. Podajcie powody ich zachowania.

5. Odpowiedz pięć razy na pytanie: „Dlaczego?". Za każdym razem, gdy udzielisz odpowiedzi, zadaj sobie kolejne pytanie.

Historia Hachiko stała się znana na całym świecie.

Dlaczego? ? Dlaczego? ? Dlaczego? ? Dlaczego? ? Dlaczego? ?

6. Odszukaj wśród podanych wyrazów pary antonimów. Następnie wskaż słowa, którymi można określić Hachiko.

nadzieja • inteligentny • wróg • wytrwały • łagodny
nielojalny • przyjaciel • niecierpliwy • niemądry
rezygnacja • agresywny • wierny

7. Wyjaśnij, czy zgadzasz się z powiedzeniem: *pies to najlepszy przyjaciel człowieka* i czy historia Hachiko to pokazuje. Uzasadnij swoje zdanie.

8. Znajdź w internecie lub innych dostępnych źródłach informacje o polskim Hachico – psie Dżoku. Wymień podobieństwa między tymi historiami.

Czas na podsumowanie

9. Odpowiedz na pytania.

- Jakie emocje wywołuje w Tobie opowieść o Hachico i dlaczego?
- Jak ta historia wpłynęła na Twoje spojrzenie na relację człowieka ze zwierzęciem?

Jak się porozumiewać skutecznie?

Na lekcji:

- zadbam o poprawność wypowiedzi i użyję zwrotów grzecznościowych,
- dostosuję słowa do sytuacji,
- wymienię cechy uważnego słuchacza.

Na dobry początek

Odpowiedzcie w parach na pytania. Zaprezentujcie wnioski w klasie.

- Jakie zwroty i gesty powitalne znacie?
- Których z nich nie użylibyście w rozmowie z babcią lub dyrektorem szkoły? Dlaczego?

Ludzie porozumiewają się ze sobą na różne sposoby. Używają słów, gestów, dźwięków oraz znaków graficznych. Dzięki nim tworzymy komunikaty – opowiadamy o swoich przeżyciach, prosimy o pomoc, zadajemy pytania i odpowiadamy na nie.

Każda wypowiedź ma jakiś cel. Czasem chcemy coś komuś opowiedzieć, o coś poprosić albo do czegoś przekonać, na przykład do wspólnego wyjazdu do kina czy kupna zwierzęcia.

Mamo, Tato, proszę, kupcie psa. Będę go zabierać na spacery i karmić. Proszę bardzo, bardzo!

Proszę Pani, bardzo chcielibyśmy pojechać do kina. To wspaniała okazja do integracji całej klasy. Prosimy o zgodę.

Cześć! Wczoraj wróciliśmy z wakacji. Było super! Więc słuchaj, …

Aby zostać dobrze zrozumianym, warto zastanowić się nie tylko nad tym, co chcemy powiedzieć, lecz także nad tym, do kogo mówimy i w jakiej sytuacji się znajdujemy.

Nowa wiadomość

Porozumiewanie się z innymi ludźmi wymaga przestrzegania pewnych zasad. Nazywamy je **grzecznością językową**. Jest to sposób mówienia i pisania, który pokazuje, że szanujemy odbiorcę naszego komunikatu, na przykład poprzez używanie zwrotów: *proszę*, *dziękuję*, *przepraszam*, *dzień dobry*, *do widzenia*.
Należy unikać słów, w których komuś rozkazujemy, takich jak: daj, weź to.

Oto kilka przydatnych zasad skutecznej komunikacji

1

Mów jasno i zrozumiale
Unikaj zbyt długich zdań oraz słów nieznanych rozmówcy. Twoja wypowiedź powinna być logiczna i jednoznaczna. Mów prawdę.

2

Dbaj o poprawność
Staraj się mówić i pisać bez błędów. Zwracaj uwagę na prawidłową odmianę wyrazów i budowę zdań, a w zapisie na ortografię, interpunkcję.

3

Używaj zwrotów grzecznościowych
Mów: *Proszę*, *Dziękuję*, *Przepraszam*.
Uprzejme słowa świadczą o Twoim dobrym wychowaniu i sprawiają przyjemność rozmówcy.

6

Mów jasno i zrozumiale
Pamiętaj, że słowa mają moc
Mów tak, aby okazywać życzliwość i wsparcie.
Nie używaj słów, które mogą sprawić przykrość – nie krytykuj, nie obmawiaj, nie wyśmiewaj.

5

Okazuj rozmówcy szacunek
Patrz na osobę, z którą rozmawiasz i uważnie słuchaj jej słów. Nie przerywaj, nie okazuj znudzenia. Wypowiadaj się w kulturalny sposób.

4

Dostosuj wypowiedź do sytuacji
W rozmowie z osobą dorosłą używaj pełnych zdań. Unikaj słów z języka młodzieżowego, gdyż mogą być niezrozumiałe i nieuprzejme.

Czas na ćwiczenia

1. Przeczytajcie w parach poniższe wypowiedzi i oceńcie, czy są one jasne i zrozumiałe. Uzasadnijcie swoje zdanie. Jak można je poprawić?

Czy możesz, jeśli masz chwilę, bo wiem, że jesteś zajęty, ale to naprawdę nie zajmie dużo czasu, wyjaśnić mi to zadanie?

Proszę Pani, nie zrobiłam zadania, bo byłam chora i mama kazała mi leżeć w łóżku, a na dodatek musiałam posprzątać pokój, bo jutro przyjeżdża babcia.

Ogólnie, film mi się raczej podobał, choć początku nie zrozumiałam, a pod koniec zachciało mi się spać.

2. Wskaż prawidłowe uzupełnienie zdań.

- Proszę ***Panią*/*Pani***, jutro przed ***lekcją*/*lekcjom*** podleję kwiaty.
- ***Panie*/*Panu*** Dyrektorze, prosimy o ***zgodę*/*zgódź się*** na turniej szachowy klas czwartych.
- Cześć ***Wiktorze*/*Wiktor***! Słyszałeś, jakie ***atrakcję*/*atrakcje*** czekają nas podczas wycieczki?
- ***Trudno*/*ciężko*** powiedzieć, czy Tomek przeczytał ***tą*/*tę*** książkę.
- Dzień dobry, ***nazywam się*/*mam na imię*** Tomek.

3. Przestaw sylaby, aby powstały zwroty grzecznościowe. Wymień sytuacje, w jakich ich użyjesz.

myjekudzię sięmajtrzy kahej niawidzedo czórwiebrydo

wiamzdrapo kidzię szępropo myskaści śbązprosiępmycazwra

4. Przyjrzyjcie się w parach poniższym scenkom. Wyjaśnijcie, dlaczego wypowiedzi nie zostały dostosowane do sytuacji. Zaproponujcie, jak powinny one brzmieć.

Adamie, mam nadzieję, że się wyspałeś. Za chwilę zaserwuję Ci posiłek.

Ok, masz tu, babciu, spoko appki, gierki i profil na insta. Wbijaj do sieci!

5. Wskaż cechy dobrego i nieuważnego słuchacza, a następnie podaj jeszcze po trzy własne przykłady.

rozgląda się • zadaje pytania • ziewa • słucha spokojnie
przerywa wypowiedź • utrzymuje kontakt wzrokowy

6. Porozmawiajcie w klasie, jak rozumiecie powiedzenie „Słowa mają moc". Które ze stwierdzeń do niego pasują? Uzasadnijcie swoje zdanie.

Im więcej słów, tym lepsza rozmowa.

Słowa potrafią ranić bardziej niż czyny.

Dobre słowa budują mosty, złe – mury.

Widać po słowie, co u kogo w głowie.

7. Wyjaśnij, jak może się czuć rozmówca, który usłyszał poniższe słowa. Popraw je tak, aby okazywały szacunek.

– Przepraszam za spóźnienie, autobus się zepsuł, więc przyszedłem pieszo.
– Ostatni raz toleruję takie zachowanie!

– Dostałam od cioci nowy plecak. Bardzo mi się podoba. Co o nim myślisz?
– Worek na ziemniaki byłby lepszy!

– Chcę się zapisać do szkolnego chóru.
– Ty? Przecież fałszujesz!

– Dzień dobry. Jak mogę Panu pomóc?
– Sześć bułek i masło.

– Tyle się uczyłam, a i tak denerwuję się przed sprawdzianem.
– I po co? I tak go nie zaliczymy!

– Proszę, pożycz mi długopis.
– Kup sobie.

Czas na podsumowanie

8. Odpowiedz na pytania.

- Jaką naukę wyniosę z dzisiejszej lekcji?
- Dlaczego warto na co dzień stosować zasady skutecznej komunikacji?
- W jaki sposób mogę sprawić, aby moje słowa zbliżały ludzi i pomagały w porozumieniu?

Jakie są typy zdań?

Na lekcji:

- wyjaśnię, czym jest zdanie,
- rozpoznam typy zdań ze względu na cel wypowiedzi,
- utworzę różne typy zdań.

Na dobry początek

Przyjrzyj się ilustracji. Następnie powiedz, która wypowiedź jest niezrozumiała. Jak myślisz dlaczego?

Do czego potrzebne są zdania?

Jeżeli chcemy, żeby to, co mówimy albo piszemy, było zrozumiałe, to słowa w zdaniu powinny być do **siebie dopasowane jak cegły w murze**.

Jeśli pomieszamy słowa i nie dopasujemy ich do siebie, wyjdzie coś takiego: *niespodzianka chcieć zrobić Ola dzisiaj ty*. Trudno zrozumieć, o co tu w ogóle chodzi. Ale gdy wszystkie słowa uporządkujemy, od razu wszystko stanie się jasne: *Ola chciała ci dzisiaj zrobić niespodziankę*.

Jakie zadania mają zdania?

Zdania mają różne zadania do wykonania: jedne opowiadają, inne pytają, a jeszcze inne rozkazują albo o coś grzecznie proszą.

To tak, jakby w świecie zdań były trzy ekipy:

- **opowiadacze** – takie trochę gaduły, ciągle opowiadają, co się dzieje, na przykład: *Mój pies chrapie głośniej niż odkurzacz. Szpinak nie jest miłością mojego życia.*
- **detektywi** – ciekawi świata, ale mogą zamęczyć człowieka pytaniami, na przykład: *Dlaczego znowu jest poniedziałek? Gdzie schowała się moja druga skarpetka?*
- **dowódcy** – lubią rozkazy, ale czasami stają się grzeczni i wtedy proszą, na przykład: *Odłóż telefon! Proszę wszystkich o uwagę.*

Nowa wiadomość

- **Zdanie** to **uporządkowana grupa wyrazów**, która zawiera zrozumiałą informację. Zawsze zaczynamy je wielką literą.
- Ze względu na cel wypowiedzi zdania dzielimy na:
  - **oznajmujące** – używamy, gdy chcemy przekazać komuś informację. Na końcu stawiamy kropkę, na przykład: Jutro idziemy do kina.
  - **pytające** – stosujemy, gdy chcemy się czegoś dowiedzieć. Kończymy je znakiem zapytania, na przykład: Kiedy idziecie do kina?
  - **rozkazujące** – używamy, gdy chcemy wyrazić polecenie, rozkaz, prośbę lub życzenie. Można je zakończyć wykrzyknikiem lub kropką, na przykład: Nie włączaj teraz telewizora! Chodź z nami do kina.

Czas na ćwiczenia

1. Ułóż z podanych wyrazów zdania. Zastosuj odpowiednie formy wyrazów.

Przykład: *wyruszyć nasza dookoła babcia w podróż światNasza babcia wyruszyła w podróż dookoła świata.*

- podróżować na babcia wielbłąd po pustynia przy światło księżyc
- na karnawał tańczyć samba w Brazylia
- czółno z tubylcy po Amazonka płynąć
- rajski widzieć na wyspy Moluki ptak

Dla mnie najważniejsza jest przygoda!

2. Przeczytaj zaproszenie. Określ, jakie typy zdań w nim występują.

Lubisz świetne historie? Chcesz zapoznać się z ciekawostkami o niesamowitym kraju? Koniecznie przyjdź we wtorek 12 maja o 14.00 do naszej biblioteki na spotkanie z podróżnikiem. Posłuchaj fascynującej opowieści o wyprawie do Japonii. Przymierz prawdziwe kimono. Ułóż ikebanę. Naucz się jeść pałeczkami. Zapraszamy! Baw się z nami!

Koło Miłośników Podróży

3. Ułóż jak najwięcej pytań, których odpowiedzią będzie podane zdanie.

Wczoraj ciocia Krystyna kupiła w Toruniu wymarzony rower górski.

4. Napisz rady, jak nie należy zachowywać się w muzeum. Użyj zdań rozkazujących.

Przykład: *Nie dotykaj eksponatów.*

Dobra rada

Jeżeli chcemy, żeby nasza prośba brzmiała grzeczniej, to należy do zdania rozkazującego dodać słowo proszę, na przykład: *Proszę, ścisz trochę muzykę.*

Możesz też użyć zdania rozpoczynającego się od słów: *Czy mógłbyś..., Czy mogłabyś..., Czy mogłaby Pani / mógłby Pan...*
Na przykład: *Czy mogłabyś mi pomóc rozwiązać to zadanie?*

5. Przekształć zdania rozkazujące w grzeczniejsze prośby. Wykorzystaj podane początki zdań.

Posuń się trochę.	Proszę, ___?
Wyjaśnij, co masz na myśli.	Czy mógłbyś, ___?
Powtórz to zdanie głośniej.	Czy mogłabyś, ___?
Pożycz mi swój telefon na chwilę.	Proszę, ___?

Czas na podsumowanie

6. Przeczytaj podaną wypowiedź i odpowiedz na pytania. Za każdą dobrą odpowiedź przyznaj sobie jeden punkt. Ile punktów udało Ci się zdobyć?

- Ile jest zdań w podanej wypowiedzi?
- Które zdanie jest zdaniem rozkazującym?
- Co wyraża zdanie rozkazujące – prośbę czy polecenie?
- Jakiego rodzaju zdaniem jest ostatnie zdanie w wypowiedzi?

Pisownia wyrazów z *ch*

Na lekcji:

- zastosuję zasady pisowni wyrazów z *ch*,
- poprawnie zapiszę wyrazy z *ch*,
- podam sposoby na zapamiętanie zasad pisowni wyrazów z *ch*.

Na dobry początek

Wyszukaj w wężu literowym wyrazy z *ch*. Następnie uzupełnij nimi podane zdanie.

KROTRUCHWIELKŚMIECHSAŁAHODDECHDAL

Dla dobrego samopoczucia ważne są:

___?___ na świeżym powietrzu,

głęboki, uspokajający ___?___

szczery, głośny ___?___

Nowa wiadomość !

***Ch* piszemy:**

- gdy wymienia się na ***sz***,

  Przykłady:
  mu**ch**a – mu**sz**ka, głu**ch**y – ogłu**sz**yć, pie**ch**ur – pie**sz**o

- na końcu wyrazów,

  Przykłady:
  zu**ch**, da**ch**, brzu**ch**, pia**ch**, pe**ch**, ba**ch**!, tra**ch**!

- po literze s,

  Przykłady:
  s**ch**ody, s**ch**owek, s**ch**odzić, us**ch**nąć, s**ch**ludny

- w wielu wyrazach, gdy na nic się nie wymienia. Ich pisownię trzeba zapamiętać. W razie wątpliwości skorzystaj ze słownika ortograficznego.

  Przykłady:
  chwila, **ch**walipięta, **ch**ociaż, **ch**łopak, **ch**odzić, **ch**ytry, wa**ch**larz

Czas na ćwiczenia

1. Zmień formę wyrazów podanych pod zdjęciami tak, aby powstały słowa z *sz*. Uzupełnij nimi zdania.

racu**ch**y

Na podwieczorek zjemy ____?____ .

podu**ch**y

Lubimy bitwy na wielkie ____?____ .

ropu**ch**a

W przeciwieństwie do żaby ____?____ rzadko skacze.

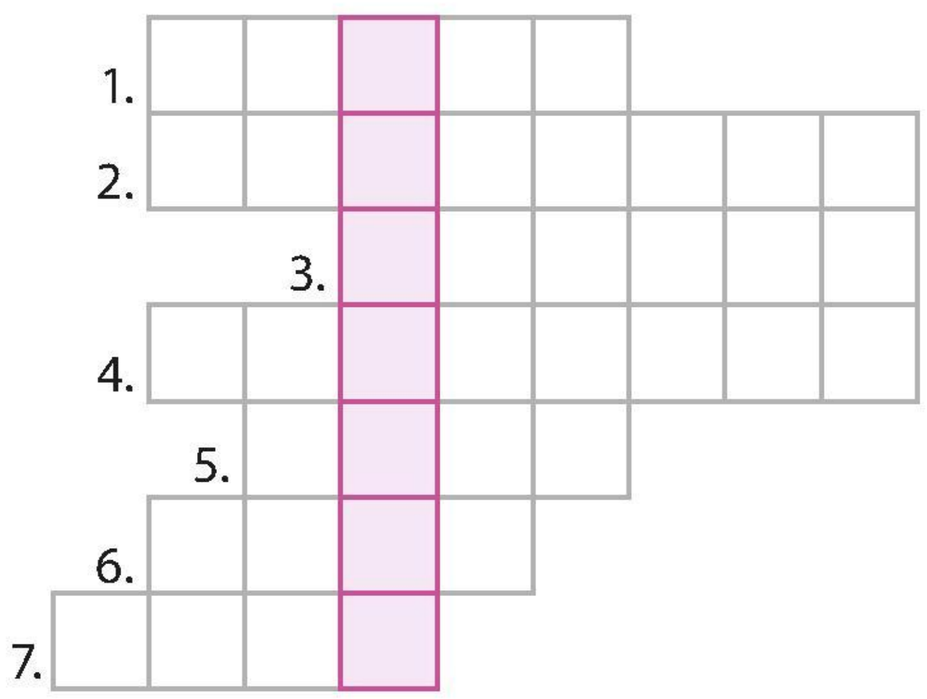
2. Dokończ zdania odpowiednimi formami wyrazów podanych w nawiasach tak, aby zawierały *ch*. Zapisz je w zeszycie.

Przykład:
Ze zmęczenia głośno ____?____ . (dyszy)
Ze zmęczenia głośno oddycha.

- Ale tu jest ____?____ . (cisza)
- Na stole siedzi ____?____ . (muszka)
- Przekaż tę informację na ____?____ . (uszko)
- Wrócił do domu ____?____ . (pieszo)

3. Rozwiąż krzyżówkę. Uwaga: wszystkie odpowiedzi kończą się na *ch*.

1. Za pomocą uszu sprawia, że słyszymy.
2. Brak czasu, szybkie tempo działania.
3. Tak można powiedzieć o małym dziecku.
4. Pora dnia, gdy robi się ciemno.
5. W lesie, przypomina zielony miękki dywan.
6. Legendarny założyciel Polski.
7. Za pomocą nosa sprawia, że czujemy zapachy.

4. W którym z podanych wyrazów występuje *ch* wymienne? Wybierz właściwą odpowiedź spośród podanych.

A. schody
B. chudy
C. fartuch
D. architekt

5. Wyszukaj w podanym tekście wyrazy z *ch* na końcu. Przepisz je do zeszytu.

Chcesz wiedzieć, skąd się bierze radość? Możesz ją znaleźć w codziennych drobiazgach:
- w miłych słowach, które usłyszysz albo komuś powiesz,
- w promieniach słońca, które czujesz na twarzy,
- w życzliwych spojrzeniach innych osób,
- w drobnych przysługach,
- w chwilach odpoczynku.

6. Odpowiedzcie na podane pytania tak, aby użyć wyrazów z *ch*. Zapiszcie te wyrazy w zeszytach. Wyróżnijcie dowolnych kolorem *ch* i poprzedzającą je literę.

- Gdzie może odpocząć turysta wędrujący po górach?
- Co o poranku robi słońce?
- Co chcemy zrobić, gdy przed upałem uciekamy do cienia?
- Co się stanie z mokrym praniem zostawionym na suszarce?

7. Uzupełnij tekst wyrazami z ramki.

chrust • chodzić • szachy • zapach • łasuch
chrupać • chleb • chatka

W małej ___?___ dziadek piekł świeży ___?___ . Jego ___?___ roznosił się w całym pomieszczeniu. Babcia niecierpliwie ___?___ wokół pieca. Jak każdy ___?___ nie mogła się doczekać wypieku. Dorzuciła ___?___ do ognia, zagrała z dziadkiem w ___?___ . W końcu pieczywo było gotowe – ochoczo ___?___ je z truskawkową konfiturą.

8. Odgadnij wyrazy z *ch* przedstawione w rebusach. Zapisz w zeszycie po jednym zdaniu z każdym z nich.

ch +
~~zka~~

~~an~~ + ą
~~ur~~

~~mik~~ +
dy + a

Pisownia wyrazów z *ch*

Ch na końcu wyrazu

Jeżeli **ch** szukasz, najlepiej od razu skieruj swoje oczy na koniec wyrazu.

Ch wymienne na *sz*

Tam też **ch** wytropisz, gdzie bez uprzedzenia zaczyna szeleścić i w **sz** się przemienia.

Zadania do planszy

9. Podzielcie się na grupy i wykonajcie zadanie.

- Przyjrzyjcie się ilustracji i przez dziesięć sekund postarajcie się zapamiętać jak najwięcej wyrazów z *ch*.
- Wypiszcie na kartce z pamięci jak najwięcej nazw produktów spożywczych.
- Określcie przy każdym z zapisanych wyrazów regułę, która decyduje o jego pisowni.
- Ustalcie, czy w którychś zapisanych wyrazach występuje *ch* niewymienne.
- Porównajcie rezultaty swojej pracy z innymi grupami.
- Zaproponujcie sposoby na zapamiętanie pisowni kłopotliwych wyrazów.

Ch po literze s

Gdy pisać chcesz: schody, schronisko lub schab, pamiętaj, że zawsze po **s** jest **ch**.

Ch niewymienne

Ch jest często przyczyną sporego zmartwienia: pojawia się w wyrazie, choć się nie wymienia.

10. Wybierz dwie postacie ukazane na obrazku i opisz, gdzie się znajdują i co robią. Użyj przy tym jak najwięcej wyrazów z *ch*.

Przykład:
Uśmiechnięta starsza pani stoi obok lady z karczochami oraz orzechami i zachwyca się grochem.

Czas na podsumowanie

11. Odpowiedz na pytania.

- Jakie zasady pisowni z *ch* znasz po dzisiejszej lekcji?
- Którą zasadę pamiętasz najlepiej? Która jeszcze sprawia Ci trudność?

Pisownia wyrazów z *h*

Na lekcji:

- zastosuję zasady pisowni wyrazów z *h*,
- poprawnie zapiszę wyrazy z *h*,
- zaproponuję sposoby na zapamiętanie pisowni wyrazów z *h*.

Na dobry początek

Uzupełnij zdania podanymi wyrazami z *h* i zapisz je w zeszycie. Co oprócz pierwszej litery łączy te wyrazy?

hałas **h**armider **h**uk **h**ura!

Wygraliśmy turniej gier komputerowych, ___?___ !

Nagle usłyszeliśmy niespodziewany ___?___ .

Podczas przerwy na korytarzu panował ___?___ .

Wcześnie rano obudził nas ___?___ dobiegający z kuchni.

Nowa wiadomość !

***H* piszemy:**

- gdy wymienia się na ***g***, ***ż***, ***z*** (dotyczy to jednak niewielu wyrazów),

  Przykłady:

h – g	**h – ż**	**h – z**
wa**h**ać – się wa**g**a	dru**h** –dru**ż**yna	bła**h**y – bła**z**en

- w wielu wyrazach, gdy na nic się nie wymienia. Pisownię tych słów trzeba zapamiętać. W razie wątpliwości skorzystaj ze słownika ortograficznego.

  Przykłady:

  hokej, **h**ipopotam, **h**odowla, **h**umor, **h**arcerz, **h**onor, **h**asło, **h**igiena, re**h**abilitacja, za**h**amować, **h**ardy, o**h**ydny

Czas na ćwiczenia

1. Odczytaj wyrazy ukryte w rebusach. Następnie uzupełnij nimi podane zdania i zapisz je w zeszycie. Wyróżnij dowolnym kolorem *h* i literę, na którą się wymienia.

ewno = uhna

chlarz = taha

Podczas ślubu pannie młodej towarzyszy ___?___ , a panu młodemu drużba.
Duże stado wilków lub dzików to ___?___ , a małe stado to watażka.

2. Odszukaj siedem rzeczowników zawierających *h* i zapisz je w zeszycie. Następnie ułóż zdania z trzema dowolnie wybranymi wyrazami spośród zapisanych.

h	e	l	i	k	o	p	t	e	r
u	s	b	n	j	a	w	r	z	o
l	d	c	h	y	t	i	l	w	m
a	s	h	a	m	a	k	v	e	n
j	p	j	l	v	z	h	i	h	w
n	t	h	a	r	m	o	n	i	a
o	f	g	c	s	n	t	o	k	k
g	l	h	j	f	r	e	g	u	a
a	u	j	a	t	f	l	s	ł	o

3. Utwórz przymiotniki od wyrazów podanych w nawiasach. Następnie uzupełnij zdania.

To ___?___ wesele zapamiętamy na długo. (huk)
Dla niektórych osób smak żelków z lukrecji jest ___?___ . (ohyda)
Dzięki ___?___ dawcom krwi uratowano życie wielu ludzi. (honor)
Darczyńcy wykonali ___?___ gest – przekazali schronisku karmę dla zwierząt. (hojność)

4. Odszukajcie w tekście wyrazy z *h* i zapiszcie je w zeszytach. Następnie dokończcie opowieść tak, aby wykorzystać jak najwięcej wyrazów z ramki.

hełm • herb • haczyk • handlarz • haftować
hultaj • bohater • hart

Hrabia Henryk wraz z hrabiną Heleną i hrabianką Hanną spotykali się codziennie w holu, skąd wspólnie szli do salonu, aby napić się herbaty i zjeść herbatniki. Tego dnia czyhało na nich niebezpieczeństwo...

Pisownia wyrazów z *h*

H wymienne na *z, ż, g*

W kilku słowach samo **h** w miejsce **z**, **ż**, **g** się wkrada:
bła**h**y – bo bła**z**en, dru**h** – bo dru**ż**yna, wa**h**adło – bo wa**g**a.

Zadania do planszy

5. Podzielcie się na grupy i wykonajcie zadania.

- Wybierzcie postać bądź grupę postaci z ilustracji.
- Rozwińcie podane zdania z perspektywy wybranych bohaterów. Użyjcie jak najwięcej wyrazów z *h*.

  Widzę/widzimy, że ___?___ .
  Myślę/myślimy, że ___?___ .
  Zastanawiam się, zastanawiamy się, czy ___?___ .

H niewymienne

H niewymienne nigdzie się nie chowa, lecz się pojawia w wielu różnych słowach.

6. Zagrajcie w kalambury. Przedstawcie za pomocą ruchu i gestów wyrazy z planszy.

Czas na podsumowanie

7. Odpowiedz na pytania.

- Jakie zasady pisowni wyrazów z *h* znasz po dzisiejszej lekcji?
- Które zadania pomogły Ci zapamiętać pisownię wyrazów z *h*?
- Które wyrazy nadal są dla Ciebie kłopotliwe? Co zrobisz, żeby zapamiętać ich pisownię?

Znaki na końcu zdania

Na lekcji:

- określę, jak kropka, pytajnik i wykrzyknik zmieniają znaczenie zdania,
- postawię właściwe znaki na końcu zdań.

Na dobry początek

Określ, jakiego typu zdania występują w wypowiedziach postaci ukazanych na zdjęciach. Co bohaterowie chcieli za ich pomocą wyrazić?

Nowa wiadomość !

- **Kropka (.)** – stawiamy ją **na końcu zdań oznajmujących**, w których o czymś informujemy, i **na końcu zdań rozkazujących**, gdy spokojnie o coś prosimy lub wyrażamy życzenie.

  Przykłady:
  W sobotę pójdę do parku pojeździć na deskorolce.
  Pojedźmy na wycieczkę rowerową.

- **Pytajnik (?)** – tym znakiem **kończymy zdania pytające**.

  Przykłady:
  Czy przyjdziesz na moje urodziny?
  Czy pożyczysz mi zeszyt z matematyki?

- **Wykrzyknik (!)** – stawiamy **na końcu zdania rozkazującego**, gdy wydajemy polecenia, rozkazy, i **na końcu zdania oznajmującego**, w którym chcemy pokazać silne uczucia, na przykład radość lub złość.

  Przykłady:
  Ustawcie się w szeregu!
  Zapomniałam o sprawdzianie!

Czas na ćwiczenia

1. Określ, jakimi znakami należy zakończyć podane wypowiedzi. Dlaczego?

- Wyprowadź psa na spacer ?
- Kto chce zagrać w piłkę ?
- Rano padał deszcz ?
- Kiedy zagramy w karty ?
- Nareszcie się spotkaliśmy ?
- Zamknij okno ?

2. Tomek napisał SMS do kolegi, ale zapomniał o znakach interpunkcyjnych. Przepisz wiadomość do zeszytu i uzupełnij ją właściwymi znakami. Porównaj, jak to zadanie rozwiązała osoba, z którą siedzisz w ławce. Czy są jakieś różnice?

Hurra, wygrałem trzy bilety do kina na jutro___?___ . Czy pójdziesz ze mną ___?___ . Grają film dla fanów Minecrafta ___?___ . Nie pożałujesz ___?___ . Może Twoja siostra też by poszła ___?___ .

3. Ułóż i zapisz w zeszycie zdania z podanymi wyrazami.

Przykład:
podlać kwiaty – zdanie pytające i zdanie rozkazujące, które jest poleceniem
Czy podlejesz kwiaty?
Natychmiast podlej kwiaty!

- *posprzątać pokój* – zdanie pytające i zdanie rozkazujące, które jest poleceniem
- *pożyczyć zeszyt* – zdanie oznajmujące i zdanie rozkazujące, które jest prośbą
- *zgubić telefon* – zdanie pytające i zdanie oznajmujące, które pokazuje silne emocje

4. Uzupełnij poniższe zdanie. Wybierz odpowiedź spośród oznaczonych literami A i B oraz odpowiedź spośród oznaczonych literami C i D.

Zdanie *Znowu się spóźniłeś!* to wypowiedzenie [A|B], które wyraża [C|D].

A. oznajmujące
B. rozkazujące
C. rozkaz
D. uczucia

Czas na podsumowanie

5. Odpowiedz na pytania.

- Czy kropka, wykrzyknik i znak zapytania na końcu zdań wpływają na sens wypowiedzi? Dlaczego?
- Co możesz zrobić, aby nie zapominać o znakach interpunkcyjnych na końcu zdań?

Jak napisać opowiadanie?

Na lekcji:

- wymienię elementy, które składają się na opowiadanie,
- zgromadzę przydatne słowa,
- napiszę własne opowiadanie.

Na dobry początek

- Opowiedz o ciekawej przygodzie, która Ci się przytrafiła.
- Kiedy i gdzie to się wydarzyło?
- Co się działo? Jak to się skończyło?
- Dlaczego pamiętasz właśnie tę przygodę?

Instrukcja krok po kroku

Krok 1. Wstęp

We wstępie **określ czas i miejsce zdarzeń** oraz **przedstaw bohaterów** opowiadania:

- kiedy i gdzie działy się wydarzenia?
- kto w nich uczestniczył?
- od czego wszystko się zaczęło?

Krok 2. Rozwinięcie

W rozwinięciu **opowiedz, jak przebiegały wydarzenia**:

- co się działo po kolei?

Każde kolejne zdarzenie zapisz w osobnym akapicie.

Krok 3. Zakończenie

W zakończeniu **podsumuj** krótko **historię i oceń wydarzenia**:

- jak zakończyła się ta historia?
- czego uczy ta przygoda? co z niej wynika?

Przykład

Krok 1. Wstęp

„Spotkanie na śliskim lodzie"

Działo się to w lutym ubiegłego roku. Nareszcie spadł śnieg i zrobiło się mroźno. Był piękny dzień, więc postanowiłyśmy wybrać się z moją starszą siostrą Mają na lodowisko.

Krok 2. Rozwinięcie

Niestety panował tam straszny ścisk. Tłum dzieciaków nie pozwalał na swobodną jazdę. W dodatku moja siostra – zamiast kręcić piruety na lodzie – zajęła się rozmową z długo niewidzianymi przyjaciółkami. Zaczęłam żałować, że przyszłyśmy. Nagle straciłam równowagę i upadłam.

Zanim zdążyłam się podnieść, zobaczyłam nad sobą chłopca w czerwonej czapce. Podał mi rękę, pomógł wstać i szybko odjechał, nie czekając, aż mu podziękuję. Siostra nawet nie zauważyła mojego upadku.

Zaczęłam jazdę od nowa. Po chwili znów jednak leżałam jak długa. I znowu stanął nade mną chłopiec w czerwonej czapce. Powtórnie wyciągnął dłoń. Chciałam skorzystać z jego pomocy, ale czułam, że nie mogę wstać, a po policzkach płyną mi łzy. Byłam pewna, że złamałam nogę. Tym razem nieznajomy się przedstawił – miał na imię Michał. Powiedział, że razem z nim jeździ tu na łyżwach jego mama, która jest lekarzem. Nie miałam wyjścia – noga bardzo mnie bolała, więc zgodziłam się, aby mama Michała ją obejrzała.

Potem pani doktor pomogła mi wstać i poprosiła Maję o numer telefonu do naszej mamy – chciała ją powiadomić o mojej kontuzji.

Kiedy mama dotarła na lodowisko, przywitała się z panią doktor jak z najlepszą znajomą. Bardzo mnie to zaskoczyło. Już po chwili okazało się, że Michał i jego rodzice są naszymi nowymi sąsiadami. Zamieszkali w domu obok. Mama znała panią doktor z widzenia.

Krok 3. Zakończenie

Na szczęście wszystko dobrze się skończyło – noga nie była złamana, tylko skręcona. A z Michałem się zaprzyjaźniłam. Kto by pomyślał, że kolegę z domu obok poznam na lodowisku. Upadek na śliskim lodzie okazał się zupełnie niespodziewanie początkiem nowej, fajnej znajomości.

Przydatne słowa

Wstęp

• Pewnego dnia... • Było słoneczne lipcowe popołudnie... • Działo się to...
• Historia, którą opowiem, wydarzyła się... • To, o czym chcę wam opowiedzieć, zdarzyło się...

Rozwinięcie

Wskazywanie na kolejność wydarzeń

- najpierw, następnie, przedtem, potem
- po chwili, wówczas, wtedy, tymczasem
- wkrótce, wreszcie, ostatecznie, na końcu
- wieczorem, nad ranem, o zmierzchu
- kolejnej nocy, następnego dnia

Wskazywanie na szybki bieg wydarzeń

- nagle, nieoczekiwanie, błyskawicznie, wtem, natychmiast, znienacka, w ułamku sekundy, szybko

Czasowniki

- zdarzyło się, przytrafiło się, działo się, nastąpiło, stało się, okazało się, zaszło, miało miejsce

Zakończenie

Podsumowanie wydarzeń

• Wszystko skończyło się... • Okazało się, że... • Wszystko się wyjaśniło...

Ocena wydarzeń

• Od tamtej pory... • Teraz wiem, że... • Kto by pomyślał, że... • Dzięki tej historii...
• Ta przygoda nauczyła mnie, że... • I choć cała ta historia...

Kilka rad – przepis na dobre opowiadanie

- ☑ Ustal czas i miejsce wydarzeń, o których chcesz opowiedzieć.
- ☑ Wymyśl ciekawych bohaterów – zastanów się, jak wyglądają, jakie mają cechy, jak się zachowują.
- ☑ Zdecyduj, kto opowie historię – uczestnik czy obserwator wydarzeń: pisz w 1. osobie (*Wyskoczyłem na brzeg.*) albo w 3. osobie (*Chłopiec wyskoczył na brzeg*).
- ☑ Używaj tylko czasu przeszłego albo tylko czasu teraźniejszego.
- ☑ Pisz o wydarzeniach po kolei. Pamiętaj, aby jedno wydarzenie wynikało z drugiego.
- ☑ Stosuj wyrazy porządkujące kolejność zdarzeń, np. *najpierw*, *potem*.
- ☑ Używaj wielu czasowników – dzięki temu Twoje opowiadanie będzie dynamiczne.
- ☑ Wykorzystuj wyrazy wskazujące na szybki przebieg zdarzeń, np. *nagle*, *natychmiast*.

Czas na ćwiczenia

1. Połącz każdą część opowiadania z pasującym do niej fragmentem.

A. Wstęp — Dzięki tej historii zrozumiałem, że zawsze warto reagować i pomagać innym w potrzebie, bo w ten sposób można sprawić, że ktoś poczuje się bezpiecznie.

B. Rozwinięcie — Było ciepłe, słoneczne popołudnie. Wracałem ze szkoły z moim kolegą Olkiem. Park, przez który właśnie przechodziliśmy, zachęcał do odpoczynku.

C. Zakończenie — Nagle usłyszeliśmy płacz. Na jednej z parkowych ławeczek siedział mały chłopiec. Podeszliśmy do niego, by zapytać, co się stało. Okazało się, że malec zgubił mamę.

2. Przeczytaj plan wydarzeń do opowiadania „Zaskakujące odkrycie". Następnie uzupełnij punkty planu odpowiednimi wyrazami z ramki. Zadanie wykonaj w zeszycie.

1. ___?___ Marta i Pola pomagały układać książki na półkach w szkolnej bibliotece.
2. ___?___ usłyszały dziwny dźwięk dochodzący zza bibliotecznego regału.
3. ___?___ postanowiły sprawdzić, co jest źródłem dźwięku.
4. ___?___ zauważyły kolorowe pudełko ukryte między książkami.
5. ___?___ w środku znajdował się mały zabawkowy robot.
6. ___?___ dziewczynki zastanawiały się, co zrobić.
7. ___?___ zaniosły pudełko do sekretariatu.
8. ___?___ pani w sekretariacie przekazała przez radiowęzeł informację o zgubie.
9. ___?___ po zabawkę zgłosił się zapłakany chłopiec z młodszej klasy.
10. ___?___ Marta i Pola wiedziały już, jak postępować w podobnych sytuacjach.

nagle • po chwili • pewnego dnia • natychmiast • okazało się, że
wkrótce • zaraz po tym • przez chwilę • od tamtej pory • potem

3. Wymyśl początek opowiadania na podstawie jednego ze zdjęć.

4. Ułóżcie w grupach plan wydarzeń do historyjki obrazkowej.

- Na podstawie przygotowanego planu napiszcie opowiadanie. Nadajcie mu tytuł.
- Odczytajcie Wasze historie koleżankom i kolegom z klasy.

5. Przeczytajcie początek opowiadania. Jak myślicie, co mogło się wydarzyć później? Ułóżcie w parach dalszy ciąg tej historii.

Był chłodny, wrześniowy poranek. Siąpił drobny, nieprzyjemny deszcz. Żółw Teodor przywędrował właśnie na plażę. Zatrzymał się na brzegu. Jego uwagę przykuła duża zielona butelka, która wynurzyła się z morza.

6. Napisz w zeszycie opowiadanie pod tytułem „Tajemnicze znalezisko".

- Pamiętaj o wstępie, rozwinięciu i zakończeniu.
- Używaj słów, które sprawią, że Twoja opowieść będzie ciekawa i dynamiczna.
- Nie zapomnij o akapitach.

Czas na podsumowanie

7. Odpowiedz na pytania.

- Czy łatwo jest napisać opowiadanie? Od czego to zależy?
- Które elementy opowiadania są dla Ciebie łatwe, a które trudne? Dlaczego?

VI. Podsumowanie

Powtórzenie s. 247

polega na użyciu danego słowa lub zwrotu więcej niż jeden raz w celu zaznaczenia czegoś.

Typy zdań s. 268

- zdania oznajmujące, na przykład *Dzisiaj jest niedziela.*
- zdania pytające, na przykład *Czy pójdziemy na spacer?*
- zdania rozkazujące, na przykład *Pospieszmy się!*

Antonimy s. 260

to wyrazy o przeciwstawnym znaczeniu, na przykład *wesoły – smutny, dzień – noc.*

Ch piszemy: s. 271

- gdy wymienia się na *sz*, na przykład *ucho – uszy, cicho – cisza, blacha – blaszka,*
- na końcu wyrazów, na przykład *strach, duch, puch,*
- po literze *s*, na przykład *schody, schować,*
- w innych wyrazach, na przykład *chomik.*

H piszemy: s. 276

- gdy wymienia się na *g, ż, z*, na przykład *wahanie – waga,*
- w innych wyrazach, na przykład *hipopotam.*

Kropka s. 280

Stawiamy ją na końcu zdania, gdy o czymś informujemy lub o coś prosimy, na przykład *Idę do kina. Chodź razem ze mną.*

Pytajnik s. 280

Kończymy nim zdanie pytające, na przykład *Czy podobał Ci się film?*

Wykrzyknik s. 280

Stawiamy go na końcu zdania, gdy wydajemy polecenie lub rozkaz albo gdy chcemy coś podkreślić, na przykład *Obejrzyj go! Jest wspaniały!*

Opowiadanie s. 251

Elementy opowiadania:

- **wydarzenia** ułożone zgodnie z porządkiem czasowym,
- **bohater** i inne postacie,
- **czas i miejsce** wydarzeń.

Budowa opowiadania:

- **wstęp:** Jak ta przygoda się zaczęła, kiedy i gdzie?
- **rozwinięcie:** Co się działo po kolei?
- **zakończenie:** Jaki był koniec tej historii? Co z niej wynika?

Zobacz też: Niezbędniki

VI. Sprawdź wiedzę i umiejętności

CZĘŚĆ 1

Przeczytaj tekst i wykonaj zadania.

Karolina Appelt

O bliskości z samym sobą i z innymi

Tekst z magazynu „Małe Charaktery" nr 12/2023–1/2024

Jest takie powiedzenie, że „człowiek nie jest samotną wyspą". I to prawda, bo w naszym życiu bardzo potrzebujemy innych ludzi, szczególnie tych, którzy są nam bliscy. Nie tylko wtedy, gdy jesteśmy bardzo małymi dziećmi/niemowlętami zdanymi na pomoc innych, ale także gdy jesteśmy starsi, a nawet całkiem dorośli.

Jednak bycie z kimś w bliskiej relacji nie oznacza, że spędzamy razem cały wolny czas. Czasami mamy ochotę na wspólną zabawę, spacer, oglądanie filmu czy granie w grę. Są jednak też takie momenty, że lubimy pobyć sami ze sobą. Warto dodać, że w swoim towarzystwie wcale nie musi być nudno ani smutno. Przeciwnie, możemy bardzo lubić ten czas spędzony ze sobą i bardzo go potrzebować. Możemy wtedy robić wiele ciekawych rzeczy, na przykład marzyć, rysować, słuchać muzyki i czuć się wspaniale sami ze sobą. Wtedy też możemy lepiej „usłyszeć" nasze myśli, uczucia i spokojnie przemyśleć sobie różne sprawy. Wielu z nas najlepiej wypoczywa tylko w swoim towarzystwie.

W życiu ważny jest zatem zarówno czas z innymi, jak i czas spędzany samemu. Dobrze zadbać o to, abyśmy każdego dnia mieli i jeden, i drugi. Dobrze umieć współpracować, robić coś wspólnie z innymi, ale dobrze też docenić czas samemu ze sobą. Przy czym niektórzy z nas mogą chcieć mieć więcej czasu na bycie ze sobą, a inni mniej, w zależności od potrzeb. Może zauważyliście, że jeśli dłużej jesteśmy sami ze sobą, to zaczynamy tęsknić za innymi ludźmi. I ta tęsknota nam pokazuje, jak bardzo naszych bliskich kochamy, lubimy z nimi przebywać i jak ich w naszym życiu potrzebujemy.

To taki dodatkowy bonus[1] czasu sam na sam ze sobą.

Dbajcie o dobry czas z innymi, ale ze sobą także.

[1] *Bonus* – coś dodatkowego, nagroda.

Zadania

1. Oceń prawdziwość podanych zdań odnoszących się do tekstu.
Wybierz **P**, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo **F** – jeśli jest fałszywe.

1.	Z tekstu wynika, że spędzanie czasu z innymi jest tak samo ważne jak bycie samemu ze sobą.	**P**	**F**
2.	Z tekstu wynika, że kiedy jesteśmy sami, łatwiej zrozumieć własne myśli i emocje.	**P**	**F**

2. Wyjaśnij na podstawie pierwszego akapitu, co to znaczy, że *człowiek nie jest samotną wyspą*.

3. Na które z poniższych pytań znajduje się odpowiedź w akapicie trzecim?
Wybierz właściwą odpowiedź spośród podanych.

A. W jaki sposób unikać innych ludzi?
B. Co się dzieje, gdy ktoś jest za długo sam?
C. Jakie korzyści wynikają z przebywania z innymi?
D. Co możemy robić, kiedy spędzamy czas w samotności?

4. Dokończ zdanie. Wybierz właściwą odpowiedź spośród podanych.

Ostatnie zdanie tekstu *Dbajcie o dobry czas z innymi, ale ze sobą także* jest

A. radą.
B. groźbą.
C. rozkazem.
D. ostrzeżeniem.

5. Dokończ poniższe zdanie. Wybierz odpowiedź spośród oznaczonych literami A i B oraz odpowiedź spośród oznaczonych literami C i D.

W przytoczonym fragmencie tekstu *Dobrze zadbać o to, abyśmy każdego dnia mieli i jeden, i drugi. Dobrze umieć współpracować, robić coś wspólnie z innymi, ale dobrze też docenić czas samemu ze sobą* podkreślone wyrazy to [A|B], które podkreślają [C|D].

A. epitety
B. powtórzenia
C. ważną rolę samotności w życiu człowieka
D. wartość przebywania tak samotnie, jak również wśród ludzi

CZĘŚĆ 2

Przeczytaj tekst i wykonaj zadania.

Elżbieta Zubrzycka

Słup soli[1]

Fragmenty

Pewnego dnia po lekcjach spostrzegłem, że Guz znalazł sobie kolejną ofiarę – nowego ucznia w szkole. Najpierw kazał mu oddać pieniądze, a potem popychał go i poszturchiwał. [...]

Kumple Guza jak zwykle zarechotali z aprobatą[2].

Stałem jak słup soli.

Słyszałem stukanie kasztanów spadających na ziemię. Rozejrzałem się wokoło. Było nas kilkunastu. Wszyscy zamarli w bezruchu i patrzyli na poczynania Guza bez mrugnięcia okiem[3]. [...]

Wtem, tuż obok mnie, wyrósł jak spod ziemi mój starszy brat.

– Natychmiast marsz do domu! – zasyczał mi do ucha w taki sposób, że straciłem ochotę, by stawiać opór. [...]

– Tchórze! – mój brat obrócił się do gromady chłopaków z wyrazem niechęci na twarzy [...].

Kiedy weszliśmy do domu, pomknąłem do kuchni i zniknąłem w lodówce.

– Chodź do mnie, chcę z tobą porozmawiać [...]. Powiedz mi, czy Guz po raz pierwszy dręczył[4] tego małego chłopca?

– Przedtem czepiał się Aleksa, ale na tego małego uwziął się od początku roku szkolnego.

– A ty mu w tym pomagasz!

– Ja? JA NIC NIE ZROBIŁEM – broniłem się, pewny swojej racji.

– NO WŁAŚNIE – powiedział mój brat niskim, głębokim głosem, tak dla siebie nietypowym.

Spojrzałem na niego zaskoczony.

– Skoro nic nie zrobiłeś – kontynuował[5] – to stanąłeś po stronie Guza. Pozwoliłeś mu działać. Jesteś współodpowiedzialny za to, co się stało. [...]

Chciałem zaprzeczyć, ale w jego głosie więcej było troski niż wyrzutu.

[1] *Słup soli* – określenie nagłego zdziwienia, przerażenia lub strachu na skutek jakiejś sytuacji.

[2] *Aprobata* – zgoda, akceptacja.

[3] *Bez mrugnięcia okiem* – obojętnie, bez wahania.

[4] *Dręczyć* – robić komuś przykrość, zadawać komuś cierpienie.

[5] *Kontynuować* – tu: mówić dalej.

Zapytałem cicho:

– Jak mam wystąpić sam przeciwko Guzowi i całej bandzie chłopaków?

– To ty myślisz, że oni wszyscy go popierają?

– A widziałeś, żeby któryś z nich zaprotestował? [...]

– Oni milczą, choć się nie zgadzają. Tylko dwóch czy trzech chłopców otwarcie poparło Guza. A być może i oni robią to ze strachu, a nie z przekonania. Guz jest silny dzięki waszemu milczeniu. Myśli, że wam imponuje[6]. [...]

Zaskoczył mnie, ale miał rację. [...]

– Jutro masz do wypełnienia ważną misję. Zorganizujmy tajne spotkanie. Chciałbym, żebyś na sobotę zaprosił wszystkich chłopaków, którym nie podoba się zachowanie Guza. Wspólnie ustalimy plan działania.

[6] *Imponować* – wzbudzać podziw, szacunek na przykład swoim zachowaniem.

Zadania

1. Co jest tematem tekstu? Wybierz właściwą odpowiedź spośród podanych.

A. Kłótnia między braćmi.

B. Problem przemocy wśród uczniów.

C. Problem z wyborem zajęć pozalekcyjnych.

D. Nawiązywanie znajomości z innymi uczniami.

2. Wyjaśnij, dlaczego brat bohatera nazwał tchórzami chłopców, którzy obserwowali zachowanie Guza.

3. Które cechy opisują starszego brata? Wybierz właściwą odpowiedź spośród podanych.

A. odwaga i stanowczość.

B. skromność i życzliwość.

C. opanowanie i wyrozumiałość.

D. tchórzostwo i bezwzględność.

4. Uzupełnij tabelę. Nazwij podane zdania ze względu na cel wypowiedzi. Do przykładów zdań (1–3) dopisz w tabeli oznaczenia literowe typów zdań (A–C).

A. zdanie oznajmujące

B. zdanie rozkazujące

C. zdanie pytające

Przykłady zdań	Typ zdania ze względu na cel wypowiedzi
1. *Natychmiast marsz do domu!*	?
2. *A widziałeś, żeby któryś z nich zaprotestował?*	?
3. *Zorganizujmy tajne spotkanie.*	?

5. Do podanych wyrazów dopisz wyrazy o znaczeniu przeciwstawnym.

odwaga – ? sprawiedliwość – ? smutek – ?

6. Na tablicy ogłoszeń ktoś zawiesił komunikat, w którym zabrakło <u>trzech</u> różnych znaków interpunkcyjnych. Wstaw je we właściwe miejsca.

Koleżanki i Koledzy!
Nasza szkoła jest bezpieczna, bo reagujmy na każde niewłaściwe zachowanie
Czy wiesz, co zrobić, gdy ktoś robi komuś krzywdę
Jeśli nie wiesz, zgłoś się do wychowawcy.
Przemocy mówimy stanowcze „NIE”

7. Uzupełnij w zeszycie słowa z *h* lub *ch*. Uzasadnij pisownię wyrazów z *ch*.

ci ? o bo ? ater ? onor stra ? ? istoria u ? o

8. Które zdanie świadczy o grzeczności językowej osoby korzystającej z biblioteki? Wybierz właściwą odpowiedź spośród podanych.

A. W tej bibliotece niczego nie można znaleźć!

B. Ta ostatnio polecona książka nie podobała mi się.

C. Śpieszę się, chcę szybko wypożyczyć książkę.

D. Przepraszam, na której półce znajdę lektury?

9. Napisz opowiadanie, w którym przedstawisz szczęśliwe zakończenie historii Gustawa i jego kolegów.

VII. Urok i siła marzeń

Vladimir Kush [czytaj: władimir kush], „Metaforyczna podróż"

1. Jakie magiczne i niezwykłe rzeczy widzisz na obrazie? Jak wyglądałyby w prawdziwym świecie?

2. Określ, czy podane informacje są prawdziwe. Zaznacz **P** – jeśli zdanie jest prawdziwe, lub **F** – jeśli jest fałszywe.

1.	Obraz przedstawia wydarzenie z życia artysty.	**P**	**F**
2.	Na tym obrazie można dostrzec wiatr.	**P**	**F**

3. Jakie kolory widzisz na obrazie? Wybierz słowa z listy i dopasuj je do tych barw (tak jak w przykładzie).

ciepły • łagodny • intensywny • pastelowy • słoneczny
zimny • jaskrawy • lekki • żywy • mroczny • świetlisty • barwny
ponury • chłodny • gorący • mglisty • spokojny

Przykład: niebieski – łagodny, chłodny, świetlisty

4. Wymyśl 3 własne tytuły dla tego obrazu: jeden poważny, drugi zabawny, a trzeci – tajemniczy.

Świat oczami marzyciela

Na lekcji:

- określę, kim jest podmiot liryczny oraz bohater wiersza,
- nazwę nastrój utworu,
- poznam powiedzenia związane z marzeniami,
- porozmawiam o tym, o czym marzę.

Na dobry początek

Przyjrzyjcie się fotografii i odpowiedzcie na pytania.

- Co wiecie o chmurach?
- Co jest – Waszym zdaniem – najciekawsze na tym zdjęciu? Dlaczego?
- Jak myślicie, co chmury mają wspólnego z marzeniami?

Julian Tuwim

Dyzio marzyciel

Położył się Dyzio na łące,
Przygląda się niebu błękitnemu
I marzy:
„Jaka szkoda, że te obłoczki płynące
Nie są z waniliowego kremu...
A te różowe –
Że to nie lody malinowe...
A te złociste, pierzaste –
Że to nie stosy ciastek...
I szkoda, że całe niebo
Nie jest z tortu czekoladowego...
Jaki piękny byłby wtedy świat!
Leżałbym sobie, jak leżę,
Na tej murawie[1] świeżej,
Wyciągnąłbym tylko rękę
I jadł... i jadł... i jadł...”.

Po przeczytaniu

1. Kto to robi? Połącz podane informacje z odpowiednią osobą z utworu.

podmiot mówiący

- obserwuje chłopca leżącego na trawie,
- zna myśli chłopca,
- leży na trawie i obserwuje niebo,
- ma na imię Dyzio,
- nie uczestniczy w opisywanych wydarzeniach,
- chciałby, aby chmury zamieniły się w słodycze.

bohater utworu

2. Porozmawiajcie w parach o Dyziu. Jak myślicie:

- co mogło się wydarzyć, zanim położył się na trawie?
- dlaczego rozmyśla o słodyczach?
- co by się stało, gdyby jego marzenie się spełniło?

3. Dokończ zdanie. Wybierz spośród podanych propozycji.

Nastrój wiersza jest...

smutny • pogodny • tajemniczy • poważny • przygnębiający • uroczysty

4. Połącz sformułowania tak, by powstały powiedzenia, które oznaczają marzenie o nierealnych rzeczach. Wybierz jedno z tych powiedzeń i ułóż z nim zdanie.

chodzić o niebieskiech migdałach

w obłokach

bujać z głową w chmurach

myśleć

5. Porozmawiajcie w klasie.

- Czy często zdarza się Wam marzyć? Jak się wtedy czujecie?
- Dlaczego marzenia nie zawsze się spełniają?
- Po co nam marzenia? Dlaczego są w życiu potrzebne?

Czas na podsumowanie

6. Odpowiedz na pytania.

- Co Cię rozbawiło lub zaciekawiło w marzeniach Dyzia?
- Dlaczego warto mieć bogatą wyobraźnię?

O wytrwałości w dążeniu do celu

Na lekcji:

- porozmawiam o sytuacji opisanej w tekście,
- wskażę, co daje siłę do spełniania marzeń,
- spróbuję swoich sił w dziennikarstwie i przeprowadzę wywiad.

Na dobry początek

Przeczytaj zdania. Z którym z nich zgadasz się najbardziej? Dlaczego?

- Warto próbować, nawet jeśli się boimy.
- Lepiej nie zaczynać, gdy coś wydaje się bardzo trudne.
- Każdy może być bohaterem w swoim życiu.

Nie bój się marzyć

Rozmowa z Bartkiem Kubkowskim

Bartek Kubkowski to niezwykły pływak, który walczy o swoje wielkie marzenie – chce przepłynąć cały Bałtyk wpław, bez żadnej przerwy. Podczas najdłuższej próby płynął 52 godziny i 30 minut – czyli ponad dwie doby!

W 2025 roku ustanowił rekord świata w 24-godzinnym pływaniu, pokonując aż 103 kilometry bez zatrzymania! O jego marzeniach, emocjach i odwadze rozmawia Weronika Jezierska (9 lat).

Weronika Jezierska: Czy podczas próby przepłynięcia Bałtyku podpływały do Pana jakieś ryby albo inne zwierzęta?

Bartek Kubkowski: Morze Bałtyckie to jeden z najbezpieczniejszych akwenów[1] pod kątem występujących tam zwierząt. Nie każdy o tym wie, ale żyją w nim trzy gatunki rekinów. Kiedy pływałem, często podpływały do mnie ryby i meduzy. W Bałtyku meduzy nie są parzące, więc można się z nimi spotkać bez obaw. Kiedyś też podczas treningu 300 metrów ode mnie na plażę

Bartek Kubkowski

[1] *Akwen* – konkretny obszar wodny.

w Mielnie wyszedł mors arktyczny – to pierwszy taki przypadek w historii Bałtyku!

W.J.: O czym Pan myślał, płynąc tyle godzin?

B.K.: Starałem się myśleć pozytywnie. Nie o zimnie czy bólu, tylko o tym, że za godzinę dostanę ciepły rosół albo że świeci słońce. Po wielu godzinach czasami też marzyłem, żeby po prostu usiąść przy stole i zjeść pizzę.

W.J.: Co robić, kiedy ma się dość?

B.K.: Każdemu czasem się nie chce – i to normalne. Wtedy warto przypomnieć sobie, po co coś robimy. Gdy już skończymy zadanie, czujemy satysfakcję, że daliśmy radę. Ja współpracuję z Fundacją Cancer Fighters[2] – z dziećmi, które chorują na nowotwory. Kiedy mi się nie chce trenować, myślę, że mam dwie ręce, dwie nogi, jestem zdrowy – i to daje siłę.

W.J.: Co Pan jadł podczas przeprawy?

B.K.: Piłem napoje nawadniające i jadłem jedzenie, które przygotowała mi babcia – rosół, zupę pomidorową, makaron. Ale najbardziej podczas tak długiej przeprawy lubię tosty!

W.J.: Jakie emocje Pan czuł, płynąc tak długo?

B.K.: Wszystkie możliwe! Raz byłem szczęśliwy, że świeci słońce, a dwie godziny później miałem dość. Emocji jest mnóstwo – od radości po zmęczenie i złość. Dlatego mam przy sobie zespół przyjaciół, którzy pilnują, żebym się nie poddał.

W.J.: Czy bał się Pan?

B.K.: Oczywiście, że tak! W nocy Bałtyk jest czarny i nic nie widać. Wtedy pytam sam siebie: „Czego się właściwie boję?". Mam przy sobie łódź, lekarza, przyjaciół – więc jestem bezpieczny. To pomaga. A prywatnie najbardziej boję się... pająków! (śmiech) Każdy ma jakiś lęk i to normalne.

W.J.: Skąd wzięło się marzenie, żeby przepłynąć Bałtyk?

B.K.: Pływam od ósmego roku życia. Zaczynałem na basenie, a potem zacząłem przepływać jeziora na Mazurach. Najpierw jedno jezioro – 10 kilometrów, potem pięć połączonych ze sobą – razem 40 kilometrów! Tak pojawił się pomysł, żeby spróbować czegoś naprawdę trudnego – przepłynąć Bałtyk.

W.J.: Czy wszystkie Pana marzenia są sportowe?

[2] *Cancer Fighters* [czyt. kanser fajters] ang. walczący z rakiem – fundacja, która wspiera chorych na raka oraz ich rodziny.

Przydatne słowa

Motywować
oznacza: zachęcać kogoś do działania, dodawać mu wiary w siebie, aby osiągnął swój cel.

Przykład użycia:
Nauczyciel motywował uczniów do nauki, chwaląc ich postępy i zaangażowanie.

B.K.: Nie. Mam też marzenia rodzinne i życiowe. Chcę mieć czas na pracę, rodzinę, zdrowe jedzenie, mieć czas na odwiedziny babci. Sport jest ważny, ale nie najważniejszy.

W.J.: Czy samo spróbowanie można uznać za zwycięstwo?

B.K.: Tak! Zwycięstwem jest już samo rozpoczęcie czegoś nowego. Nie trzeba być najlepszym. Dla mnie bohaterem jest każdy, kto robi coś mimo strachu – nawet jeśli to nie wyjdzie za pierwszym razem.

W.J.: Jaką ma Pan radę dla dzieci, które chcą coś osiągnąć?

B.K.: Najważniejsze to po prostu zacząć marzyć. Marzenia nic nie kosztują. Bohaterami stajemy się już wtedy, gdy próbujemy, gdy codziennie walczymy z leniem albo strachem. Ważne też, by cieszyć się tym, co się robi. Nie traktować treningu jak obowiązku, tylko jak coś fajnego. Znaleźć radość w codzienności – wtedy wszystko staje się możliwe.

Po przeczytaniu

1. Zapisz trzy słowa, które, Twoim zdaniem, najlepiej opisują bohatera.

2. Na podstawie wypowiedzi Bartka Kubkowskiego ułóżcie w parach pytania do poniższych odpowiedzi.

- Około 52.
- Ryby, meduzy oraz mors arktyczny.
- Zimno i ból.
- Babcia.
- Czasami radość, czasami zmęczenie.
- Lekarz i przyjaciele.
- Basen.
- Praca, rodzina, zdrowe jedzenie.

3. Wybierz poprawne dokończenie zdania.

Przepłynięcie Bałtyku wpław jest ___?___ .

A. pragnieniem, którego Bartek jeszcze nie spełnił

B. marzeniem zbyt niebezpiecznym, aby je zrealizować

C. największym sportowym sukcesem Bartka w 2025 roku

4. Porozmawiajcie w grupach o marzeniu Bartka.

- Co jest w nim najbardziej niezwykłego?
- Co może sprawiać największą trudność przy jego realizacji?
- Co Was zaskakuje w planach bohatera?

5. Nazwij trzy emocje, jakie towarzyszyły Bartkowi podczas długiego pływania. Podaj sytuacje, w których się pojawiały.

6. Wyjaśnij własnymi słowami, jak rozumiesz zdanie wypowiedziane przez Bartka: „Zwycięstwem jest już samo rozpoczęcie czegoś nowego".

7. W ramce poniżej wymieniono wartości, czyli różne rzeczy ważne w życiu człowieka. Ułóż je w kolejności od tej, którą uważasz za najważniejszą. Jeśli uważasz, że jakiejś wartości brakuje, dodaj własną propozycję.

zdrowie • rodzina • sport • marzenia • przyjaźń • nauka • pasja, hobby

- Wybierz jedną z tych wartości i napisz, jak motywuje Cię ona do działania.

8. Połącz podane cechy charakteru tak, aby utworzyły pary antonimów. Które z tych cech pomagają spełniać marzenia, a które w tym przeszkadzają? Dlaczego?

pesymizm | pracowitość | rezygnacja | lenistwo | wytrwałość | tchórzostwo | optymizm | odwaga

9. Wybierzcie wspólnie wypowiedź Bartka, którą uważacie za najważniejszą. Czy się z nią zgadzacie? Dlaczego?

10. Wciel się w rolę dziennikarza! Przeprowadź z bliską Ci osobą wywiad o jej marzeniach.

Czas na podsumowanie

11. Odpowiedz na pytania.

- Czego uczy nas rozmowa z Bartkiem Kubkowskim?
- Co możesz zrobić już dziś, aby przybliżyć się do realizacji swoich marzeń?
- Dlaczego warto wiedzieć, co motywuje nas do działania?

O podążaniu za marzeniami

Na lekcji:

- ustalę, kto opowiada historię i kto w niej występuje,
- określę, gdzie i kiedy dzieje się akcja oraz o czym jest ten utwór,
- porozmawiam o marzeniach bohaterów,
- wyjaśnię, kim jest pesymista, a kim optymista.

Na dobry początek

Odpowiedzcie wspólnie na pytania.

- Z czym kojarzy się Wam tytuł *Ratunku, marzenia!*?
- Jak myślicie, o czym będzie ten tekst?

Dorota Suwalska

Ratunku, marzenia!

Fragmenty

Nic nie zapowiadało katastrofy, kiedy tata zawołał znad komputera:

– Świetna aukcja! Zobaczcie!

Podeszliśmy do monitora ... To znaczy najpierw przybiegły mama z Helenką, bo one są pierwsze do takich spraw. Potem przywlokłem się ja, trochę wkurzony, ponieważ akurat przechodziłem na kolejny poziom (z natury jestem dość spokojny, ale nie cierpię, gdy ktoś przeszkadza mi grać na kompie). A na końcu zjawiła się Julia – żeby nikt przypadkiem nie posądził jej o zainteresowanie tematem.

No więc oderwaliśmy się wszyscy od swoich zajęć po to tylko, żeby... nic nie zobaczyć.

– Co?! Gdzie?! – gorączkowała się moja młodsza siostra Helenka.

– Nie dali zdjęcia – zatroskał się tata.

– Jeśli nie dali zdjęcia, to pewno jakaś ruina. – Julia się skrzywiła; odkąd skończyła piętnasty rok życia, gra w naszym domu rolę etatowej pesymistki[1].

Kilka słów o książce

Ratunku, marzenia! to opowieść pełna humoru. Jej bohaterowie potrafią zwykły dzień zmienić w niesamowitą przygodę, a wszystko po to, aby zrealizować swoje marzenie. Jeśli lubisz zabawne, pełne niespodzianek historie, sięgnij po tę książkę!

[1] *Etatowy pesymista* – ktoś, kto w każdej sytuacji dostrzega tylko trudności, problemy, ciągle narzeka.

Tak przynajmniej mówi o niej mama, więc jeśli nie wiecie, kto to pesymista – spytajcie swojej mamy.

Ja nic nie powiedziałem, tylko stałem przy tacie i wkurzałem się, ale wewnątrz siebie, żeby nie zrobić ojczulkowi przykrości.

– Może ruina, może nie – stwierdził filozoficznie[2] tato. – Jednak okolica interesująca. Niedaleko rzeka, jezioro i...

– Hurrra!!! Superowsko!!! – przerwała mu Helenka. – Jedziemy!!! Jedziemy!!!

– Czemu nie! – Wzruszyłem ramionami. Taka wycieczka to zawsze jakieś urozmaicenie w mojej niezbyt fascynującej egzystencji[3]. [...]

– Zaraz, zaraz... – odezwała się wreszcie mama. – Przecież ... To chyba niemożliwe! – wykrztusiła wreszcie. – Ta wieś nazywa się... Książki!!! Wyobrażacie sobie?! Dom w miejscowości Książki?! [...]

***

Zostawmy moich bliskich [...], ponieważ z tego wszystkiego zapomniałem wam opowiedzieć o sprawie kluczowej. Jeśli nie wiecie, co to jest „sprawa kluczowa" – spytajcie rodziców. Albo nie. Sam wyjaśnię, bo to dość skomplikowane, zwłaszcza gdy do tłumaczenia zabiera się mój tata. Sprawa kluczowa to taka jakby... informacja, bez której nie można zrozumieć całej historii. Jeżeli nie masz klucza – nie otworzysz drzwi, a jeśli nie poznasz sprawy kluczowej – nie zrozumiesz, o co chodzi w książce. W tym przypadku sprawą kluczową są marzenia. Nie moje, niestety. Nawet nie moich sióstr. Marzenia moich rodziców.

Rzecz w tym, że rodzice (urodzeni warszawiacy) zawsze marzyli o tym, by zamieszkać na wsi [...]. Dlatego tata w ramach relaksu przerzuca aukcje na Allegro[4] (w dziale Nieruchomości). Dlatego przez całe życie ciągali nas po rozmaitych dziurach (to określenie Julii). Czasem bywały to dziury w całkiem dosłownym znaczeniu. [...]

W ostatnich latach jednak rodzice jakby słabiej się do tych poszukiwań przykładali.

– Jacuś, problem w tym, że z roku na rok masz coraz większe wymagania – narzekała mama, kiedy trzy lata temu wracaliśmy z wakacji. – Szukasz domu na odludziu, ale żeby byli fajni sąsiedzi. Nad jeziorem, ale w górach. W górach, ale nad morzem. Na pustkowiu, ale niedaleko Warszawy.

[2] *Filozoficznie* – tu: w sposób charakterystyczny dla kogoś, kto często rozważa różne kwestie z różnych stron.

[3] *Egzystencja* – życie.

Przydatne słowa

Pesymista
to osoba, która spodziewa się wyłącznie najgorszego. Jego przeciwieństwem jest optymista – ktoś, kto dostrzega pozytywną stronę życia i wierzy, że mimo trudności wszystko zakończy się dobrze.

Przykład użycia:
Ola jest optymistką, bo wierzy w sukces naszej drużyny. Paweł to pesymista, który przewiduje naszą porażkę.

[4] *Allegro* – internetowy portal aukcyjny.

– I właśnie że taki znajdę! – upierał się mój rodziciel. – A może nie o to chodzi, by złowić króliczka, tylko by gonić go – zastanawiał się dwa lata temu, również podczas powrotu z wakacji.

– Jakiego króliczka? – zainteresowała się Helenka, która ma niezłego fioła na punkcie zwierzaków. – To lepiej go złapmy, żebym mogła go zahodować!

I wówczas rodzice musieli jej wyjaśnić, że to słowa dawnej piosenki, a chodzi w nich o to, że czasem sama droga do celu jest ważniejsza od niego samego.

– Na przykład nasze wyprawy w poszukiwaniu wymarzonego domu – tłumaczył tata. – Jeszcze, co prawda, go nie znaleźliśmy, ale ile fantastycznych miejsc przy okazji odkryliśmy, ile przygód przeżyliśmy... Tego nam nikt nie odbierze. [...]

Od tamtej pory, jak mawia Julia, tata „wprzągł w pogoń za króliczkiem nowoczesne technologie". Dzięki temu raz na jakiś czas robiliśmy sobie wycieczkę do jakiejś wynalezionej na Allegro miejscowości. Tym razem mieliśmy zwiedzić wieś Książki.

Żeby zająć puste miejsce na dole strony, dopisek od nowego akapitu: – O ile w ogóle jest tam coś do zwiedzania – podsumowała moja starsza siostra. [...] Kiedy wyruszaliśmy z domu, było jeszcze ciemno. Właściwie lubię te nasze wyprawy. Nie żebym jakoś specjalnie przepadał za porannym wstawaniem, zwłaszcza w weekend, ale przed podróżą to zupełnie inna sprawa. Sam nie wiem, na czym to polega. Wsiadamy do samochodu jeszcze trochę zaspani i jedziemy w całkiem nowe, nieznane miejsce. W tym czasie wstaje świt, a w drodze niesamowicie fajnie się rozmawia. Jakoś tak... bardziej na luzie. Nawet Julia mniej zrzędzi, jakbyśmy na te kilka godzin... czy ja wiem?... wyjeżdżali ze swojego życia. A potem, późnym wieczorem, do niego wracamy i to też jest fajne. [...]

Kiedy jechaliśmy tamtego dnia do Książek, nagle przyszło mi do głowy, że gdybyśmy wreszcie kupili wymarzony dom na wsi, to już nigdy nie byłoby tak fajnie, ponieważ nie jeździlibyśmy za każdym razem do innej miejscowości i nie wracali do tego samego życia – przecież po spełnieniu rodzicielskich marzeń musiałoby się ono zmienić. Takie dziwne myśli chodziły mi tego dnia po głowie, jednak po dotarciu na miejsce zapomniałem o nich.

Po przeczytaniu

1. Przerysuj schemat do zeszytu i wypełnij go odpowiedziami na pytania dotyczące tekstu.

2. Kto jest narratorem w tekście? Czy bierze on udział w wydarzeniach? Skąd o tym wiesz?

3. O czym jest ten utwór? Wybierz poprawne dokończenia zdania (może być ich kilka).

Tematem utworu jest
A. brak atrakcyjnych ofert domów na Allegro.
B. rola marzeń w życiu człowieka.
C. poszukiwanie zaginionego króliczka.
D. sens podążania za pragnieniami.
E. marzenie rodziny o spędzeniu lata nad morzem.

4. Połącz sytuacje z tekstu z uczuciami, które – Twoim zdaniem – przeżywa narrator. Niektóre uczucia można dopasować więcej niż jeden raz.

- Chłopiec musi przerwać grę, bo tata woła całą rodzinę do monitora.
- Rodzina dowiaduje się, że dom znajduje się w miejscowości o nazwie Książki.
- Rodzinny wyjazd zaczyna się bardzo wcześnie rano.
- Podróż do nieznanego miejsca, rozmowy w samochodzie, wschód słońca.
- Myśl o tym, że po spełnieniu marzeń rodziców wyprawy mogłyby się skończyć.

złość • radość • ciekawość • spokój • niepokój • zaduma

5. Wyjaśnij, dlaczego marzenie rodziców o zamieszkaniu na wsi okazuje się trudne do spełnienia.

6. Odpowiedzcie w parach na pytania.

- O jakiej „katastrofie" mowa na początku tekstu? Czy to prawdziwa katastrofa?
- Jak wspólne wycieczki wpływają na relacje w tej rodzinie?
- Dlaczego narrator obawia się, że po spełnieniu marzeń rodziców „nie byłoby już tak fajnie"?

7. Podzielcie się na dwie grupy.

- Pierwsza drużyna wymyśla, dlaczego życie na wsi może być dobrym wyborem.
- Drugi zespół zastanawia się, dlaczego warto mieszkać w mieście.

Po krótkim przygotowaniu usiądźcie naprzeciwko siebie i kolejno przedstawiajcie swoje pomysły. Wspólnie ustalcie, które miejsce ma więcej zalet i dlaczego.

kontra

8. Odszukaj w wężu literowym wyrazy, którymi można zastąpić słowa *dom* i *wieś*. Podziel je na te, które kojarzą się dobrze (przyjemnie), i te, które kojarzą się źle.

mewioskasadomekodziurakruinakruderas
chatkapchałupaźwiochakwioseczka

9. Wytłumacz, jak rozumiesz zdanie: „Czasem sama droga do celu jest ważniejsza od niego samego".

10. Dokończ zdanie: *Moim największym marzeniem jest...*

Czas na podsumowanie

11. Odpowiedz na pytania.

- Jakie ważne tematy porusza przeczytany tekst?
- Dlaczego warto się cieszyć samą drogą do realizacji marzeń, a nie tylko z powodu ich spełnienia?

Jak rozpoznać podmiot i orzeczenie?

Na lekcji:

- wyjaśnię, czym jest podmiot i orzeczenie,
- określę, jakie zadania mają podmiot i orzeczenie,
- wskażę podmiot i orzeczenie w zdaniu,
- utworzę poprawne zdania.

Na dobry początek

Uzupełnij zdania tak, aby pasowały do fotografii i odpowiadały na podane pytania.

Kolorowy (co?) ___?___ (co robi?) ___?___ nad górami.
Podróżujący nim (kto?) ___?___ (co robią?) ___?___ piękne widoki

Kto jest głównym bohaterem zdania?

Wyobraź sobie, że zdanie jest jak film przygodowy. Jego główny bohater to **podmiot**. Łatwo go rozpoznać dzięki pytaniom **kto?** lub **co?** Na przykład:
(kto?) ***Detektyw*** *rozwiązał zagadkę zaczarowanego ołówka.*
Zaczarowany (co?) ***ołówek*** *zostawił tajemniczy znak na tablicy.*

Skąd wiemy, co robi bohater zdania?

Jednak żeby się coś działo, potrzebne jest orzeczenie, które mówi o tym, **co robi bohater** lub **co się z nim dzieje**. Na przykład:
Czarny kot (co robi?) **obserwuje** wszystkich spod stołu.
Janek smacznie **śpi** (co się z nim dzieje?) na kapanie.

Nowa wiadomość !

- **Podmiot** i **orzeczenie** to główne części zdania.
- **Podmiot** to część zdania, która **nazywa wykonawcę czynności**. Odpowiada na pytania *kto? co?* Podmiotem w zdaniu jest często rzeczownik w mianowniku.
- **Orzeczenie** to część zdania, która **nazywa czynność lub stan**. Odpowiada na pytania: *co robi? co się z nim dzieje?* Orzeczenie przeważnie jest czasownikiem w formie osobowej.

  Na przykład: (kto?) ***Witek*** (co robi?) ***planuje*** *wycieczkę w góry.*
  (co?) ***Śnieg*** (co się z nim dzieje?) ***topnieje*** *w dolinach.*
- Orzeczenie dopasowuje swoją formę do podmiotu.
  Na przykład: *Chłopiec ziewnął* (orzeczenie ma ten sam rodzaj i liczbę co podmiot – r.m. lp.).

Czas na ćwiczenia

1. Odgadnij nazwy zawodów. Uzupełnij zdania podmiotami.

__?__ gasi pożary.
__?__ uczy w szkole.
__?__ pilnuje porządku.
__?__ leczy chorych
__?__ prowadzi autobus.
__?__ sprawdza bilety w pociągu.

2. Uzupełnij każde ze zdań orzeczeniem. Zastosuj czas teraźniejszy.

Nietoperz __?__ po zmroku.
Bóbr __?__ tamę.
Sowa __?__ na myszy.
Wiewiórka __?__ orzechy.
Łoś __?__ przez mokradła.
Szczupak __?__ w rzece.

3. Odgadnij rebus. Zapisz zdanie w zeszycie. Podkreśl pojedynczą linią podmiot, a podwójną – orzeczenie.

+ ło

60

awiec

perówka = u

nik = wszy

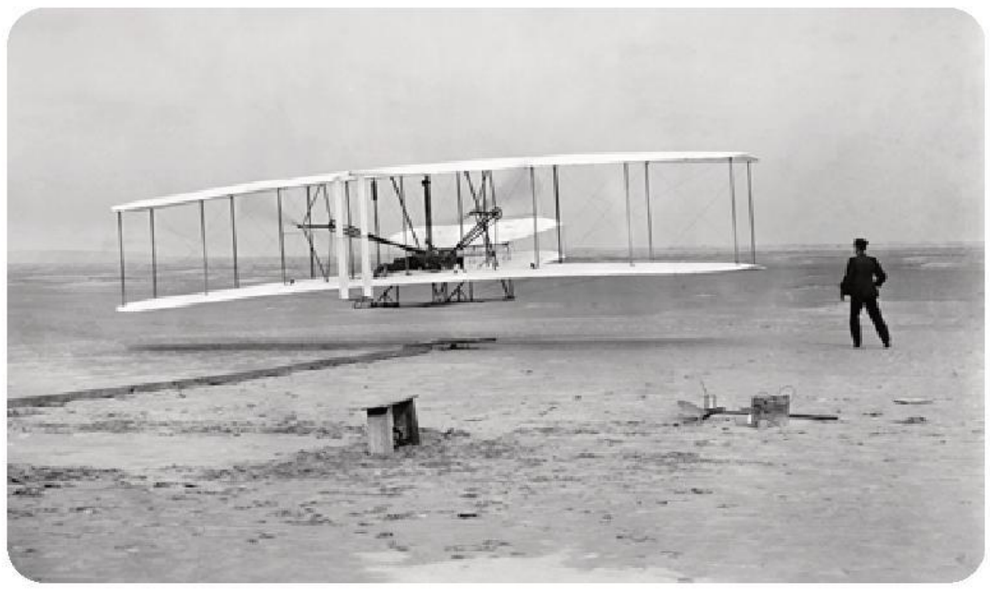

tek = nał

na

+ u

4. Z podanych grup wyrazów ułóż zdania. Zapisz je w zeszycie. Podkreśl pojedynczą linią podmioty, a podwójną – orzeczenia. Pamiętaj o wielkiej literze oraz o kropce.

- o lataniu od stuleci ludzie marzyli
- samolot amerykańscy dwaj zbudowali bracia silnikowy pierwszy
- z drewna skrzydła powstały samolotu i jedwabiu
- do pierwszego doszło 7 grudnia 1903 roku lotu udanego
- podczas odległość 37 metrów lotu samolot pierwszego pokonał

Samolot braci Wright
[czytaj: rajt]

5. Uzupełnij zdania orzeczeniami. Zastosuj czas przeszły.

Przykład: Samochód (zniknąć) ***zniknął*** za zakrętem.

Chłopcy (płynąć) ___?___ kajakiem przez jezioro.
Ja (iść w r. m.) ___?___ powoli przez park.
Ja (iść w r. ż.) ___?___ szybko na autobus.
Michał (szepnąć) ___?___ mi coś do ucha.
Dziewczyny (mrugnąć) ___?___ do siebie porozumiewawczo.

Czas na podsumowanie

6. Przeczytaj zdanie i odpowiedz na pytania. Za każdą dobrą odpowiedź przyznaj sobie jeden punkt. Ile punktów udało Ci się zebrać?

Roztrzepany Antoni smażył na ulubionej patelni naleśniki dla głodnych strażaków.

- Którym z kolei wyrazem w zdaniu jest podmiot?
- Na jakie pytania odpowiadają podmiot i orzeczenie?
- Czy orzeczenie występuje w tym samy rodzaju co podmiot?
- Jakim innym czasownikiem można zastąpić orzeczenie?

Jak napisać podziękowanie?

Na lekcji:

- wymienię elementy składające się na podziękowanie,
- zgromadzę przydatne słowa,
- ułożę treść podziękowania.

Na dobry początek

- Jak myślisz, za co mogą dziękować osoby przedstawione na zdjęciach?
- Podaj przykłady innych sytuacji, w których składamy komuś podziękowania.

Instrukcja krok po kroku

Krok 1. Miejsce i data

Zapisz nazwę miejscowości i datę
w prawym górnym rogu kartki.

Krok 2. Zwrot do odbiorcy

Zapisz na środku kartki **imię osoby** lub **nazwę instytucji**, której chcesz podziękować.

Krok 3. Treść podziękowań

Ułóż tekst podziękowań – napisz:
• za co dziękujesz? • z jakiego powodu?

Krok 4. Zwrot grzecznościowy i podpis

Zakończ podziękowanie **zwrotem grzecznościowym**.
Podpisz się.

Przydatne słowa

Zwrot do odbiorcy

- Droga Pani Kasiu!
- Marku!
- Szanowni Państwo!
- Kochani Rodzice!

Zwrot grzecznościowy

- Z wdzięcznością
- Z wyrazami uznania
- Z wyrazami szacunku

Treść podziękowań

- Z całego serca dziękuję Ci za...
- Chcę Pani / Panu gorąco podziękować za...
- Serdecznie / Uprzejmie dziękujemy za...
- Składamy Państwu podziękowania za...
- Pragnę wyrazić wdzięczność za...
- Proszę przyjąć podziękowania za...
- za trud włożony w... • za wsparcie
- za pomoc w... • za udział w...
- za zorganizowanie... • za umożliwienie mi...
- za przygotowanie mnie...
- dzięki Twojej pomocy...
- dzięki Waszemu zaangażowaniu...

Przykład

Krok 1. Miejsce i data

Sopot, 20 maja 2027 roku

Krok 2. Zwrot do odbiorcy

Droga Pani Karolino!

Krok 3. Treść podziękowań

Bardzo dziękuję za pomoc w przygotowaniu do konkursu fotograficznego. Dzięki Pani wskazówkom nauczyłem się robić lepsze zdjęcia i dostrzegać szczegóły, na które wcześniej nie zwracałem uwagi. Cieszę się, że moje zdjęcie zdobyło wyróżnienie.

Krok 4. Zwrot grzecznościowy i podpis

Z wyrazami wdzięczności

Igor Kowalski

Czas na ćwiczenia

1. Jakich elementów zabrakło na kartoniku z podziękowaniami?

12 kwietnia 2027 roku

Chcielibyśmy serdecznie podziękować za zorganizowanie zbiórki na zwierzęta ze schroniska „Cztery łapy". Dzięki Państwa zaangażowaniu psy i koty, którymi się opiekujemy, otrzymają potrzebne lekarstwa i karmę. Jesteśmy za to bardzo wdzięczni.

Uczniowie Szkoły Podstawowej nr 10

2. Wybierz sformułowania, których możesz użyć do przygotowania podziękowań.

Z wdzięcznością

Do zobaczenia wkrótce

Pewnego dnia

Uściski

Przesyłam Ci serdeczne pozdrowienia z...

Dzięki Twojemu wsparciu

Dawno, dawno temu

Chcę Ci z całego serca podziękować za

3. Uzupełnij tekst podziękowań brakującymi informacjami. Skorzystaj z przydatnych słów. Zadanie wykonaj w zeszycie.

Leszno, 24 marca 2027 roku

__?__ za Twoje wsparcie. __?__ nadrobić zaległości w nauce po tej długiej chorobie i teraz znów dobrze radzę sobie na lekcjach. Jestem __?__, że mam taką wspaniałą przyjaciółkę.

__?__

__?__

4. Jak mogłyby brzmieć podziękowania wypowiedziane przez osoby pokazane na zdjęciach?

5. Przypomnijcie sobie sytuacje, w których wyświadczyliście sobie jakąś przysługę lub okazaliście pomoc. Podziękujcie sobie wzajemnie za wsparcie.

6. Napiszcie w grupach podziękowanie dla koleżanek i kolegów z innej szkoły za udział w międzyszkolnych zawodach sportowych.

- Wyraźcie uznanie dla osiągnięć przeciwnej drużyny.
- Życzcie jej dalszych sukcesów.

7. Sformułuj w zeszycie podziękowanie adresowane do osoby, która znalazła Twoje zwierzę lub cenny dla Ciebie przedmiot.

- Pamiętaj o wszystkich elementach podziękowania.
- Używaj słów, które pozwolą Ci wyrazić wdzięczność za okazaną pomoc.

8. Czym różnią się podziękowania zapisane na kartoniku od tych wysłanych w wiadomości SMS lub e-mailu? Które z nich wysyła się dziś częściej? Dlaczego? Porozmawiajcie o tym w klasie.

9. Przygotuj SMS z podziękowaniami dla przyjaciela, który wytłumaczył Ci trudne zadanie z matematyki. Wiadomość zapisz w zeszycie i ozdób emotikonami.

Czas na podsumowanie

10. Odpowiedz na pytania.

- Czy łatwo jest napisać podziękowania? Od czego to zależy?
- Które elementy podziękowań są dla Ciebie łatwe, a które – trudne? Dlaczego?
- W jakich sytuacjach przydaje się to, że umiesz sformułować podziękowania?

VII. Podsumowanie

Podmiot

s. 305

- to część zdania, która mówi, kto jest wykonawcą czynności,
- odpowiada na pytania: *kto?*, *co?*
- często jest nim rzeczownik w mianowniku, na przykład *Igor jedzie na deskorolce.* *Zeszyty leżą na ławce.*

Orzeczenie

s. 305

- to część zdania, która mówi o czynności lub stanie,
- odpowiada na pytania: *co robi?*, *co się z nim dzieje?*, na przykład *Igor jedzie na deskorolce.* *Zeszyty leżą na ławce.*

Podziękowanie

s. 308

piszemy, gdy chcemy wyrazić komuś swoją wdzięczność na przykład za pomoc, wsparcie lub życzliwość.

- zwrot do odbiorcy,
- zwrot grzecznościowy,
- treść podziękowań,
- zwrot grzecznościowy i podpis.

Zobacz też: Niezbędniki

Klub poszukiwaczy ciekawych książek

Masz ochotę na przygodę, tajemnice i trochę magii? Te trzy książki zabiorą Cię do miejsc, gdzie nuda nie ma żadnych szans!

- **„Tajemnica domu w Bielinach" Sylwii Grzelak**
  Rodzeństwo trafia do starego domu cioci Maryli, dawnej znachorki. Szybko odkrywają, że słowiańskie legendy mogą być prawdziwe.
- **„Wzgórze snów" Joanny Jagiełło**
  Zwykłe wakacje zamieniają się w pasjonującą przygodę, gdy dzieci próbują odnaleźć zaginionych dziadków i odkrywają, że magia może kryć się w najzwyklejszych miejscach.
- **„Trollheim" Arne Lindmo**
  Troje przyjaciół spotyka prawdziwego trolla i wyrusza w pełną niebezpieczeństw wyprawę po świecie nordyckich legend.

VII. Sprawdź wiedzę i umiejętności

CZĘŚĆ 1

Przeczytaj tekst i wykonaj zadania.

Olga Mikos

Jak spełniać marzenia?

Marzenia są w każdym z nas – może dlatego, że zawsze chcemy czegoś więcej. Ale prawda jest taka, że boimy się marzyć, ponieważ boimy się porażki. Jak zatem wyobraźnię zaprzyjaźnić z działaniem?

Ludzie, którzy marzą, zmieniają świat. Szczególnie ci, którzy sięgają po to, co wydaje się niemożliwe – podróżnicy, wynalazcy, artyści, przywódcy ruchów społecznych. Gdy inni twierdzą, że coś jest niemożliwe, oni idą i robią to. Marzyciele urzeczywistniali marzenia, by unieść się w powietrze, odkryć ląd, znieść granice, wywalczyć prawa dla tych, którzy byli ich pozbawieni. My też, dążąc do spełnienia marzeń, przekraczamy własne granice[1] – robimy dyplom[2], zakładamy rodzinę, budujemy dom, piszemy książkę i... co tylko chcemy, czego pragniemy – zmieniamy swój własny świat.

„Jeśli potrafisz o czymś marzyć, to potrafisz także tego dokonać" – mawiał Walt Disney [czytaj: łolt dizni][3]. Jego biografia[4] pt. „Potęga marzeń" opowiada o tym, jak biednemu chłopcu z małego miasteczka udało się stworzyć jedną z największych korporacji rozrywkowych na świecie. [...]

Lęk przed marzeniami jest powszechną reakcją. Raczej czarny scenariusz[5] – nie ten pozytywny – pojawia nam się w głowie, gdy myślimy o tym, czego bardzo byśmy chcieli. Anna Srebrna, psychoterapeutka, twierdzi, że bardzo pomocne jest wypowiadanie swoich marzeń na głos: „Słowa mają moc zmiany. Każda rozmowa, każde nazwanie, obwieszczenie światu «mam swój cel, realizuję swój cel», wzmacnia go".

[1] *Przekraczać własne granice* – robić rzeczy, które są dla nas trudne lub nowe.

[2] *Robić dyplom* – tu: ukończyć studia wyższe.

[3] *Walt Disney* – producent filmowy, twórca takich postaci jak Myszka Miki.

[4] *Biografia* – opowieść o życiu jakiejś osoby.

[5] *Czarny scenariusz* – przewidywanie niekorzystnego, negatywnego rozwoju zdarzeń.

Zadania

1. Oceń prawdziwość podanych zdań odnoszących się do tekstu.
Wybierz **P**, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo **F** – jeśli jest fałszywe.

1.	Z tekstu wynika, że marzenia pomagają w podejmowaniu nowych wyzwań.	**P**	**F**
2.	Z tekstu wynika, że ludzie podchodzą do marzeń bez lęku.	**P**	**F**

2. Na które pytanie można znaleźć odpowiedź w czwartym akapicie tekstu? Wybierz właściwą odpowiedź spośród podanych.

A. Jaką moc mają marzenia?
B. O czym ludzie najczęściej marzą?
C. Dlaczego warto mówić o swoich marzeniach?
D. W jaki sposób marzenia pomagają ludziom robić ważne rzeczy?

3. Na podstawie drugiego akapitu tekstu określ, co łączy ludzi, którzy marzą.

4. Wyjaśnij, co oznacza sformułowanie *czarny scenariusz* w zacytowanym zdaniu.

„Raczej czarny scenariusz – nie ten pozytywny – pojawia nam się w głowie, gdy myślimy o tym, czego bardzo byśmy chcieli."

5. Wyjaśnij, co łączy przedstawione zdjęcie z tekstem Olgi Mikos „Jak spełniać marzenia?".

CZĘŚĆ 2

Przeczytaj wiersz i wykonaj zadania.

Józef Ratajczak

Zapisane w książce życzeń

Chciałbym mieć całe sterty
najlepiej plasteliny,
by móc w nieskończoność przedłużać
ginące w dali szyny.

Och, wtedy mógłbym dojechać
o wiele dalej niż tata.
Może na sam koniec świata
bądź poza krańce świata.

Chciałbym mieć taki pędzelek
i takie farbki na stole,
by koło narysować
i słońce zatrzymać w tym kole.

Mógłbym roztopić Alaskę[1],
co zimą pod okna podchodzi
i słońcem kręcić na wspak,
by starzy znów byli młodzi.

Chciałbym mieć setki chętek[2]
i wiedzieć, że wszystkie spełnię,
by stać się tak strasznie szczęśliwym,
że aż nieszczęśliwym zupełnie[3].

Niczego już nie mógłbym pragnąć,
o niczym marzyć wcale
i moja książka życzeń
stałaby się książką zażaleń.

[1] *Alaska* – tu: bardzo dużo śniegu.

[2] *Chętki* – pomysły, pragnienia.

[3] *Nieszczęśliwym zupełnie* – bardzo nieszczęśliwym.

Zadania

1. Określ, co jest tematem wiersza.

2. Kto jest podmiotem mówiącym w wierszu? Uzupełnij podane zdanie.

Podmiotem mówiącym w wierszu jest ____?____ , o czym świadczą takie słowa jak ____?____ .

3. Wybierz <u>trzy</u> wyrazy, które pasują do postawy podmiotu mówiącego w wierszu. Uzasadnij swoje wybory.

ciekawość • obojętność • pragnienie • nuda • fantazja

4. Wyjaśnij na podstawie dwóch ostatnich zwrotek, co by się stało, gdyby wszystkie pragnienia podmiotu mówiącego się spełniły.

5. Przepisz podane zdania do zeszytu. Podkreśl w każdym zdaniu podmiot i orzeczenie.

- Wielu ludzi dąży do spełnienia swoich marzeń.
- Uczniowie marzą o słonecznych wakacjach.
- Marzenia czynią ludzi szczęśliwymi.
- Bez marzeń życie byłoby smutne.

6. Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz **P**, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo **F** – jeśli jest fałszywe.

1.	Synonimem wyrazu *ciekawy* jest wyraz *interesujący*.	**P**	**F**
2.	Antonimem wyrazu *daleko* jest wyraz *blisko*.	**P**	**F**

7. Który z podanych wyrazów jest nieosobową formą czasownika? Wybierz właściwa odpowiedź spośród podanych.

A. marzyć
B. planuję
C. pojedzie
D. myśli

8. Napisz podziękowania dla koleżanek i kolegów za pomoc w organizacji szkolnej akcji pt. „Rówieśnicy polecają książki".

Spotkanie z lekturą

1. Zapoznaj się z tytułem lektury.

   Zastanów się, jakie budzi w Tobie skojarzenia. O czym Twoim zdaniem może być ta książka? Jakie wywołuje emocje? Zapisz swoje przemyślenia w zeszycie.

2. Obejrzyj swój egzemplarz lektury.

   Sprawdź, ile ma stron, czy jest podzielony na rozdziały, a jeśli tak – ile ich jest i jaką mają długość.

3. Samodzielnie lub wspólnie z nauczycielem zaplanuj pracę nad lekturą.

   Możesz podzielić tekst na fragmenty i ocenić, ile stron przeczytasz jednego dnia. Możesz też ustalić, kiedy przeczytasz poszczególne rozdziały, biorąc pod uwagę ich długość.

4. Zapisz swój plan czytania, na przykład ile stron dziennie będziesz czytać.

5. Podczas czytania rób notatki lub zaznaczaj ważne fragmenty karteczkami samoprzylepnymi.

   Możesz wykorzystać do tego zadania zamieszczone na kolejnych stronach w części „Jak czytać lekturę". Dzięki temu łatwiej zapamiętasz najważniejsze informacje i sprawniej będziesz pracować z lekturą na lekcjach.

Jan Brzechwa

Akademia pana Kleksa

Jak pracować z lekturą

Podczas czytania książki wykonuj te zadania. Pomoże Ci to zrozumieć historię i uporządkować wszystkie informacje. Dzięki pisanym na bieżąco notatkom łatwiej przypomnisz sobie wydarzenia i bohaterów, kiedy będziecie rozmawiać o książce na lekcji!

1. Zaznaczaj kolorowymi karteczkami fragmenty, w których opisano:

- wygląd Akademii pana Kleksa,
- niezwykłe lekcje i zajęcia w Akademii,
- wygląd i zachowanie Ambrożego Kleksa,
- obowiązki uczniów Akademii,
- wizyty bohaterów w sąsiednich bajkach,
- opowieść szpaka Mateusza,
- wizytę Adasia Niezgódki w Psim Raju,
- sen o siedmiu szklankach.

2. W trakcie czytania zwróć uwagę na magiczne przedmioty. Zapisz, do czego służyły bohaterom.

Przykład: guzik z czapki bogdyhanów – magiczny przedmiot, który pozwoli Mateuszowi odzyskać ludzką postać.

Pierwsze spotkanie z lekturą

Na lekcji:

- określę miejsce i czas akcji,
- uporządkuję wydarzenia,
- opowiem o bohaterach utworu.

Na dobry początek

Co najlepiej zapamiętasz z lektury „Akademii pana Kleksa”?
Wyjaśnij dlaczego.

Praca z lekturą

Gdzie i kiedy rozgrywa się historia

1. Opisz miejsce, które jest, Twoim zdaniem, najważniejsze w tej historii.

2. Kiedy rozgrywają się wydarzenia? Znajdź w tekście trzy informacje, które pozwalają to określić. Szukaj fragmentów mówiących na przykład o porze dnia, rytmie nauki czy zmianach w przyrodzie. Co one mówią o czasie akcji?

Co się dzieje w utworze

3. Uporządkuj wydarzenia na osi czasu w takiej kolejności, w jakiej pojawiły w tekście.

- Przemiana Ambrożego Kleksa w guzik.
- Atak much.
- Zamiana Akademii w klatkę.
- Wizyta w bajce o dziewczynce z zapałkami.
- Wizyta w fabryce dziur i dziurek.
- Tajemnica autora opowieści.
- Codzienność w Akademii.
- Szpak Mateusz i jego sekret.
- Anatol i Alojzy w Akademii.
- Spotkanie z Reksem w Psim Raju.

Przykład: Codzienność w Akademii

4. Połącz w pary poniższe wydarzenia – do każdej przyczyny przyporządkuj jej skutek. Następnie dopisz jeszcze jedną taką parę wydarzeń z powieści.

Przyczyna:

A. Pojawienie się Alojzego.
B. Wizyta w fabryce dziur i dziurek.
C. Przybycie Adasia Niezgódki do Akademii.
D. Spotkanie z doktorem Paj Chi Wo.
E. ___?___

Skutek:

1. Wypiek pysznych obwarzanków.
2. Magiczne ocalenie Mateusza.
3. Rozpoczęcie nauki i pierwsze przygody w szkole.
4. Zniszczenie Akademii.
5. ___?___

Kto występuje w „Akademii pana Kleksa”

5. Kto opowiada o wydarzeniach w książce? Wybierz właściwą odpowiedź na temat narratora utworu.

A. Nie bierze udziału w wydarzeniach.
B. Jest jednym z bohaterów.
C. Jest jednocześnie autorem książki.

6. Uzupełnijcie tabelę na temat losów bohaterów powieści.

	szpak Mateusz	Adaś Niezgódka	Alojzy
Jak znalazł się w Akademii?	?	?	?
Jak pan Kleks wpłynął na jego losy?	?	?	?
Co by było, gdyby nie trafił do Akademii?	?	?	?

Czas na podsumowanie

7. Odpowiedz na pytania.

- Co pomogło Ci lepiej zrozumieć tę historię?
- Kto, według Ciebie, jest najważniejszą postacią w utworze: Ambroży Kleks, Adaś Niezgódka czy szpak Mateusz? Uzasadnij swoją odpowiedź.
- Które wydarzenie w książce najbardziej Cię zaskoczyło? Jak zmieniło Twoje myślenie o bohaterach.

Co wiemy o Ambrożym Kleksie?

Na lekcji:

- uporządkuję informacje na temat Ambrożego Kleksa,
- określę, co było ważne dla bohatera utworu,
- wskażę cechy idealnego nauczyciela.

Na dobry początek

Opowiedz o osobie, która wiele Cię nauczyła – w szkole lub poza nią.
Za co lubisz i podziwiasz tę osobę?

Praca z lekturą

Najważniejsze dane osobowe

1. Wyobraź sobie, że pan Kleks stara się o pracę w Twojej szkole. Pomóż mu uzupełnić poniższy formularz. Zadanie wykonaj w zeszycie.

Imię i nazwisko: ? Płeć: ?
Adres: ?
Cechy charakteru: ?
Sposób prowadzenia lekcji: ?
Umiejętności: ?
Cechy szczególne: ?

Kilka faktów o panu Kleksie

2. Oceń prawdziwość podanych zdań odnoszących się do tekstu. Wybierz **P**, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo **F** – jeśli jest fałszywe.

1.	Pan Kleks interesuje się ocenami swoich uczniów.	**P**	**F**
2.	W niedziele i święta zjada porcję piegów ze swojej tabakiery.	**P**	**F**
3.	Bohater potrafi zmieniać swój wygląd, na przykład rozmiar nosa.	**P**	**F**

Wartości bohatera

3. Co jest ważne dla pana Kleksa? Wymień co najmniej trzy wartości, którymi się kieruje i podaj przykłady z lektury, które je potwierdzają.

Przykład: szacunek – traktuje uczniów jak partnerów, słucha i liczy się z ich zdaniem

Pan Kleks oczami innych

4. Podzielcie się na trzy zespoły. Ustalcie w grupach, jak oceniają pana Kleksa wymienione postacie.

Nauczyciel idealny?

5. Wymień zalety i słabości pana Kleksa. Przerysuj schemat do zeszytu i go uzupełnij. Do każdej cechy dopisz przykład sytuacji, w której bohater pokazał tę zaletę lub słabość.

6. Którą umiejętność podziwiasz w panu Kleksie? Uzasadnij swój wybór.

Czas na podsumowanie

7. Na podstawie postaci pana Kleksa opisz, jaki powinien być idealny nauczyciel. Wyjaśnij, dlaczego wybrane przez Ciebie cechy i zachowania powinny być ważne dla każdej osoby, która uczy innych.

Czar Akademii pana Kleksa

Na lekcji:

- opiszę wygląd Akademii pana Kleksa,
- opowiem o niezwykłych lekcjach w Akademii,
- przygotuję plakat reklamujący Akademię pana Kleksa.

Na dobry początek

Jaki jest Twój ulubiony przedmiot w szkole? Czym różnią się te lekcje od innych? Dlaczego tak je lubisz?

Praca z lekturą

Jak wygląda Akademia pana Kleksa

1. Uzupełnij mapę myśli na temat wyglądu Akademii. Skorzystaj z informacji z pierwszego rozdziału książki.

- Dlaczego Akademia wygląda na miejsce przyjazne uczniom?
- Co sprawia, że Akademia pana Kleksa nie przypomina zwykłej szkoły?

Kto może być uczniem pana Kleksa

2. Dokończ zdania na podstawie lektury.

- Uczniowie Akademii pana Kleksa różnią się od uczniów zwykłej szkoły, ponieważ...
- W Akademii najbardziej liczą się takie cechy uczniów jak...
- Dzięki uczniom Akademia jest miejscem...

Lekcje i zajęcia w Akademii pana Kleksa

3. Popatrz na fotografie. Z jakimi lekcjami w Akademii Ci się kojarzą? Opowiedz, jak wyglądają te zajęcia.

- Która lekcja jest dla Ciebie najbardziej interesująca? Dlaczego?
- Co podoba Ci się w sposobie nauczania pana Kleksa?
- Wymyśl nowe, nietypowe przedmioty nauczania w Akademii.

4. Na podstawie informacji z tekstu dopasuj imiona do obowiązków.

- ___?___ – rozdzielanie soków do mycia i sosów do obiadu
- ___?___ – porządkowanie jadalni, sypialni i schodów
- ___?___ – sprzątanie parku i boiska
- ___?___ – zmywanie naczyń
- ___?___ – sprzątanie sali szkolnej
- ___?___ – otwieranie i zamykanie bramy
- ___?___ – dbanie o garderobę i bieliznę

Artur • pięciu Aleksandrów • trzej Andrzeje • trzej Adamowie
Albert i jeden Antoni • Alfred i drugi Antoni
drugi Alfred i trzeci Antoni • Anastazy

5. Przygotujcie w grupach plakat reklamujący Akademię pana Kleksa. Co mogłoby zachęcić uczniów do zapisania się do tej szkoły?

Czas na podsumowanie

6. Czy Akademia może być wzorem dla dzisiejszych szkół? Wymień co najmniej dwie rzeczy wymyślone przez pana Kleksa, które warto wprowadzić w Twojej szkole.

Historia szpaka Mateusza

Na lekcji:

- dowiem się więcej o szpaku Mateuszu,
- uzupełnię plan wydarzeń z jego życia,
- ustalę, dlaczego historię tego bohatera można nazwać baśnią,
- opiszę przemianę szpaka i dowiem się, jakie ma znaczenie.

Na dobry początek

Stwórzcie swój własny język. Możecie na przykład dodawać do każdej sylaby w zdaniach jakąś cząstkę. Spróbujcie porozumieć się w tym języku.

Przykład:
Jestem sprytny. ▶ Dodajemy cząstkę ka ▶ Ka-jes-ka-tem ka-spryt-ka-ny.

Praca z lekturą

Szpak Mateusz – gwiazda Akademii

1. Poszukajcie informacji o szpakach. Co je wyróżnia na tle innych ptaków?

2. Stwórz w zeszycie schemat z najważniejszymi informacjami o szpaku Mateuszu.

3. Jakie obowiązki w Akademii ma ten niezwykły ptak?

Losy szpaka Mateusza

4. Uzupełnij plan wydarzeń z życia Mateusza.

1. Życie młodego księcia na królewskim dworze.
2. Zakaz ojca.
3. ___?___
4. Choroba i uzdrowienie Mateusza.
5. ___?___
6. Napad wilków na królestwo.
7. ___?___
8. Tułaczka Mateusza.
9. ___?___
10. Służba w Akademii pana Kleksa.
11. ___?___

5. Jaki był szpak Mateusz? Dopisz do liter, z których składa się jego imię, nazwy cech.

M – mądry **A** – ___?___ **T** – ___?___ **E** – ___?___ **U** – ___?___ **S** – ___?___ **Z** – ___?___

Przyjaźnie w Akademii

6. Jak pan Kleks i Mateusz dogadywali się ze sobą? Co czuli wobec siebie? Co w książce na to wskazuje?

7. Jak Adaś zaprzyjaźnił się z niezwykłym szpakiem? Jak udało mu się namówić ptaka, by opowiedział swoją historię?

Czy to baśń?

8. Czy opowieść Mateusza przypomina baśń? Jakie cechy tej historii o tym decydują?

★ **9.** Czy znasz jakąś baśń, w której bohater przemienia się w inną postać za pomocą magii? Zapisz jej tytuł.

Czas na podsumowanie

10. Wymyśl jedno pytanie, które można by zadać szpakowi Mateuszowi.

Świat bajek, baśni i snów w „Akademii pana Kleksa”

Na lekcji:

- wymienię postaci z baśni i bajek, które pojawiły się w lekturze,
- omówię wydarzenia ze snu o siedmiu szklankach,
- opowiem o wizycie bohatera w Psim Raju,
- przygotuję plakat pokazujący, jak należy traktować zwierzęta.

Na dobry początek

Opowiedz o tym, co Ci się ostatnio śniło. Co niezwykłego udało Ci się zobaczyć w tym śnie? Co się w nim wydarzyło?

Praca z lekturą

Spotkania z postaciami z bajek

1. Której bajki nie odwiedzili bohaterowie książki? Wybierz właściwą odpowiedź.

A. bajka o Kocie w Butach
B. bajka o Śpiącej Królewnie
C. bajka o Kopciuszku
D. bajka o dziewczynce z zapałkami
E. bajka o Królewnie Żabce

2. Kogo spotykają bohaterowie w bajkach? Czego się dowiadują od tych postaci? Uzupełnij tabelę.

Spotkanie z...	Co się wydarzyło?	Czego nauczyła bohaterów ta postać?
Przykład: ...Królewną Żabką	Bohaterowie znaleźli ją w jednej z niedokończonych bajek. Ostrzegła chłopców przed dotykiem przemieniającym w żabę i podarowała im cenne przedmioty.	Spotkanie z Żabką pokazuje dojrzewanie Adasia – jego przemianę od lękliwego chłopca w młodego człowieka, który potrafi być odważny, dobry i życzliwy.

Tajemnice snu

3. Co znajdowało się w szklankach ze snu Adasia? Dopasuj rzeczy do opisów ich działania.

błyskawica
grzmot
deszcz
śnieg
wiatr
miniaturowy pan Kleks
grad

A. Gasi płonącą głowę pana Kleksa.
B. Adaś używa jej, aby rozświetlić ciemności.
C. Powoduje przemianę chłopców w srebrne widelce.
D. Wywołuje śnieżycę i zabawę widelców.
E. Zaczyna padać deszcz z ziemi ku niebu.
F. Kleks go zjada i rozpada się na miniaturowe Kleksy.
G. Adaś chowa go w szklance przed widelcami.
H. Adaś naciera nim bąbel na głowie Kleksa.

- Wymyśl rzecz, którą Adaś mógłby znaleźć w ósmej szklance. Może to być na przykład tęcza, mgła, echo. Opisz tę rzecz i to, jak bohater mógłby ją wykorzystać w swoim śnie.

Niezwykłe podróże bohaterów

4. Wyobraź sobie, że po wizycie w fabryce pan Kleks może zabrać ze sobą tylko jeden rodzaj dziury lub dziurki. Jak myślisz, którą by wybrał i jak użyłby jej w Akademii? Uzasadnij swoją odpowiedź.

dziurka od klucza • dziura w moście • dziurka w nosie • dziura w pamięci

5. Opracujcie w parach przewodnik po Psim Raju. Opiszcie najciekawsze miejsca i atrakcje czekające na odwiedzających.

6. Stwórzcie w grupach plakat pokazujący, jak należy traktować zwierzęta i zachęcający do udziału w akcji przeciwko przemocy wobec nich.

Czas na podsumowanie

7. Odpowiedz na pytania.

- Czy sny mówią nam coś o nas samych? W odpowiedzi uwzględnij sny Adasia i to, co śniło Ci się ostatnio.
- Mówi się, że podróże kształcą. Czy się z tym zgadzasz? W odpowiedzi odwołaj się do tego, czego nauczyli się bohaterowie książki podczas swoich wypraw.

René Goscinny,
Jean-Jacques Sempé

Mikołajek

Jak pracować z lekturą

Podczas czytania książki rozwiązuj te zadania. Pomoże Ci to zrozumieć historię i uporządkować najważniejsze informacje. Dzięki pisanym na bieżąco notatkom łatwiej przypomnisz sobie wydarzenia i bohaterów, kiedy będziecie rozmawiać o książce na lekcji!

1. Przyjrzyj się okładce książki.

- Wymień trzy rzeczy, które Cię najbardziej zaciekawiły.
- Spójrz na rysunki. Jak myślisz, o czym będzie ta lektura?

2. Zaznaczaj karteczkami fragmenty książki, w których opisano:

- jak zachowują się koledzy Mikołajka, gdy szkołę odwiedzają goście (fotograf, inspektor, Dżodżo, minister),
- jak Mikołajek i jego koledzy traktują nauczycieli,
- jak bawią się chłopcy,
- jak Mikołajek i jego koledzy dogadują się z rodzicami,
- jaki jest stosunek Mikołajka i jego bliskich do zwierząt,
- jakie przygody przeżywają Mikołajek i jego koledzy.

3. Zwróć uwagę na ilustracje w książce. Wybierz jedną, która najbardziej Cię zainteresowała, i odpowiedz na pytania.

- Co przedstawia ilustracja?
- Jaki nastrój ma ten rysunek? Czy jest wesoły czy smutny?
- Co w tym obrazku Cię śmieszy lub dziwi?
- Czego dowiadujesz się z obrazka o bohaterach?

4. Która przygoda Mikołajka spodobała Ci się najbardziej? Dlaczego?

Pierwsze spotkanie z lekturą

Na lekcji:

- określę, gdzie i kiedy dzieje się akcja,
- opiszę bohaterów i ustalę, kto opowiada tę historię,
- opowiem o wydarzeniach z książki,
- wybiorę najzabawniejszą przygodę bohaterów.

Na dobry początek

Podaj jak najwięcej skojarzeń ze słowem „Mikołajek".

Za kulisami historii

1. Na podstawie informacji z książki uzupełnij zdania.

Akcja dzieje się (*kiedy?*) ___?___ , ponieważ ___?___ .
Wydarzenia rozgrywają się we (*gdzie?*) ___?___ , na co wskazuje ___?___ .
Głównym bohaterem tej historii jest (*kto?*) ___?___ .
Pozostali bohaterowie to: ___?___ .
Narratorem w książce jest (*kto?*) ___?___ , o czym świadczy to, że ___?___ .

Kapsuła czasu

2. W parach wylosujcie rozdział książki i przygotujcie do niego kapsułę czasu. Wybierzcie do niej:

- 1 przedmiot,
- 1 postać,
- 1 miejsce,
- 1 zdanie mówiące o tym, o co pokłócili się bohaterowie,
- 1 zdanie opisujące, czego uczy nas ta historia.

Przykład:
Rozdział „Najmilsza pamiątka"

- aparat fotograficzny
- Alcest
- szkolna piwnica
- Gotfryd krytykuje aparat fotograficzny pana fotografa.
- Nie należy jeść kanapki z dżemem podczas robienia zdjęcia klasowego.

Z perspektywy postaci

3. Podzielcie się na 5 grup. Następnie opowiedzcie wydarzenia z pierwszego rozdziału książki tak, jak widzi je:

pani nauczycielka	**Gotfryd**	**Ananiasz**	**Alcest**	**fotograf**
I grupa	II grupa	III grupa	IV grupa	V grupa

Jak sądzicie, dlaczego każda grupa opowiedziała historię inaczej?
Co na to wpłynęło?

Kto jest kim w utworze

4. Dopasuj rysunki do imion bohaterów.

Kleofas • Alcest • Ludeczka • Gotfryd • Euzebiusz • Ananiasz

5. Jakie emocje budzą postacie z lektury w innych bohaterach? Co się dzieje z tego powodu? Uzupełnijcie tabelę.

Postać	Co czują wobec niej inni?	Co o tym świadczy?	Jaki jest tego skutek?
Przykład: pan Dubon	wesołość	Uczniowie nazywają go „Rosołem", ponieważ każe sobie patrzeć w oczy, które kojarzą się z okami w rosole.	Pan Dubon bardzo się denerwuje, gdy uczniowie go przezywają.

Czas na podsumowanie

6. Przyznaj „Złoty Medal Śmiechu" jednemu wydarzeniu z książki. Napisz:

- za co nagradzasz tę scenę,
- co było w niej najśmieszniejsze,
- czy to wydarzenie przypomina Ci jakąś zabawną historię z Twojego życia.

W rodzinie Mikołajka

Na lekcji:

- przedstawię rodzinę Mikołajka,
- opiszę bliskich bohatera,
- wyjaśnię, dlaczego jest ważne, by dzieci żyły w zgodzie z rodzicami,
- napiszę rodzinny poradnik.

Na dobry początek

Czy łatwo jest dogadać się z rodzicami? Co o tym myślisz? Napisz także, dlaczego warto dbać o zgodę w rodzinie.

Rodzina Mikołajka

1. Kto należy do rodziny Mikołajka? Jak Mikołajek mówi o swoich bliskich?

Jacy są mama i tata Mikołajka

2. Oceń, czy poniższe zdania są prawdziwe. Wybierz **P**, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo **F** – jeśli jest fałszywe.

1.	Gdy Mikołaj przyprowadził do domu psa, rodzice kazali mu natychmiast oddać zwierzę.	P	F
2.	Tata Mikołaja twierdził, że był kiedyś mistrzem kolarstwa i zostałby zawodowcem, gdyby się nie ożenił.	P	F
3.	Tata Mikołaja i pan Blédurt ciągle się z sobą przekomarzali.	P	F
4.	Mama Mikołaja ukarała Ludeczkę brakiem deseru za to, że zbiła szybę w oknie garażu.	P	F
5.	Mama Mikołaja hodowała w swoim ogrodzie begonie.	P	F

3. Dokończ zdania:

- Dla mamy Mikołajka najważniejsze było ___?___
- Tata Mikołajka zazwyczaj ___?___
- Gdy Mikołajek narozrabiał, rodzice najczęściej ___?___

4. Dopasuj emotikony do postaci z książki.

- **Mama** – bywa serdeczna i opiekuńcza, troszczy się o Mikołajka i stara się utrzymać porządek w domu.
- **Tata** – szybko się denerwuje, zwłaszcza gdy coś idzie nie po jego myśli.
- **Mikołajek** – często wpada w kłopoty, zabawnie się tłumaczy, gdy coś przeskrobie.
- **Rodzice razem** – gdy w domu panuje chaos, czują się zmęczeni psotami syna.
- **Rodzina** – mimo sprzeczek, domowników łączą ciepło i humor.

Rodzinne emocje

5. Jak rozumiesz słowa z zakończenia rozdziału „Dzienniczki"? Dlaczego Mikołajek tak pomyślał?

> Poszedłem na górę do mojego pokoju, położyłem się na łóżku i zacząłem płakać. Bo gdyby tata i mama naprawdę mnie kochali, to zainteresowaliby się mną choć trochę!

Wieści z domu Mikołajka

6. W grupach napiszcie artykuł do gazety „Wieści z pokoju Mikołajka". Wasz tekst musi mieć:

- ciekawy tytuł, na przykład: „Nowe zasady w domu Mikołajka!",
- krótki wstęp o tym, że w domu bohatera szykują się zmiany.
- opis 5 zasad dla rodziny. Przy każdej wyjaśnijcie, dlaczego jest ważna.

Przykład:
Zasada 1.: Rodzice nie kłócą się przy dzieciach, tylko wcześniej ustalają, kto ma rację. Jest ważna, by Mikołajek nie musiał wybierać, kto ma rację.

Czas na podsumowanie

7. Napiszcie krótki poradnik dla rodziców. Wyjaśnijcie w nim, czego dzieci oczekują od dorosłych i co każdy domownik powinien robić, by życie rodzinne było spokojniejsze i przyjemniejsze.

Jak dobrze mieć kolegów!

Na lekcji:

- przedstawię kolegów Mikołajka,
- wymienię zabawy przyjaciół,
- określę, czemu niektóre pomysły bohaterów były niewłaściwe,
- wyjaśnię, dlaczego warto mieć kolegów.

Na dobry początek

Jak rozumiesz przysłowie: „Kto się czubi, ten się lubi"? Czy przydarzyło Ci się coś, co potwierdza te słowa? Opowiedz o tym.

Koledzy Mikołajka

1. Uzupełnij fragmenty książki imionami bohaterów.

„ ___?___ ma strasznie bogatego tatę, który kupuje mu masę zabawek – co tylko ___?___ chce".

„ ___?___ , pierwszy uczeń i pieszczoszek naszej pani, powiedział, że to by była szkoda tracić lekcję, on bardzo lubi arytmetykę i rozwiązał wszystkie zadania, które były na dzisiaj".

„Właśnie zajadał bułkę z dżemem i fotograf powiedział, żeby przestał jeść, ale ___?___ odpowiedział, że on się musi odżywiać".

„Zrobił się mały rozgardiasz, zwłaszcza wtedy, gdy ___?___ , przechodząc obok Alcesta, dał mu pięścią w nos".

Kadr z filmu „Mikołajek" w reżyserii Laurenta Tirarda

2. Kto z klasy Mikołajka mógłby być Twoim kolegą? Dlaczego?

Pobawmy się z Mikołajkiem

3. Z jakimi zabawami z lektury kojarzą Ci się te ilustracje? Uzupełnij tabelę.

Zabawa	O co w niej chodziło?	Co poszło nie tak?	Jak się to skończyło? Co to oznacza?
Przykład: gra w piłkę nożną	Dwa zespoły grają po to, by wstrzelić piłkę do bramki przeciwnika.	1. Rufus nie chciał pożyczyć gwizdka. 2. Chłopców było za dużo. 3. Każdy chciał być kapitanem drużyny. 4. Moneta Joachima zaginęła. 5. Chłopcy zaczęli się bić.	Do meczu nie doszło, bo Alcest nie wziął piłki. **Wniosek:** chłopcy są skorzy do kłótni i bójek.

- W co jeszcze warto by się pobawić z Mikołajkiem i jego kolegami? Zaproponuj jedną grę lub zabawę.

Gdy pomysł okazuje się zły

4. Przypomnij sobie opowiadania „Palę cygaro" i „Świetnieśmy się bawili", a potem odpowiedz na poniższe pytania.

Mikołajek i Alcest palą cygaro	Mikołajek i Alcest idą na wagary
Co zrobili bohaterowie?	Co zrobili bohaterowie?
Dlaczego nie powinni tego robić?	Dlaczego nie powinni tego robić?
Czego chłopcy się nauczyli?	Czego chłopcy się nauczyli?

Czas na podsumowanie

5. Dlaczego dobrze jest mieć kolegów? Porozmawiajcie o tym grupach. Przygotujcie listy powodów na podstawie historii Mikołajka i jego kolegów oraz własnych doświadczeń.

Niezwykła Ludeczka

Na lekcji:

- stworzę plan wydarzeń z wizyty Ludeczki u Mikołajka,
- opiszę, jaka jest nowa koleżanka bohatera,
- wyjaśnię, co oznaczają słowa: „Nie oceniaj książki po okładce”.

Na dobry początek

Odpowiedz na poniższe pytania.

- Jak zachowuje się ktoś, kto lubi rządzić?
- Jak się zachowuje wobec innych?
- Jak reaguje, gdy ktoś mu się sprzeciwia?

Kto tu narozrabiał

1. Ułóż wydarzenia z wizyty Ludeczki u Mikołajka w takiej kolejności, w jakiej pojawiają się w książce.

Zapowiedź wizyty koleżanki mamy i jej córki.

Wybicie okna przez Ludeczkę.

Nadejście gości.

Podwieczorek.

Zabawa dzieci w pokoju Mikołajka.

Puszczenie samolotu do ogródka.

Kontrola mamy w pokoju Mikołajka.

Plany Mikołajka dotyczące jego przyszłości z Ludeczką.

Nieprzyjemne zachowanie Ludeczki.

Kara dla Mikołajka.

Zabawa w ogródku.

Nowa koleżanka Ludeczka

2. Czego mama oczekiwała od Mikołajka podczas wizyty gości?

3. Jaka była Ludeczka w sytuacjach opisanych w książce? Dopasuj określenia do podanych fragmentów tekstu.

złośliwa • agresywna • lekceważąca • bezczelna • fałszywa • władcza

- ____?____ „– Bawisz się lalkami? – zapytała Ludeczka i zaczęła się śmiać".
- ____?____ „– Stań między drzewami – powiedziała Ludeczka – i staraj się zatrzymać piłkę".
- ____?____ „– Wyjąłem książki z szafy i dałem je Ludeczce, ale ona ani na nie spojrzała, rzuciła wszystkie na podłogę, nawet tę najwspanialszą, gdzie jest pełno Indian".
- ____?____ „– Jestem gość – powiedziała – mam prawo bawić się wszystkimi twoimi zabawkami, a jeśli się nie zgadzasz, to zawołam moją mamę i zobaczymy, kto ma rację!"
- ____?____ „– [...] i ona uderzyła mnie po twarzy".
- ____?____ „– [...] Ludeczka zrobiła znów tę sztukę z rzęsami i powiedziała, że chce popatrzeć na nasze śliczne kwiaty. [...] powiedziała, że gwiżdże na kwiaty i że są do luftu".

Chłopcy kontra dziewczynki

4. Odpowiedz na pytania:

- Dlaczego Mikołajek twierdzi, że nie lubi dziewczyn?
- Jak się tłumaczy, gdy sam zachowuje się podobnie?
- Czy takie ocenianie innych jest sprawiedliwe? Dlaczego?

5. Które zachowania Ludeczki nie spodobały się Mikołajkowi albo go zdziwiły? Wyjaśnijcie, z czego wynikało jego zaskoczenie. Uzupełnijcie tabelę.

Co zrobiła Ludeczka?	Czemu Mikołajek był zaskoczony?
Przykład: Powiedziała chłopcu, że wygląda jak małpa.	Był zdziwiony słowami Ludeczki, ponieważ w jego klasie to chłopcy są wobec siebie niemili.

Co czuje Mikołajek?

6. Dlaczego Mikołajek wcale się nie zmartwił brakiem wieczornego deseru?

7. Jak sądzisz, z jakich powodów Mikołajek zmienił zdanie na temat Ludeczki?

8. Mikołajek docenił u Ludeczki dobry strzał. Jakie cechy i umiejętności Ty szczególnie cenisz u innych? Powiedz, co bierzesz pod uwagę przy zawieraniu przyjaźni.

Czas na podsumowanie

9. W parach porozmawiajcie o tym, jak rozumiecie znaczenie powiedzenia: „Nie oceniaj książki po okładce". Wyjaśnijcie je na podstawie historii z Ludeczką i własnych doświadczeń.

Krążą słuchy o Ludeczce

10. Przygotujcie w grupach krótkie słuchowiska radiowe o wizycie Ludeczki.

Jak to zrobić?

- Podzielcie się rolami.
- Napiszcie krótki scenariusz. Przedstawcie wydarzenia tak, jak je zapamiętaliście. Możecie dodać własne żarty!
- Zróbcie hałas! Dodajcie do opowieści dźwięki, na przykład tupanie, brzdęk szkła, warkot samolotu. Możecie je nagrać lub udawać głosem.
- Nagrajcie scenkę. Pamiętajcie, że słuchacze nie będą Was widzieć, więc wszystko muszą sobie wyobrazić na podstawie samego dźwięku.
- Wymyślcie zabawny tytuł, na przykład: „Ludeczka wkracza do akcji!".

Klub poszukiwaczy ciekawych książek

„Mikołajek" to dopiero początek przygód niesfornego chłopca. Jeśli chcecie dowiedzieć się:

- jak zmienić rodzinny wyjazd w katastrofę,
- za co Alcet wyleciał ze szkoły,
- jak zakończy się wyścig chłopaków o względy Jadwini,

sięgnijcie po kolejne części serii o Mikołajku: „Rekreacje Mikołajka", „ Mikołajek i inne chłopaki", „Wakacje Mikołajka", „Mikołajek ma kłopoty". Szykuje się niezły ubaw!

Andrzej Maleszka

Magiczne drzewo. Czerwone krzesło

Jak pracować z lekturą

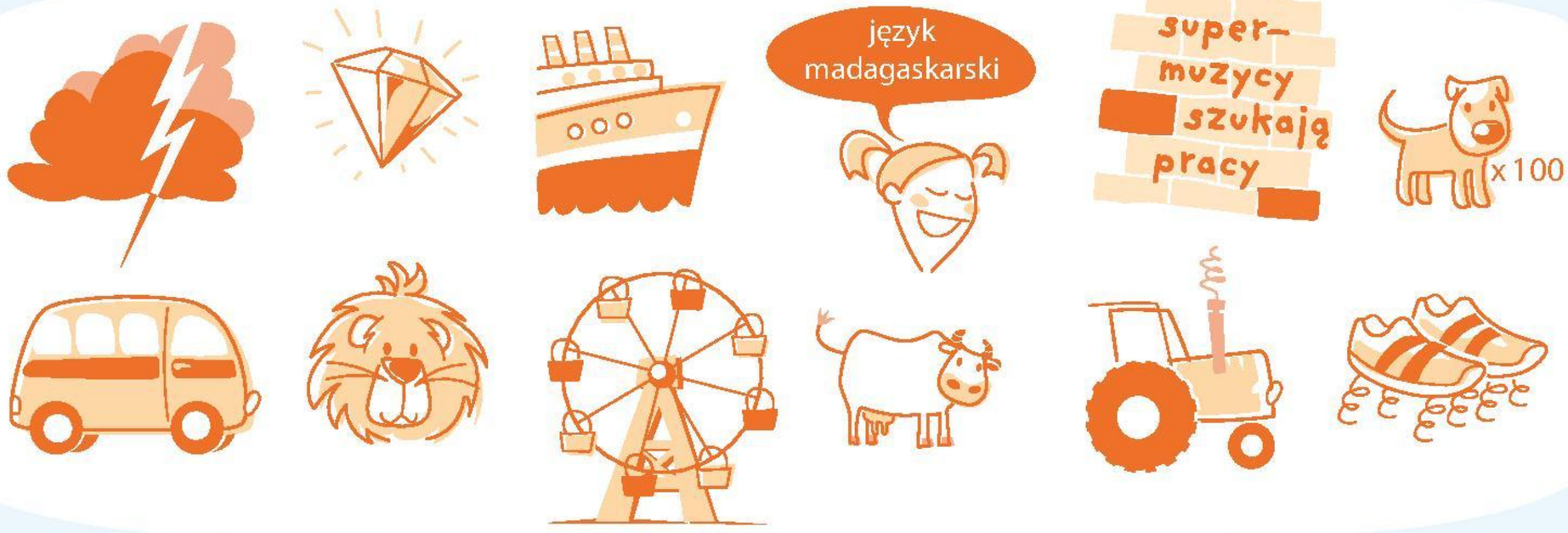
Podczas czytania książki wykonuj te zadania. Pomogą Ci zrozumieć historię i uporządkować wszystkie informacje. Dzięki temu łatwiej przypomnisz sobie najważniejsze wydarzenia i bohaterów, kiedy będziecie rozmawiać o książce na lekcji!

1. Zaznaczaj w książce karteczkami fragmenty, w których opisano:

- jak powstało czerwone krzesło,
- sytuację, gdy rodzice podjęli decyzję o pracy na statku,
- moment, w którym Kuki zorientował się, że krzesło jest magiczne,
- dom ciotki i panujące w nim zasady,
- scenę, kiedy dzieci postanawiają odszukać rodziców,
- przemianę cioci Maryli w dziewczynkę Wiki,
- zmianę zachowania Wiki wobec dzieci.

2. W trakcie czytania zwróć uwagę na wydarzenia, do których nawiązują poszczególne obrazki. Zapisz, w jaki sposób łączą się one z treścią utworu.

Przykład: Piorun – uderzył w stary dąb, który miał magiczne moce.

Pierwsze spotkanie z lekturą

Na lekcji:

- określę czas i miejsce akcji,
- napiszę plan wydarzeń,
- rozpoznam postaci, które występują w utworze,
- zastanowię się, jakie emocje budzą we mnie bohaterowie.

Na dobry początek

Które wydarzenie z utworu Andrzeja Maleszki „Magiczne drzewo. Czerwone krzesło" najbardziej Cię zaskoczyło? Dlaczego?

Kiedy i gdzie rozgrywa się historia

1. Przeczytaj zamieszczony poniżej początek utworu. Następnie zapisz, kiedy, gdzie i co się wydarzyło.

W dwutysięcznym roku nad Doliną Warty przeszła straszliwa burza. Trwała bez przerwy przez trzy dni i trzy noce. Przerażone zwierzęta kryły się w najgłębszych norach. Małe dzieci chowały głowy pod poduszki, by nie słyszeć nieustającego huku grzmotów. W wielu domach zgasło światło, a dachy porwała wichura.

Trzeciego dnia piorun uderzył w olbrzymi stary dąb rosnący na wzgórzu. Drzewo pękło i runęło na ziemię. Zadrżały domy w całej dolinie, a burza natychmiast ustała.

Gdzie – ? Kiedy – ? Co się wydarzyło – ?

2. Przerysuj do zeszytu oś czasu. Umieść na niej podane miejsca w takiej kolejności, w jakiej pojawiają się w utworze.

lotnisko • pociąg do Kopenhagi • dom przy ulicy Weneckiej
statek Queen Victoria [czytaj: kłin wiktoria] • latający dom rodziny Rossów
port w Gdańsku • dom ciotki Maryli • szpital

przykład: dom przy ulicy Weneckiej

Co się dzieje w utworze

3. Dokończ zdania tak, aby były zgodne z treścią utworu. Następnie zapisz w zeszycie plan wydarzeń.

4. Przypomnij sobie, co się stało wcześniej, przed każdym wydarzeniem.

__?__ → Krzesło ucieka kierowcy i wskakuje do rzeki.
__?__ → Max Rozmus dowiaduje się, że krzesło jest magiczne.
__?__ → Psy biegają po całym pociągu.
__?__ → Ciocia mówi w języku madagaskarskim na lotnisku.
__?__ → Wielki diament wpada do bagna.

5. Przypomnij, jaką scenę z książki przedstawia kadr z filmu. Czy to zdjęcie jest zgodne z Twoim wyobrażeniem tej sytuacji? Uzasadnij swoją odpowiedź.

Kto jest kim w utworze

6. Zgadnij, kogo dotyczą podane opisy.

_____? – Najmłodszy z rodzeństwa, znajduje czerwone krzesło w rzece.
_____? – Opanowana i rozsądna, gra na flecie, często ratuje braci z kłopotów.
_____? – Najstarszy syn Rossów, sportowiec, gra na skrzypcach.
_____? – Dyrektorka banku, surowa i skąpa, zamienia się w małą dziewczynkę.
_____? – Muzycy, którzy pod wpływem czaru opuszczają swoje dzieci.
_____? – Chciwy i przebiegły, ściga dzieci, aby zdobyć zaczarowane krzesło.

7. Które postaci z utworu wypowiadają podane zdania?

„To jest moja siostra! nie była u nas od pięciu lat".
„Miami taka! Manary! Miota! Mikasika! Very aho mikasika! Kalifaty fanalana amin!"
„Chcę dostać diament. Największy i najdroższy diament na ziemi".

8. Jakie emocje wzbudzają w Was bohaterowie? Dopasujcie odpowiednie ikonki do wymienionych postaci. Uzasadnijcie swój wybór.

rodzeństwo • rodzice • Max Rozmus
Marcelina • ciocia • Klucha • Wiki

Czas na podsumowanie

9. Odpowiedz na pytania.

- Kto jest dla Ciebie najciekawszą postacią w utworze? Uzasadnij swoją odpowiedź.
- Które wydarzenie, Twoim zdaniem, jest najważniejsze w całej historii? Co ono zmieniło i jaki miało wpływ na losy bohaterów?
- Jakie wydarzenie wzbudziło w Tobie największe emocje? Jakie były to emocje: strach, radość, zaskoczenie, smutek, współczucie, złość, a może jakieś inne?

Magia czerwonego krzesła

Na lekcji:

- ustalę, w jakich sytuacjach czerwone krzesło uratowało dzieci,
- zastanowię się nad tym, jaką siłę mają życzenia i marzenia,
- stworzę regulamin korzystania z magicznego krzesła.

Na dobry początek

Czy zdarzyło się Wam, że spełnione życzenie przyniosło nieoczekiwane skutki? Opowiedzcie w klasie o swoich przeżyciach.

Czerwone krzesło w oczach bohaterów

1. Wyjaśnijcie, jak bohaterowie traktowali czerwone krzesło. Zastanówcie się, dlaczego każdy z nich używał magicznego mebla inaczej.

Kuki – ? • Tosia i Filip – ? • ciotka Maryla – ? • Max – ?

Na ratunek

2. Oceń, czy podane zdania są prawdziwe. Wybierz **P**, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo **F** – jeśli jest fałszywe.

1.	Ciotka Maryla znalazła dzieci, gdy szły na przystanek, aby dojechać na lotnisko.	P	F
2.	Wyczarowany autobus zapadł się w bagno i dzieciom groziło utonięcie.	P	F
3.	Ciotka Maryla wpadła do jeziora.	P	F
4.	Max znalazł dzieci w porcie i zamienił je w zwierzęta.	P	F
5.	Wiki zachorowała i bohaterowie musieli dostać się do szpitala.	P	F
6.	Statek Queen Victoria odpłynął z portu w Kopenhadze bez dzieci.	P	F

Kto wybiera

3. Czy – Twoim zdaniem – magiczne krzesło samo wybierało sobie właściciela? Uzasadnij odpowiedź na podstawie wydarzeń z książki.

Uważaj, czego pragniesz!

4. Przeczytaj fragment tekstu o czerwonym krześle i wykonaj polecenia.

> Byli ciekawi, co tym razem dostaną. Czekanie na to, co ofiaruje im krzesło, przypominało otwieranie urodzinowych prezentów. Zawsze mogła być cudowna niespodzianka albo wielkie rozczarowanie.

- Wyjaśnij, co oznaczają te słowa. Uwzględnij całą historię opisaną w książce.
- Kiedy nieprecyzyjne życzenie doprowadziło do niespodziewanych wydarzeń? Wymień wszystkie takie sytuacje z lektury.
- Które z tych zaskakujących zdarzeń były śmieszne, a które niebezpieczne? Uzasadnij odpowiedź.

Na tropie niezwykłych wydarzeń

5. Wybierz jedno z wydarzeń i opisz je z perspektywy osoby, która nie wie, co powoduje magiczne zjawiska.

- Klucha traci czerwone krzesło.
- Tysiąc ptaków nad autem ciotki Maryli.
- Autobus zmienia kurs i jedzie prosto na lotnisko.
- Sto psów w pociągu.
- Ucieczka ze szpitala i podróż autostradą.
- Latający dom.

Niezwykłe zwykłe przedmioty

6. Przygotuj opis przedmiotu, który jest dla Ciebie szczególnie ważny. Wyjaśnij jego historię i wymień sytuacje, w których go używasz.

Czas na podsumowanie

7. Wyobraź sobie, że w Twoim domu pojawiło się czerwone krzesło. Ułóż regulamin korzystania z magicznego mebla.

Jak zostać superciocią? Przemiana ciotki Maryli

Na lekcji:

- uporządkuję informacje o cioci Maryli,
- ocenię postępowanie cioci przed przemianą i po przemianie,
- udzielę rad, jak być superdorosłym.

Na dobry początek

Opowiedz o dorosłym, którego lubisz lub podziwiasz.
Powiedz, co Ci się w nim najbardziej podoba.

Praca z lekturą

Wywiad z ciocią

1. Wyobraź sobie, że jesteś ciocią Marylą i udzielasz wywiadu do szkolnej gazetki. Odpowiedz na pytania, które zadaje Ci reporter. Zapisz odpowiedzi w zeszycie.

Czym zajmuje się pani na co dzień?

Jak wygląda pani dom?

Jakie zasady panują w pani domu?

Jak według pani powinny się zachowywać dzieci?

Dlaczego zdecydowała się pani pomóc siostrze?

Ciocia oczami dzieci

2. Co na temat cioci Maryli powiedzieliby Kuki, Filip i Tosia? W imieniu dzieci krótko oceń tę bohaterkę.

Prawdziwa przemiana

3. Wybierz wydarzenie, podczas którego doszło do prawdziwej przemiany cioci w przyjaciółkę dzieci. Uzasadnij swój wybór.

A. Ciocia zostaje przemieniona w małą dziewczynkę.

B. Filip ratuje topiącą się Wiki z jeziora.

Po przemianie

4. Jak się zmieniło zachowanie cioci Maryli po tej przemianie?

Ciocia i Wiki w podróży

5. Co znalazłoby się w walizce cioci, a co w plecaku Wiki? Wymyślcie w parach po pięć rzeczy i powiedzcie, dlaczego ta postać zabrałaby je ze sobą w podróż.

Ciocia Maryla a Wiki

6. Opisz kilkoma przymiotnikami ciocię Marylę przed przemianą oraz po jej przemianie w Wiki.

Ciotka Maryla

surowa

oschła

?

?

?

Wiki

sprytna

przyjacielska

?

?

?

Szuflady cioci Maryli

7. Porozmawiajcie w klasie o tym, czy ciocia Maryla po przemianie stała się inną osobą, czy tylko odkryła w sobie szufladę dzieciństwa, której już dawno nie otwierała.

Czas na podsumowanie

8. Co mogą zrobić dorośli, żeby nie zapomnieć, jak to jest być dzieckiem? Wspólnie wymyślcie kilka rad dla nich i zapiszcie je w zeszycie.

Podróż, która zmieniła wszystko

Na lekcji:

- prześledzę trasę, którą pokonali bohaterowie,
- opowiem o podróży bohaterów tak, jakby to była moja przygoda,
- nagram krótką relację z wymarzonej wycieczki.

Na dobry początek

Przypomnij sobie ważną lub niezwykłą podróż - nawet bardzo krótką.
Co ciekawego się wtedy wydarzyło? Opowiedz o tym w klasie.

Praca z lekturą

Jak to się stało?

1. Ułóżcie wydarzenia w takiej kolejności, w jakiej występują w książce.

- Dzieci postanawiają dotrzeć do rodziców.
- Rodzeństwo traci krzesło.
- Rodzice wyjeżdżają za granicę.
- Ciotka przemienia się w małą dziewczynkę.
- Ciotka Maryla wypowiada życzenie.
- Dzieci uciekają z domu ciotki.

W podróży

2. W grupach przypomnijcie sobie, jak przebiegała podróż bohaterów.
Zapiszcie w tabeli, co się wydarzyło na każdym etapie i jak wpłynęło to na bohaterów.

Etap podróży	Najważniejsze wydarzenia	Wpływ na dzieci
Droga z domu ciotki na przystanek autobusowy.	?	?
Podróż autobusem na lotnisko.	?	?
Podróż pociągiem.	?	?
Ucieczka z pociągu i droga do szpitala.	?	?
Ucieczka ze szpitala i wejście na statek.	?	?

Oczami bohaterów

3. Podzielcie się na cztery grupy. Każdy zespół wybiera jedną postać z książki: Tosię, Filipa, Kukiego lub Wiki. Opowiedzcie o podróży z punktu widzenia tej postaci. Pomogą Wam w tym poniższe pytania.

- Które wydarzenie zmieniło w mojej podróży najwięcej?
- W którym momencie strach był największy i dlaczego?
- Która sytuacja była dla mnie najtrudniejsza?
- Co mnie najbardziej zachwyciło, a co - najmocniej zaskoczyło podczas podróży?
- Co zapamiętam z tej wyprawy najlepiej? Jakie uczucia będą mi się z nią kojarzyć?

Kiedy wszystko się zmienia

4. Porozmawiajcie w parach, jak zmieniło się życie dzieci i ciotki Maryli w dwóch momentach:

- gdy przez przypadek państwo Ross zostali zaczarowani,
- gdy w końcu udało się ich odczarować.

Jak myślicie, co w obu sytuacjach mogli czuć bohaterowie?

Jak osiągnąć cel?

5. Wybierz trzy cechy lub zachowania, które pomogły bohaterom dotrzeć do celu mimo niebezpieczeństw. Dlaczego, Twoim zdaniem, właśnie one okazały się najważniejsze?

Czas na podsumowanie

Mój audioprzewodnik z podróży marzeń

6. Nagraj krótką relację dźwiękową ze swojej wymarzonej wycieczki. Opowiedz, gdzie jesteś i co najbardziej Cię zachwyca. Zacznij od słów: „Witam państwa! Znajduję się właśnie w...". Odtwórz swoje nagranie w klasie.

Astrid Lindgren

Ronja, córka zbójnika

Jak pracować z lekturą

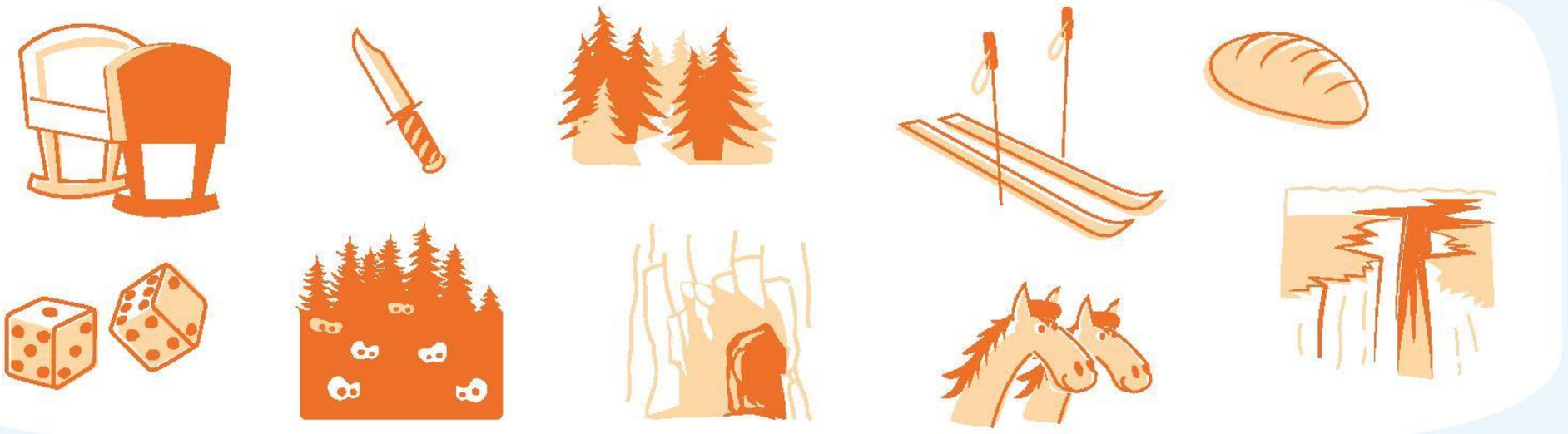
Podczas czytania książki wykonuj te zadania. Pomoże Ci to zrozumieć historię i uporządkować wszystkie informacje. Dzięki pisanym na bieżąco notatkom łatwiej przypomnisz sobie wydarzenia i bohaterów, kiedy będziecie rozmawiać o książce na lekcji!

1. Zaznaczaj kolorowymi karteczkami fragmenty, w których opisano:

- kim jest Ronja i jej najbliżsi,
- jak Ronja uczy się pokonywać strach,
- pierwsze spotkanie Ronji i Birka,
- konflikt między Mattisem i Borką,
- nadejście wiosny i zajęcia dzieci w lesie,
- bunt Ronji przeciwko ojcu,
- ucieczkę dzieci do lasu,
- pogodzenie się Ronji z ojcem,
- pojednanie rodzin.

2. Popatrz na ilustracje. Z którymi przedmiotami, miejscami i wydarzeniami z książki Ci się kojarzą? Wyjaśnij, jaki wpływ miały one na losy bohaterów.

Przykład: nóż – jest źródłem konfliktu między Ronją i Birkiem.

Pierwsze spotkanie z lekturą

Na lekcji:

- określę, kto opowiada historię w utworze oraz gdzie i kiedy rozgrywają się wydarzenia,
- wymienię bohaterów i ustalę, co ich łączy,
- ułożę plan wydarzeń opowiedzianych w lekturze.

Na dobry początek

Co najbardziej kojarzy Ci się z historią Ronji? Jaka myśl lub emocja najczęściej towarzyszyła Ci podczas czytania? Uzasadnij swoje odpowiedzi?

Co? Gdzie? Kiedy?

1. Odpowiedz na pytania dotyczące utworu.

Gdzie toczy się akcja? ..... ?	Kiedy rozgrywają się wydarzenia? ..... ? .....
Co wiemy o bohaterach? ..... ?	Co się wydarzyło? ..... ? .....

Kto występuje w utworze

2. Kto jest głównym bohaterem książki? Wymień trzy najważniejsze cechy tej postaci i uzasadnij swój wybór.

3. Porozmawiajcie w parach o osobach ważnych dla Ronji. Swoje wnioski zapiszcie w tabeli narysowanej w zeszycie.

Kto?	Dlaczego jest dla Ronji ważna/ważny?	Co Ronja w niej/nim lubi?	Co w tej osobie martwi bohaterkę?
Przykład: Lovis	Mama Ronji; mądra, spokojna i rozsądna. Daje Ronji poczucie bezpieczeństwa.	To, że jest spokojna, praktyczna i zawsze wie, co zrobić.	Czasem martwi się, że mama musi godzić spory w domu i znosić wybuchy Mattisa.

4. Wyobraź sobie, że zbójnicy chcą zmienić zawód. Napisz dla nich krótki poradnik, w którym odpowiesz na poniższe pytania.

- Co zbójnicy robili dotąd w różnych porach roku?
- Jaką inną pracę mogliby wykonywać zbójnicy? Wybierz dwa zawody, w których mogą się przydać ich umiejętności.

Co wiemy o narratorze tej historii

5. Uzupełnij zdanie. Wybierz odpowiedź A lub B oraz jej uzupełnienie C lub D.

Narrator utworu [A | B] w opisywanych wydarzeniach, o czym świadczą słowa: [C | D].

A. uczestniczy

B. nie uczestniczy

C. „Hej, zbójnicka córko, chyba się jeszcze spotkamy!"

D. „W pierwszym okresie swojego niedługiego życia Ronja nie wiedziała jednak zbyt wiele"

W kręgu wydarzeń

6. Wybierz wszystkie prawidłowe dokończenia zdania.

W utworze „Ronja, córka zbójnika" jest mowa o ___?___.

A. obronie zamku królewskiego przed zbójcami.
B. przyjaźni, która przezwycięża trudności.
C. dorastaniu w zgodzie z naturą.
D. odwadze i odpowiedzialności.
E. poszukiwaniu skarbu w lesie.

7. Ułóż wydarzenia w takiej kolejności, w jakiej pojawiają się w książce. Które z nich jest – według Ciebie – najważniejsze? Uzasadnij swoje zdanie.

Narodziny dziecka Lovis i Mattisa.

Wybuch wielkiej kłótni między zbójnikami.

Poznanie Birka.

Pierwsza wyprawa do lasu.

Przenosiny do Niedźwiedziej Groty.

Pojednanie rodzin.

Rozwój dziecięcej przyjaźni.

Próba pogodzenia rodzin.

Czas na podsumowanie

8. Zaprojektujcie własną okładkę książki. Możecie wykonać rysunek lub kolaż albo wykorzystać inne formy plastyczne.

Przyjaźń i konflikty

Na lekcji:

- porozmawiam o przyjaźni bohaterów,
- wyjaśnię, jak konflikt między rodzinami wpływa na życie dzieci,
- ocenię postępowanie Ronji i Birka.

Na dobry początek

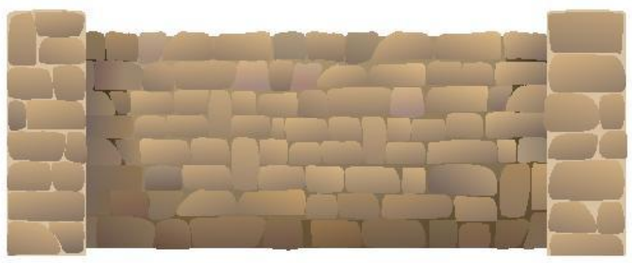
Porozmawiajcie w klasie, jak rozumiecie podane powiedzenie.
Co oznaczają w nim mosty, a co – mury?

Buduj mosty, nie mury.

Mury i mosty

1. Wykonaj poniższe polecenia.

- Podziel podane słowa na dwie grupy. Uzasadnij swoją decyzję.

Grupa 1.: ___?___ Grupa 2.: ___?___

wrogość • zaufanie • przyjaźń • konflikt • rywalizacja
współpraca • nieufność • wsparcie • pomoc • nienawiść

- W której grupie znajdują się słowa pasujące do Ronji, Birka, Mattisa i Borki? Uzasadnij odpowiedź.

2. Porozmawiajcie w parach o Mattisie i Borce.

- Co łączy tych bohaterów?
- Dlaczego się nienawidzą?
- Co sprawiło, że ich konflikt stał się jeszcze ostrzejszy?
- Jak myślicie, jak by postąpili, gdyby dowiedzieli się o przyjaźni ich dzieci?

Jak rodzi się przyjaźń

3. Popraw poniższe zdania, by były zgodne z historią opowiedzianą w lekturze. Następnie ułóż wydarzenia w kolejności, w której występują w książce.

- Dzieci zamieszkują w zamkowym lochu.
- Ronja zmusza Borkę do uwolnienia Birka.
- Ronja i Birk uczą się jeździć na nartach.
- Birk prowadzi Ronję przez gęstą mgłę.
- Zimą Ronja przynosi Birkowi ciepłe ubrania.
- Birk pomaga Ronji wydostać się z czeluści.
- Birk pomaga Ronji wydostać się z jeziora.
- Ronja dostrzega Birka w lesie.
- Dzieci chcą pogodzić Łobuza i Dzikusa.

4. Odpowiedz na pytania.

- Jak rozumiesz słowa, które Ronja wypowiedziała po kłótni o zgubiony nóż: „Myślę, że łatwo można wszystko zniszczyć bez żadnej przyczyny"? Czy zgadzasz się z bohaterką?
- Jak mogłyby potoczyć się dalsze losy Ronji i Birka?

Decyzje bohaterów

5. Wybierz trzy najważniejsze wydarzenia związane z Ronją i Birkiem. Przedstaw je w karcie decyzji wykonanej w zeszycie zgodnie z podanym wzorem.

Wydarzenie	Kto podjął decyzję?	Dlaczego podjęto tę decyzję?	Jaki jest jej skutek?	Co mogłoby się stać, gdyby jej nie podjęto?
Ronja wraca do zamku, by pogodzić się z ojcem.	Ronja	Bohaterka tęskni za rodziną i chce zakończyć spór.	Radość rodziców z powrotu córki. Początek współpracy rodów.	Ronja mogłaby więcej nie zobaczyć rodziców.

Czas na podsumowanie

6. Czy zdarzyło Ci się pokłocić z inną osobą, na przykład z kolegą, koleżanką albo kimś z rodziny? Napisz, na czym polegał ten problem i co zrobiliście, żeby go rozwiązać.

Czy las może być bohaterem utworu?

Na lekcji:

- wskażę ważne dla bohaterów leśne miejsca,
- opowiem o niezwykłych mieszkańcach lasu opisanych w książce,
- porozmawiam o roli przyrody w życiu człowieka,
- stworzę słuchowisko i wpis na blog.

Na dobry początek

Wyobraź sobie spacer po lesie i uzupełnij w zeszycie tabelę.

Co można zobaczyć?	Co można usłyszeć?	Jak można się czuć?	Z czym może się kojarzyć las?
?	?	?	?

Ulubione miejsca Ronji

1. Stwórzcie w parach mapę lasu, na której zaznaczycie wymienione miejsca z książki.

Las Mattisa

Las Borki

Zbójnicki szlak

Góra Mattisa

Wilcza pułapka

Zamek Mattisa

jeziorko

Niedźwiedzia grota

Niezwykli mieszkańcy lasu

2. Stwórz galerię fantastycznych mieszkańców lasu.

- Poszukaj w książce opisów ich wyglądu i wykonaj rysunki.
- Opisz krótko, jak te istoty się zachowują.
- Wybierz jedno stworzenie i wyjaśnij, jak spotkanie z nim wpłynęło na losy Ronji.

Czy las można mieć na własność?

3. Przeczytaj wypowiedź Birka. Czy zgadzasz się z chłopcem? Uzasadnij swoje zdanie.

> Twoje liski! Twój las! Lisy są swoje własne, rozumiesz to? I żyją w lesie lisów. A jest on także lasem wilków, niedźwiedzi, łosi i dzikich koni [...]. Poza tym jest to także mój las.
>
> I twój, zbójnicka córko, tak, twój też. Ale jeśli chcesz mieć go tylko dla siebie, to jesteś głupsza niż myślałem, kiedy cię pierwszy raz zobaczyłem.

Las jako bohater?

4. Wyobraź sobie, że las chciałby zostać pełnoprawnym bohaterem utworu literackiego. Czy uważasz, że to dobry pomysł? Przygotuj krótką wypowiedź, w której przedstawisz swoje zdanie i je uzasadnisz.

- Uważam, że las może być bohaterem literackim, ponieważ...
- Uważam, że las nie może być bohaterem literackim, ponieważ...

Ja i przyroda

5. Porozmawiajcie w klasie o tym, jaką rolę w życiu człowieka odgrywa przyroda.

6. Porównaj las przedstawiony w książce z lasem współczesnym. Jakie są między nimi podobieństwa i różnice?

7. W parach nagrajcie krótką historyjkę, w której opowiecie o wybranych wydarzeniach z lektury z wykorzystaniem odgłosów lasu.

Czas na podsumowanie

8. Napisz w imieniu Ronji lub Birka wpis na blogu. Wybierz jeden z podanych tematów.

- 10 rzeczy, które zawsze warto mieć przy sobie podczas wyprawy do lasu.
- Gdyby drzewa mogły wystawiać ludziom oceny...
- Miejsce w lesie, do którego wracam najchętniej.

Co się w życiu liczy?

Na lekcji:

- wskażę, co jest ważne dla bohaterów,
- porozmawiam o wartościach i o tym, jak dobrze postępować,
- piszę list do siebie z przyszłości.

Na dobry początek

Zapytaj dwie dorosłe osoby oraz dwoje rówieśników, co jest dla nich w życiu najważniejsze. Porozmawiajcie w klasie o tym, jak odpowiadali Wasi rozmówcy. Czy któreś odpowiedzi się powtórzyły? Jak myślicie, dlaczego?

Praca z lekturą

1. Sprawdźcie swoją wiedzę na temat świata Ronji. Odgadnijcie, o kim lub o czym mówią poniższe zdania.

Nazywa Ronję zbójnicką córką.	Dzieli zamek na dwie części.	Śpiewa pieśń wilków.
Bawili się razem jako dzieci.	Wychowuje córkę na herszta.	Opowiada Ronji o srebrnej górze.	Tańczą w nocy na głazach.
Zmusza zbójców do umycia się.	Wydaje wiosenny okrzyk.	Dziwi się, że w skrzyni jest mąka.

2. Porozmawiajcie w klasie.

- W jaki sposób Ronja poznawała las i walczyła ze strachem? Czy ktoś jej wtedy towarzyszył?
- Dlaczego w prawdziwym życiu dzieci nie wychowuje się tak, jak w bandzie zbójców?
- Czy któreś z zasad z lasu Mattisa warto by przenieść do naszego świata? Dlaczego?

3. Wymień trzy sytuacje z książki, w których bohaterowie zachowali się, Twoim zdaniem, wspaniale i byli wzorem do naśladowania. Dlaczego tak uważasz?

4. Co było ważne dla bohaterów utworu? Narysuj w zeszycie drzewo i zapisz na jego liściach odpowiedzi wybrane spośród poniższych wyrazów.

rodzina | szczerość | rozsąd | lojalność | przyjaźń | odwaga | wolność | ojczyzna | współpraca | uroda | przyroda | nauka

- Porozmawiaj z koleżanką lub kolegą z ławki o Waszych drzewach. Dlaczego wybraliście akurat te słowa?
- Podzielcie się swoimi przemyśleniami z klasą.

5. Odpowiedzcie w grupach na poniższe pytania. Następnie przedstawcie swoje przemyślenia reszcie klasy. Czy któreś z odpowiedzi powtórzyły się w różnych zespołach? Jak myślicie, dlaczego?

Czego nauczyli się bohaterowie utworu?

Czego my nauczyliśmy się dzięki utworowi *Ronja, córka zbójnika*?

6. Napisz list do siebie z przyszłości – wyobraź sobie, że otworzysz go i przeczytasz za 20 lat. Opisz w tekście, jak wyobrażasz sobie wtedy swoje życie. Czym się będziesz zajmować? Gdzie zamieszkasz? Co będzie dla Ciebie najważniejsze?

Czas na podsumowanie

7. Dokończ zdania.

- Według mnie najważniejsza nauka, jaka płynie z tej książki, to...
- Od jutra spróbuję...

Niezbędnik literacki

Przykład:
Żegnamy *lasy, łąki i pole.*
Jutro, pojutrze ***będziemy w szkole****.*
Żegnamy *góry, żegnamy morze.*
Wracamy *zdrowi, w świetnym humorze.*
Piękne jest lato, miłe, wesołe.
Lecz dziś z radością ***witamy szkołę****.*
Czesław Janczarski, „Powitanie”

Podmiot mówiący

- inaczej: osoba mówiąca w wierszu
- wyraża ona swoje uczucia, przeżycia i poglądy lub opisuje otaczający świat

Przykład:
Nie wiadomo, nie wiadomo wcale,
co w życiu ***ciebie czeka****.*
I ty możesz wyrosnąć
na Wielkiego Człowieka.
Ewa Szelburg-Zarembina,
„Przed pomnikiem wielkiego człowieka”

Adresat

- osoba, do której jest skierowany utwór
- adresatem może być także przedmiot, zjawisko czy pojęcie

WIERSZ

Nastrój wiersza

- uczucia i wrażenia, które towarzyszą osobie mówiącej w wierszu
- o nastroju wiersza można powiedzieć, że jest na przykład: wesoły, pogodny, smutny, radosny, spokojny, refleksyjny, tajemniczy

Przykład:
Las
obudził się o świcie
i zawołał:
– Znakomicie!
Znakomicie mi się spało,
choć mi w uszach coś szumiało.
Dorota Gellner, „Las o świcie”

Wers

jedna linijka wiersza

Strofa

kilka wersów wiersza, które są odrębną całością

Przykład:
Wiewiórka lubi jesień, ← **wers**
bo jesienią wiewiórczo w lesie.
Rude są buki na pagórkach.
Rude trawy zeschnięte w dolinach. } ← **strofa**
Rude są orzeszki na leszczynach.
Cały las – to jedna ruda wiewiórka.
Joanna Kulmowa „Wiewiórki jesienią”

Niezbędnik literacki

Epitet

- wyraz, który w tekście literackim jest określeniem rzeczownika
- określa cechy osób, przedmiotów, zwierząt, roślin i zjawisk
- dzięki epitetom możemy sobie łatwiej wyobrazić, o czym jest utwór

Przykład:

*Babcia to są **miłe** ręce,*
*Książka, herbata **słodka**,*
***Śmieszne** słowa w **dawnej** piosence,*
Suknia dla lalki i szarlotka.

Anna Kamieńska „Babcia"

Porównanie

- używamy go, kiedy chcemy wskazać podobieństwo dwóch zjawisk, osób lub przedmiotów
- obie części porównania łączymy słowami: jak, jakoby, niby, na kształt, niczym

Przykład:

*A mama wszystkim rozdaje **uśmiechy***
jak pachnące jabłka, jak słodkie orzechy,
***jak rano kubek mleka**.*

Zofia Beszczyńska, „Dom"

ŚRODKI JĘZYKOWE W TEKSTACH

Rytm

regularne powtarzanie się różnych elementów w wierszu, na przykład jednakowej liczby sylab w kolejnych strofach

Przykład:

Do Warszawy, do rodziny,
przybył kundel w odwiedziny.
Chciał zobaczyć się na chwilkę
ze swym starym wujkiem wilkiem,
lecz przez drzwi mu warknął wujek,
że dziś gości nie przyjmuje.

Wanda Chotomska, „Kundel"

Rym

jednakowo lub podobnie brzmiące końcowe części wyrazów

Przykład:

*Pająk na stare lata był ślepy i głu**chy**,*
*Nie mogąc tedy złapać ani jednej mu**chy**,*
*Z anten swej pajęczyny obwieścił or**ędzie**,*
*Że zmienił się i odtąd much zjadać nie b**ędzie**.*

Jan Brzechwa, „Pająk i muchy"

Powtórzenie

- polega na celowym użyciu tego samego słowa lub słów więcej niż jeden raz
- podkreśla znaczenie powtarzanych słów
- nadaje rytmiczność wypowiedzi

Przykład:

***Szybko**, zbudź się, szybko, wstawaj!*
***Szybko**, szybko, stygnie kawa!*
***Szybko**, zęby myj i ręce!*
***Szybko**, światło gaś w łazience!*

Danuta Wawiłow „Szybko"

Przykład:

Ujrzał orła, który powoli opadał na gniazdo, znajdujące się w koronie wielkiego dębu. Na tle czerwonego, przedwieczornego nieba sylwetka ptaka jaśniała ostrą bielą.

– To znak od bogów! – zawołali zgodnym chórem ludzie.

– To dobra wróżba – rzekł uśmiechnięty Lech. – Tutaj się osiedlimy, a ten wspaniały ptak będzie nas zawsze ochraniał.

Tak też się stało. Na polanie zbudowano gród, a na pamiątkę orlego gniazda nazwano go Gnieznem.

Magdalena Grądzka, „Legenda o Lechu, Czechu i Rusie"

Legenda

- opowieść o przeszłości, przekazywana z pokolenia na pokolenie,
- zawiera w której elementy realistyczne, prawdziwe (historyczne wydarzenia, miejsca, osoby) oraz elementy fantastyczne
- wyjaśnia, jak powstały państwa, miasta albo skąd się wzięły zwyczaje, nazwy, ważne symbole

Przykład:

Żył sobie pewien rybak ze swą żoną; mieszkali w małej lepiance nad samym morzem. Co dzień siadał rybak na brzegu, zapuszczał wędkę i łowił, i łowił.

Pewnego razu siedział tak długo, długo, wpatrując się w przezroczystą wodę, aż wreszcie coś szarpnęło wędką, a kiedy ją wyciągnął, ujrzał dużą złotą rybkę, zawieszoną na haczyku. Ryba przemówiła do niego ludzkim głosem:

– Dobry człowieku, wpuść mnie do wody, nie jestem ja zwykłą rybą, lecz zaczarowanym księciem.

Jakub i Wilhelm Grimm, „O rybaku i jego żonie"

Baśń

- opowiada o niezwykłych bohaterach
- przedstawia fantastyczne wydarzenia
- rozgrywa się w nieokreślonym czasie i nieokreślonym miejscu
- występują w niej magiczne przedmioty
- ukazuje zwycięstwo dobra nad złem
- zawiera pouczenie (pokazuje, jak warto postępować)
- zazwyczaj ma szczęśliwe zakończenie

Przykład:

Staliśmy w szeregu na podwórzu i mieliśmy już wchodzić do klasy, kiedy nasz wychowawca powiedział:

– Wasza pani zachorowała.

A potem pan Dubon, wychowawca, zaprowadził nas do klasy. My go nazywamy „Rosołem". Oczywiście wtedy, kiedy tego nie słyszy. Nazywaliśmy go tak, bo on ciągle mówi: „Spójrzcie mi w oczy", a w rosole są oka.

René Goscinny, Jean-Jacques Sempé, „Mikołajek"

Opowiadanie

- krótki utwór przedstawiający zazwyczaj niewiele wydarzeń
- o zdarzeniach mówi narrator, który przedstawia je zwykle zgodnie z kolejnością występowania
- opowiadanie może zawierać opisy przedmiotów, miejsc i postaci oraz przemyślenia bohaterów

UTWÓR PROZATORSKI

WYDARZENIA I POSTACIE

Narrator

- osoba, która w utworze literackim opowiada o wydarzeniach
- może uczestniczyć w opisywanych wydarzeniach – jednocześnie być bohaterem
- może być tylko obserwatorem wydarzeń – przyglądać się bohaterom, jakby stojąc z boku (nie wiadomo, kim jest, nie ujawnia się)

Bohater

postać, która występuje w utworze literackim i bierze udział w opisywanych wydarzeniach

Realistyczne

- inaczej prawdopodobne
- takie, które mogłyby się zdarzyć lub istnieć w prawdziwym świecie
- na przykład rybak i jego żona, poszukiwania Kopciuszka po balu

Fantastyczne

- inaczej nieprawdopodobne
- takie, które nie mogłyby się zdarzyć lub istnieć naprawdę
- na przykład mówiąca rybka, wróżka z różdżką

Monolog

dłuższa wypowiedź jednej osoby, w której mówi ona do samej siebie lub do milczącego odbiorcy

Przykład:

Tu wasz radiowęzeł! Wita was Didżej Koniu! Dzisiaj Dzień Kobiet i choćby na całym świecie pozostał jeden sprawny mikrofon, i tak bym się do niego dorwał, żeby wam, drogie koleżanki i szanowne panie, złożyć najserdeczniejsze życzenia.

Paweł Beręsewicz, „Wszystkie lajki Marczuka”

Dialog

rozmowa co najmniej dwóch osób na określony temat

Przykład:

– Ten kot nie mruczy. Wydałem na niego mnóstwo pieniędzy. Proszę sprawdzić, czy nie jest zepsuty – powiedział i popukał w transporter.

– A często pan go głaszcze? – zapytał weterynarz.

– Głaszczę? O tym nie było w poradniku – zdziwił się praktyczny pan.

Roksana Jędrzejewska-Wróbel, „Praktyczny pan”

ODMIENNE CZĘŚCI MOWY

RZECZOWNIK

- nazywa osoby, zwierzęta, rośliny, rzeczy, miejsca, emocje, zjawiska
- odpowiada na pytania: *kto?, co?*
- ma określony rodzaj:
  - ✓ **rodzaj męski (r.m.)** – (ten) *gołąb, mecz*
  - ✓ **rodzaj żeński (r.ż.)** – (ta) *torebka, ciocia*
  - ✓ **rodzaj nijaki (r.n.)** – (to) *kaczątko, święto*
- odmienia się przez liczby – **pojedynczą** (lp.) i **mnogą** (lm.) oraz przez przypadki: mianownik (M.), dopełniacz (D.), celownik (C.), biernik (B.), narzędnik (N.), miejscownik (Ms.), wołacz (W.)

CZASOWNIK

- nazywa czynności i stany
- odpowiada na pytania: *co robi? co się z nim dzieje?*
- odmienia się przez osoby i liczby
  1. osoba (1. os.) (ja) *słyszę*, (my) *słyszymy*
  2. osoba (2. os.) (ty) *słyszysz*, (wy) *słyszycie*
  3. osoba (3. os.) (on, ona, ono) *słyszy*, (oni, one) *słyszą*
- występuje w trzech czasach
- ma formy:
  - ✓ **osobową** – informuje, kto wykonuje czynność, np. (ja) *śpiewam*, (oni) *tańczą*
  - ✓ **nieosobową** – nie informuje, kto wykonuje czynność, np. *mieszać, piec*
- **w czasie przeszłym** odmienia się przez osoby, liczby i rodzaje
  - ✓ **w rodzaju męskoosobowym**, gdy czynność wykonują osoby, wśród których jest przynajmniej jeden mężczyzna lub chłopiec, na przykład *turystki i przewodnik rozmawiali*
  - ✓ **w rodzaju niemęskoosobowym** we wszystkich innych sytuacjach, na przykład *koty spały*
- **w czasie przyszłym** może występować w formie prostej (jeden wyraz, na przykład *napisze*) lub złożonej (dwa wyrazy, na przykład *będzie pisała* lub *będzie pisać*) odmiana formy prostej – tylko przez osoby i liczby odmiana formy złożonej – przez osoby i liczby oraz rodzaje

PRZYMIOTNIK

- nazywa cechy osób, przedmiotów, zjawisk, roślin i zwierząt
- odpowiada na pytania: *jaki?, jaka?, jakie?*
- jest określeniem rzeczownika
- odmienia się przez liczby, przypadki i rodzaje
- w liczbie pojedynczej odmienia się przez trzy rodzaje:
  - ✓ **rodzaj męski (r.m.)** – (ten) ***niebieski*** *długopis*
  - ✓ **rodzaj żeński (r.ż.)** – (ta) ***czarna*** *dziura*
  - ✓ **rodzaj nijaki (r.n.)** – (to) ***drewniane*** *krzesło*
- w liczbie mnogiej odmienia się przez dwa rodzaje:
  - ✓ **rodzaj męskoosobowy (r. m.-os.)** – (ci) ***szybcy*** *biegacze*
  - ✓ **rodzaj niemęskoosobowy (r. nm.-os)** – (te) ***szybkie*** *biegaczki*

Przykład:
czarny kot
pierwsza miłość
wysokie drzewo

NIEODMIENNA CZĘŚĆ MOWY

PRZYSŁÓWEK

- wskazuje na sposób i okoliczności wykonania czynności
- odpowiada na pytania: *jak?, gdzie?, kiedy?*
- łączy się z czasownikiem

GŁOSKA I LITERA

GŁOSKA

- najmniejszy dźwięk mowy który słyszymy i mówimy

LITERA

- graficzny znak głoski , który widzimy i zapisujemy

Głoski dzielą się na:

SAMOGŁOSKI
a, ą, e, ę, i, o, u (ó), y

SPÓŁGŁOSKI
wszystkie pozostałe głoski

SYLABA

- część wyrazu, którą wymawiamy jako jedną całość, na przykład *czap-ka*

ZDANIE

ZDANIE

- uporządkowana grupa wyrazów, która zawiera zrozumiałą informację.

TYPY ZDAŃ

Przykłady:
Czekam na autobus.
O której musisz wyjść?
Pospiesz się!

- **oznajmujące** – używamy, aby przekazać informację, kończymy je kropką
- **pytające** – stosujemy, gdy chcemy się czegoś dowiedzieć, na końcu stawiamy znak zapytania
- **rozkazujące** – używamy, gdy chcemy wyrazić polecenie, rozkaz, prośbę lub życzenie, na końcu stawiamy wykrzyknik lub kropkę

GŁÓWNE CZĘŚCI ZDANIA

ORZECZENIE

- nazywa czynność lub stan
- odpowiada na pytania: *co robi? co się z nim dzieje?*
- w zdaniu jest przeważnie czasownikiem w formie osobowej
- dopasowuje swoją formę do podmiotu – ma ten sam rodzaj i liczbę co podmiot

PODMIOT

- nazywa wykonawcę czynności
- odpowiada na pytania *kto? co?*
- w zdaniu jest często rzeczownikiem w mianowniku

Przykład:
Babcia poszła na grzyby.
podmiot
orzeczenie

PISOWNIA Z *Ó* I *U*

Ó piszemy:

- gdy wymienia się na ***o***, ***e***, ***a***
  Przykłady:
  *st**ó**ł – st**o**ły*
  *si**ó**demka – si**e**dem*
  *wr**ó**cić – wr**a**cać*
- w zakończeniach ***-ów***, ***-ówka*** i ***-ówna***,
  Przykłady:
  Rzesz**ów**, mak**ówka**, baron**ówna**
- w wyrazach, których pisownię trzeba zapamiętać.
  Przykłady:
  córka, ogórek, król, góra, wiewiórka, sójka, włóczka

Wyjątki:
wsuwka, skuwka, zasuwka

U piszemy:

- na początku większości wyrazów
  Przykłady:
  ulica, uczeń, unik
- na końcu wyrazów
  Przykłady:
  na placu, śmiechu, emu
- w zakończeniach czasowników: ***-uję***, ***-ujesz***, ***-uje***, ***-ujemy***, ***-ujecie***, ***-ują***, ***-uj***,
  Przykłady:
  *tren**uję**, potrzeb**ujecie**, mal**ują***
- w zakończeniach rzeczowników: ***-unek***, ***-us***, ***-usz***, ***-uch***, ***-ura***, ***-ulec***.
  Przykłady:
  *pocał**unek**, reb**us**, kapel**usz**, pal**uch**, lekt**ura**, ham**ulec***

PISOWNIA Z *Rz* I *Ż*

Rz piszemy:

- gdy wymienia się na *r*
  Przykłady:
  *rower**rz**ysta – rower*
- po spółgłoskach ***p***, ***b***, ***t***, ***d***, ***k***, ***g***, ***ch***, ***j***, ***w***,
  Przykłady:
  *d**rz**ewo, w**rz**os*
- w zakończeniach wyrazów: ***-arz***, ***-erz***, ***-mierz***, ***-mistrz***,
  Przykłady:
  *kolej**arz**, ryc**erz**, ciśnienio**mierz**, zegar**mistrz***
- w wyrazach, których pisownię trzeba zapamiętać.
  Przykłady:
  *o**rz**ech, **rz**eka, po**rz**ądek*

Ż piszemy:

- gdy wymienia się na ***g***, ***dz***, ***z***, ***ź***, ***s***, ***h***,
  Przykłady:
  *wa**ż**yć – wa**g**a, dru**ż**yna – dru**h***
- po spółgłoskach ***l***, ***ł***, ***r***, ***n***
  Przykłady:
  *l**ż**ej, małż**e**, drż**e**ć, inż**y**nier*
- na początku, wśrodku i na końcu wyrazów, których pisownię musisz zapamiętać.
  Przykłady:
  żart, żuchwa, jeż, mżawka

PISOWNIA Z *Ch* I *H*

Ch piszemy:

- gdy wymienia się na ***sz***
  Przykłady:
  *mu**ch**a – mu**sz**e, bla**ch**a – bla**sz**ka*
- na końcu wyrazów,
  Przykłady:
  *gma**ch**, brzu**ch**, stra**ch***
- po literze ***s***
  Przykłady:
  *s**ch**ody, s**ch**rupać, s**ch**ować*
- w większości wyrazów.
  Przykłady:
  ***ch**aber, **ch**mura, bo**ch**enek*

H piszemy:

- gdy wymienia się na ***g***, ***ż***, ***z***
  Przykłady:
  *dru**h** – dru**ż**yna, wa**h**adło – wa**g**a*
- w większości wyrazów.
  Przykłady:
  ***h**umor, **h**amulec, bo**h**ater, o**h**yda*

PISOWNIA WIELKĄ LITERĄ

Wielką literą zapisujemy:

- imiona i nazwiska, przydomki, pseudonimy, przezwiska
- tytuły książek, wierszy, tekstów w czasopismach, programów, piosenek, filmów, obrazów
- nazwy państw, regionów, miast, dzielnic i wsi
- nazwy mieszkańców państw, regionów, miast, dzielnic i wsi.

Przykłady:
Jan Woźniak, Bolesław Śmiały, Kruszyna
„Nowe szaty cesarza”, „Kraina lodu”
Hiszpania, Pomorze, Toruń, Oliwa, Zalipie
Hiszpan, Pomorzanin, Torunianin, Oliwianin, Zalipianin

PISOWNIA *NIE* Z RÓŻNYMI CZĘŚCIAMI MOWY

NIE piszemy łącznie:

- z rzeczownikami, przymiotnikami, przysłówkami
  Przykłady:
  nieprawda, niezdrowa, niedobrze

NIE piszemy rozdzielnie:

- z czasownikami
  Przykłady:
  nie idę, nie czytałam, nie widzieliście

INDEKS

adresat wiersza 122
antonimy (wyrazy przeciwstawne) 260

baśń 205
bohater literacki 68

dialog 208

elementy fantastyczne w utworze 163
elementy realistyczne w utworze 163
epitet 71

legenda 167

monolog 208

narrator 63
nastrój utworu 27

opowiadanie 251

podmiot mówiący 55
porównanie 105
powtórzenie 247

rym 116
rytm 156

strofa (zwrotka) 13
synonimy (wyrazy bliskoznaczne) 120

wers 13

PRAWDA

A

B

C

D

FAŁSZ

nowa era Twoje mocne strony

Nowa Era Sp. z o.o.

www.nowaera.pl nowaera@nowaera.pl

Centrum Kontaktu: 58 721 48 00